

SERIKALI YA MAPINDUZI YA ZANZIBAR

**MAPITIO YA HALI YA UCHUMI 2022 NA
UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO
2022/2023**

KITABU CHA KWANZA

TUME YA MIPANGO ZANZIBAR

JUNI, 2023

YALIYOMO

YALIYOMO	i
ORODHA YA VIFUPISHO	viii
UTANGULIZI	xiii
SURA YA KWANZA.....	1
1.0 HALI YA UCHUMI.....	1
1.1 Uchumi wa Dunia	1
1.2 Uchumi wa Nchi Zilizoendelea	2
1.3 Uchumi wa Nchi Zinazoendelea na Zinazoibukia Kiuchumi	2
1.4 Hali ya Uchumi wa Bara la Afrika.....	3
1.4.1 Uchumi wa Afrika.....	3
1.4.2 Uchumi wa Nchi za Visiwa vilivyo katika Barani Afrika.....	6
1.4.3 Uchumi wa Baadhi ya Nchi Zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara.....	7
1.4.4 Uchumi wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki.....	9
1.4.5 Nchi zenye uhusiano wa kibiashara na Zanzibar (Zanzibar Trading Partners).....	11
1.5 Hali ya Mfumko wa Bei.....	11
1.5.1 Mfumko wa Bei wa Dunia.....	11
1.5.2 Mfumko wa Bei kwa Nchi Zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara	13
1.5.3 Mfumko wa bei wa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki	14
1.5.4 Mfumko wa bei kwa Nchi zenye uhusiano wa kibiashara na Zanzibar (Zanzibar Trading Partners).....	16
1.5.5 Mwenendo wa Bei kwa baadhi ya bidhaa katika Soko la Dunia..	17
SURA YA PILI.....	20
2.0 HALI YA UCHUMI WA ZANZIBAR.....	20
2.1 Pato la Taifa na Ukuaji wa Uchumi	20
2.2 Pato la Mwananchi.....	21
2.3 Mwenendo wa Mfumko wa Bei Zanzibar	22
2.4 Mwenendo wa Thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani.....	24
2. 5 Mwenendo wa Uingiaji wa Watalii Zanzibar.....	25
2.6 Ukuaji wa Sekta katika Pato la Taifa	26
2.6.1 Sekta ya Huduma	26

2.6.2 Sekta ya Viwanda.....	29
2.6.3 Sekta ya Kilimo.....	30
2.7 Mchango wa Sekta katika Pato la Taifa	31
2.7.1 Sekta ya huduma.....	31
2.7.2 Sekta ya Viwanda.....	32
2.7.3 Sekta ya Kilimo.....	33
2.8 Ukuzaji Rasilimali	40
2.8.1 Sekta Binafsi Kupitia Mamlaka ya Ukuzaji Vitega Uchumi Zanzibar (ZIPA)	42
2.8.2 Mgawanyo wa Miradi Iliyoidhinishwa Kisekta na Umiliki 2021/2022	43
2.8.3 Mgawanyo wa Miradi Mipya Iliosajiliwa na ZIPA Kulingana na Mabara.....	45
2.8.4 Faida za Kiuchumi na Kijamii kutoka katika Uwekezaji	46
2.9 Hali ya Upatikanaji wa Ajira.....	46
SURA YA TATU	48
3.0 SEKTA YA NJE	48
3.1 Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi.....	48
3.1.1 Usafirishaji wa Mazao ya Biashara (Karafuu na Mwani).....	48
3.2 Uagiziaji wa Bidhaa Nje ya Nchi.....	50
3.3 Urari wa Biashara	51
3.4 Uhaulishaji wa Bidhaa baina ya Zanzibar na Tanzania Bara.....	52
SURA YA NNE	54
4.0 SEKTA YA FEDHA	54
4.1 Benki Kuu ya Tanzania (BoT)	54
4.1.1 Kuandaa na Kutekeleza Sera ya Fedha	55
4.1.2 Usimamizi na Udhhibiti wa Mifumo ya Malipo Nchini.....	56
4.1.3 Kusambaza Noti na Sarafu.....	57
4.1.4 Kuhifadhi Akiba ya Fedha za Kigeni za Nchi	58
4.1.5 Utoaji wa Huduma za Kibenki kwa Serikali na Mabenki.....	58
4.1.8 Huduma za Kibenki	58
4.1.9 Amana zilizopo Benki - Zanzibar	59
4.1.10 Mikopo	59
4.1.11 Wakala wa Huduma za Kibenki	61

4.1.12 Mwenendo wa Viwango vya Ubadilishaji wa Fedha za Kigeni (Exchange Rate Movement).....	62
4.2 Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ).....	63
4.2.1 Majukumu ya Msingi ya PBZ.....	63
4.2.2 Amana za Benki.....	63
4.2.3 Huduma za Mikopo.....	64
4.2.4 Matawi, Vituo na Idadi ya Mawakala wa Benki kwa huduma za PBZ.....	66
4.2.5 Utekelezaji wa Benki ya Watu wa Zanzibar.....	67
4.2.6 Mafanikio na changamoto zinazoikabili PBZ.....	69
4.2.7 Mpango na Utekelezaji wa PBZ.....	70
4.3.0 Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania (TIRA).....	71
4.3.1 Shughuli za Mamlaka (TIRA).....	71
4.3.2 Mfumo wa Kusimamia, Kuthibiti, Kutunza na Kuhakiki Bima (TIRA MIS).....	71
4.3.3 Msuluhishi wa Migogoro ya Bima (Ombudsman).....	72
4.3.4 Hali ya Soko la Huduma za Bima Zanzibar.....	73
4.3.5 Mafanikio ya Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania.....	74
4.4 Shirika la Bima Zanzibar (ZIC).....	76
4.4.1 Majukumu Makuu ya Shirika la Bima Zanzibar.....	77
4.4.2 Uwekezaji wa Shirika.....	77
4.4.3 Mapato na Matumizi Shirika, Julai 2022– Machi 2023.....	78
4.4.4 Mafanikio kwa Shirika la Bima.....	78
4.5 Mfuko wa Hifadhi ya Jamii Zanzibar (ZSSF).....	79
4.5.1 Utekelezaji wa Majukumu ya ZSSF.....	80
4.5.2 Mafanikio ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii.....	82
4.5.3 Miradi Inayotekelezwa.....	83
4.6 Taasisi Ndogo Ndogo za Fedha (Microfinance).....	84
4.6.1 Idara ya Maendeleo ya Ushirika Zanzibar.....	84
4.6.2 Maendeleo ya Ushirika Zanzibar.....	84
4.6.3 Mafanikio ya Idara ya Maendeleo ya Ushirika.....	86
4.6.4 Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana (CMSA).....	87
4.6.5 Majukumu Makuu ya Mamlaka (CMSA).....	87
4.6.6 Biashara Katika Soko La Hisa La Dar es Salaam (DSE).....	91

4.6.7 Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja.....	93
4.6.8 Jitihada za Mamlaka katika kukuza Masoko ya Mitaji.....	94
SURA YA TANO	97
5.0 SEKTA YA MIUNDOMBINU	97
5.1 Wakala wa Barabara.....	97
5.2 Mfuko wa Barabara.....	98
5.2.1 Mapato ya Mfuko wa Barabara.....	99
5.2.2 Hatua Zinazochukuliwa.....	100
5.3 Nishati ya Umeme.....	100
5.4 Mamlaka ya Maji Zanzibar (ZAWA).....	102
5.4.1 Usimamizi na Uendelezaji Rasilimali Maji na Utatuzi wa Changamoto za Maji.....	103
5.4.2 Huduma ya Maji Vijijini.....	104
5.4.3 Huduma za Maji Mijini.....	105
SURA YA SITA.....	107
6.0 SEKTA YA ELIMU.....	107
6.1 Elimu na Mafunzo ya Amali.....	107
6.1.1 Idadi ya Wanafunzi: Maandalizi, Msingi, Kati na Sekondari kwa Skuli za Serikali	108
6.1.2 Idadi ya Wanafunzi: Maandalizi, Msingi, Kati na Sekondari kwa Skuli za Binafsi	110
6.1.3 Idadi ya Wanafunzi wa Skuli za Sekondari kwa Jinsia kwa skuli za Serikali na Binafsi	112
6.2 Idadi ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu.....	114
6.2.1 Idadi ya Mikopo Iliotolewa.....	115
6.2.2 Mwenendo wa utoaji wa mikopo na Utaratibu wa kurejesha mikopo	116
6.2.3 Ukusanyaji wa marejesho ya mikopo	117
6.2.4 Urejeshaji wa Mikopo ya Elimu ya Juu.....	117
6.2.5 Mapendekezo ya Kutatua Changamoto za Urejeshaji Mkopo wa Elimu ya Juu;.....	118
6.2.6 Mikakati ya Bodi Juu ya Urejeshajiwa Mikopo kwa Wanufaika.....	119
SURA YA SABA.....	121
7.0 SEKTA YA AFYA.....	121

7.1 Wataalamu wa Afya	121
7.2 Idadi ya Vituo vya Afya na Wagonjwa	121
7.3 Huduma kwa Kinamama Wajawazito	122
7.3.1 Idadi ya Kinamama Wajawazito Waliojifungua kwa Njia ya Upasuaji na Mimba Zilizoharibika	122
7.4 Mpango wa Kumaliza Malaria Nchini.....	123
7.4.1 Dawa Zinazotumika Kudhibiti na Hatua Zinazochukuliwa Kuondosha Malaria Nchini.	124
7.4.2 Idadi ya Nyumba Zilizopuliziwa Dawa	124
7.5 Huduma za Upasuaji Mkubwa.....	125
7.6 Mpango wa Damu Salama	126
7.7 Lishe ya Mama na Mtoto	127
7.8 Maradhi ya Kuambukiza.....	128
7.9 Maradhi ya UVIKO -19	129
7.10 Idadi ya Nyumba na Wakaazi walioathirika kwa Madawa ya Kulevya (Sober Houses)	130
8.0 Sekta ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, ...	131
8.1 Mazingira Bora ya Watoto	133
8.2 Watu Wenye Mahitaji Maalumu	134
9.0 Makosa Jinai Yaliyoripotiwa kwa Mwaka 2021/22	135
9.1 Mauwaji ya Kukusudia na Waliojiua	135
9.2 Ubakaji na Shambulio la Aibu	135
SURA YA NANE	137
8.0 Maendeleo ya Kiuchumi na Kijamii Zanzibar mwaka 2022	137
SURA YA TISA.....	138
9.0 UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA 2022/2023	138
9.1 Mapato ya Serikali	138
9.1.1 Ukusanyaji wa Mapato ya Ndani.....	138
9.1.2 Ukusanyaji wa Mapato Kitaasisi	138
9.1.3 Mapato kutoka kwa Washirika wa Maendeleo	139
9.2 Matumizi ya Serikali 2022/2023.....	139
9.2.1 Matumizi ya Kazi za Kawaida.....	139
9.2.2 Mishahara.....	140
9.2.3 Matumizi Mengineyo.....	140

9.2.4 Matumizi ya Mfuko Mkuu wa Serikali.....	140
9.2.5 Matumizi ya Kazi za Maendeleo	140
9.3 Deni la Taifa.....	141
SURA YA KUMI	142
10.0 UFUATILIAJI WA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO 2022/23 KWA KIPINDI CHA JULAI 2022 HADI MACHI 2023	142
10.1 Utekelezaji Kifedha kutoka Julai 2022-Machi 2023	142
10.2 Utekelezaji wa Maeneo ya Kimkakati	143
SURA YA KUMI NA MOJA.....	148
11.0 UFUATILIAJI WA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO 2022/2023 KWA KIPINDI CHA JULAI 2022 HADI MACHI 2023	148
11.1 Ofisi ya Rais Ikulu.....	148
11.2 Ofisi ya Rais - Kazi, Uchumi na Uwekezaji	149
11.3 Ofisi ya Rais – Fedha na Mipango	149
11.3.1 Tume ya Mipango Zanzibar	152
11.3.2 Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali.....	155
11.4 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa, Serikali za Mitaa na Idara Maalum za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ).....	156
11.4.1 Idara ya Uratibu wa Idara Maalum za SMZ	156
11.4.2 Wakala wa Usajili wa Matukio ya Kijamii Zanzibar	158
11.4.3 Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo (KMKM).....	160
11.4.4 Jeshi la Kujenga Uchumi (JKU)	160
11.4.5 Kikosi cha Zimamoto na Uokozi.	162
11.5 Ofisi ya Makamo wa Kwanza wa Rais	163
11.5.1 Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Madawa ya Kulevya	164
11.6 Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais - Sera, Uratibu na Baraza la Wawakilishi.....	165
11.7 Wizara ya Afya.....	168
11.8 Wizara ya Biashara na Maendeleo ya Viwanda	178
11.9 Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali	179
11.10 Wizara ya Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo.....	182
11.11 Wizara ya Kilimo, Umwagiliaji, Maliasili na Mifugo	183

11.12 Wizara ya Maji, Nishati na Madini Wizara ya Maji, Nishati na Madini	186
11.13 Wizara ya Uchumi wa Buluu na Uvuvi	188
11.14 Wizara Ya Ujenzi, Mawasiliano Na Uchukuzi.....	189
Kiambatisho Namba (1).....	193

ORODHA YA VIFUPISHO

AfDB	African Development Bank (Benki ya Maendeleo ya Afrika)
ABS	Asset-Backed Securities
ATS	Automatic Transfer Service
AWS ACTs	Automatic Weather Station (Kifaa kinachojiendesha wenyewe cha kupata taarifa za hali ya hewa)
ARVs	Antiretrovirals
AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome
ACTs	Artemisinin-based Combination Therapy
BADEA	Arab Bank for Economic Development in Africa (Benki ya Kiarabu ya Maendeleo ya Uchumi Afrika)
BAMAS	Bajeti na Matumizi ya Serikali
BOA	Bank of Africa
BLRC	Business Licensing Regulatory Council (Baraza la Kusimamia Mfumo wa Utoaji Leseni)
BMEJZ	Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu Zanzibar
BIG-Z	Boosting Inclusive Economic Growth for Zanzibar.
CCTV	Closed-Circuit Television (Mfumo wa Kukusanya Matukio kwa Kutumia Kamera)
COSTECH	Commission for Science and Technology (Tume ya Taifa ya Sayansi na Teknolojia)
COVID-19	Corona Virus Disease (Maradhi ya Virusi vya Korona)
CMSA	Capital Market and Securities Authority (Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana)
CCECC	China Civil Engineering Construction Cooperation
CRVS	Civil Registration and Vital Statistics
CRDB	Cooperative and Rural Development Bank
CSDR	Central Securities Depository and Registry
DSE	Dar es salaam Stock Exchange
DTB	Diamond Trust Bank
ERP	Economic Recovery Program (Mpango wa Kuhuisha Uchumi)

EFT	Electronic Funds Transfer (mfumo wa utumaji pesa kwa njia ya elektroniki)
EU	European Union (Umoja wa Ulaya)
ESIA	Environmental Sustainable Impact Assessment.
ECPC+F	Engineering, Procurement, Construction and Finance
EMT	Equity Market Turnover (Mauzo katika Soko la Hisa)
GPE	Global Partnership for Education (Ushirikiano wa Kidunia katika Elimu)
GPS	Global Positioning System
HESLB	Higher Education Students Loan Board (Bodi ya Mikopo ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu, Tanzania)
HIV	Human Immune Virus
IFMIS	Integrated Financial Management and Information System
IFAD	International Fund of Agricultural Development
IMF	International Monetary Fund
IFRS	International Financial Reporting Standards
IITA	International Institute of Tropical Agriculture (Taasisi ya Kimataifa ya Kilimo cha Tropiki)
IPA	Institute of Public Administration
IDP	Insurance Digital Platforms (Utoaji Huduma za Bima Kidijitali)
IPM	Integrated Pest Management (Mpango Jumuishi wa Kudhibiti Wadudu na Maradhi ya Mimea)
IRS	Indoor Residual Spraying
JICA	Japan International Cooperation Agency (Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Japani)
JKU	Jeshi la Kujenga Uchumi
LATRA	Land Transport Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti wa Usafiri Ardhini)
KMKM	Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo
KCB	Kenya Commercial Bank (Benki ya Biashara ya Kenya)

KOICA	Korea International Cooperation Agency (Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Korea ya Kusini)
MDAs	Ministries, Departments and Agencies (Wizara, Idara na Taasisi za Serikali)
MECCO	Mwananchi Engineering and Contracting Company Limited
MKURABITA	Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara za Wanyonge Tanzania
MRDT	Malaria Rapid Diagnostic Test
NHIF	National Health Insurance Fund
NED	No Evidence of Disease
NBC	National Bank of Commerce (Benki ya Taifa ya Biashara)
NMB	National Microfinance Bank Limited
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries (Umoja wa Nchi Zinazozalisha na Kusafirisha Mafuta kwa wingi Duniani)
PBZ	People Bank of Zanzibar (Benki ya Watu wa Zanzibar)
PFMRP	Public Financial Management Reform Programme (Programu ya Mageuzi Katika Usimamizi wa Fedha)
PHCU	Primary Health Care unit
PHCC	Primary Health Care Centre
POS	Point of Sale
SDGs	Sustainable Development Goals (Malengo ya Maendeleo Endelevu)
RBS	Risk Based Supervision (Mfumo unaoangazia Vihatarishi)
SMT	Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania
SMZ	Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar
STIs	Sexually Transmitted Infections
SOP	Standard Operating Procedure
SFE	Sales Force Executives (Mfumo wa Maafisa Wauza Bima)
GBS	General Budget Support (Misaada ya Kibajeti)

TASAF III	Tanzania Social Action Fund (Programu ya Mpango wa -Kunusuru Kaya Maskini Awamu ya Tatu)
TACH	Tanzania Automated Clearing House
TCB	Tanzania Commercial Bank
TEHAMA	Teknolojia ya Habari na Mawasiliano
THPS	Tanzania Health Promotion Support
TPF	Transaction Processing Facility
TRA	Tanzania Revenue Authority (Mamlaka ya Mapato Tanzania)
TZS	Tanzania Shilings (Shilingi ya Tanzania)
TUKUZA	Tumia Umeme kwa Uangalifu Zanzibar
TSMP II	Tanzania Statistics Master Plan II
THIS	Tanzania HIV Impact Survey
TfT	Table for Two
TIRA	Tanzania Insurance Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania)
TISS	Tanzania Interbank Settlement System
UKIMWI	Upungufu wa Kinga Mwilini
UKEF	United Kingdom Export Finance
UUB	Ujenzi na Utunzaji wa Barabara
UNDP	United Nations Development Programme (Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFPA	United Nations Population Fund
UTT AMIS	Unit Trusts of Tanzania Asset Managment and Investor Services
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UN-Women	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women
UVIKO-19	Ugonjwa wa Virusi vya Korona -19
VISA CARD	Visitors International Stay Admission
VVU	Virusi Vya Ukimwi

WB	World Bank (Benki ya Dunia)
WM	Washirika wa Maendeleo
WHO	World Health Organization (Shirika la Afya Ulimwenguni)
ZADep	Zanzibar Development Plan (Mpango wa Maendeleo Zanzibar)
ZAHRI	Zanzibar Health Research Institute (Taasisi ya Tafti za Afya)
ZAFICO	Zanzibar Fisheries Company (Kampuni ya Samaki Zanzibar)
ZAWA	Zanzibar Water Authority (Mamlaka ya Maji Zanzibar)
ZECO	Zanzibar Electricity Corporation (Shirika la Umeme Zanzibar)
ZHESLB	Zanzibar Higher Education Loans Board (Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu, Zanzibar)
ZIPA	Zanzibar Investment Promotion Authority (Mamlaka ya Uwekezaji Zanzibar)
ZIC	Zanzibar Insurance Company (Shirika la Bima Zanzibar)
ZOLAS	Zanzibar Online Local Application System
ZRA	Zanzibar Revenue Authority (Mamlaka ya Mapato Zanzibar)
ZURA	Zanzibar Utilities Regulatory Authority (Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Maji na Nishati)
ZANROAD	Zanzibar National Roads Agencies
ZBS	Zanzibar Bureau of Standard (Taasisi ya Viwango Zanzibar)
ZEMA	Zanzibar Environmental Management Authority
ZFDA	Zanzibar Food and Drugs Agencies
ZSDS	Zanzibar Strategy for Development of Statistics
ZSSF	Zanzibar Social Security Fund (Mfuko wa Hifadhi ya Jamii Zanzibar)

UTANGULIZI

Serikali inaendelea na juhudi za kuwaletea maendeleo wananchi kwa kushajihisha utekelezaji wa shughuli za maendeleo kwa ajili ya kuongeza vipato vya vyao pamoja na kukuza uchumi kama ilivyoelekezwa katika Dira ya Maendeleo ya Zanzibar (ZDV 2050) na Mipango mengine ya Kitaifa ikiwemo Mpango wa Maendeleo wa Zanzibar (ZADEP 2021-2026), Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi 2020-2025, Hotuba na Maagizo ya Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Mheshimiwa Dkt Hussein Ali Mwinyi, Sera na Mikakati mbali mbali ya Kikanda na Kimataifa ikiwemo Ajenda ya Afrika 2063 (*African Agenda 2063*), Ajenda ya nchi za Afrika Mashariki 2050 (*EAC Agenda 2050*), Malengo Endelevu ya Umoja wa Mataifa 2030 (SDGs, 2030). Ripoti hii inaonesha mwenendo wa Hali ya Uchumi wa Zanzibar kwa mwaka 2022 na Utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo kwa kipindi cha miezi tisa (*Julai 2022 hadi Machi 2023*).

Mafanikio makubwa yaliyopatikana yanakwenda sambamba na utekelezaji wa Programu na Miradi ya Maendeleo yenye kuleta tija kiuchumi na kijamii. Kwa mwaka 2022, Uchumi wa Zanzibar umekuwa kwa kasi ya wastani wa asilimia 6.8 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.1 kwa mwaka 2021. Pato Halisi la Taifa (*GDP at Constant Price*) limefikia thamani ya TZS 3,499 bilioni ikilinganishwa na TZS 3,275 bilioni mwaka 2021 sawa na ukuaji wa asilimia 6.8. Aidha, Pato la Taifa kwa bei ya Soko (*GDP at Current Price*) limeongezeka kufikia thamani ya TZS 5,400 bilioni mwaka 2022 kutoka thamani ya TZS 4,633 bilioni mwaka 2021.

Kwa mujibu wa matokeo ya Sensa ya Watu na Makaazi iliyofanyika mwaka 2022, Zanzibar imekadiriwa kufikia watu idadi ya watu 1,889,773. Kwa mujibu wa takwimu hizo Pato la Mwananchi limefikia wastani wa TZS 2.86 milioni sawa na Dola za Kimarekani 1,235 ikilinganishwa na TZS 2.70 milioni sawa na Dola za Kimarekani 1,171 mwaka 2021 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 6.0.

Kasi ya mfumko wa bei kwa mwaka 2022 imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 5.1 kutoka wastani wa asilimia 1.7 mwaka 2021. Kuongezeka kwa kasi ya mfumko wa bei kunatokana na kuongezeka kwa bei za bidhaa za chakula na zisizo za chakula katika soko la dunia. Kwa sababu zaidi ya asilimia 80 ya bidhaa zinazotumika Zanzibar zinaingizwa kutoka nje ya nchi. Kutokana na ongezeko hilo, Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar imekuwa ikichukua juhudi mbali mbali katika kudhibiti na kupunguza kasi ya mfumko wa bei zikiwemo kutoa ruzuku ya TZS 21.5 bilioni mwaka 2022 kwa nishati ya mafuta na kupunguza viwango vya ushuru wa sukari kutoka asilimia 25.0 hadi asilimia 6.0; kutoa bei elekezi hasa bei za bidhaa za chakula na ujenzi. Juhudi hizo zimepelekea wananchi wamendelea kupata huduma muhimu na zimeweza kupunguza kasi ya mfumko wa bei nchini kuendelea kuwa wa kiwango cha tarakimu moja.

Kwa upande wa Mpango wa Maendeleo wa mwaka 2022/23, Serikali imeweza kutekeleza Miradi ya Maendeleo na ya kimbakati kwa lengo la kuimarisha mageuzi ya kiuchumi. Mpango huu wa mwaka 2022/23 una lengo la kuiwezesha nchi kutumia kikamilifu fursa zilizopo kwa kujenga uchumi shindani.

SURA YA KWANZA

1.0 HALI YA UCHUMI

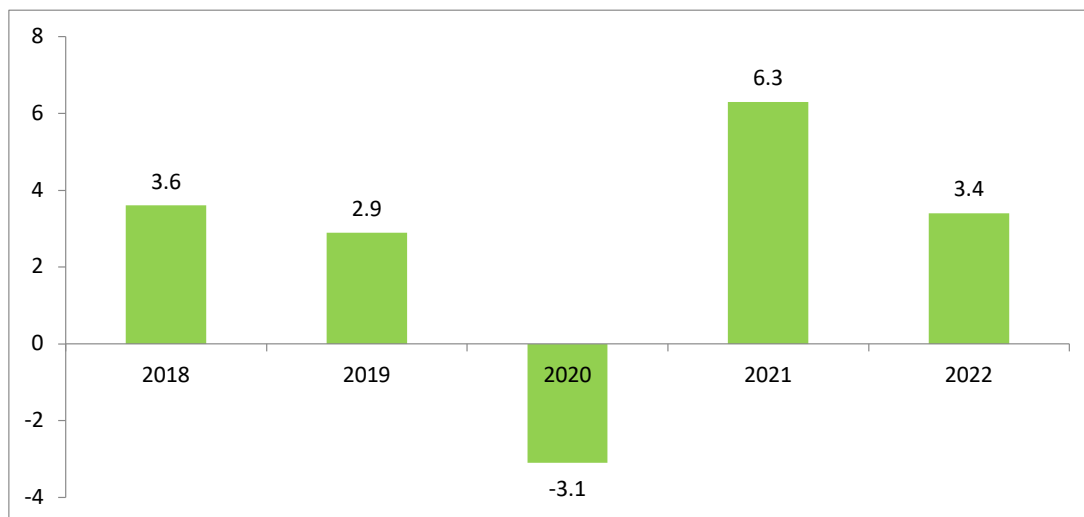
1.1 Uchumi wa Dunia

Kwa mwaka 2022, kasi ya ukuaji wa uchumi wa Dunia imepungua na kufikia wastani wa asilimia 3.4 ikilinganishwa na ukuaji wa wastani wa asilimia 6.3 mwaka 2021 kwa mujibu wa Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi Duniani “World Economic Outlook” (WEO) ya mwezi wa Aprili 2023. Ukuaji wa uchumi wa Dunia hujumuisha uchumi wa nchi zilizoendelea, zinazoendelea na zinazoibukia kiuchumi zikiwemo nchi zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara ambazo kwa kawaida zinakuwa na mwenendo tofauti katika ukuaji wa uchumi wake. Kasi ndogo ya ukuaji wa uchumi wa dunia imetokana na vita vinavyoendelea baina ya nchi ya Urusi na Ukraine vilivyosababisha kupungua kwa shughuli za uzalishaji wa bidhaa viwandani, kupanda kwa gharama za usafirishaji, kuongezeka kwa kiwango cha mfumko wa bei na kuyumba kwa hali ya kifedha ambayo imezorotesha shughuli za kiuchumi duniani, (Mchoro namba 1).

Kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi zilizoendelea imefikia wastani wa asilimia 2.7 mwaka 2022, ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021. Uchumi wa nchi zinazoendelea na zinazoibukia kiuchumi, umefikia wastani wa asilimia 4.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.9 mwaka 2021. Kwa Bara la Afrika umefikia wastani wa asilimia 3.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.8 mwaka 2021.

Nchi za Kusini mwa Jangwa la Sahara, kasi ya ukuaji uchumi kwa mwaka 2022 imepungua na kufikia wastani wa asilimia 3.9 kutoka wastani wa asilimia 4.8 mwaka 2021. Hii imetokana na ongezeko la viwango vya riba vya kimataifa na kupelekea kuongezeka kwa deni la nje kwa nchi za Kusini mwa Jangwa la Sahara. Aidha, nchi za Afrika Mashariki, kasi ya ukuaji wa uchumi imefikia wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.6 mwaka 2021. Hii ni kutokana na kupungua kwa shughuli za uzalishaji wa ndani na kuongezeka kwa utegemezi wa uagiziaji wa bidhaa kutoka nje.

Mchoro Namba 1: Mwenendo wa Uchumi wa Dunia mwaka 2018-2022

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi wa Dunia (World Economic Outlook), 2023

1.2 Uchumi wa Nchi Zilizoendelea

Mwaka 2022, ukuaji wa uchumi wa nchi zilizoendelea umekuwa kwa kasi ndogo na kufikia wastani wa asilimia 2.7 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021. Kupungua kwa kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi hizi kumetokana na kupungua kwa uzalishaji wa malighafi na kupanda kwa gharama za uzalishaji viwandani. Nchi zilizoendelea ni pamoja na Marekani, Japani, Uingereza pamoja na baadhi ya nchi za Jumuiya ya Ulaya. Kwa nchi ya Marekani, kasi ya ukuaji wa uchumi imefikia wastani wa asilimia 2.1 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021; Japani imefikia wastani wa asilimia 1.1 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.1 mwaka 2021; nchi za Jumuiya ya Ulaya, imefikia wastani wa asilimia 3.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021 na Uingereza imefikia wastani wa asilimia 4.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 7.6 mwaka 2021.

1.3 Uchumi wa Nchi Zinazoendelea na Zinazoibukia Kiuchumi

Uchumi wa nchi Zinazoendelea na Zinazoibukia kiuchumi umekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 4.0 mwaka 2022, kutoka wastani wa asilimia 6.9 mwaka 2021. Miongoni mwa nchi hizo ni China, Urusi, Brazil na India. Nchi ya China mwaka 2022 kasi ya ukuaji wa uchumi imepungua

na kufikia wastani wa asilimia 3.0 kutoka wastani wa asilimia 8.4 mwaka 2021; nchi ya India imepungua na kufikia wastani wa asilimia 6.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 9.1 mwaka 2021. Vile vile, kwa nchi ya Urusi kasi ya ukuaji wa uchumi imefikia wastani wa asilimia hasi 2.1 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.6 mwaka 2021 na nchi ya Brazil imefikia wastani wa asilimia 2.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.0 mwaka 2021. Hii imesababishwa na ongezeko la viwango vya riba vilivyowekwa na Benki Kuu ambavyo vimekwaza shughuli za ujasiriamali, uwekaji mdogo wa akiba na kupelekea uzalishaji mdogo nchini Brazil.

1.4 Hali ya Uchumi wa Bara la Afrika

1.4.1 Uchumi wa Afrika

Uchumi wa Bara la Afrika umekuwa kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 3.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.8 mwaka 2021. Kwa Kanda ya Kaskazini mwa Bara la Afrika, uchumi umefikia wastani wa asilimia 4.3 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021; Kanda ya Kusini imefikia wastani wa asilimia 2.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.3 mwaka 2021; nchi za Afrika Mashariki umefikia wastani wa asilimia 4.2 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021 na kwa nchi za Kusini mwa Jangwa la Sahara umefikia wastani wa asilimia 3.5 mwaka 2022 kutoka ukuaji wa wastani wa asilimia 4.5 mwaka 2021. Kasi ndogo ya ukuaji wa uchumi katika bara hili, imetokana na kuongezeka kwa gharama za uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi na kuyumba kwa sekta za kifedha. Hata hivyo, uchumi wa nchi za Afrika ya Kati umekua na kufikia wastani wa asilimia 4.7 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.6 mwaka 2021, kutokana na kuongezeka kwa ukusanyaji wa mapato ya jumla yaliyotokana na uzalishaji na uuzaji wa mafuta ghafi na madini, (Jadweli namba 1).

Jadweli Namba 1: Ukuaji Halisi wa Uchumi kwa Kanda za Afrika

KANDA ZA AFRIKA	UKUAJI HALISI (ASILIMIA)	
	2021	2022
Afrika	4.8	3.8
Kanda ya Kaskazini	5.4	4.3
Kanda ya Kusini	4.3	2.5
Kanda ya Magharibi	4.4	3.5
Kanda ya Mashariki	5.1	4.2

Chanzo: Hali Halisi na Mwelekeo wa Uchumi wa Afrika, (AfDB) 2023

Kwa mwaka 2022, nchi za Afrika ambazo uchumi wake ulikuwa kwa Kasi Kubwa ni;

(a) Jamhuri ya Demokrasia ya Congo

Kwa mwaka 2022, kasi ya ukuaji uchumi wa nchi hii umekua kwa wastani wa asilimia 6.6 kutoka wastani wa asilimia 6.2 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kuimarika kwa sekta ya madini ambapo uzalishaji wa madini ya Copper umeongezeka kwa asilimia 30.9 na Colbalt umeongezeka kwa asilimia 19.5 mwaka 2022. Pamoja na kuongezeka kwa matumizi ya umma kulikopelekea kuimarika kwa huduma za kijamii na kiuchumi.

(b) Cape Verde

Mwaka 2022, kasi ya ukuaji uchumi wa nchi hii, umefikia wastani wa asilimia 10.5 kutoka wastani wa asilimia 7.0 mwaka 2021. Hii ni imetokana na kuongezeka kwa uzalishaji wa malighafi ya mafuta na uwekezaji katika migodi hali hii imepunguza kiwango cha umasikini hadi kufikia asilimia 0.8 mwaka 2022 kutoka asilimia 19.3 mwaka 2021.

(c) Niger

Ukuaji wa uchumi wa nchi hii ulifikia wastani wa asilimia 11.1 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 1.4 mwaka 2021. Kasi hii kubwa ya ukuaji imetokana na kuimarika kwa sekta ya uzalishaji wa nishati ya mafuta na gesi asilia, pamoja na kuongezeka kwa usafirishaji wa mafuta na gesi.

Kwa mwaka 2022, nchi za Afrika zilizokuwa na Kasi Ndogo ya Ukuaji wa Uchumi ni;

(a) Eswatini

Kasi ya ukuaji wa uchumi wa nchi ya Eswatini imepungua na kufikia wastani wa asilimia 1.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 7.9 mwaka 2021. Sukari ndio zao kubwa linalochangia uchumi wa nchi hii. Kupungua kwa uzalishaji kwa mazao ya biashara na kupungua kwa uchakataji wa bidhaa za kilimo viwandani ni miongoni mwa sababu ya kupungua kwa kasi ya ukuaji wa uchumi. Kwa mwaka 2022, uzalishaji wa sukari umepungua na umefikia tani 5,266,602 kutoka tani 5,759,016 mwaka 2021. Upungufu huo umetokana na kupungua kwa vipindi vya mvua, mabadiliko ya tabianchi na kuongezeka kwa gharama za pembejeo.

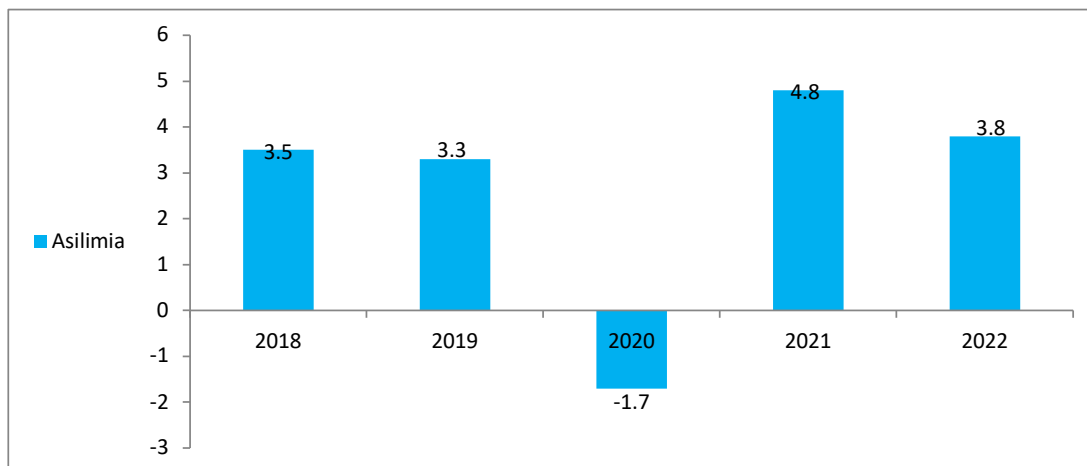
(b) Sudani

Uchumi wa nchi ya Sudani umekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 0.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 0.7 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kukosekana kwa utulivu wa kisiasa ambao umepelekea mdororo wa kiuchumi (economic recession) na ukosefu wa akiba za mabenki kwa fedha za kigeni.

(c) Malawi

Uchumi wa nchi hii umeshuka na kufikia wastani wa asilimia 0.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.6 mwaka 2021. Hii imetokana na uzalishaji mdogo wa mazao ya kilimo, ukosefu wa miundombinu ya kiuchumi ikiwemo nishati ya umeme pamoja na uhaba wa fedha za kigeni unaoathiri uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi ya Malawi, (Mchoro namba 2).

Mchoro namba 2: Wastani wa Kasi ya Ukuaji wa Uchumi kwa Nchi za Afrika mwaka (2018-2022)

Chanzo: Hali Halisi na Muelekeo wa Uchumi wa Afrika, (AfDB) 2023

1.4.2 Uchumi wa Nchi za Visiwa vilivyo katika Barani Afrika

Uchumi wa nchi za Visiwa Barani Afrika kwa ujumla umeimarika na kufikia wastani wa asilimia 6.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.2 mwaka 2021. Hii imesababishwa na kuwepo kwa mikopo ya masharti nafuu na misaada iliyotolewa na Mataifa mbali mbali duniani ya kuhuisha uchumi baada ya mtikisiko wa ugojwa wa Uviko-19. Mikopo na misaada hiyo imesaidia kurejesha shughuli za kiuchumi ikiwemo utalii na kuimarisha huduma za kijamii zilizopelekea nchi hizi kurejea katika hali ya kawaida. Miongoni mwa visiwa hivyo ni;

(a) Visiwa vya Seychelles

Kwa mwaka 2022, kasi ya ukuaji uchumi wa visiwa vya Seychelles imekua na kufikia wastani wa asilimia 8.8 kutoka wastani wa asilimia 7.9 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na kuimarika kwa sekta za huduma ikiwemo uingiaji wa watalii, sekta ya uchumi wa Buluu na kupelekea upatikanaji wa fedha za kigeni.

Idadi ya watalii waliotembelea nchi ya Seychelles imeongezeka na kufikia watalii 332,068 mwaka 2022 kutoka watalii waliotembelea 182,849 mwaka 2021. Ongezeko hilo pia limetokana na kuimarishwa kwa mikakati ya ndani,

ikiwa ni pamoja na vibali vya ukaazi vya muda mrefu na uhamasishaji wa mahitaji ya viza kwa masoko ya nje.

(b) Visiwa vya Mauritius

Ukuaji wa uchumi kwa nchi ya Mauritius umefikia wastani wa asilimia 8.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.5 mwaka 2021. Ukuaji huo umesababishwa na kuimarika kwa sekta ya huduma za kiuchumi na kijamii ikiwemo utalii na miundombinu.

(c) Visiwa vya Comoro

Mwaka 2022, uchumi wa visiwa vya Comoro umekua na kufikia wastani wa asilimia 2.4 kutoka wastani wa asilimia 2.1 mwaka 2021. Hii imetokana na kuwepo kwa utulivu wa hali ya mfumko wa bei kulikopelekea kukua kwa uchumi wa nchi hiyo.

(d) Nchi ya Madagascar

Kasi ya ukuaji uchumi kwa nchi ya Madagascar imekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 4.2 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.4 mwaka 2021. Hii imechangiwa na kuwepo kwa mabadiliko ya tabianchi na athari za mgogoro wa kisiasa baina ya Urusi na Ukraine, kulikopelekea kushindwa kupanga mikakati zaidi ya kukabiliana na majanga hayo.

1.4.3 Uchumi wa Baadhi ya Nchi Zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara

Mwaka 2022, kasi ya ukuaji uchumi katika Ukanda wa Kusini mwa Jangwa la Sahara imepungua kwa wastani wa asilimia 3.5 kutoka wastani wa asilimia 4.5 mwaka 2021. Upungufu huu umetokana na ongezeko la viwango vya riba katika benki, kupanda kwa hali za maisha na kupungua kwa uwezo wa kulipa madeni.

(a) Nchi ya Zimbabwe

Kasi ya ukuaji wa uchumi kwa nchi ya Zimbabwe imekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 3.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 8.5 mwaka 2021. Hali hii imetokana na ongezeko la gharama za uzalishaji kwa bidhaa za kilimo na kupungua kwa upatikanaji wa fedha za kigeni kwa bidhaa zinazosafirishwa nje ya nchi.

(b) Nchi ya Burkina Faso

Kwa nchi ya Burkina Faso, kasi ya ukuaji wa uchumi imekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 2.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.9 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kupungua kwa sekta ya usafirishaji wa madini ambayo ndio sekta kuu kwa uchumi wa nchi ya Burkina Faso yakiwemo madini ya dhahabu.

(c) Nchi ya Sierra Leone

Mwaka 2022, ukuaji wa uchumi wa Sierra Leone umefikia wastani wa asilimia 2.8 kutoka wastani wa asilimia 4.1 mwaka 2021. Kutokana na kupungua kwa usambazaji wa bidhaa, kushuka kwa thamani ya ubadilishaji wa fedha, kupungua kwa uwekezaji na kuendelea kutegemea misaada kutoka Mataifa ya nje, (*Jadweli namba 2*).

Jadweli namba 2: Mwenendo wa Uchumi kwa Nchi Zilizokuwa Kusini mwa Jangwa la Sahara kwa kipindi cha miaka miwili (2021 na 2022), (asilimia)

Nchi Zilizokuwa Kusini mwa Jangwa la Sahara	2021	2022
Nchi zinazozalisha mafuta		
Angola	1.1	2.8
Cameroon	3.6	3.4
Chad	-1.1	2.5
Gabon	1.5	2.8
Nchi zenye Kipato cha Kati		
Jamhuri ya Watu wa Congo	1.5	2.8
Kenya	7.5	5.4
Nigeria	3.6	3.3
Tanzania	4.9	4.7
Namibia	2.7	3.8
Rwanda	10.9	6.8
Nchi zenye Kipato cha Chini		
Ethiopia	6.3	6.4
Zambia	4.6	3.4
Burundi	3.1	1.8
Malawi	4.6	0.8
Uganda	6.0	4.9
Burkina Faso	6.9	2.5

Chanzo; Ripoti ya Mtazamo wa Kiuchumi wa Dunia, 2023

1.4.4 Uchumi wa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki

Kwa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki kasi ya ukuaji wa uchumi imepungua na kufikia wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2022, kutoka wastani wa asilimia 6.6 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kupungua kwa uwekezaji katika miundombinu na kupanda kwa gharama za usafirishaji.

(a) Tanzania

Uchumi wa Tanzania umekua kwa kasi ndogo ya wastani wa asilimia 4.7 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.9 mwaka 2021. Upungufu huo umetokana na kuongezeka kwa uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi, kupungua kwa uuzaji wa bidhaa nje ya nchi kulikopelekea upungufu wa fedha za kigeni.

(b) Kenya

Ukuaji wa uchumi umefikia wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 7.5 mwaka 2021. Kutokana na kupungua kwa matumizi ya Serikali na kupelekea mzunguko mdogo wa fedha katika uchumi. Upungufu huo ulifikia wastani wa asilimia 8.2 kwa mwaka 2021/22 kutoka wastani wa asilimia 6.2 kwa bajeti ya mwaka 2020/21.

(c) Uganda

Kasi ya ukuaji uchumi kwa nchi ya Uganda imepungua na kufikia wastani wa asilimia 4.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.0 mwaka 2021. Kutokana na kupungua kwa uzalishaji na usafirishaji wa mazao ya biashara kwa baadhi ya Mikoa na vikwazo vya kidiplomasia waliowekewa na baadhi ya Mataifa duniani ikiwa ni pamoja na kukosa misaada na mikopo.

(c) Rwanda

Kwa mwaka 2022, uchumi wa Rwanda umefikia wastani wa asilimia 6.9 kutoka wastani wa asilimia 10.9 mwaka 2021. Kasi hii ndogo ya uchumi imetokana na mgogoro wa kivita baina ya nchi ya Urusi na Ukraine ambapo nchi hii hutegemea kwa asilimia 64 ngano na mbolea kutoka nchini Urusi na kupelekea uzalishaji mdogo katika sekta ya kilimo na viwanda.

(d) Burundi

Uchumi wa Burundi umefikia wastani wa asilimia 1.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.1 mwaka 2021. Hii ni kutokana na uzalishaji mdogo wa viwandani pamoja na kupungua kwa uzalishaji na uuzaji wa mazao ya biashara kutokana na machafuko ya kisiasa nchini Burundi.

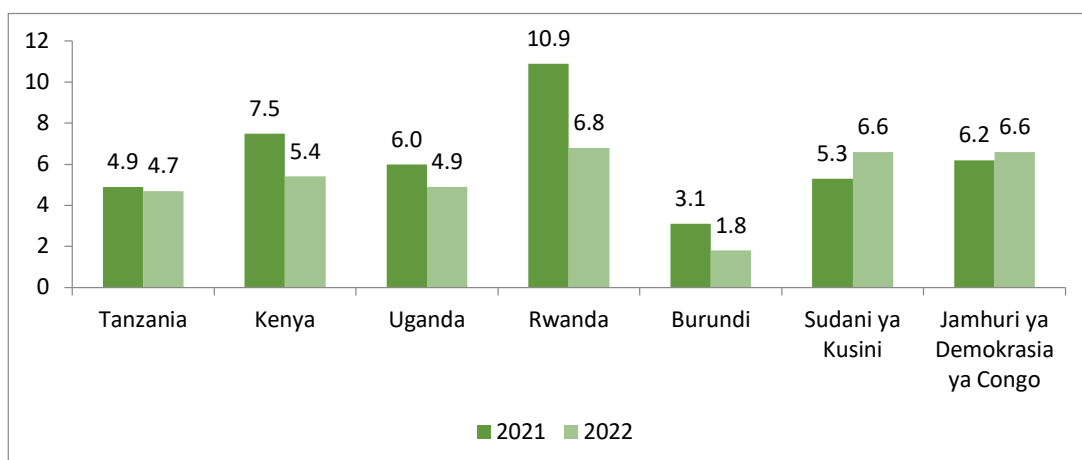
(e) Sudani ya Kusini

Uchumi wa nchi ya Sudani ya Kusini umeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 6.6 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.3 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kuimarika kwa sekta ya uzalishaji wa mafuta ghafi na kupelekea kuongezeka kwa mapato ya kodi, fedha za kigeni na kuimarika kwa sekta za jamii.

(f) Jamhuri ya Demokrasia ya Congo

Kwa mwaka 2022, uchumi wa nchi hii umefikia wastani wa asilimia 6.6 kutoka wastani wa asilimia 6.2 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na kuimarika kwa sekta ya madini kulikopelekea kukua kwa sekta ya usafirishaji, kuongezeka kwa fedha za kigeni kufikia Dola za Kimarekani 4.6 bilioni kutoka Dola za Kimarekani 3.0 bilioni mwaka 2021, (*Mchoro Namba 3*).

Mchoro Namba 3: Kasi ya Ukuaji wa Uchumi kwa nchi za Afrika Mashariki 2021 na 2022, (asilimia)

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi wa Dunia, 2023

1.4.5 Nchi zenye uhusiano wa kibiashara na Zanzibar (Zanzibar Trading Partners)

Zanzibar ina mahusiano ya karibu ya kibiashara na nchi za Umoja wa Falme za Kiarabu (UAE), India na China. Hii ni kutokana na historia ya uhusiano wa muda mrefu na eneo la Zanzibar kijiografia. Kukua na kupungua kwa uchumi wa nchi hizo kunapelekea athari kwa maendeleo ya ukuaji wa uchumi wa Zanzibar.

(a) India

Mwaka 2022, kasi ya ukuaji uchumi kwa nchi ya India imepungua na kufikia wastani wa asilimia 6.8 kutoka wastani wa asilimia 9.1 mwaka 2021 kutokana na kupungua kwa uzalishaji viwandani uliotokana na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji.

(b) Jumuiya ya Nchi za Falme za Kiarabu (U.A.E)

Kasi ya ukuaji uchumi kwa nchi za Umoja wa Falme za Kiarabu imekua kufikia wastani wa asilimia 7.4 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.9 mwaka 2021. Ongezeko hilo limetokana na kuongezeka kwa upatikanaji wa bidhaa ya hydrocarbon kwa asilimia 5.4 pamoja na kuimarika kwa sekta ya huduma ikiwemo utalii, hoteli na malazi na usafiri.

(c) China

Kasi ya ukuaji uchumi, imepungua na kufikia wastani wa asilimia 3.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 8.4 mwaka 2021 kutokana na athari za kupunguza uzalishaji na usambazaji wa bidhaa za nishati ya mafuta na bidhaa za vyakula duniani.

1.5 Hali ya Mfumko wa Bei

1.5.1 Mfumko wa Bei wa Dunia

Kasi ya mfumko wa bei duniani imefikia wastani wa asilimia 8.7 kutoka wastani wa asilimia 4.4 mwaka 2021. Kuongezeka kwa kasi ya mfumko wa bei wa dunia unaathiri mataifa yote duniani. Hii ni kutokana na kupanda

kwa bei za bidhaa za Nishati ya mafuta, nafaka, madini na huduma nyengine ikiwemo usafiri kwa mwaka 2022. Mfumko wa bei kijiografia kama ifuatavyo:-

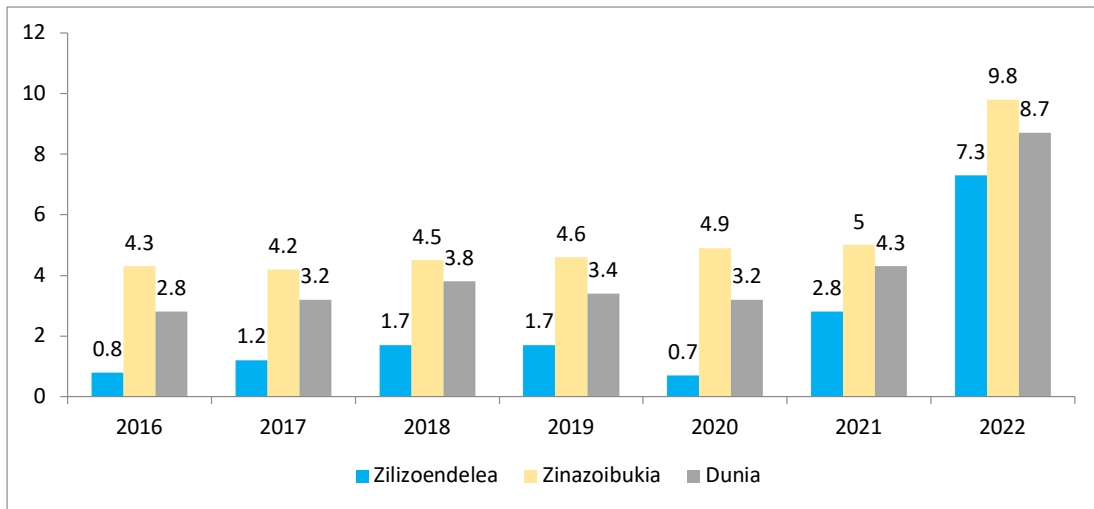
Kasi ya mfumko wa bei kwa **Nchi Zilizoendelea** imeongezeka kwa wastani wa asilimia 7.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.1 mwaka 2021 kutokana na kupanda kwa bei za nishati ambazo zimepelekea uzalishaji mdogo wa viwandani na kupanda kwa gharama za bidhaa za chakula na sizizo za chakula kwa nchi hizi.

Nchi Zinazoendelea na Zinazoibukia kiuchumi kasi ya mfumko wa bei imepanda na kufikia wastani wa asilimia 9.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.9 mwaka 2021. Hii imesababishwa na kupanda kwa bei za vyakula na kuongezeka kwa bei za bidhaa za viwandani pamoja na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji wa bidhaa za shambani na viwandani.

Kadhalika Kasi ya mfumko wa bei kwa **Nchi za Kusini mwa Jangwa la Sahara** imeongezeka kufikia wastani wa asilimia 14.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 11.0 mwaka 2021. Kutokana na kupungua kwa uzalishaji kutokana na mabadiliko ya tabianchi na kuongezeka kwa bei za bidhaa zinazolingizwa kutoka nje ya nchi.

Kwa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki kasi ya mfumko wa bei imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 7.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.4 mwaka 2021. Hii imesababishwa na kupanda kwa bei za bidhaa za chakula na zisizo za chakula, vipindi vidogo vya mvua na ukame kwa baadhi ya maeneo ya Afrika mashariki, (*Mchoro namba 4*).

Mchoro Namba 4: Mfumko wa Bei wa Dunia mwaka (2018-2022), (asilimia)

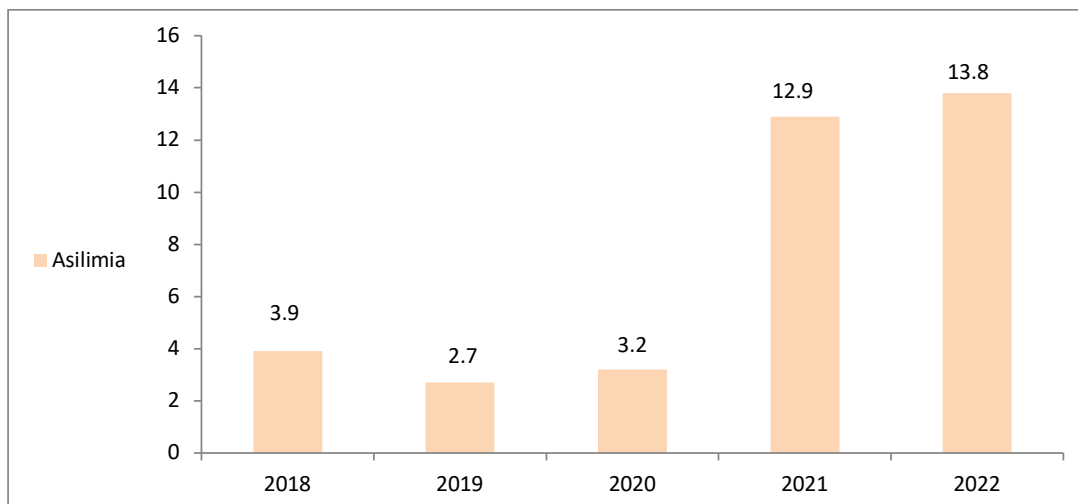

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi wa Dunia, 2023

1.5.2 Mfumko wa Bei kwa Nchi Zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara

Kasi ya mfumko wa bei katika ukanda wa nchi zilizo Kusini mwa Jangwa la Sahara imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 13.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 12.9 mwaka 2021. Ongezeko hili limesababishwa na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji na kukosekana kwa mali ghafi ya mbolea, (Mchoro namba 5).

Mchoro namba 5: Kasi ya mfumko wa bei katika Nchi Zilizokuwa Kusini mwa Jangwa la Sahara kwa kipindi cha miaka mitano (2018-2022)

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Kiuchumi wa Afrika, 2023

1.5.3 Mfumo wa bei wa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki

Kasi ya mfumo wa bei kwa nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 7.0 mwaka 2022, kutoka wastani wa asilimia 4.4 mwaka 2021, kutokana na kupanda kwa bei za bidhaa za chakula na zisizo za chakula pamoja na gharama kubwa za uzalishaji wa bidhaa za kilimo na kuongezeka kwa bei kwa bidhaa zinazoagizwa nje ya nchi, (Mchoro namba 6).

(a) Tanzania

Kasi ya mfumo wa bei kwa nchi ya Tanzania mwaka 2022 umefikia wastani wa asilimia 4.3 ukilinganishwa na wastani wa asilimia 3.7 mwaka 2021. Kasi hii imetokana na kuongezeka kwa bidhaa za chakula kwa asilimia 7.3 ukilinganisha na asilimia 4.2 mwaka 2021, na kupanda kwa bei zisizokuwa za chakula kwa asilimia 3.2 kutoka asilimia 3.5 mwaka 2021. Benki kuu ya Tanzania imeendelea na hatua za kudhibiti kasi ya mfumo wa bei na kuhakikisha mzunguko wa fedha kwa kupunguza na kuongeza viwango vya fedha kwa matumizi ya ndani ya nchi na kuhamasisha uwekezaji wa ndani na kutunza Akiba ya benki kuu kwa mabanki mengine ili ziweze kusaidia upatikanaji wa bidhaa muhimu.

(b) Kenya

Mwaka 2022, mfumko wa bei kwa nchi ya Kenya umefikia wastani wa asilimia 7.6 kutoka wastani wa asilimia 6.1 mwaka 2021. Kupanda kwa mfumko wa bei kumetokana na athari ya migogoro ya kisiasa kulikopelekea upungufu wa bidhaa kutokana na kuongezeka kwa gharama za uzalishaji.

(c) Uganda

Mfumko wa bei umefikia wastani wa asilimia 6.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.2 mwaka 2021. Hii imetokana na kuongezeka kwa bidhaa zinazoagizwa kutoka nje zikiwemo vyakula, mbolea nishati za mafuta na gesi asilia, pamoja na ukame uliopelekea uzalishaji mdogo wa mazao ya ndizi ambazo ndio chakula kikuu nchini humo.

(d) Rwanda

Mwaka 2022, mfumko wa bei umeongezeka kufikia wastani wa asilimia 13.9 kutoka wastani wa asilimia 0.8 mwaka 2021. Kiwango hiki kimesababishwa na mgogoro wa kivita baina ya Urusi na Ukraine uliopelekea msukumo wa mfumko wa bei kupanda. Bidhaa hizo ni pamoja na nishati ya mafuta, mbolea na ngano.

(e) Burundi

Mfumko wa bei umeongezeka kwa wastani wa asilimia 18.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 8.3 mwaka 2021. Hii ni kutokana na kupungua kwa vipindi vya mvua ambavyo vilipelekea uzalishaji mdogo wa mazao ya kilimo.

(e) Sudani ya Kusini

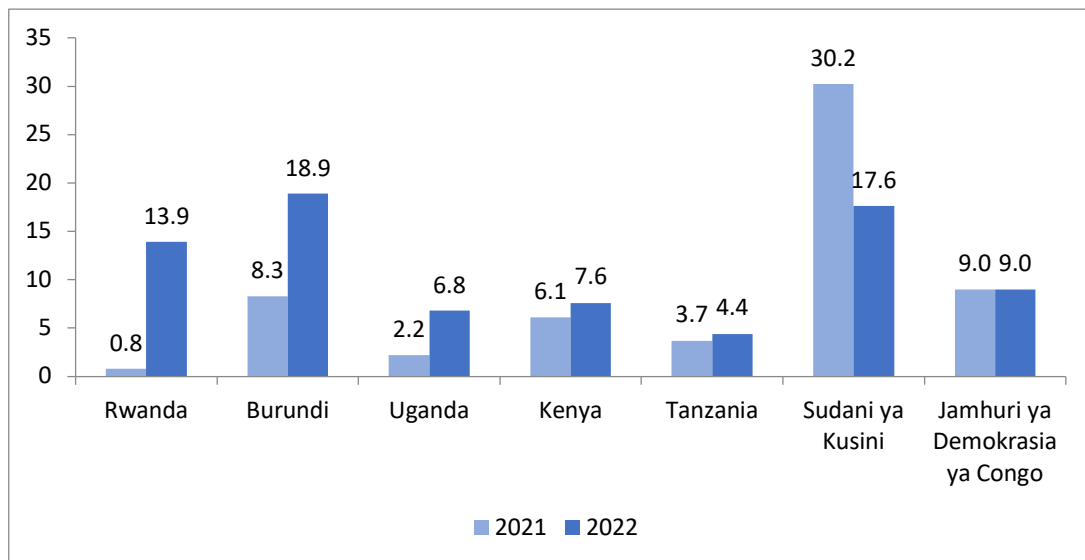
Mfumko wa bei umeshuka na kufikia wastani wa asilimia 17.6 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 30.2 mwaka 2021. Hii imetokana na kushuka kwa bei za chakula, nishati ya mafuta na gesi asilia.

(f) Jamhuri ya Demokrasia ya Congo

Mwaka 2022, mfumko wa bei wa Jamhuri ya Demokrasia ya Congo umebakia katika hali yake ya kawaida ya wastani wa asilimia 9.0 kama

ilivyokua mwaka 2021. Hali hii imetokana na kuwepo kwa utulivu wa mfumko wa bei kulikopelekea kukua kwa uchumi nchini humo.

Mchoro namba 6: Kasi ya Mfumko wa bei kwa Nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (asilimia) (2018-2022)

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi wa Dunia, 2023

1.5.4 Mfumko wa bei kwa Nchi zenye uhusiano wa kibiashara na Zanzibar (Zanzibar Trading Partners)

Zanzibar ina mashirikiano zaidi ya kibiashara na nchi za India, China na Umoja wa Falme za Kiarabu (U.A.E), ambapo bidhaa zinazotumika Zanzibar zinapatikana katika masoko ya nchi hizi. Kupanda na kushuka kwa kasi ya mfumko wa bei una athari ya moja kwa moja na mfumko wa bei wa Zanzibar, (*Mchoro namba 7*).

(a) India

Kwa mwaka 2022, kasi ya mfumko wa bei wa India imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 6.7 kutoka wastani wa asilimia 5.5 mwaka 2021. Hali hii imechangiwa na kupanda kwa bei ya vyakula na bei za nishati kwa asilimia 4.8 kutoka asilimia 3.7 mwaka 2021.

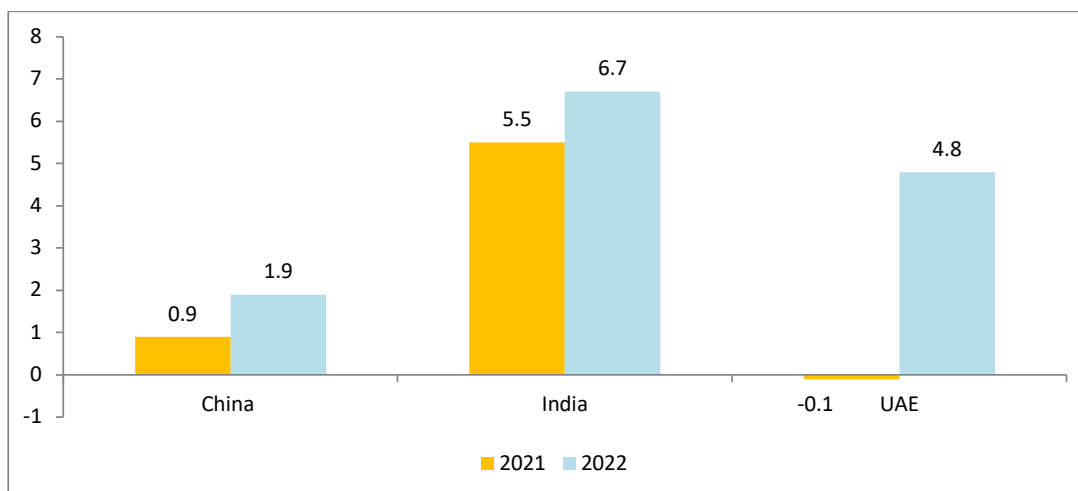
(b) Jumuiya ya Nchi za Falme za Kiarabu (U.A.E)

Kasi ya mfumko wa bei kwa nchi za UAE umepanda na kufikia wastani wa asilimia 4.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia hasi 0.1 mwaka 2021. Hali hii imetokana na kuongezeka kwa uhitaji wa bidhaa muhimu kama vile bidhaa za chakula na zisizo za chakula kutoka nje ya nchi ambazo zilinunuliwa kwa bei kubwa.

(c) China

Kasi ya mfumko wa bei imepanda na kufikia wastani wa asilimia 1.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 0.9 mwaka 2021. Hii ni kutokana na kuongezeka kwa bei za bidhaa kama vile nishati ya mafuta, gesi asilia na bei za vyakula kutokana na vita vinavyoendelea baina ya Urusi na Ukraine.

Mchoro Namba 7: Mfumko wa Bei kwa Nchi zenye Uhusiano wa karibu wa Kibiashara na Zanzibar (Trading Partners) (2021-2022), (asilimia)

Chanzo: Ripoti ya Mtazamo wa Uchumi wa Dunia, 2023

1.5.5 Mwenendo wa Bei kwa baadhi ya bidhaa katika Soko la Dunia

Migogoro ya kisiasa na vita vinavyoendelea baina ya Urusi na Ukraine vimeathiri usambazaji wa bidhaa za vyakula na visivyo vya vyakula duniani na kupelekea kupanda kwa bei za bidhaa muhimu zaidi duniani. Hali ya bidhaa hizo katika soko la dunia ni kama ifuatavyo;

i. Nishati ya Mafuta

Bei ya nishati za mafuta kwa mwaka 2022 ilifikia wastani wa Dola za Kimarekani 100.08 kwa pipa kutoka Dola za Kimarekani 69.89 kwa pipa mwaka 2022, hii ni kutokana na ongezeko la mahitaji ya bidhaa ya mafuta duniani.

ii. Mchele

Katika soko la dunia bei ya mchele kwa mwaka 2022 imeshuka na kufikia Dola za Kimarekani 436.8 kwa tani ikilinganishwa na Dola za Kimarekani 458.25 kwa tani mwaka 2021. Hii ni kutokana na kuongezeka kwa mavuno ya mchele kutokana na hali ya hewa kuwa nzuri katika nchi ambazo ni wazalishaji wakubwa wa bidhaa hii ikiwemo India, Pakistan, Thailand, Umoja wa falme za Kiarabu na Vietnam.

iii. Unga wa Ngano

Katika mwaka 2022, bei ya unga wa ngano katika soko la dunia ilipanda na kufikia wastani wa Dola za Kimarekani 381.9 kwa tani ikilinganishwa na wastani wa Dola za Kimarekani 281.66 kwa tani mwaka 2021. Hii ni kutokana kupungua kwa usambazaji wa ngano duniani kutokana na kupungua kwa usafirishaji wa ngano duniani kutokana na mgogoro wa kivita kwa nchi za Urusi na Ukraine.

iv. Sukari

Katika mwaka 2022, bei ya sukari katika soko la dunia imeongezeka na kufikia wastani wa Dola za kimarekani 410.0 kwa tani ikilinganishwa na wastani wa Dola za Kimarekani 390.0 kwa tani mwaka 2021, sawa na ongezeko la asilimia 5.12. Hali hii imetokana na ukame uliojitokeza kwa nchini ya Brazil na kupelekea uzalishaji wa sukari kupungua. Vile vile, wazalishaji wengine kama India wamejikita zaidi kutumia bidhaa ya miwa katika kuzalisha “biofuel” gesi mbadala wa nishati ya mafuta baada ya uhitaji wa gesi kuongezeka. Uhitaji huo ulichangia kupanda kwa bei za sukari kwa asilimia 61 mwaka 2022, (Jadweli namba 3).

Jadweli namba 3: Mwenendo wa Bei kwa baadhi ya bidhaa katika Soko la Dunia

BIDHAA	KIPIMO	2021 (USD)	2022 (USD)	Tofauti (USD)
Mchele	Tani	458.25	436.8	21.45
Unga wa ngano	Tani	281.66	381.9	(100.24)
Sukari	Tani	390	410	(20)
Bei ya nishati ya mafuta	Pipa	69.89	100.08	(30.19)

Chanzo: Takwimu za Bidhaa za Dunia, 2023

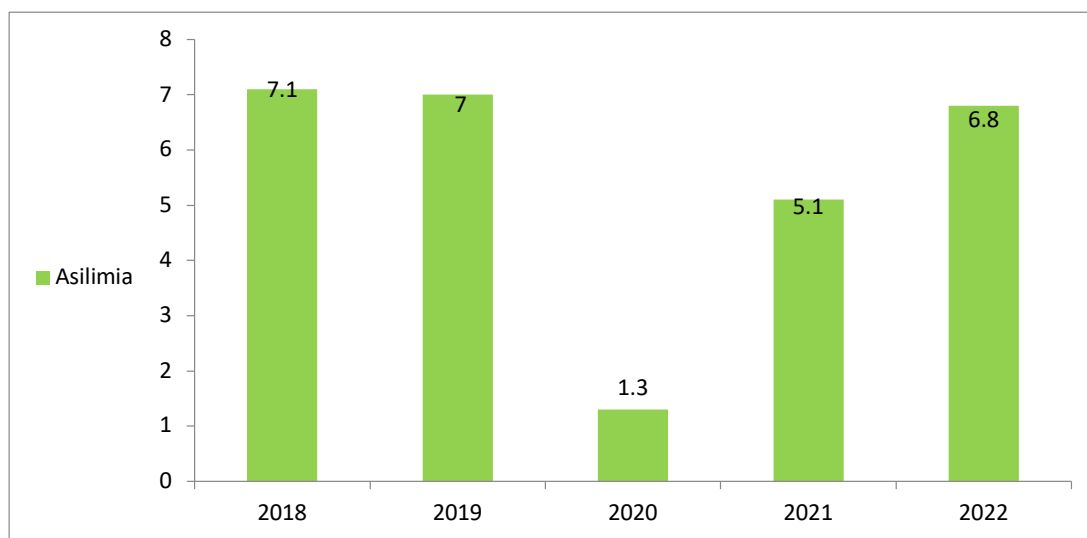
SURA YA PILI

2.0 HALI YA UCHUMI WA ZANZIBAR

2.1 Pato la Taifa na Ukuaji wa Uchumi

Pato halisi la Taifa (GDP at constant price) limeongezeka na kufikia thamani ya TZS 3,499 bilioni mwaka 2022 kutoka thamani ya TZS 3,275 bilioni mwaka 2021. Aidha, Pato la Taifa kwa bei ya soko (GDP at current price) limeongezeka na kufikia thamani ya TZS 5,400 bilioni mwaka 2022 kutoka thamani ya TZS 4,633 bilioni mwaka 2021. Kwa mujibu wa takwimu hizo uchumi wa Zanzibar unaendelea kuimarika na umefikia ukuaji wa wastani wa asilimia 6.8 mwaka 2022 ukilinganisha na wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021, (Mchoro namba 8).

Mchoro Namba 8: Kasi ya Ukuaji wa Uchumi mwaka (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Kuongezeka kwa Pato la Taifa na kasi ya ukuaji wa uchumi kumetokana na mambo yafuatayo:-

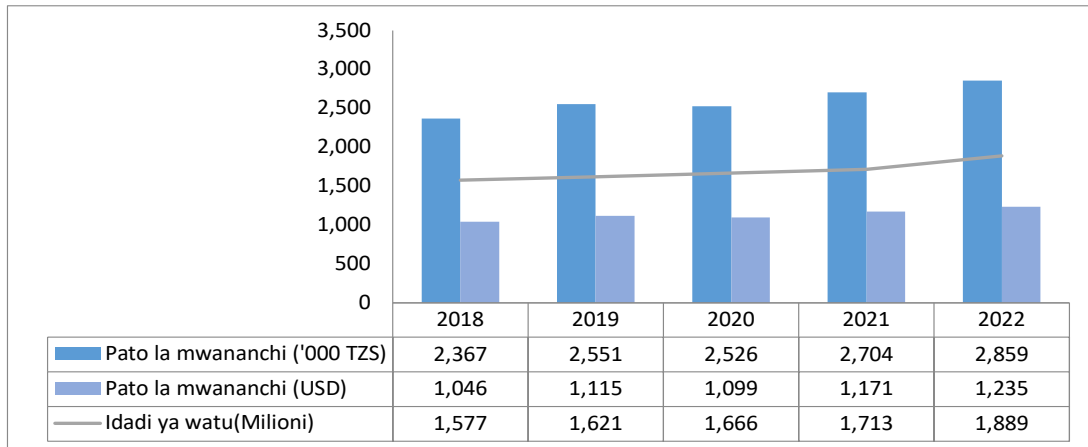
- i. Kuimarika kwa Sekta ya viwanda, imekua kwa wastani wa asilimia 9.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na ukuaji wa Sekta ndogo ya Uchimbaji Mawe na Mchanga kufikia asilimia 9.1, Uzalishaji Viwandani asilimia 8.1, Umeme na Gesi asilimia 22.3 na Ujenzi asilimia 10.2;

- ii. Kuongezeka kwa watalii waliotembelea Zanzibar kufikia watalii 548,503 mwaka 2022 kutoka watalii 394,185 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 39;
- iii. Kuongezeka kwa thamani ya mazao ya biashara yaliyosafirishwa nje ya nchi. Karafuu zenye thamani ya TZS 118,287.3 milioni mwaka 2022 kutoka TZS 115,358.7 milioni mwaka 2021 zilisafirishwa na Mwani wenye thamani TZS 16,010.2 milioni mwaka 2022 kutoka TZS 11,960.7 milioni mwaka 2021 ulisafirishwa;
- iv. Kuongezeka kwa uwekezaji kwa kutekelezwa miradi ya Maendeleo. Uwekezaji kwa kutekelezwa miradi ya maendeleo yenye thamani ya TZS 230 bilioni fedha za mkopo nafuu wa shirika la Fedha Duniani (IMF) .Uwekezaji umefanyika katika miradi ya sekta ya , umeme, elimu,afya na uwekezaji kwa wananchi kupitia shughuli wa Uchumi wa Buluu .
- v. Kuimarika kwa miundombinu ya barabara jumla ya kilomita 10.5 za barabara zimejengwa kwa kiwango cha lami nchini;
- vi. Kuongezeka kwa matumizi ya Serikali katika ulipaji wa fedha za mishahara kutoka TZS 414.27 bilioni zilizolipwa mishahara mwaka 2021/22 kufikia TZS 517.55 bilioni mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 25, ambazo zimeongeza mzunguko wa fedha na upatikanaji wa mahitaji ya manunuzi muhimu katika soko.

2.2 Pato la Mwananchi

Pato la mwananchi ni kiwango kinachoonesha wastani wa fedha anazopata mwananchi kwa mwaka. Kiwango hicho hukisiwa kwa kugawanywa Pato la Taifa na idadi ya watu wanaoishi katika nchi husika. Kuongezeka kwa Pato la Taifa Zanzibar mwaka 2022, kumekuza kipato cha Mwananchi kufika TZS 2.8 milioni sawa na Dola za Kimarekani 1,235 kutoka TZS 2.7 milioni sawa na Dola za Kimarekani 1,171 kwa mwaka 2021, (Mchoro namba 9).

Mchoro Namba 9: Idadi ya Watu Pamoja na Pato la Mwananchi kwa Thamani ya (TZS) na (USD) (2015 - 2020)

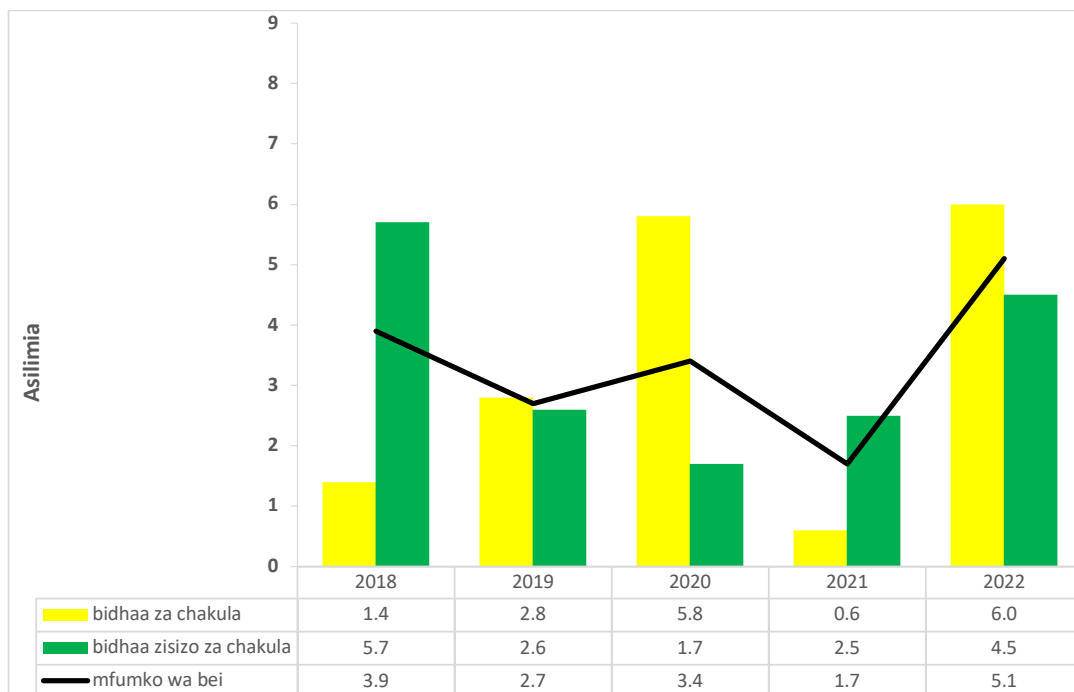

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.3 Mwenendo wa Mfumko wa Bei Zanzibar

Kasi ya mfumko wa bei kwa mwaka 2022 imeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 5.1 kutoka wastani wa asilimia 1.7 mwaka 2021. Kuongezeka kwa kasi ya mfumko wa bei kumetokana na ongezeko la bei za bidhaa za chakula na zisizo za chakula katika soko. Kwa mwaka 2022, bidhaa za chakula zimeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 6.0 kutoka wastani wa asilimia 0.6 mwaka 2021, na bidhaa zisizo za chakula zimeongezeka hadi kufikia wastani wa asilimia 4.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.5 mwaka 2021, (Mchoro namba 10).

Mchoro Namba10: Kasi ya mfumko wa Bei wa Zanzibar (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Serikali imechukua na inaendelea kuchukua hatua za kupunguza na kudhibiti kasi ya mfumko wa bei na kuhakikisha upatikanaji wa huduma na bidhaa muhimu kwa wananchi. Hatua zilizochukuliwa ni kama ifuatavyo:-

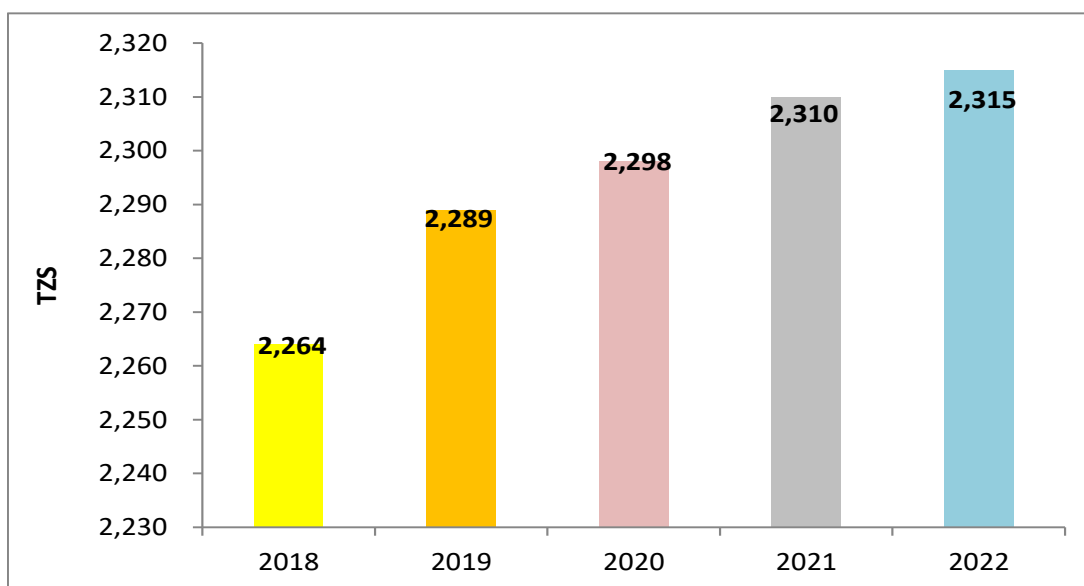
- i. Kuendelea kutoa bei elekezi na kusimamia bidhaa zinazolingia nchini zikiwemo bidhaa za chakula na vifaa vya ujenzi;
- ii. Kupitia Benki Kuu ya Tanzania (BoT) inaendelea kufuatilia na kuchukua hatua za kudhibiti, kushuka kwa thamani kwa sarafu ya Tanzania dhidi ya sarafu nyengine duniani;
- iii. Serikali imeshatoa ruzuku ya TZS 21.5 bilioni mwaka 2022 kwa bidhaa za mafuta ya nishati na kusamehe ushuru wa mafuta ya kupikia wenye thamani ya TZS 472 milioni pamoja na kupunguza viwango vya ushuru wa sukari kutoka asilimia 25.0 hadi asilimia 6.0;
- iv. Kuimarisha ufanisi wa Bandari ya Malindi kwa ununuzi wa vifaa vya kisasa kwa ajili ya kupunguza muda wa kutoa mizigo bandarini; na
- v. Serikali kuimarisha maghala na mifumo ya uhifadhi wa chakula ili

kuwa na uhakika wa chakula nchini sambamba na kuendelea kutoa na kusimamia utoaji wa ruzuku.

2.4 Mwenendo wa Thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani

Thamani ya shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola ya Kimarekani imeendelea kuwa tulivu na kubadilishwa kwa wastani wa TZS 2,315 mwaka 2022 ikilinganishwa na TZS 2,310 mwaka 2021 sawa na upungufu wa thamani ya asilimia 0.2, (Mchoro namba 11). Hii imetokana na hatua za Benki Kuu kudhibiti ujazo wa fedha kutokana na sera za kifedha na kushiriki katika ushindani wa kuuza Dola za Kimarekani ambapo jumla ya Dola za Kimarekani (USD) 20 milioni zimeingizwa kwenye soko la fedha za kigeni (Interbank Foreign Exchange Market) kwa ajili ya kuunga mkono (support) mahitaji ya uingiaji wa bidhaa nchini (import demand) mabadiliko ya thamani ya Fedha kwa kulinganisha na sarafu nyengine ulimwenguni, (Mchoro Namba 11).

Mchoro Namba 11: Thamani ya Shilingi ya Tanzania dhidi ya Dola moja ya Kimarekani 2018-2022

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, 2023

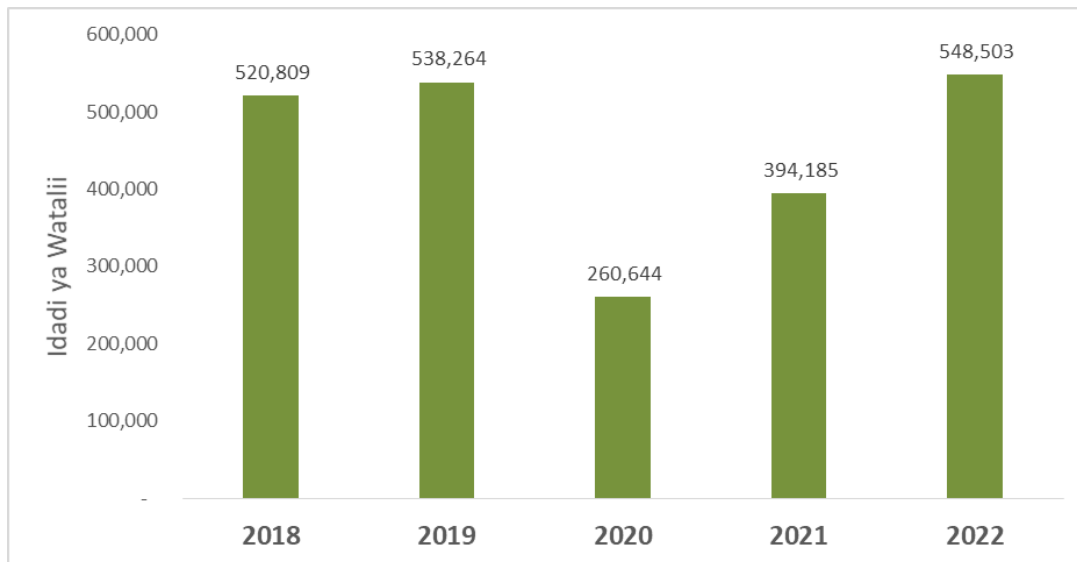

2. 5 Mwenendo wa Uingiaji wa Watalii Zanzibar

Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar imedhamiria kwa dhati kuimarisha na kuihamasisha sekta hii kwa kutumia mbinu tofauti. Utalii ni sekta kiongozi kwa uchumi wa Zanzibar, ambapo mwaka 2022 sekta hii imeendelea kuimarisha ukuaji wa uchumi wa Zanzibar. Mwaka 2022, idadi ya watalii waliongia kupitia kiwanja cha ndege na bandari ya Zanzibar imeongezeka kwa asilimia 39.4 na kufikia watalii 548,503 kutoka watalii 394,185 mwaka 2021, (Mchoro namba 12). Ongezeko hili limetokana na tangazo la Shirika la Afya duniani kuwa ugonjwa wa UVIKO -19 sio tena janga la Taifa, hivyo kupelekea huduma kurejea kama ifutavyo;

- i. Kurudishwa kwa huduma za usafiri zilizositishwa ikiwemo mashirika ya ndege kurejesha huduma nchini kama vile Qatar Airline, Turkish Airline, Oman Air na Fly Dubai;
- ii. Kuongezeka kwa mashirika mapya ya ndege yanayofanya safari za moja kwa moja Zanzibar yakiwemo Polish Airline, Azur Airline, Inter Airline, Eurowings Discover Airline, Airfrance Airline na Edelweiss Airline;
- iii. Wageni kuhamasika kuja kuiona Tanzania baada ya kuona film ya Royal Tour ambayo imeitangaza zaidi Tanzania Kimataifa pamoja na kuimarika kwa huduma za viwanja vya ndege hasa “Terminal 3” ya Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume.

Mchoro Namba 12: Mwenendo wa Uingiaji wa Watalii Zanzibar (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali, 2023

Nchi ambazo zimeongoza kwa kuleta watalii wengi mwaka 2022 ni Ufaransa watalii 68,487 sawa na ongezeko la wastani wa asilimia 12.48, ikifuatiwa na nchi za Ulaya kwa watalii 67,917 sawa na ongezeko la asilimia 12.38, Poland watalii 44,462 sawa na ongezeko la asilimia 8.10, Ujerumani watalii 43,634 sawa na ongezeko la asilimia 7.95, Italy watalii 36,928 sawa na ongezeko la asilimia 6.73, Uingereza watalii 30,562 sawa na ongezeko la asilimia 5.57 na Afrika watalii 28,583 sawa na ongezeko la asilimia 5.21.

2.6 Ukuaji wa Sekta katika Pato la Taifa

2.6.1 Sekta ya Huduma

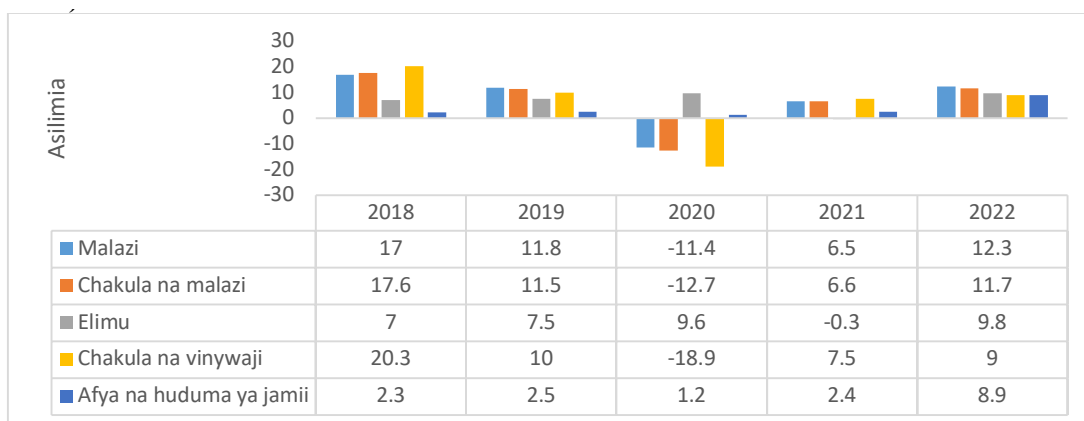
Sekta ya huduma inajumuisha sekta ndogo za Elimu, Chakula na Vinywaji, Afya, Mawasiliano, Malazi, Sanaa, Burudani na Ubunifu, na nyenginezo. Sekta hii ni miongoni mwa sekta muhimu katika kuimarisha uchumi wa Zanzibar. Sekta ya huduma imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 7.7 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.8 mwaka 2021. Sekta ndogo ya Malazi imefikia wastani wa asilimia 12.3 mwaka 2022 kutoka wastani

wa asilimia 6.5 mwaka 2021, sekta ndogo ya Chakula na Malazi imefikia wastani wa asilimia 11.7 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 6.6 mwaka 2021. Huduma ya chakula na vinywaji imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 9.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 7.5 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na kuongezeka kwa watalii walitumia huduma wakiwa Zanzibar.

Sekta ndogo ya Elimu imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 9.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia hasi 0.3 mwaka 2021, hii imesababishwa na kuongezeka kwa ufaulu wa wanafuzi kwa ujumla kutokana na mikakati na juhudi zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali pamoja na Wizara katika kuhakikisha elimu inakua nchini.

Aidha, sekta ndogo ya Ustawi wa afya ya jamii imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 8.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.4 mwaka 2021, hii imesababishwa na kuimarika kwa mfumo wa elimu ya afya ya jamii nchini, (Mchoro namba 13).

Mchoro Namba 13: Ukuaji wa Sekta ya Huduma katika Pato la Taifa (asilimia) (2018 -2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtafwimu Mkuu wa Serikali, 2023

Sekta ndogo ya Utawala kwa mwaka 2022 imekua na kufikia wastani wa asilimia 8.2 kutoka wastani wa asilimia 5.3 mwaka 2021 kutokana na Serikali kuongeza mishahara kwa asilimia 25 katika mwaka 2022. Sekta ndogo ya Habari na Mawasiliano kwa mwaka 2022 imeimarika na kufikia ukuaji wa wastani wa asilimia 2.5 ikilinganishwa na wastani wa asilimia hasi ya 16.3 mwaka 2021, kutokana na kuongezeka kwa wageni na watalii walioingia nchini, ambao ni watumiaji wa huduma za TEHAMA na mawasiliano kwa ujumla ikiwemo intaneti, mawasiliano ya data na sauti pamoja na kufanya miamala ya fedha kwa njia ya mtandao. Pamoja na kuongezeka kwa mwamko wa matumizi ya TEHAMA kwa wananchi hasa baada ya Serikali kufanya juhudi kubwa ya ujenzi wa miundombinu ya minara ya mawasiliano katika maeneo 42 ya visiwa vya Unguja na Pemba. Jumla ya vijiji 80 na wananchi wapatao 300,000 wametumia huduma za mawasiliano ya data na sauti pia ongezeko la miamala ya fedha kwa kutumia simu za mkononi na mtandao (intaneti) ambapo watumiaji wa miamala ya fedha kwa simu imeongezeka kwa asilimia 1.0 mwaka 2022.

Sekta ndogo ya Sanaa, Burudani na Ubunifu imekua na kufikia wastani wa asilimia 1.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 1.1 mwaka 2021, hali hii imesababishwa na wasanii kuhamasika katika kazi zao na kuweza kukaa pamoja kujadili changamoto zinazowakabili na kuzipatia ufumbuzi, kujenga imani na Idara ya Sanaa kwa kukuza vipaji vya wasanii na kuweza kuwapatia elimu wasanii juu ya maadili na utamaduni wa Mzanzibari.

Kasi ndogo ya ukuaji wa uchumi kwa mwaka 2022 imeonekana kwa sekta ndogo ya Usafirishaji na Uhifadhi imekua kwa kasi ndogo kufikia wastani wa asilimia 3.8 asilimia 9.3 mwaka 2021. Sekta ndogo ya Biashara na Ukarabati imepungua na kufikia wastani wa asilimia 4.2 kwa mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 14.9 mwaka 2021, hii imetokana na gharama za uendeshaji kama mafuta ,fedha za usafirishaji mizigo na gharama nyengine, sekta ndogo ya Fedha na Bima kwa mwaka 2022 imefikia wastani wa asilimia 3.7 kutoka wastani wa asilimia 9.9 mwaka 2021, hii imesababishwa na mdororo wa kiuchumi, msukosuko wa kifedha, mabadiliko ya bei za bidhaa, majanga na upungufu wa udhibiti wa bima,

sekta ndogo ya Taaluma ya Sayansi na Ufundi kwa mwaka 2022 imefikia wastani wa asilimia 1.4 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.0 mwaka 2021, hii imetokana na kuwepo kwa gharama ndogo za kifedha katika uendeshaaji wa shughuli zao za kila siku ukilinganisha na mwaka uliopita kuliko changiwa zaidi na vita ya Ukraine.

2.6.2 Sekta ya Viwanda

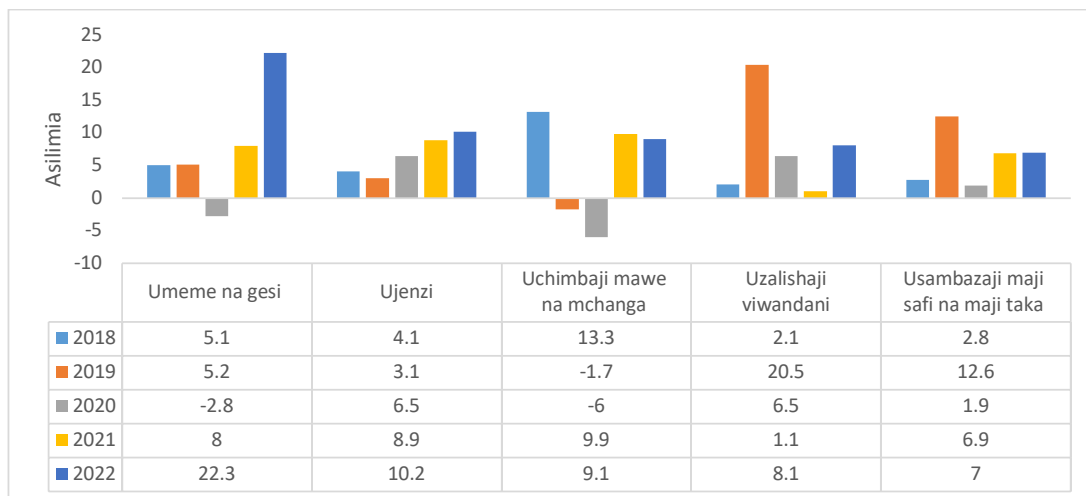
Sekta ya Viwanda imejumuisha sekta ndogo ya Uzalishaji Viwandani, Ujenzi, Uchimbaji Mawe na Mchanga, Umeme na Gesi, na nyenginezo. Mwaka 2022, sekta ya viwanda imekua kwa wastani wa asilimia 9.3 kutoka wastani wa asilimia 5.2 mwaka 2021. Ukuaji huu umesababishwa na ukuaji wa sekta ndogo ya Umeme na Gesi kufikia wastani wa asilimia 22.3 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 8.0 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na Serikali kutoa punguzo kwa wananchi la kuunganishwa na huduma ya umeme pia wananchi kuhamasika katika matumizi ya gesi kwa matumizi ya nyumbani. Sekta ndogo ya Ujenzi kwa mwaka 2022 imefikia wastani wa asilimia 10.2 kutoka wastani wa asilimia 8.9 mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na kuongezeka kwa ujenzi wa miradi ya Serikali ikiwemo ujenzi wa skuli, hospitali, nyumba za wageni, viwanda (kiwanda cha maji na mabati), hoteli na nyumba za makaazi binafsi.

Sekta ndogo ya Uzalishaji Viwandani kwa mwaka 2022 imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 8.1 kutoka wastani wa asilimia 1.1 mwaka 2021. Ukuaji huo umesababishwa na uzalishaji viwandani kwa viwanda vya ndani. Viwanda hivyo ni pamoja na kiwanda cha maji (Water Com) kilichopo Chamanangwe – Pemba, BASRA Textile limited, kiwanda cha Zanzibar Milling na kiwanda cha Sukari.

Sekta ndogo ya Usambazaji maji safi na maji taka imekua na kufikia wastani wa asilimia 7.0 mwaka 2022 kutoka wastani asilimia 6.9 mwaka 2021 kutokana na kuongezeka kwa uzalishaji na upatikanaji wa maji kwa baadhi ya maeneo baada ya kukamilika kwa kazi zinazoendelea za usambazaji wa maji safi na salama. Sekta ndogo ya Uchimbaji Mawe na Mchanga

kwa mwaka 2022 imekua kwa kasi ndogo kufikia wastani wa asilimia 9.1 kutoka wastani wa asilimia 9.9 mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na Serikali kudhibiti uchimbaji wa mawe na mchanga kwa ajili wa utunzaji wa mazingira, (*Mchoro namba 14*).

Mchoro Namba 14: Ukuaji wa Sekta ya Viwanda katika Pato la Taifa (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtafwimu Mkuu wa Serikali, 2023

2.6.3 Sekta ya Kilimo

Sekta ya Kilimo inajumuisha sekta ndogo za Misitu, Ufugaji, Uvuvi na Mazao. Sekta hii ni sekta muhimu kwa uchumi wa Zanzibar na ndio tegemeo kubwa la upatikanaji wa chakula nchini. Kwa mwaka 2022, kasi ya ukuaji wa sekta ya kilimo imekuwa na kufikia wastani wa asilimia 4.0 kutoka wastani wa asilimia 2.6 mwaka 2021. Ukuaji huo umetokana na kuongezeka kwa sekta ndogo ya Mazao kufikia wastani wa asilimia 6.1 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.2 mwaka 2021, hii imetokana na kuimarika kwa sekta ndogo ya mboga na matunda, kuwepo kwa mikakati ya uzalishaji kilimo biashara na huduma za ugani, kuimarika kwa miundombinu ya kilimo, ushirikishwaji wa kissekta pamoja na tafiti himilifu za kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi kwa mazao ya kilimo. Vile vile, sekta ndogo ya uvuvi imefikia wastani wa asilimia 3.0 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.3 mwaka 2021, hali hii imetokana na

muamko wa wananchi juu ya kuzitafuta fursa za Uchumi wa Buluu katika kujipatia ajira na kipato kupitia kilimo cha mwani, ufugaji wa samaki, majongoo ya pwani na shughuli za uvuvi wa samaki ambao huhifadhiwa katika majokofu na kuuzwa masokoni.

Hata hivyo, sekta ndogo ya Misitu imepungua na kufikia wastani wa asilimia 2.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 4.0 mwaka 2021, hii imetokana na wanajamii kuendelea kukata miti kwa matumizi ya ujenzi, ambapo boriti 1741.1 zimetumika mwaka 2022 ikilinganishwa na boriti 1,422.4 zilizotumika mwaka 2021, fito 1,878.0 zimetumika mwaka 2022 ikilinganishwa na fito 2,046.3 mwaka 2021, matumizi ya kuni kwa shughuli za ukaushiaji wa dagaa, mabekari, na shughuli ya vikosi vya ulinzi, jumla ya mizigo ya kuni 26,236.6 imetumika mwaka 2023 ikilinganishwa na mizigo ya kuni 25,813 mwaka 2021, hata hivyo, Wizara inaendelea kuihamasisha jamii kutumia nishati mbadala ya umeme na gesi, matumizi ya aluminiamu, vioo na chuma ili kunusuru misitu na bioanuai zilizomo.

Aidha, sekta ndogo ya Ufugaji imepungua kufikia wastani wa asilimia 2.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.0 mwaka 2021. Upungufu huu umesababishwa na ugumu wa upatikanaji wa malisho ya ng'ombe na gharama ya chakula cha kuku na upatikanaji mdogo wa huduma za upandishiaji wa ng'ombe kwa njia ya sindano umepelekea kupungua kwa uzalishaji wa maziwa. Hali hii imepelekea kuongezeka kwa uingizaji wa bidhaa za mifugo kutoka nje ya nchi na kupungua ari ya uzalishaji wa ndani.

2.7 Mchango wa Sekta katika Pato la Taifa

2.7.1 Sekta ya huduma

Sekta ya huduma ina mchango mkubwa zaidi katika kukuza Uchumi wa Zanzibar. Mchango wa sekta ya huduma katika Pato la Taifa umepungua kufikia wastani wa asilimia 46.3 mwaka 2022 kutoka asilimia 47.8 mwaka 2021. Upungufu huo umetokana na kupungua kwa sekta ndogo ya Usafirishaji na Uhifadhi ambayo imechangia wastani wa asilimia 2.8

mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 3.1 mwaka 2021, sekta ndogo ya Habari na Mawasiliano imechangia wastani wa asilimia 1.4 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 1.6 mwaka 2021, sekta ndogo ya Bima na Fedha kwa mwaka 2022 imechangia wastani wa asilimia 2.8 kutoka wastani wa asilimia 3.5 mwaka 2021, sekta ndogo ya Ukodishwaji wa Majengo kwa mwaka 2022 imechangia wastani wa asilimia 7.5 kutoka wastani wa asilimia 8.2 mwaka 2021 na sekta ndogo ya Elimu imechangia wastani wa asilimia 2.4 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 2.5 mwaka 2021.

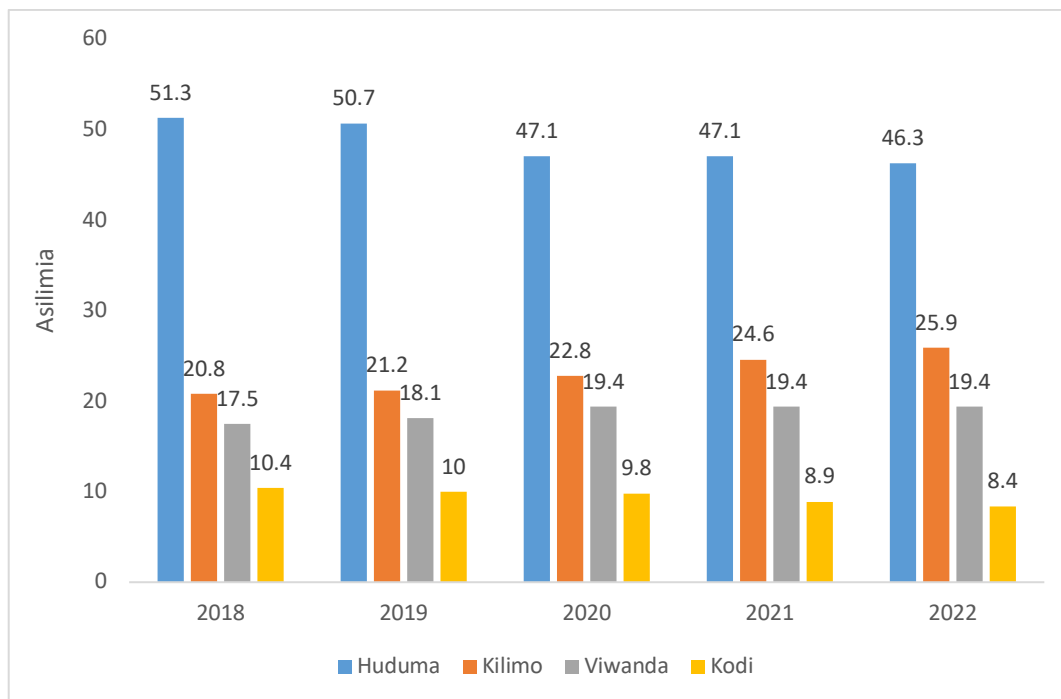
Hata hivyo, sekta ndogo ambazo mchango wake umeongezeka ni sekta ya malazi na huduma za chakula imechangia kwa wastani wa asilimia 15.9 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 15.6 mwaka 2021, sekta ndogo ya malazi imechangia kwa wastani wa asilimia 13.5 mwaka 2022 kutoka 13.2 mwaka 2021 na sekta ndogo ya biashara na ukarabati imechangia na kufikia wastani wa asilimia 6.5 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.4 mwaka 2021.

2.7.2 Sekta ya Viwanda

Kwa mwaka 2022 mchango wa sekta ya Viwanda katika Pato la Taifa haukuwa na mabadiliko na ulikuwa kama mwaka 2021 asilimia 19.4. Mchango wa sekta ya ujenzi ulifikia wastani wa asilimia 8.8 mwaka 2022 kutoka asilimia 9.2 mwaka 2021, sekta ndogo ya Usambazaji maji safi na maji taka kwa mwaka 2022 kwa wastani wa asilimia 0.5 kutoka asilimia 0.6 mwaka 2021. Vile vile, Sekta ndogo ya Umeme na Gesi kwa mwaka 2022 imechangia kwa wastani wa asilimia 1.1 kutoka asilimia 1.3 mwaka 2021 na sekta ndogo ya Uchimbaji mawe na mchanga kwa mwaka 2022 imechangia kwa wastani wa asilimia 0.8 kutoka wastani wa asilimia 1.0 mwaka 2021. Mchango wa sekta ndogo ya uzalishaji viwandani mchango wake umeongezeka na kufikia wastani wa asilimia 8.1 kutoka wastani wa asilimia 7.3 mwaka 2021, (*Mchoro namba 15*).

Mchoro Namba 15: Mchango wa Sekta katika Pato la Taifa (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali, 2023

2.7.3 Sekta ya Kilimo

Sekta ya kilimo ni ya pili kwa kuchangia kiasi kikubwa cha uchumi wa Zanzibar baada ya sekta ya huduma. Kwa mwaka 2022 mchango wa sekta ya kilimo umefikia wastani wa asilimia 25.9 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 24.6 mwaka 2021. Mchango huu umetokana na kuongezeka sekta ndogo ya Ufugaji ilichangia wastani wa asilimia 12.9 mwaka 2022 ikilinganishwa na asilimia 10.0 mwaka 2021. Hata hivyo, sekta ndogo ambazo mchango wake umepungua ni sekta ndogo ya mazao imefikia wastani wa asilimia 7.3 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 8.2 mwaka 2021, sekta ndogo ya Uvuvi wastani wa asilimia 4.5 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021 na sekta ndogo ya Misitu kufikia wastani wa asilimia 1.1 mwaka 2022 ikilinganishwa na wastani wa asilimia 1.3 mwaka 2021.

2.7.3.1 Sekta ndogo ya Mazao

Sekta hii imegawika katika maeneo mawili: Uzalishaji wa mazao ya Chakula na mazao ya Biashara. Kwa upande wa uzalishaji wa mazao ya chakula kwa mwaka 2022 ni kama ifuatavyo:-

a) Zao la Mpunga.

Kwa Zanzibar kuna njia mbili za uzalishaji wa zao la Mpunga. Mpunga unaotegemea umwagiliaji maji na njia ya kutegemea mvua. Kwa mwaka 2022, kilimo cha mpunga kwa njia ya kutegemea mvua kimepungua na kufikia tani 23,683 zenye thamani ya TZS 24,069.4 milioni kutoka tani 25,511 zenye thamani ya TZS 25,369.1 milioni mwaka 2021. Hii imesababishwa na kuchelewa kwa msimu wa mvua kulikopelekea mpunga kukauka, ongezeko la gharama za pembejeo za kilimo pamoja na maeneo mengi kuendelezwa miundombinu ya umwagiliaji. Ingawa eneo la uzalishaji wa mpunga wa kutegemea mvua limeongezeka na kufikia ekari 26,243 mwaka 2022 kutoka ekari 25,383.6 mwaka 2021.

Kwa upande wa zao la mpunga kwa njia ya umwagiliaji maji, uzalishaji umepungua na kufikia tani 4,264.5 zenye thamani ya TZS 5,347.1 milioni mwaka 2022 ikilinganishwa na tani 4,842 zenye thamani ya TZS 5,940.5 milioni mwaka 2021, hii imetokana na maeneo mengi kuendelezwa miundo mbinu ya umwagiliaji maji. Hata hivyo, eneo la uzalishaji limeongezeka na kufikia ekari 2,843 mwaka 2022 kutoka ekari 2,788.8 mwaka 2021.

b) Zao la Muhogo

Kwa mwaka 2022 uzalishaji wa zao la muhogo umeongezeka na kufikia tani 202,519.5 zenye thamani ya TZS 143,792 milioni ikilinganishwa na tani 181,668 zenye thamani ya TZS 126,210.5 milioni kwa mwaka 2021. Hii imetokana na kuongezeka kwa eneo la uzalishaji na kufikia ekari 34,500.8 mwaka 2022 kutoka ekari 30,948.6 mwaka 2021. Pia, matumizi ya mbinu mpya ya uzalishaji wa mazao (Climate Smart Agriculture). Aidha, tafiti za kuongeza uzalishaji wa mazao ya mizizi zilizotekelezwa na Taasisi ya Tafiti za kilimo Zanzibar (ZARI) kwa mashirikiano na Taasisi

ya Kimataifa ya Kilimo cha Kitropiki, “International Institute of Tropical Agriculture” (IITA) zimetumika kuongeza uzalishaji wa mazao ya mizizi.

c) *Zao la Ndizi*

Kwa mwaka 2022 uzalishaji wa ndizi umepungua na kufikia tani 52,337.3 zenye thamani ya TZS 70.1 milioni kutoka tani 61,094.4 zenye thamani ya TZS 80.1 milioni mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na athari za mabadiliko ya tabianchi kulikopelekea kuwepo kwa kipindi kirefu cha jua kali (kiangazi) kuanzia mwezi wa sita (6) katika mwaka 2022. Pia, eneo la uzalishaji wa zao la ndizi limepungua na kufikia ekari 6,085.7 mwaka 2022 kutoka ekari 7,104.0 mwaka 2021, kutokana na mabadiliko ya matumizi ya maeneo ya kilimo kwa shughuli nyengine zikiwemo za makaazi.

d) *Zao la Viazi Vikuu*

Kwa mwaka 2022 uzalishaji wa zao la viazi vikuu umepungua na kufikia tani 6,692 zenye thamani ya TZS 7,425.9 milioni kutoka tani 7,746.3 zenye thamani ya TZS 8,410.8 milioni mwaka 2021. Eneo la uzalishaji limepungua na kufikia ekari 1,338.4 mwaka 2022 kutoka ekari 1,549.3 mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na wakulima wengi kuhama katika kilimo hicho kuhamia katika kilimo cha mboga mboga za majani na matunda na hivyo kupelekea kupungua uzalishaji wa mazao ya muda mrefu. Viazi vikuu ni kilimo kinachochukua muda mrefu mpaka kufikia mavuno.

e) *Zao la Njugu Nyasa*

Kwa mwaka 2022 uzalishaji wa zao la njugu nyasa umeongezeka na kufikia tani 624.2 zenye thamani ya TZS 1,250.2 milioni kutoka tani 372 zenye thamani ya TZS 729 milioni. Eneo la uzalishaji limefikia ekari 1,300.5 mwaka 2022 ikilinganishwa na ekari 775 mwaka 2021. Ongezeko hilo limetokana na jitihada za kushajihisha wakulima katika upandaji wa mazao yenye tija ili kuleta mageuzi ya kisekta kutoka katika kilimo cha kujikimu na kunufaika na kilimo tija cha biashara.

f) *Mboga mboga za Majani*

Mboga za Majani hujumuisha kilimo cha mazao ya mboga mboga na matunda kama vile matikiti, tungule, matango, mabilingani, bamia, pili

pili na nyenginezo za aina hiyo. Mwaka 2022, uzalishaji wa mazao hayo umeongezeka na kufikia tani 66,303.8 kutoka tani 64,819.8 mwaka 2021.

Jumla ya ekari 17,691.6 zimetumika katika ulimaji wa mazao mwaka 2022, ikilinganishwa na ekari 16,470.2 mwaka 2021. Ongezeko hilo limetokana na uhamasishaji wa kilimo cha biashara kwa mazao ya mboga, matunda na viungo kwa kutumia teknolojia za kisasa, ili kuongeza uzalishaji wenye tija na uhifadhi wa mazingira. Hali hii imepelekea wananchi wengi kuhamasishana kilimo cha umwagiliaji kwenye matunda na mboga, (*Jadweli namba 4*).

Jadweli Namba 4: Eneo la Uzalishaji kwa ekari kwa mazao ya chakula (2018-2022)

Jadweli Namba 4: Eneo la Uzalishaji kwa ekari kwa mazao ya chakula (2018-2022)

Zao	Ekari				
	2018	2019	2020	2021	2022
Mpunga	29,638.5	27,375.0	30,412.6	25,383.6	26,243.0
Muhogo	26,588.9	30,204.3	26,995.7	30,948.6	34,500.8
Ndizi	6,068.4	7,595.5	7,772.1	7,104.0	6,085.7
Njugu nyasa	1,322.3	902.3	642.3	775.0	1,300.5
Viazi vikuu	545.8	613.0	582.4	1,549.3	1,338.4

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Jadweli Namba 5: Kiwango na Thamani ya Bidhaa za Chakula zilizozalishwa (2018-2022) (TZS milioni)

Zao	2018		2019		2020		2021		2022	
	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani
Mpunga	44,457.9	40,901.3	41,062.4	39,288.4	35,886.8	35,229.0	25,511.0	25,369.1	23,683.0	24,069.4
Muhogo	156,078.0	199,315.7	177,299.2	118,513.3	158,464.9	108,678.0	181,668.0	126,210.5	202,519.5	143,792.0
Ndizi	52,189.1	63,340.3	65,321.2	82,448.9	66,839.6	86,559.0	61,094.4	80,147.4	52,337.3	70,169.8
Viazi vikuu	2,730.0	2,742.0	3,065.0	3,202.0	2,911.8	3,121.0	7,746.3	8,410.8	6,692.0	7,425.9
Njugu nyasa	634.8	1,151.6	433.1	816.7	308.3	596.0	372.0	729.0	624.2	1,250.2

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.7.3.2 Hatua Zinazoendelea za Kuendeleza Kilimo

Serikali imechukua hatua za kuendeleza na kukuza kilimo ili kuongeza uzalishaji na kuhakikisha upatikanaji wa chakula, hatua zilizochukuliwa ni pamoja na:-

- a) *Ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji maji:* Katika kuendeleza miundombinu ya umwagiliaji maji, jumla ya hekta 370 zimejengwa pamoja na kuungiwa umeme wa njia kuu (3-phase) kwa visiwa 15 katika mabonde ya Cheju B, pamoja na ujenzi wa misingi ya ndani (Tertiary Canals) yenye urefu wa kilomita 47.74 kwa kiwango cha saruji katika bonde la Kinyasini, Kilombero, Kibokwa, Chaani, Cheju na Mlemele umekamilika. Hali hii imepelekea wakulima 4,475 kuendelea na shughuli za kilimo cha umwagiliaji maji na wakulima viongozi 200 kupatiwa mafunzo juu ya usimamizi na utunzaji wa skimu mpya za umwagiliaji katika mabonde ya Kinyasini, Cheju na Mlemele.

- b) *Mfuko wa Pembejeo Mwaka 2021/2022 kuimarishwa:* Jumla ya tani 50 za mbolea (tani 30 za kupanda na tani 20 za kukuza mimea) zimepokelewa kutoka Kampuni ya Minjingu Mines na kusambazwa kwa wakulima Unguja na Pemba. Taratibu za ununuzi wa tani 88 za mbegu kutoka kwa Wakala wa Mbegu za Kilimo Tanzania (ASA) zimekamilika na kusambazwa kwa wakulima. Unguja (Tani 50) na Pemba (tani 38). Ununuzi wa mbolea na dawa ya kuulia magugu umesitishwa baada ya mfumo wa Ruzuku kuondoshwa na Serikali.
- c) *Kilimo cha Mazao ya Biashara kuendelezwa:* Mazao makuu ya biashara kwa uchumi wa Zanzibar ni karafuu na mwani. Kwa mwaka 2022, mavuno ya zao la karafuu yamefikia tani 4,734.1 zenye thamani ya TZS 63,145.8 milioni ikilinganishwa na tani 7,840.8 zenye thamani ya TZS 102,030.9 milioni mwaka 2021. Hali hii imetokana na kuwepo kwa msimu mdogo wa uzalishaji. Wizara inaendelea kuhamasisha wakulima wa zao hili kwa kuwataka kuongeza juhudi katika uzalishaji wenye tija kwa kuwapatia miche bora, elimu ya uoteshaji na uhuishaji wa mikarafuu .

Wakulima wa zao la mwani wamepatiwa mafunzo ya njia bora za kisasa za upandaji mwani, zenye uwezo wa kuongeza uzalishaji wa mwani mara tatu hadi nne kwa mwaka Pamoja na utambuzi wa maeneo sahihi ya kuweka mashamba ya mwani yatakayosaidia kupunguza uwezekano wa mwani kushambuliwa na maradhi. Mafunzo hayo yameendelea kutolewa kwa wakulima wa mwani wa Matemwe, Mwambale, Muyuni A, Kizimkazi, Ukongoroni, Kisakasaka, Bweleo, Fujoni, Kiongwe, Pongwe, Uzi, Kidoti, Kiuyu Mbuyuni, Wingwi, Kisiwa Panza na Mjini Kiuyu. Kuongezeka kwa bei ya mwani kutoka 1,600 hadi 2,000 kwa mwani wa cottonii na kwa mwani wa Spinosum kutoka 600 hadi 1,000, uzalishaji wa aina mpya ya mwani Ulva ambapo jumla ya tani 995 zimezalishwa kwa mwaka 2022, pia ufatiliaji mzuri wa takwimu za uzalishaji wa mwani. Kwa upande wa mavuno ya zao la mwani mwaka 2022 kwa ujumla uzalishaji umeongezeka na kufikia tani 12,593.7 zenye thamani ya TZS 10,054.5 milioni kutoka tani 10,530.8 zenye thamani ya TZS 6,402.8 milioni mwaka 2021, (*Jadwali namba 6*).

Jadweli Namba 6: Uzalishaji wa mazao ya Karafuu na Mwani (2018-2022) (TZS milioni)

Zao	2018		2019		2020		2021		2022	
	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani	Tani	Thamani
Karafuu	675.2	9,413.0	1,691.0	23,647.2	3,072.1	42,954.2	7,840.8	102,030.9	4,734.1	63,145.8
Mwani	10,424.9	4,358.8	9,663.2	5,667.7	8,967.0	6,223.3	10,530.8	6,402.8	12,593.7	10,054.5

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.7.3.5 Sekta ndogo ya Mifugo

Sekta ndogo ya mifugo imeimarika kwa kuwa na uzalishaji wa nyama. Kwa mwaka 2022 jumla ya idadi ya ng'ombe waliochinjwa imeongezeka na kufikia 27,326 ikilinganishwa na ng'ombe 25,916 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 5.44. Kwa mwaka 2022, idadi ya kuku waliochinjwa wamefikia jumla ya kuku 1,130,891 ikilinganisha na idadi ya kuku 751,073 waliochinjwa mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 50.57. Ongezeko hilo limesababishwa na uhitaji mkubwa wa nyama ya kuku na ng'ombe.

Kwa mwaka 2022, idadi ya mbuzi waliochinjwa imepungua na kufikia 4,416 ikilinganishwa na mbuzi 7,447 waliochinjwa mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia hasi 40.7, upungufu huo umesababishwa na uhitaji mdogo wa nyama ya mbuzi kwa upande wa Zanzibar. Idadi ya kondoo waliochinjwa mwaka 2022 imeongezeka na kufikia 49 ikilinganishwa na kondoo 29 waliochinjwa mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 68.9, ongezeko hilo ni kutokana na kuongezeka kwa mahitaji ya walaji wa nyama ya kondoo. Ukusanyaji wa takwimu hizo zimetoka katika vikundi vya wafugaji ambapo mwazoni zilikua zikikusanywa takwimu hizo kutoka masokoni.

2.7.3.6 Sekta ndogo ya Uvuvi.

Mwaka 2022 upatikanaji wa samaki umeongezeka na kufikia tani 61,794 zenye thamani ya TZS 391,370 milioni kutoka tani 47,111 zenye thamani

ya TZS 237,148 milioni mwaka 2021, sawa na ongezeko la asilimia 31.2. Serikali inaendelea na kuimarisha mifumo ya kuchukulia taarifa za samaki (Fisheries Information System), upatikanaji wa vifaa vya kuchukulia taarifa (mizani) katika masoko ya samaki na minada pamoja na kuwahamasisha wachukuaji taarifa kuvitumia vifaa hivyo. Elimu inatolewa kwa wavuvi juu ya umuhimu wa takwimu ili kutoa ushirikiano mzuri katika kupata taarifa. Kwa sasa takwimu pia zinapatikana kwa wavuvi waliopatiwa boti na vifaa vya kisasa ambavyo vinawawezesha kuvua na kupata samaki wakubwa ukilinganisha na kipindi cha nyuma.

2.7.3.7 Sekta ndogo ya Misitu

Misitu ni rasilimali muhimu kwa uchumi Zanzibar. Serikali inaendelea na mikakati ya kutunza na kuhifadhi misitu ya asili ili kupunguza athari za tabianchi. Bidhaa za misitu zilizouzwa kwa mwaka 2022 ni kama ifuatavyo; Boriti 1,741.1 zenye thamani ya TZS 195.6 milioni ikilinganishwa na boriti 1,422.4 zenye thamani ya TZS 159.8 milioni mwaka 2021, jumla ya nguzo 2,947.9 zenye thamani ya TZS 98.3 milioni zimeuzwa mwaka 2022 ikilinganishwa na nguzo 3,098.2 zenye thamani ya TZS 103.3 milioni zimeuzwa mwaka 2021, mapau 2,970.0 yenye thamani ya TZS 237.6 milioni yameuzwa mwaka 2022 ikilinganishwa na mapau 2,956.2 yenye thamani ya TZS 236.5 milioni mwaka 2021, jumla ya mizigo ya kuni 26,236.6 yenye thamani ya TZS 1,836.6 milioni yameuzwa mwaka 2022 ikilinganishwa na mizigo ya kuni 25,813 yenye thamani ya TZS 1,806.9 milioni yaliyouzwa mwaka 2021, fito 1,878.0 zenye thamani ya TZS 939.0 milioni zimeuzwa kwa mwaka 2022 ikilinganishwa na fito 2,046.3 zenye thamani ya TZS 1,023.1 milioni zilizouzwa mwaka 2021 na kwa upande wa makaa jumla ya tani 1,943.6 zenye thamani ya TZS 1,360.6 milioni zimeuzwa mwaka 2022 ikilinganishwa na tani 1,805.1 zenye thamani ya TZS 1,263.5 milioni mwaka 2021.

2.8 Ukuzaji Rasilimali

Ukuzaji rasilimali nchini umechangia ongezeko la Pato la Taifa na upatikanaji wa ajira kupitia sekta binafsi za uzalishaji. Kwa mwaka 2022,

Mamlaka ya Uwekezaji Vitega Uchumi Zanzibar (ZIPA) iliidhinisha jumla ya miradi 93 yenye thamani ya TZS 4.5 trilioni kwa mwaka 2022 kutoka miradi 97 yenye thamani ya TZS 2.6 trilioni mwaka 2021 sawa na ongezeko la thamani ya asilimia 73. Juhudi za kuwavutia wawekezaji kutoka katika sekta binafsi zimeanza kuzaa matunda. Uwekezaji unazalisha ajira kwa makundi ya vijana na kuongezeka kwa shughuli za kiuchumi na kijamii. Miradi ya hoteli na migahawa imechukua nafasi kubwa ya miradi ya uwekezaji na kufikia idadi ya miradi 27 sawa na wastani wa asilimia 29 ya miradi yote 93 kwa mwaka 2022, miradi ya uwekezaji wa nyumba za biashara (real estate) iliyofikia idadi ya miradi 25 sawa na wastani wa asilimia 27 na miradi mengine iliyobakia imefikia idadi ya miradi 41 sawa na wastani wa asilimia 44 ya miradi yote 93 mwaka 2022, *(Jadweli namba 7 na 8)*.

Jadweli Namba 7: Idadi na Mgawanyo wa Miradi iliyoidhinishwa na ZIPA (2018-2022)

MIRADI	2018	2019	2020	2021	2022
Kilimo na Misit	0	1	1	5	5
Uvuvi	3	4	1	3	2
Uzalishaji Viwandani	4	9	3	19	8
Umeme na Gesi	1	0	1	1	3
Shughuli za Usimamizi wa Taka Taka	0	0	0	1	0
Shughuli za Ujenzi	0	0	0	2	7
Biashara za (jumla na reja reja), pamoja na Vyombo vya Moto	2	3	2	2	3
Usafiri na Uhifadhi	1	1	1	2	1
Huduma za Malazi na Migahawa	13	17	19	40	27
Huduma za Fedha na Bima	0	0	0	0	3
Taarifa na Mawasiliano	0	0	1	2	1
Huduma za Ukodishaji wa Nyumba za Biashara	3	3	1	7	25
Shughuli za Kiutawala	1	0	0	1	0
Elimu	1	0	2	3	1
Huduma za Afya na Kazi za Kijamii	0	1	0	3	2
Sanaa na Michezo	2	2	2	5	3
Huduma Nyenginezo	0	0	0	1	2
Jumla	31	41	34	97	93

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Jadweli Namba 8: Mwenendo wa Mitaji ya Uwekezaji kupitia ZIPA 2018-2022 (TZS Milioni)

MIRADI	2018	2019	2020	2021	2022
Kilimo na Misitu	0	1,373	705	14,282	31,979
Uvuvi	2,151	8,589	34,470	28,293	12,042
Uzalishaji Viwandani	14,150	134,731	5,986	115,474	34,907
Umeme na Gesi	90,560	0	2,758	237,121	1,827,227
Usimamizi wa Taka Taka	0	0	0	165,985	0
Shughuli za Ujenzi	0	6,180	0	88,920	91,644
Biashara na Vyombo vya Moto	1,811	1,145	138,225	3,912	8,774
Usafiri na Uhifadhi	226,400	45,780	5,478	27,269	17,087
Huduma za Malazi na Migahawa	105,680	8 03,634	252,522	1,704,153	525,482
Huduma za Fedha na Bima	0	0	0	0	1,738,677
Taarifa na Mawasiliano	0	0	45,960	1,423	46,180
Huduma za Ukodishaji wa Nyumba za Biashara	230,475	25,408	20,470	77,064	193,363
Shughuli za Kiutawala	679	0	0	4,742	0
Elimu	1,132	0	4,826	12,662	693
Huduma za Afya na Kazi za Kijamii	0	1,602	0	121,083	12,700
Sanaa na Michezo	113,879	1,860	1,953	9,722	5,195
Huduma Nyenginezo	0	0	0	1,541	4,119
Jumla	786,918	1,030,301	513,354	2,613,648	4,550,069

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.8.1 Sekta Binafsi Kupitia Mamlaka ya Ukuzaji Vitega Uchumi Zanzibar (ZIPA)

Sekta binafsi inaendelea kuwa na mchango mkubwa kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar katika kuongeza uzalishaji wa ndani, upatikanaji wa ajira na kukuza hali ya uchumi kwa wananchi. Kwa mwaka 2022, miradi ya uwekezaji imetoa jumla ya ajira 3,970 ambapo miradi ya hoteli na migahawa imechangia ajira mpya 1,240 sawa na wastani wa asilimia 31.2, ikifuatiwa na miradi ya uwekezaji wa nyumba za biashara (real estate) imetoa ajira mpya 903 sawa na asilimia 22.7, miradi ya usafirishaji na uhifadhi imetoa ajira mpya 400 sawa na asilimia 10.0, miradi ya shughuli za ujenzi imetoa ajira mpya 383 sawa na asilimia 9.6 , miradi ya kilimo na misitu imetoa jumla ya ajira mpya 364 sawa na asilimia 9.1, miradi ya uzalishaji viwandani imetoa jumla ya ajira mpya 206 sawa na asilimia 5.1, na miradi iliyobaki ikiwemo miradi ya biashara za jumla na rejareja, miradi ya umeme na gesi, miradi ya sanaa na viburudisho, miradi ya uvuvi,

miradi ya habari na mawasiliano, miradi ya elimu na miradi ya afya imetoa ajira mpya kwa wastani wa asilimia 11.9 mwaka 2022, (*Jadweli namba 9*).

Jadweli Namba 9: Idadi ya Ajira Zilizopatikana katika Miradi ya Uwekezaji iliyoidhinishwa na ZIPA (2018-2022)

MIRADI	2018	2019	2020	2021	2022
Kilimo na Misitu	0	31	5	395	364
Uvuvi	80	86	19	101	82
Uzalishaji Viwandani	72	3,199	179	2,779	206
Umeme na Gesi	35	0	12	0	100
Usimamizi wa Taka Taka	0	0	0	30	0
Shughuli za Ujenzi	0	0	0	520	383
Biashara na Vyombo vya Moto	69	39	23	40	127
Usafiri na Uhifadhi	20	36	35	266	400
Huduma za Malazi na Migahawa	577	1,337	809	2,043	1,240
Huduma za Fedha na Bima	0	0	0	0	0
Taarifa na Mawasiliano	0	0	20	19	30
Huduma za Ukodishaji wa Nyumba za Biashara	52	80	50	234	903
Shughuli za Kiutawala	20	0	0	20	0
Elimu	36	0	80	215	20
Huduma za Afya na Kazi za Kijamii	0	47	0	900	20
Sanaa na Michezo	40	29	24	190	95
Huduma Nyenginezo	0	0	0	39	0
Jumla	1,001	4,884	1,256	7,791	3,970

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.8.2 Mgawanyo wa Miradi Iliyoidhinishwa Kisekta na Umiliki 2021/2022

Kwa mwaka 2022, kati ya miradi 93 yenye thamani ya TZS 4.5 trilioni iliyoidhinishwa na ZIPA, jumla ya miradi 35 yenye thamani ya TZS 216.5 bilioni sawa na wastani wa asilimia 38 ya miradi yote inamilikiwa na

Wazawa, na miradi 58 yenye thamani ya TZS 4.3 trilioni sawa na wastani wa asilimia 62 ya miradi yote inamilikiwa na Wageni, (*Jadweli namba 10, 11, 12*).

Jadweli Namba 10: Umiliki wa Miradi na Mitaji iliyoidhinishwa na ZIPA (2021 na 2022)

Umiliki	Miradi (2021)	Mitaji TZS (000,000)	Miradi (2022)	Mitaji TZS (000,000)
Wazawa	28	200,584	35	216,512
Wageni	69	2,413,064	58	4,333,557
Jumla	97	2,613,648	93	4,550,069

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Jadweli Namba 11: Mgawanyo wa Miradi iliyoidhinishwa na ZIPA kwa Wazawa na Wageni Kuanzia (2018-2022)

Umiliki/Mwaka	2018	2019	2020	2021	2022	Jumla	Asilimia
Wazawa	10	16	15	28	35	104	35
Wageni	21	25	19	69	58	192	65
Jumla	31	41	34	97	93	296	100

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Jadweli Namba 12: Mgawanyo wa Thamani za Miradi iliyoidhinishwa na ZIPA kwa Wazawa na Wageni Kuanzia (2018-2022) (TZS Milioni)

Umiliki/Mwaka	2018	2019	2020	2021	2022	Jumla	Asilimia
Wazawa	624,638	86,547	229,223	200,584	216,512	1,357,504	14
Wageni	162,280	943,754	284,131	2,413,064	4,333,557	8,136,786	86
Jumla	786,918	1,030,301	513,354	2,613,648	4,550,069	9,494,290	100

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Kwa mwaka 2022, uwekezaji mkubwa umefanyika katika Mkoa wa Mjini Magharibi kwa uwekezaji wenye thamani ya TZS 3.8 trilioni, ukifuatiwa na Mkoa wa Kaskazini Unguja kwa thamani ya TZS 334.7 bilioni, Mkoa wa Kusini Unguja kwa thamani ya TZS 258.1 bilioni, Mkoa wa Kusini Pemba kwa thamani ya TZS 57.7 bilioni na Mkoa wa Kaskazini Pemba kwa thamani ya TZS 9.1 bilioni mwaka 2022, (Jadweli namba 13).

Jadweli Namba 13: Mgawanyo wa Thamani za Miradi Kimkoa iliyoidhinishwa na ZIPA kwa Wazawa na Wageni (2018-2022) (TZS Milioni)

Mikoa ya Zanzibar	2018	2019	2020	2021	2022
Mjini Magharibi	570,178	220,797	341,227	1,530,731	3,890,298
Kaskazini Unguja	23,281	617,864	40,445	258,936	334,770
Kusini Unguja	79,580	63,228	114,504	605,830	258,155
Kusini Pemba	679	0	17,178	216,373	57,725
Kaskazini Pemba	113,200	128,413	0	1,778	9,121
Jumla	786,918	1,030,301	513,354	2,613,648	4,550,069

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.8.3 Mgawanyo wa Miradi Mipya Iliosajiliwa na ZIPA Kulingana na Mabara

Kati ya miradi 93 iliyoidhinishwa na ZIPA mwaka 2022 umiliki wa miradi kama ifuatavyo: Miradi 37 ni kutoka Bara la Afrika, miradi 33 kutoka Bara la Ulaya, miradi 17 kutoka Bara la Asia, miradi 4 kutoka Bara la Amerika na miradi 2 kutoka Bara la Australia. Hali hii inaonesha uwepo wa mwamko mkubwa kwa wawekezaji kutoka Bara la Afrika tofauti na hali ilivyokuwa miaka ya nyuma ambapo uwekezaji mkubwa ulikuwa ni kutoka Mabara ya Ulaya na Asia, (Jadweli namba 14).

Jadweli Namba 14: Mgawanyo wa Miradi iliyosajiliwa kwa Mabara (2018-2022)

Mabara	2018	2019	2020	2021	2022
Afrika	13	20	13	38	37
Europe	14	11	11	36	33
Asia	4	7	3	13	17
Amerika	0	3	3	9	4
Australia	0	0	0	1	2
Jumla	31	41	30	97	93

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

2.8.4 Faida za Kiuchumi na Kijamii kutoka katika Uwekezaji

- i Kuongezeka kwa ukusanyaji wa mapato ya Serikali yatakayosaidia katika utekelezwaji wa miradi mengine nchini;
- ii Kuongezeka kwa fursa za upatikanaji wa ajira zitokanazo na miradi nchini ambapo imepunguza ukosefu wa ajira na utegemezi wa ajira kutoka Serikalini;
- iii Kuimarisha uhusiano mwema wa kiurafiki baina ya Zanzibar na mataifa mengine yanayokuja kuwekeza nchini;
- iv Kupatikana kwa uingizwaji wa teknolojia mpya za kisasa pamoja na ujuzi kutoka kwa wataalamu wa nchi zinazokuja kuwekeza nchini;
- v Kuimarika kwa taaluma ya uongozi na masoko katika sekta za kiuchumi nchini;
- vi Kuongezeka kwa upatikanaji wa huduma bora za kijamii ikiwemo huduma za afya, huduma za elimu, huduma za makaazi na miundombinu nchini.

2.9 Hali ya Upatikanaji wa Ajira

Kwa mwaka 2021/2022, jumla ya ajira mpya zilizopatikana ni 68,632 kutoka ajira 66,656 mwaka 2020/2021, ambapo ajira kutoka Serikalini zimefikia 37,189 (wanaume ni 15,541 na wanawake ni 21,648). Ajira kutoka Mashirika ya Serikali zimefikia jumla ya 6,887 (wanaume ni

4,522 na wanawake ni 2,365) katika mwaka 2021/2022. Ajira binafsi 24,556 (wanaume ni 15,947 na wanawake ni 8,609) mwaka 2021/2022. Kuongezeka kwa idadi ya ajira mpya mwaka 2021/2022 kumetokana na kuongezeka kwa uhitaji mkubwa wa wafanyakazi, (Jadweli namba 15).

Jadweli Namba 15: Mchanganuo wa Ajira Mpya kwa Sekta na Jinsia (2017/2018 – 2021/2022)

Sekta	Jinsia	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Serikali	Wanaume	14,975	14,562	15,545	16,190	15,541
	Wanawake	17,169	17,753	19,888	22,556	21,648
	Jumla ndogo	32,144	32,315	35,433	38,746	37,189
Mashirika ya Serikali	Wanaume	3,639	4,395	4,306	4,526	4,522
	Wanawake	1,977	2,085	2,153	2,476	2,365
	Jumla ndogo	5,616	6,480	6,459	7,002	6,887
Binafsi	Wanaume	14,206	16,031	17,102	14,141	15,947
	Wanawake	7,113	7,978	8,101	6,767	8,609
	Jumla ndogo	21,319	24,009	25,203	20,908	24,556
Jumla	Wanaume	32,820	34,988	36,953	34,857	36,010
	Wanawake	26,259	27,816	30,142	31,799	32,622
	Jumla Kuu	59,079	62,804	67,095	66,656	68,632

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

SURA YA TATU

3.0 SEKTA YA NJE

Sekta ya biashara ni sekta muhimu katika ukuaji wa uchumi wa nchi kwa kuongeza upatikanaji wa fedha za kigeni, kutoa fursa za ajira na kuongeza mapato ya Serikali. Zanzibar ni miongoni mwa nchi za visiwa zenye fursa nzuri ya ushindani wa kibiashara katika upande wa usafirishaji na uagiziaji wa bidhaa. Historia inaonesha kuwa Zanzibar ilikuwa ni kitovu cha biashara katika ukanda wa Afrika Mashariki.

3.1 Usafirishaji wa Bidhaa Nje ya Nchi

Usafirishaji wa bidhaa kwenda nje ya nchi mwaka 2022, umeongezeka na kufikia thamani ya TZS 180.3 bilioni kutoka thamani ya TZS 155.6 bilioni mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 16. Miongoni mwa nchi zilizopokea mazao ya biashara yaliyosafirishwa kutoka Zanzibar mwaka 2022 ni nchi ya Singapore kwa thamani ya TZS 56.5 bilioni, nchi ya Indonesia kwa thamani ya TZS 48.5 bilioni, nchi za Falme za Kiarabu (UAE) kwa thamani ya TZS 18.4 bilioni na nchi ya India kwa thamani ya TZS 13.7 bilioni. Mazao ya biashara yaliyosafirishwa ni pamoja na karafuu na mwani.

3.1.1 Usafirishaji wa Mazao ya Biashara (Karafuu na Mwani)

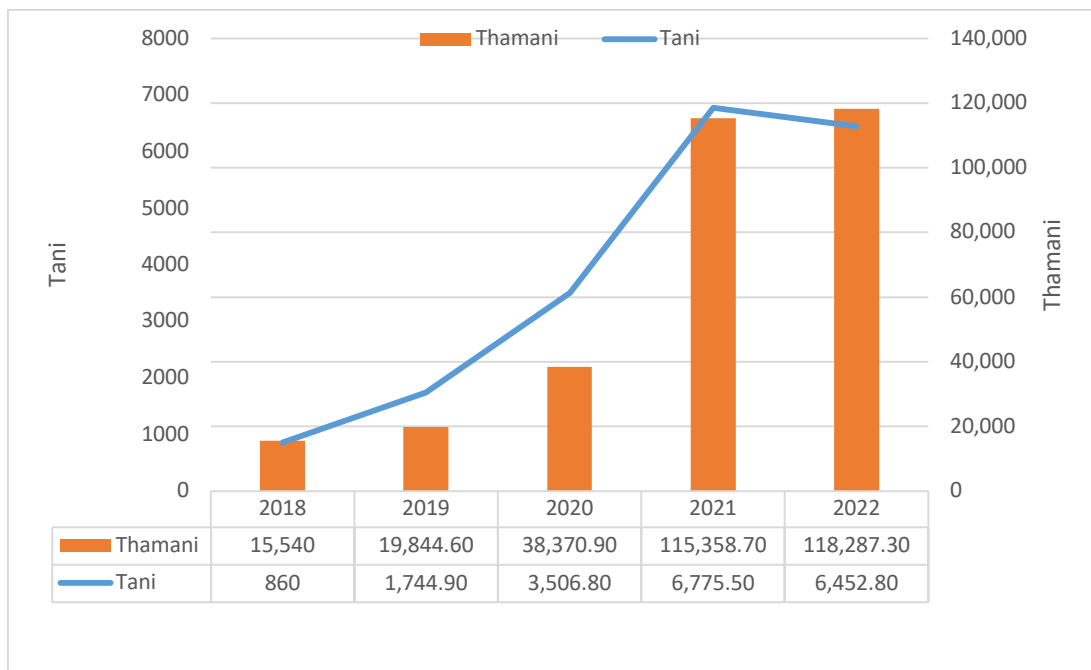
Mazao ya Karafuu na Mwani ni muhimu kwa kuendeleza uchumi wa Zanzibar kwa kuongeza upatikanaji wa ajira, kuongezeka kwa thamani ya usafirishaji pamoja na upatikanaji wa fedha za kigeni.

Kwa mwaka 2022, usafirishaji wa zao la karafuu kwenda nje ya nchi umefikia jumla ya tani 6,452.8 zenye thamani ya TZS 118.2 bilioni kutoka tani 6,775.5 zenye thamani ya TZS 115.3 bilioni zilizosafirishwa mwaka 2021, sawa na ongezeko la thamani ya wastani wa asilimia 2.5 mwaka 2022. Hii imetokana na kupanda kwa bei ya zao la karafuu kutoka wastani wa bei ya USD 7,500 mwaka 2021 hadi kufikia wastani wa bei ya USD 8,137.5 kwa tani moja mwaka 2022, (Mchoro namba 16).

Katika kulimarisha zao la karafuu Zanzibar, Serikali kupitia Shirika la Biashara la Taifa la Zanzibar (ZSTC) inaendelea kuchukua jitihada za kuliendeleza zao hilo ikiwemo kuweka bei zenye tija kwa wakulima, kuwapatia bima wakulima, kuweka vituo vya ununuzi wa karafuu karibu na mashamba ya karafuu, kutoa miche bure kwa Wizara ya Kilimo, Umwagiliaji, Maliasili na Mifugo ili wakabidhiwe wakulima wa zao la karafuu kwa lengo la kuongeza uzalishaji, kutoa elimu kwa wakulima kuhusiana na zao la karafuu. Vile vile, kutoa mikopo isiyokuwa na riba kwa wakulima, kuwauzia vifaa vya kilimo kama pishi, kapu na majamvi kwa bei ya chini na kuendelea kulitangaza zao la karafuu katika soko la Kimataifa.

Mchoro Namba 16: Tani na Thamani ya Usafirishaji wa Zao la Karafuu (2018-2022) (TZS Milioni)

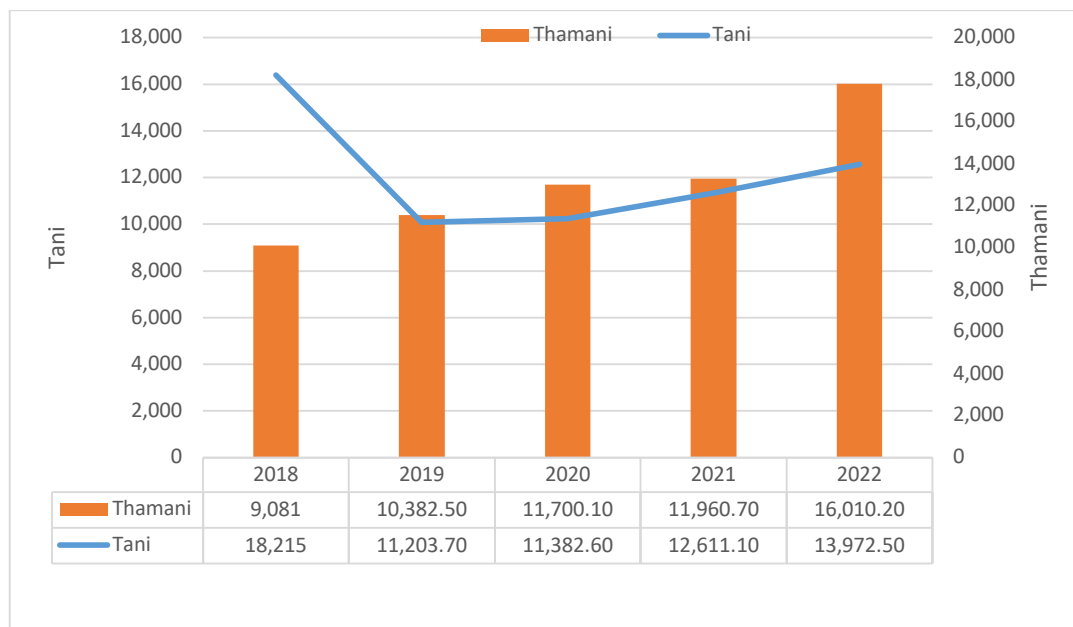

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Kwa mwaka 2022, usafirishaji wa zao la mwani umeongezeka kufikia tani 13,972.5 zenye thamani ya TZS 16.0 bilioni kutoka tani 12,611.1 zenye thamani ya TZS 11.9 bilioni zilizosafirishwa nje ya nchi mwaka 2021,

sawa na ongezeko la thamani ya wastani wa asilimia 33.8 mwaka 2022. Hii imetokana na mwamko wa wakulima wa mwani kuongeza uzalishaji, elimu ya kuotesha na kutunza mashamba ya mwani na kuongezeka kwa soko la mwani duniani, (Mchoro namba 17).

Mchoro Namba 17: Tani na Thamani ya Usafirishaji wa Zao la Mwani (2018-2022)

Chanzo: Ofisi ya Mtafwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

3.2 Uagizaji wa Bidhaa Nje ya Nchi

Thamani ya Uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi imeongezeka na kufikia TZS 1,258.9 bilioni mwaka 2022 kutoka thamani ya TZS 968.6 bilioni mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 30. Uagizaji zaidi kwa mwaka 2022 umetoka katika nchi za Falme za Kiarabu (U.A.E) kwa thamani ya TZS 584.3 bilioni, China kwa thamani ya TZS 134.2 bilioni na Pakistan kwa thamani ya TZS 104.4 bilioni. Aidha, bidhaa zilizoingizwa nchini, asilimia 20 ni bidhaa za mashine, asilimia 53 ni bidhaa za nishati ya mafuta pamoja na mali ghafi za viwandani na asilimia 27 ni bidhaa za vyakula. Uagizaji wa bidhaa za chakula kama vile Mchele, Sukari na Unga wa ngano umeongezeka kwa mwaka 2022 ikilinganishwa na mwaka 2021 kutokana na kuongezeka kwa mahitaji, (Jadwali namba 16).

Jadweli Namba 16: Uagiziaji wa Bidhaa Kuu za Chakula kwa Mwaka (2018 – 2022)

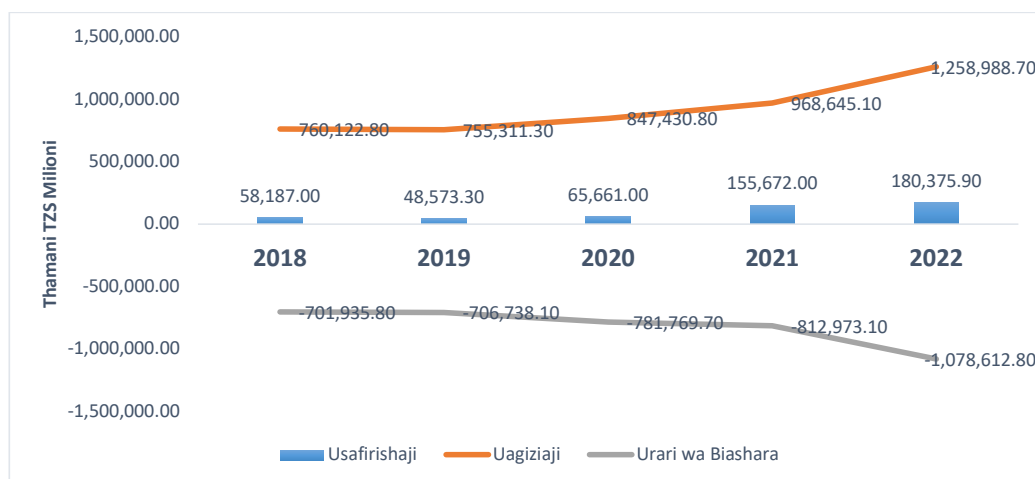
Tani			
Mwaka	Mchele	Sukari	Unga wa Ngano
2018	99,601	55,292	17,382
2019	106,518	24,462	12,812
2020	104,804	34,299	7,967
2021	36,161	26,630	5,424
2022	81,460	32,122	38,885

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

3.3 Urari wa Biashara

Kwa mwaka 2022, nakisi ya biashara imeongezeka na kufikia thamani ya TZS 1,078.6 bilioni kutoka thamani ya TZS 812.9 bilioni mwaka 2021, sawa na ongezeko la wastani wa asilimia 33 kutokana na kuongezeka kwa uagiziaji wa bidhaa mbali mbali zikiwemo za ujenzi kutokana na kuongezeka kwa uwekezaji na mahitaji. Usafirishaji wa mazao makuu ya biashara (karafuu na mwani) kwenda nje ya nchi umesaidia kupunguza nakisi hiyo ambayo ingeweza kuwa kubwa zaidi endapo hakukuwa na usafirishaji wa mazao hayo makuu, (Mchoro namba 18).

Mchoro Namba 18: Thamani ya Usafirishaji na Uagiziaji wa Bidhaa Nje ya Nchi kwa mwaka (2018-2022)

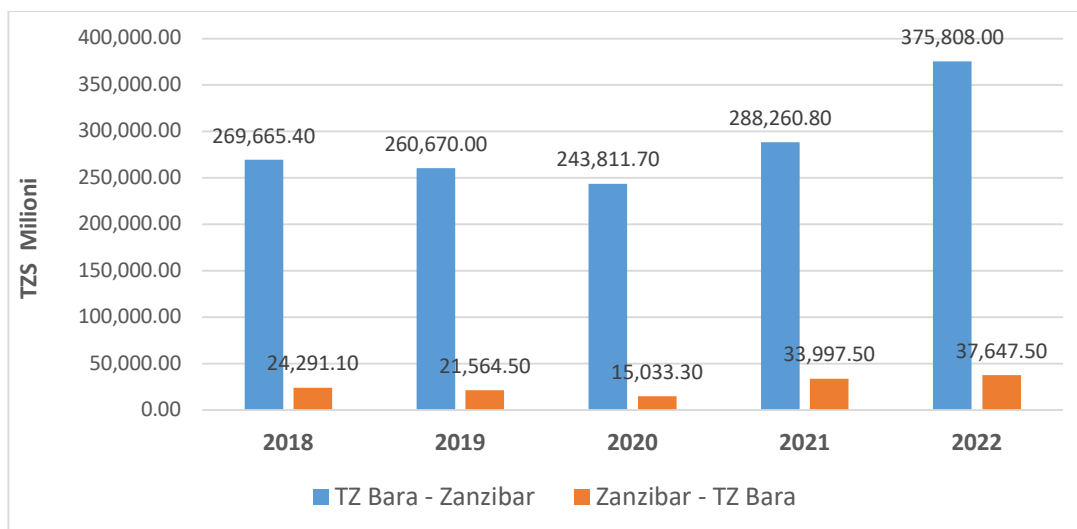

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

3.4 Uhaulishaji wa Bidhaa baina ya Zanzibar na Tanzania Bara

Uhaulishaji wa bidhaa baina ya Zanzibar na Tanzania Bara unapanda na kushuka kulingana na mahitaji ya bidhaa katika soko kwa muda husika. Kwa mwaka 2022, uhaulishaji wa bidhaa kutoka Zanzibar kwenda Tanzania Bara umeongezeka na kufikia thamani ya TZS 37.6 bilioni kutoka thamani ya TZS 33.9 bilioni mwaka 2021, ambayo ni sawa na ongezeko la asilimia 11 kwa mwaka 2022. Bidhaa zilizosafirishwa zaidi ni tende na dagaa. Kwa upande wa uhaulishaji wa bidhaa kutoka Tanzania Bara kuja Zanzibar umeongezeka na kufikia thamani ya TZS 375.8 bilioni mwaka 2022 kutoka thamani ya TZS 288.2 bilioni kwa mwaka 2021, sawa na ongezeko la asilimia 30.3 mwaka 2022. Bidhaa zilizohaulishwa ni pamoja na vileo, chakula na vifaa vya ujenzi, (Mchoro namba 19).

Mchoro Namba 19: Mchanganuo wa Uhaulishaji wa bidhaa baina ya Zanzibar na Tanzania Bara (2018-2022) (TZS Milioni)

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Katika kukuza na kuimarisha sekta ya biashara, Serikali kupitia Wizara ya Biashara na Maendeleo ya Viwanda Zanzibar, imekuwa ikiendelea kuchukua hatua mbali mbali za kuendeleza sekta ya biashara ikiwemo:

- i Kuratibu maonesho ya kibiashara ndani na nje ya Zanzibar;
- ii Kuwatafutia masoko ya nje wajasiriamali wadogo wadogo na wa kati;

- iii Kukuza ubunifu wa kibiashara ndani ya Zanzibar; na
- iv Kutoa taarifa zinazohitajika katika soko la ndani na la nje kwa wanunuzi wa kigeni.

Hatua hizi zinawahakikishia wafanyabiashara na wajasiriamali soko la kuuza bidhaa zao pamoja na kujenga uhusiano mwema wa kibiashara ndani na nje ya Zanzibar.

SURA YA NNE

4.0 SEKTA YA FEDHA

Uimarishaji wa Sekta ya Fedha ni sehemu ya mkakati wa Serikali wa kuchochea ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini. Kwa kutambua umuhimu wa Sekta ya Fedha, Serikali imekua ikifanya mageuzi kadhaa tangu miaka ya 1990 kwa lengo la kuandaa mfumo mzuri wa kifedha unaozingatia mahitaji ya huduma za kifedha. Mageuzi hayo yalilenga kuboresha Sera za fedha, mifumo ya kisheria na udhibiti na kuimarisha huduma za kifedha (Soko la Mitaji na Dhamana, Benki, Hifadhi ya Jamii, Bima na Huduma ndogo ndogo za fedha) ambazo husaidia upatikanaji wa fedha za maendeleo kwa muda mrefu. Ofisi ya Rais - Fedha na Mipango kupitia Idara ya Sera za Kodi na Fedha ina jukumu la kusimamia maendeleo ya Sekta ya Fedha Zanzibar na kuhakikisha Sekta hii inakuwa imara, endelevu na yenye kusaidia katika kukuza uchumi wa nchi na kupunguza umasikini wa kipato kwa wananchi. Kwa kipindi cha Julai hadi Machi, 2022/2023 Utekelezaji wa Sekta ya Fedha ulikuwa kama ifuatavyo;

4.1 Benki Kuu ya Tanzania (BoT)

Benki Kuu ya Tanzania ilianzishwa chini ya Sheria Namba 12 ya mwaka 1966 ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Jukumu la msingi la Benki Kuu ya Tanzania ni kuandaa na kutekeleza Sera za kifedha za kudhibiti mfumko wa bei na kujenga mfumo imara wa fedha unaozingatia ukuaji endelevu wa uchumi. Pamoja na kusimamia mabenki na taasisi za fedha, kutoa ushauri kwa Serikali zote mbili (Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (SMT) na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) juu ya masuala ya uchumi na fedha, kusimamia na kudhibiti mifumo ya malipo nchini, kutengeneza na kusambaza noti na sarafu, kuhifadhi akiba ya fedha za kigeni na kutoa huduma za kibenki kwa Serikali na benki za biashara. Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023, BOT imeendelea kutekeleza majukumu yaliyoainishwa hapo juu kama ifuatavyo:

4.1.1 Kuandaa na Kutekeleza Sera ya Fedha

Kusimamia na kushauri juu mwenendo wa ukuaji wa uchumi wa Zanzibar na kufuatilia na kudhibiti kasi ya mfumko wa bei. Katika kipindi cha mapitio mambo yaliyotekelezwa ni kama ifuatavyo:

- (i) Ukuaji wa fedha taslimu wa asilimia 11.4;
- (ii) Ukuaji wa ujazi wa fedha kwa tafsiri pana zaidi (M3) wa asilimia 10.3;
- (iii) Ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi wa asilimia 10.7; na
- (iv) Kuwa na akiba ya fedha za kigeni inayotosha kuagiza bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi.

Utekelezaji huu ulifanikiwa kudumisha kiwango cha kutosha cha ukwasi katika uchumi, hali ambayo imesaidia kuweka mazingira ya kuchochea ongezeko la ukuaji wa mikopo kwa sekta binafsi na kusaidia kufikiwa kwa vigezo vya makubaliano ya programu ya Shirika la Fedha la Kimataifa (IMF) kwa Tanzania chini ya mpango wa *Extended Credit Facility (ECF)*. Katika kipindi cha mapitio changamoto kadhaa zimetokea duniani ikiwemo: ongezeko la bei za nishati na bidhaa nyingine katika soko la dunia, hususan mafuta ya kula, ngano, mchele na mbolea na uhaba wa chakula katika nchi jirani. Hali hii ilisababisha kuongezeka kwa kasi ya mfumko wa bei kufikia wastani wa asilimia 7.0 kutoka wastani wa asilimia 2.5 katika kipindi kama hicho 2021.

Benki Kuu ya Tanzania ilipunguza kwa tahadhari kiwango cha ongezeko la ukwasi kwenye uchumi, hali ambayo iliendelea kuimarisha ukuaji wa shughuli za kiuchumi. Sera hii ilitekelezwa kwa kutumia nyenzo mbali mbali kama vile kuingia mikataba ya mauziano ya dhamana za Serikali kwa muda mfupi (repurchase agreements) na kwa kuuza dhamana maalum za Serikali kwa lengo la kupunguza ukwasi kwenye uchumi (liquidity papers). Riba ya siku moja katika soko la fedha baina ya mabanki ilipungua hadi wastani wa asilimia 3.59 katika kipindi cha mwezi Julai 2022 hadi Machi 2023, kutoka asilimia 3.85 katika kipindi kama hicho mwaka 2022. Wastani wa ongezeko la ujazo wa fedha kwa tafsiri pana zaidi ulikua kwa asilimia

11.8, sambamba na lengo la asilimia 10.3 kwa mwaka 2022/23, wakati ukuaji wa fedha taslimu (*reserve money*) na mikopo kwa Sekta Binafsi ikiongezeka kwa wastani wa asilimia 16.3 na asilimia 21.9, mtawalia.

Kiwango cha ukuaji wa mikopo kwa Sekta Binafsi kilikuwa juu ya lengo lililowekwa la asilimia 10.7 kwa mwaka 2022/23. Ukuaji huo ulitokana na kuimarika kwa uhitaji wa mikopo kwa Sekta Binafsi, kufuatia uwekezaji unaotekelezwa na Serikali kwenye miundombinu, uboreshwaji wa mazingira ya kufanya biashara, na sera wezeshi za kibajeti zinazoendelea kuchochea kuongezeka kwa shughuli binafsi za kiuchumi nchini.

4.1.2 Usimamizi na Udhhibiti wa Mifumo ya Malipo Nchini

Mifumo ya Malipo ya Taifa inajumuisha shughuli zote zinazohusiana na malipo, mifumo, miundombinu, taasisi na watumiaji wa mifumo katika nchi. BoT imeendelea kusimamia na kudhibiti mifumo ya malipo nchini kwa kuzingatia Sheria mbali mbali. Mifumo ya malipo nchini ipo katika makundi mawili:

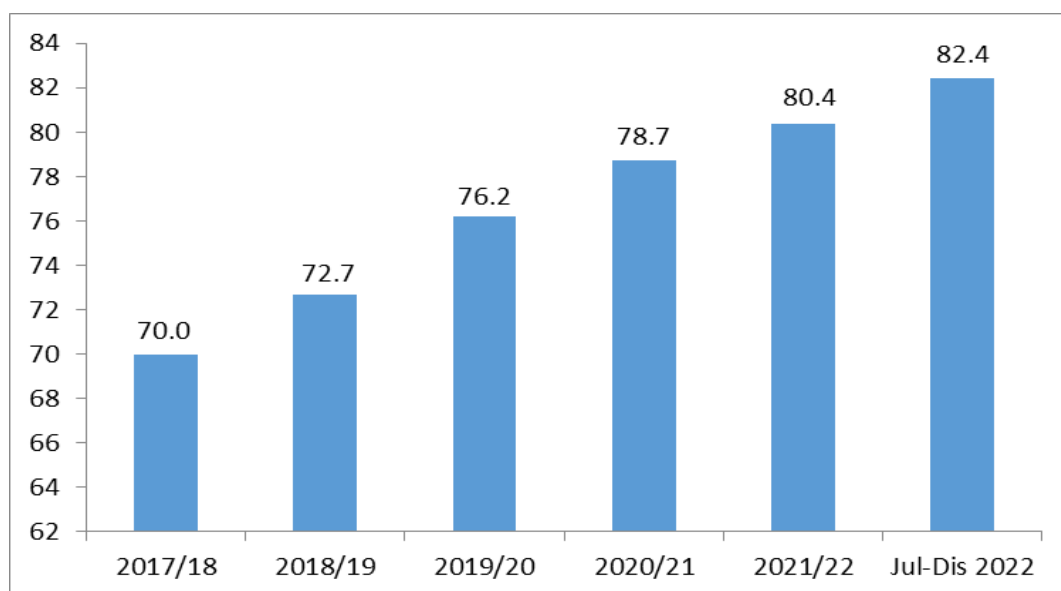
- i. Mifumo inayoendeshwa na Benki Kuu, ikijumuisha hasa mifumo ya malipo makubwa (zaidi TZS 10 milioni) ujulikanao kama *Tanzania Interbank Settlement System* (TISS); mfumo wa utumaji pesa kwa njia ya elektroniki (*Electronic Funds Transfer, EFT*) ambao hutumika kupitisha malipo mengi yenye thamani ndogo na mfumo wa malipo ya hundi (TACH).
- ii. Mifumo inayosimamiwa na BoT ikiwemo:
  - a Mitandao ya malipo ya kadi (*Card Payment Schemes/ Switches*) mfano *Umoja Switch, VISA Switch, MasterCard Switch na UnionPay Switch*.
  - b Mitandao ya malipo ya kieletroniki inayotumiwa na mabanki kama vile mifumo ya huduma za kibenki kwa njia ya simu za mkononi (mobile banking); huduma za kibenki kupitia mtandao (internet banking); mashine za fedha (ATMs) na mashine za malipo ya kadi (POS).

- c Mifumo ya huduma za kifedha kwa njia ya simu za mikononi (mobile/electronic money).

Hadi kufikia Machi 2023, mifumo ya malipo nchini imeendelea kuwa salama na kufanya kazi kwa ufanisi na matumizi ya malipo kwa njia ya mtandao (*Digital payment platforms*) imeendelea kuimarika. Aidha, malipo ya EFT yameendelea vizuri, huku idadi ya matumizi ikiongezeka. Utumiaji wa simu za mikononi kwa kupata huduma za kifedha umeendelea kuwa nguzo kubwa ya ushirikishwaji wa umma katika masuala ya kifedha. Hadi hufikia Machi 2023, idadi ya watu wazima waliokuwa wanatumia simu kupata huduma za kifedha ilifikia asilimia 82.7, ilikinganishwa na asilimia 80.4 iliyofikiwa mwaka 2021/22, (*Mchoro namba 20*).

Mchoro Namba 20: Asilimia ya watu wanaopata huduma za kifedha kwa njia ya simu

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, 2023

4.1.3 Kusambaza Noti na Sarafu

Benki Kuu ya Tanzania imeendelea kutimiza jukumu lake la kusambaza fedha (noti na sarafu) za kutosheleza mahitaji ya soko bila kusababisha

mabadiliko ya mara kwa mara ya kasi ya upandaji wa bei ya bidhaa na huduma. Hadi kufikia Machi 2023, BoT ilisambaza jumla ya TZS 508.3 bilioni, zikiwepo TZS 450.3 bilioni kupitia Ofisi yake iliyopo Unguja na TZS 58.1 bilioni kupitia Kituo cha Sarafu Pemba.

4.1.4 Kuhifadhi Akiba ya Fedha za Kigeni za Nchi

Benki Kuu ya Tanzania ni mtunzaji wa hazina ya fedha za kigeni kwa kuzingatia malengo ya usalama, ukwasi, faida na usimamizi wa madeni ya nje. Hadi kufikia Machi 2023, akiba ya fedha za kigeni ilitosheleza kuagiza bidhaa na huduma kutoka nje ya nchi kwa kipindi kisichopungua miezi 4.1, ikilinganishwa na malengo ya miezi minne iliyowekwa kwenye Sera ya Fedha.

4.1.5 Utoaji wa Huduma za Kibenki kwa Serikali na Mabenki

Miongoni mwa huduma za kibenki zinazotolewa ni kutunza amana za Serikali na taasisi zake pamoja na kufanya malipo kwa Serikali. Kutoa mikopo ya muda mfupi kwa Serikali kwa kutumia huduma yake ya overdraft. Kutunza amana za benki za biashara hapa nchini zikiwemo amana za wateja na benki za biashara (statutory minimum reserve requirement) pamoja na kiasi cha amana kinachohitajika kwa ajili ya malipo au matumizi ya kila siku (clearing balances). BoT inaendelea kuwa mhifadhi na mlipaji kwa Taasisi za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na kutoa huduma za kibenki kwa benki za biashara zilizopo Zanzibar.

4.1.8 Huduma za Kibenki

Huduma za kibenki hapa Zanzibar zinaendelea kuimarika zikichangiwa na kukua kwa teknolojia, utumiaji wa njia mbadala wa kufikisha huduma kwa wateja ikiwa ni pamoja na mawakala wa benki (agent banking). Hadi kufikia Machi 2023, idadi ya benki zilizokuwa zikitoa huduma Zanzibar zilikuwa 14, ambazo ni; (*CRDB, NMB, KCB, TCB, AMANA, NBC, PBZ, AZANIA, EQUITY, EXIM, NCBA, BOA, ABSA na DTB*), huku idadi ya

matawi ya benki yakiwa 36, ambapo Pemba ilikuwa na matawi 9 na Unguja ikiwa na matawi 27. Idadi ya ATM zikiwa 94. Idadi ya mawakala wa benki wakiwa 1,559 wakijumuisha mawakala 291 waliokuwa Pemba na mawakala 1,268 waliopo Unguja. Maduka ya kubadili fedha za kigeni (bureau de change) yalikuwa 4. Benki zote za biashara zilizopo Zanzibar pia zinatoa huduma ya kubadilisha fedha.

4.1.9 Amana Zilizopo Benki - Zanzibar

Hadi kufikia Machi 2023, Amana katika benki zilizopo Zanzibar ziliongezeka hadi kufikia TZS 1,640 bilioni ikilinganishwa na TZS 1,595 bilioni kwa mwezi unaoishia Machi 2022.

4.1.10 Mikopo

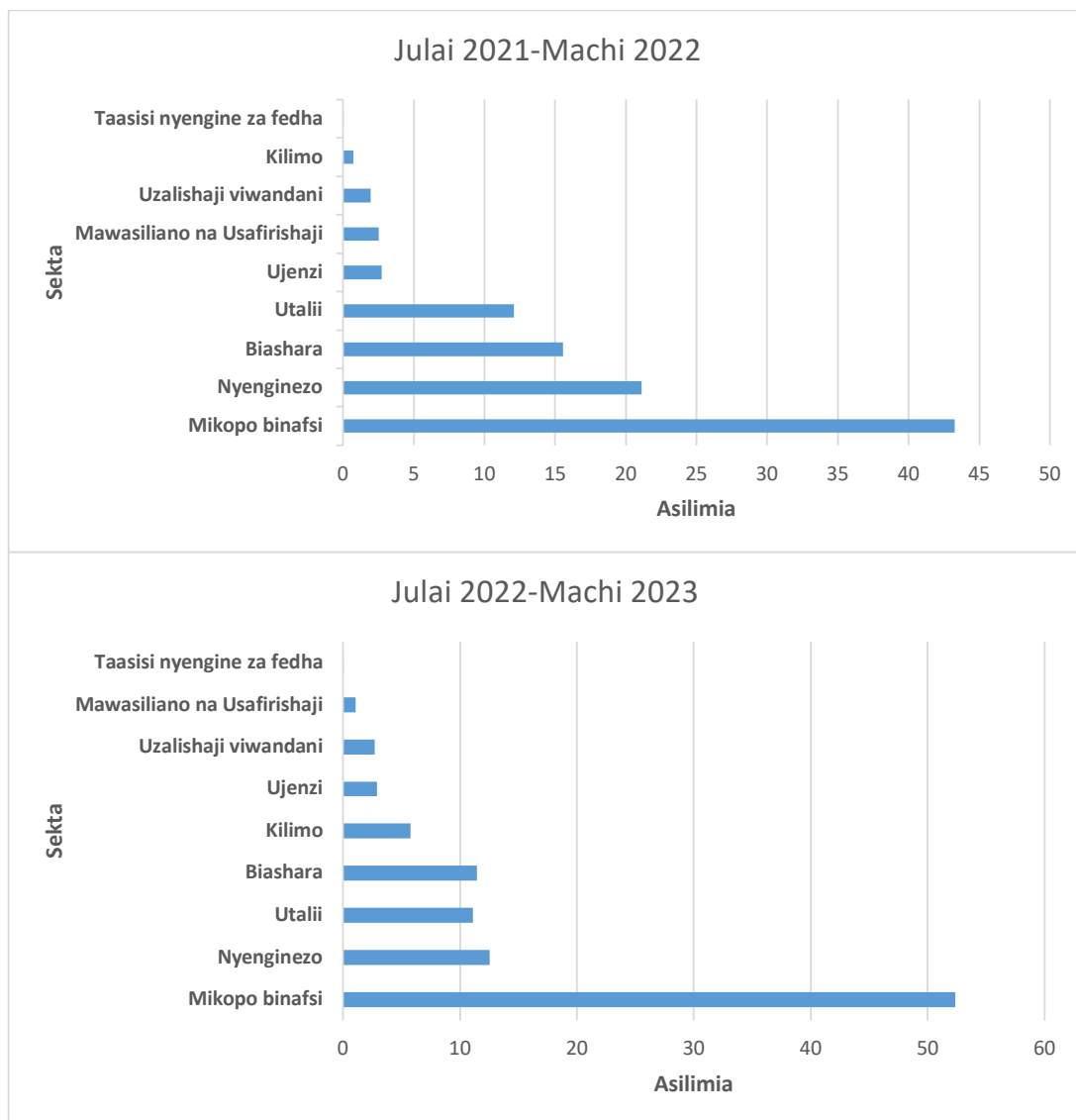
Mikopo ni sehemu ya rasilimali za benki na chanzo chake kikubwa ni Amana za wateja. Uchambuzi wa mikopo unaonyesha kuwa kwa kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 thamani ya mikopo iliyotolewa ilifikia TZS 2,607.6 bilioni, ambayo ni ongezeko la asilimia 28.2 ikilinganishwa na kipindi kama hicho kwa mwaka 2022. Mikopo binafsi ilichukua zaidi ya nusu (asilimia 52) ya mikopo yote iliyotolea katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 (Mchoro namba 21). Hii ilifuatiwa na sekta za biashara na utalii zilizopata wastani wa asilimia 11.3 kila moja. Mikopo kwa sekta ya kilimo iliongezeka hadi kufikia asilimia 5.8 ilikinganishwa na chini ya asilimia 1 iliyopata katika kipindi kama hicho mwaka 2021, (Jadweli namba 17).

Jadweli namba 17: Sekta zilizofaidika na mikopo kutoka benki, Shilingi (Milioni)

Sekta	Julai 2021- Machi 2022	Julai 2022- Machi 2023	Mgawanyo kwa Asilimia	
	Shilingi Milioni		Jul 21-Mac 22	Jul 22-Mac 23
			Asilimia	
Kilimo	14,525.3	150,180.60	0.71	5.76
Biashara	316,755.8	299,126.30	15.55	11.47
Utalii	246,283.5	289,829.70	12.09	11.11
Mawasiliano na Usafirishaji	51,590.6	27,828.00	2.53	1.07
Ujenzi	56,023.4	76,299.40	2.75	2.93
Uzalishaji viwandani	40,054.8	70,696.60	1.97	2.71
Mikopo binafsi	881,202.8	1,365,255.50	43.26	52.36
Taasisi nyengine za fedha	544.3	1,108.80	0.03	0.04
Nyenginezo	429,829.9	327,290.20	21.1	12.55
Jumla	2,036,810.4	2,607,615.1	100.0	100.0

Chanzo: Benki za Biashara, 2023

Mchoro namba 21: Sekta zilizofaidika na mikopo kutoka Benki

Chanzo: Benki za Biashara, 2023

Angalizo: Sekta nyinginezo inajumuisha mikopo kwenye shughuli kama vile uchimbaji kokoto na mchanga, elimu na afya.

4.1.11 Wakala wa Huduma za Kibenki

Hadi kufikia Machi 2023, Zanzibar ilikuwa na Wakala wa Benki (Agent Banking) 1,559 ambao ni asilimia 2.0 ya Mawakala wote nchini Tanzania.

Pemba Mawakala 291 na Unguja Mawakala 1,268. Thamani ya Miamala pia iliongezeka kwenye kuweka kwa asilimia 46 na kutoa kwa asilimia 43, (Jadweli namba 18).

Jadweli namba 18: Wakala wa Benki Zanzibar

Kuweka					
	Julai 2021-Machi 2022		Julai 2022-Machi 2023		Badiliko (Thamani)
	Idadi ya Miamala	Thamani: Milioni TZS	Idadi ya Miamala	Thamani: Milioni TZS	Jul21-Mac22 - Jul 22-Mac 23 Asilimia
Pemba	710,745	98,823.00	477,621	258,495	--
Unguja	982,277	391,232.00	758,220	455,872	17
Zanzibar					
Jumla	1,693,022	490,055	1,235,841	714,367	46
Kutoa					
	Julai 2021-Machi 2022		Julai 2022-Machi 2023		Badiliko (Thamani)
	Idadi ya Miamala	Thamani: Milioni TZS	Idadi ya Miamala	Thamani: Milioni TZS	Jul21-Mac22 - Jul 22-Mac 23 - Asilimia
Pemba	464,017	55,103	340,935	82,553	50
Unguja	362,968	202,178	660,252	285,559	41
Zanzibar					
Jumla	826,985	257,281	1,001,187	368,112	43

Chanzo: Benki Kuu ya Tanzania, 2023

4.1.12 Mwenendo wa Viwango vya Ubadilishaji wa Fedha za Kigeni (Exchange Rate Movement)

Hadi kufikia Machi 2023, shilingi ya Tanzania iliendelea kuwa tulivu dhidi ya dola ya Marekani, ikibadilishwa kwa wastani wa shilingi 2,321.13 kwa Dola moja ya Marekani, ikilinganishwa na shilingi 2,308.30 kwa Dola moja ya Marekani katika kipindi kama hicho mwaka 2021/22. Hii ilikuwa ni sawa na kupungua kwa thamani ya shilingi kwa wastani wa chini ya asilimia moja. Utulivu wa Shilingi ya Tanzania unatokana na uwepo wa akiba ya fedha za kigeni, mfumko mdogo wa bei nchini ukilinganishwa na nchi Washirika wa kibiashara, nakisi ndogo ya urari wa bidhaa, huduma na uhamisho wa mali nchi za nje. Pamoja na hatua zilizochukuliwa katika kuongeza uwazi na utulivu katika soko la fedha za kigeni nchini.

4.2 Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ)

Sheria ya Makampuni (*Zanzibar Companies Decree, Cap 153*) ambayo ilibadilishwa kwa Sheria ya Makampuni namba 13 ya mwaka 2015 ilianzisha Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ) ambayo inamilikiwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) kwa asilimia mia moja (100 asilimia). PBZ ilianzishwa mwaka 1966 na kufanya kazi kama benki ya rejereja, ikihudumia watu binafsi, biashara ndogo ndogo na za kati na wateja wakubwa wa Kampuni. PBZ hutoa huduma za benki za Kawaida na ilizindua dirisha la benki ya Kiislami (Islamic Banking). Benki hiyo imeweza kufungua matawi yake sehemu mbali mbali ndani na nje ya Zanzibar yakiwemo Dar es Salaam, Mwanza, Dodoma, Arusha, Mtwara, Mbeya na kwengineko.

4.2.1 Majukumu ya Msingi ya PBZ

Majukumu ya msingi ya PBZ ni kupokea na kutunza amana za wateja; kutoa mikopo kwa sekta zote za kiuchumi; kutoa huduma za dhamana (guarantee) kufungua barua za mikopo (Letters of credit) kutuma fedha ndani na nje ya nchi; kutoa huduma za kielektroniki; sms; mobile banking na internet banking; kutoa huduma za kubadilisha fedha na kutoa ushauri kwa wateja kuhusiana na huduma za benki.

4.2.2 Amana za Benki

Amana za benki zimeongezeka kwa asilimia 26 na kufikia TZS 1,111 bilioni mwezi Machi 2023 kulinganisha na TZS 0,881 bilioni zilizorikodiwa Machi 2022. Amana zinazohitajika (demand deposits) zimepanda kwa asilimia 19 kutoka TZS 547,939 milioni kwa mwezi wa Julai – Machi 2022 hadi kufikia TZS 651,226 milioni mwezi wa Julai -Machi 2023. Amana za muda maalum (fixed deposits) zimeshuka kwa asilimia 2 kutoka TZS 116,018 milioni kwa mwezi Julai – Machi 2022 mpaka TZS 113,887 milioni mwezi wa Julai - Machi 2023 na Amana za akiba (Saving) zimepanda kwa asilimia 16 kutoka TZS 213,792 milioni kwa mwezi wa Julai – Machi 2022 hadi kufikia TZS 248,131 milioni mwezi wa Julai - Machi 2023, (Jadwali namba 19).

Jadweli namba 19: Amana za PBZ hadi kufikia Machi 2023

(Tarakimu katika Milioni)

MIEZI	Amana zinazohitajika wakati wowote (demand deposits)	Amana za muda maalum (fixed deposits)	Amana za akiba (Saving)	Amana nyengine	Jumla
JULAI-MACHI,2023	651,226	113,887	248,131	97,810	1,111,054
JULAI – MACHI,2022	547,939	116,018	213,792	2,754	880,503
ASILIMIA ZA KUPANDA	19	-2	16	3,452	26

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ)

Hadi kufikia Machi, 2023 viwango vya faida au Riba za amana vimefikia kama ilivyofafanuliwa katika jadweli hapa chini.

Jadweli Namba 20: Viwango vya faida elekezi/riba za Amana kufikia mwezi wa Julai-Machi 2023

Aina za Amana	Faida elekezi/Riba (asilimia)
Amana za Akiba	3
Amana za Muda Maalum miezi mitatu	3.5 kwa mwaka
Amana za Muda Maalum miezi sita	5.5 kwa mwaka
Amana za Muda Maalum miezi kumi na mbili	6.5 kwa mwaka

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

4.2.3 Huduma za Mikopo

Hadi kufikia Machi 2023, mikopo iliyotolewa katika sekta tofauti inaonesha kukua kwa asilimia 40 kutoka TZS 628,668 milioni kwa mwezi wa Julai-Machi 2022 hadi TZS 881,103 milioni kwa kipindi kama hicho 2023. Mikopo hiyo inaongozwa na Mikopo Mengineyo na watu binafsi. (Jadweli namba 21).

Jadweli namba 21: Mikopo kwa Sekta iliyotolewa na PBZ kufikia mwezi wa Machi, 2023

Namba	Sekta	Bakaa (milioni) (Julai-Machi 2023)	Bakaa (milioni) (Julai-Machi 2022)
1	Kilimo	1,468	3,436
2	Uvuvi	-	-
3	Uzalishaji	17	-
4	Ujenzi	12,771	9,632
5	Mortgage	956	1,353
6	Usafirishaji namawasiliano	1,671	2,255
7	Biashara	17,090	27,182
8	Utalii	859	967
9	Hoteli na Migahawa	10,890	8,806
10	Gesi	-	64
11	Elimu	593	697
12	Afya	123	35
13	Mengineyo	24,146	11,062
14	Watu binafsi	810,519	563,179
	Jumla	881,103	628,668

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

Hadi kufikia Machi, 2023 kwa upande wa Faida/Riba za mikopo kwa wafanyakazi zimebadilika kutoka asilimia 16 kwa wafanyakazi zaidi ya miaka minne hadi saba pamoja na asilimia 14 kwa wafanyakazi zaidi ya miaka miwili hadi miaka minne kufikia asilimia 13, (Jadweli namba 22).

Jadweli Namba 22: Viwango vya faida/riba za mikopo hadi kufikia mwezi wa Julai Machi 2023

Aina za Mikopo	Riba (asilimia) Machi, 2022	Riba (asilimia) Machi, 2023
Mikopo ya wafanyakazi (hadi miaka mawili)	12	12
Mikopo ya wafanyakazi (zaidi ya miaka miwili hadi minne)	14	13
Mikopo ya wafanyakazi (zaidi ya miaka minne hadi saba)	16	13
Mikopo ya Nyumba	14.5	14.5
Mikopo ya Wastaafu	12	12
Mikopo ya SME	18	18
Mikopo ya Biashara	17	17
Mikopo ya biashara (kwa fedha za kigeni)	8	8

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

Hadi kufikia Machi 2023 vituo vya kubadilishia fedha za kigeni kwa Zanzibar ni vitano, ambapo kituo cha Forodhani kinatoa huduma za kubadilisha fedha za kigeni. Orodha ya vituo vya kubadilishia fedha, (Jadweli namba 23).

Jadweli Namba 23: Maduka ya Kubadilisha Fedha za Kigeni

NAM	PAHALA ZILIPO	IDADI
1.	Forodhani	1
2.	Chawal (Jumba la Treni)	1
3.	Malindi	1
4.	Mlandege	1
5.	Uwanja wa Ndege	1
	Jumla	5

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

4.2.4 Matawi, Vituo na Idadi ya Mawakala wa Benki kwa huduma za PBZ

Hadi kufikia Machi, 2023 PBZ ina jumla ya matawi kumi na nane (18) ndani na nje ya Zanzibar. Vituo kumi (10) vya kutoa huduma (service centers), Maduka ya kubadilishia fedha za kigeni (bureau de change) matano (5). Mawakala wa PBZ wamefikia 807 (Unguja 558, Pemba 146 na Tanzania bara 103) sawa na ongezeko la asilimia 283, ukilinganisha na mawakala 285 katika kipindi cha Machi 2022. Mashine za kutolea fedha (ATM) zimefikia 44 ikilinganishwa na mashine 42 katika mwezi wa Machi, 2022, (Jadweli namba 24).

Jadweli namba 24: Mawakala wa PBZ kufikia Machi, 2023

MKOA	WILAYA	IDADI YA WAKALA MACHI, 2022	IDADI YA WAKALA MACHI, 2023
Mjini Magharibi	Mjini	69	242
	Magharibi A	24	98
	Magharibi B	48	104
Mkoa wa Kaskazini	Kaskazini A	8	31
	Kaskazini B	2	29
Mkoa wa Kusini	Kusini	12	35
	Kati	2	19
Kaskazini Pemba		26	64
Kusini Pemba		42	82
Mtwara		23	32
Dar-es-Salaam		21	51
Lindi		-	4
Dodoma		-	10
Mikoa Mengine		8	6
Jumla		285	807

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

4.2.5 Utekelezaji wa Benki ya Watu wa Zanzibar

Kufikia Machi 2023, PBZ imefanikiwa kupata faida ya TZS 42 bilioni ikilinganishwa na kiwango kilichokadiriwa cha TZS 32 bilioni sawa na ongezeko la asilimia 13 ya lengo. Kuongezeka kwa faida kunatokana na kuongezeka na mapato yanayotokana na riba, (Jadweli namba 25).

Jadweli namba 25. Uchambuzi wa Utekelezaji wa Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha Julai, 2022 hadi Machi, 2023

Milioni (TZS)	Julai2022- Machi 2023		Julai 2022 - Septemba 20202		Oktoba 2022- Disemba 2022		Januari 2022- Machi 2023		MAFANIKIO YA MALENGO- JULAI- MACHI 2023
	Miezi Tisa		Robo mwaka 2022		Robo mwaka 2022		Robo Mwaka 2022		
	Matarajio Halisi		Matarajio Halisi		Matarajio Halisi		Matarajio Halisi		
Mapato ya nayotokana na riba	65,758	76,975	20,249	22,386	20,199	26,888	25,310	27,701	117%
Mapato yasiyo na riba	27,108	28,333	7,933	9,949	8,334	8,496	10,841	9,888	105%
Jumla ya Mapato	92,866	105,308	28,182	32,335	28,533	35,384	36,151	37,589	113%
Matumizi kwa malipo ya riba	12,920	13,742	3,942	4,412	3,896	4,832	5,082	4,498	106%
Matumizi yasio na riba	47,853	49,225	15,139	13,962	15,705	19,462	17,009	15,801	103%
Jumla ya Matumizi	60,773	62,967	19,081	18,374	19,601	24,294	22,091	20,299	104%
FAIDA	32,093	42,341	9,101	13,961	8,932	11,090	14,060	17,290	132%

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

Kufikia Machi 2023, PBZ ilifanikiwa kukusanya mapato yenye jumla ya TZS 105 bilioni ikilinganishwa na kiwango kilichokadiriwa kukusanywa cha TZS 92 bilioni sawa na ongezeko la asilimia 113 la makadirio. Asilimia 117 ya mapato hayo yalitokana na Riba za mikopo. Kwa kipindi hicho matumizi yalizidi kwa asilimia 3 ya malengo ya TZS 60 bilioni kwa miezi tisa, kufikia TZS 62 bilioni ambayo ni matumizi halisi. Kuongezeka kwa matumizi kumesababishwa na kuongezeka kwa matumizi yasiyo na riba na matumizi kwa malipo ya riba, (Jadweli namba 26).

Jadwali namba 26. Mlinganisho wa Faida Halisi ya Miezi Tisa Kutoka Julai 2021-Machi 2022 Mpaka Julai 2022-Machi 2023

Tarakimu ‘Milioni’	JULAI 2021-MACHI 2022	JULAI 2022-MACHI 2023	TOFAUTI YA asilimia
Mapato yatokeanayo na riba	60,025	76,975	28
Mapato yasio ya riba	20,163	28,333	41
Jumla ya mapato	80,188	105,308	31
Matumizi kwa malipo ya riba	11,565	13,742	19
Matumizi yasio na riba	50,362	49,225	-2
Jumla ya matumizi	61,927	62,967	2
FAIDA	18,261	42,341	132

Chanzo: Benki ya Watu wa Zanzibar (PBZ), 2023

4.2.6 Mafanikio na Changamoto Zinazoikabili PBZ

4.2.6.1 Mafanikio yaliyofikiwa katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 ni kama yafuatayo;

- Kufungua Matawi mawili ya Dodoma yanayotoa huduma za benki ya kawaida na za Kiislamu. Pamoja na Kufungua vituo vya kutolea huduma Tandahimba Mtwara, ZIPA Maruhubi Zanzibar, Kigamboni na Tandika Dar es Salaam;
- Kuboresha huduma kwa kutoa huduma za VISA card, pia inakamilisha hatua za kutoa huduma za Master Card;
- Kuboresha upatikanaji wa huduma za Mawakala na huduma za ATM;
- Kujiendesha kwa faida;
- Kuongezeka kwa rasilimali (assets) kufikia TZS 1,547 bilioni katika mwezi wa Machi, 2023 ukilinganisha na TZS 1,062 bilioni kwa mwezi wa Machi, 2022 ambalo ni ongezeko la asilimia 46 na ilifanikiwa kuingia katika kundi la mabanki makubwa Tanzania;
- Kuongezeka kwa Amana za wateja kwa asilimia 26 kutoka Amana za thamani ya TZS 0.881 bilioni mwezi wa Machi, 2022 hadi kufikia TZS 1,111 bilioni katika mwezi wa Machi, 2023; na

- vii. Kuongezeka kwa Mtaji wa benki kutoka TZS 127 bilioni mwezi wa Julai hadi Machi, 2022 hadi kufikia TZS 159 bilioni mwezi wa Julai hadi Machi 2023 sawa na ongezeko la asilimia 25.

4.2.6.2 Changamoto zinazokabiliwa na PBZ katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 ni kama zifuatazo;

- i. Kuwa na mtaji mdogo unaoizuia benki kuingia katika ushindani wa kutoa mikopo zaidi na kuongeza wingi wa matawi katika mikoa mengine ya Tanzania Bara; na
- ii. Sheria ya Manunuzi na Uajiri zinazozingatia kuwa PBZ ni Taasisi ya Serikali tofauti na washindani wa PBZ katika soko.

4.2.8 Mpango na Utekelezaji wa PBZ

PBZ imeandaa Mpango Mkakati wake mpya wa kipindi cha miaka mitano (5) 2022-2026 kutokana na kumalizika kwa Mpango Mkakati wake wa miaka mitatu (3) 2017-2020 katika utekelezaji wa majukumu yake ili kufikia lengo kuu la kupata faida zaidi na kutanua wigo wa kutoa huduma zake za kifedha ndani ya Tanzania ambapo imebainika kuna uhitaji mkubwa wa huduma za benki.

Kwa lengo la kutanua wigo wa kufanya biashara pamoja na kuangalia ukuzaji wa idadi ya wateja (customer base) na kuhamasisha ukuaji wa Amana za wateja, kiujumla benki imeangalia mipango yake kupitia Mipango Mikuu ya Serikali ya SMZ na SMT.

Malengo makuu ya benki yametayarishwa kwa kuzingatia:-

- (a) Mipango Mkakati mpya wa miaka mitano ya benki (2022-2026)
- (b) Dira ya Maendeleo ya Zanzibar 2050;
- (c) Mpango wa Maendeleo wa Zanzibar 2021-2026 (ZADEP);
- (d) Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi; na
- (e) Malengo ya Maendeleo Endelevu (SDGs).

4.3.0 Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania (TIRA)

Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za Bima Tanzania (TIRA) ni taasisi iliyoungwa kwa mujibu wa Sheria ya Bima namba 10 ya mwaka 2009 Sura 394. Dhamira kuu ya Mamlaka ni kuunda, kukuza na kudumisha soko la bima jumuishi lililo salama, thabiti kwa kulinda manufaa ya wanufaika wa bima na jamii kwa ujumla.

4.3.1 Shughuli za Mamlaka (TIRA)

Shughuli za Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania ni pamoja na Kuratibu na kutekeleza Sera ya masuala ya Bima nchini; Kuishauri Serikali kuhusu masuala yote yanayohusiana na Bima; Kusimamia na kuratibu mwenendo wa watoa huduma za Bima nchini; Kuweka kanuni, miongozo na taratibu za uendeshaji wa soko la Bima na kuhakikisha vinatekelezwa na kuweka viwango vya uendeshaji wa biashara ya bima vinavyopaswa kuzingatiwa na wadau wa soko la Bima. Mamlaka ina jukumu la kusajili na kutoa leseni kwa watoa huduma za Bima; kukagua watoa huduma za Bima; kutoa elimu ya Bima kwa umma na kuendeleza soko la Bima; kulinda haki za wateja wa Bima na kushughulikia malalamiko ya wananchi.

4.3.2 Mfumo wa Kusimamia, Kuthibiti, Kutunza na Kuhakiki Bima (TIRA MIS)

Katika kuhakikisha soko la bima linakua imara, thabiti na kutoa huduma kwa mujibu wa Sheria, Mamlaka ina mfumo unaojulikana kama TIRA RBS unatumika kusajili watendaji wa bima wakiwemo; Kampuni za Bima 30, Madalali wa Bima 124, Mawakala wa Bima 1,367, Wakala Benki 30, Kampuni za Bima Mtawanyo 3, Kampuni za Takafu 1, Washauriwa Kampuni bima za Mtawanyo 6, Watathmini na Wakadiria Hasara 4, Makampuni ya Takwimu Bima 5, Wachunguzi 5, Kampuni za Bima Mtawanyo zenye udhibiti 22, Kampuni za Ushauriwa Udalali zenye uthibiti 36. Mfumo huu unatumika kusajili makampuni yanayotoa huduma za Bima, kupata taarifa za Bima zinazotolewa na mashirika ya Bima nchini ili wadau na wananchi kwa ujumla waweze kuhakiki kirahisi uhalali wa Bima zao, lengo likiwa ni kutokomeza Bima bandia na kupata taarifa za mwenendo

wa soko kwa kila siku. Mfumo huu hutumiwa na makampuni, madalali na mawakala wa Bima kwa kuunganishwa na mifumo ya makampuni yote ya Bima, Jeshi la Polisi, NIDA, ZRA, TRA na BPRA, hivyo kuwezesha kugawana taarifa na kuwawezesha wateja wa Bima mbalimbali, kuhakiki taarifa za uhai na uhalali wa Bima. Halikadhalika, Jeshi la Polisi linatumia mfumo huo kusimamia sheria za usalama barabarani kwa ukaguzi wa vyombo vya moto. Mfumo huu hutumika katika kusajili watoa huduma za Bima wa ndani na nje kidijitali bila kulazimika kufika katika ofisi za Mamlaka. Mfumo huu pia unaipa Mamlaka ya kuweza kudhibiti watoa huduma za Bima wasiosajiliwa na wale wanaokiuka maadili ya Sheria, Kanuni na Miongozo ya Bima.

4.3.3 Msuluhishi wa Migogoro ya Bima (Ombudsman)

Ofisi ya Msuluhishi wa Migogoro ya Bima ni Taasisi inayojitegemea iliyoanzishwa chini ya Sheria ya Bima Namba 10 ya Mwaka 2009 Sura ya 394. Lengo la kuanzisha ofisi hii ni kutatua migogoro baina ya wateja wa Bima na Makampuni ya Bima kupitia njia za usuluhishi nje ya utaratibu wa kawaida wa kimahakama. Shughuli za usuluhishi kwa upande wa Zanzibar hufanywa na Mamlaka ya Usimamizi wa Shughuli za bima Zanzibar. Migogoro ilioshindikana hapa Zanzibar baada ya hatua zote kufuatwa hupelekwa ofisi ya Msuluhishi wa Migogoro ya Bima (Ombudsman). Hadi kufikia Machi 2023 jumla ya migogoro miwili ilitokea, Migogoro mmoja tayari umetatuliwa na mwengine upo katika hatua za kutatuliwa.

Mamlaka tayari ishatoa miongozo kadhaa ikiwemo Miongozo ya Maafisa Wauza Bima; Miongozo ya Utoaji wa Bima Kidijitali; Miongozo ya viwango vya kimataifa vya taarifa ya kifedha (IFRS) 17; Miongozo ya Uendeshaji wa shughuli za Bima za Takaful; Miongozo ya Uwekezaji na Usimamizi wa Ukwasi; Miongozo ya Usimamizi wa Madai ya Bima; Miongozo ya Benkibima (Uendeshaji wa Biashara); na Miongozo ya Viwango vya Chini vya Mafao kwa Wahanga wa Ulemavu au Vifo vinavyotokana na Ajali za Vyombo vya Moto. Faida ya Miongozo yote hii ni kupanua wigo wa utoaji na upatikanaji wa huduma za Bima kwa umma; kulinda haki za wateja na

kuongeza ajira rasmi na zisizo rasmi katika mnyororo wa sekta ya Bima.

4.3.4 Hali ya Soko la Huduma za Bima Zanzibar

Hadi kufikia Machi 2023 soko la Bima limeimarika kwa ukuajiwa asilimia 195 na kuongezeka kwa watoa huduma za Bima kufikia kampuni za Bima 15, kuandikisha Bima zenye thamani ya TZS 37.7 bilioni kwa mikataba ya bima 54,284 ambapo jumla ya TZS 2.7 billion zililipwa kama fidia kwa wahanga 2,144 (Jadwali namba 27 na 28).

Jadwali namba 27: Hali ya soko la huduma za Bima Zanzibar Julai 2022 – Machi 2023

Na	Makampuni ya Bima	Thamani ya Bima za kawaida	Idadi ya mikataba ya Bima za kawaida	Thamani ya Bima za maisha	Idadi ya mikataba ya Bima za maisha	Jumla ya thamani ya Bima	Jumla ya mikataba ya Bima
1	BUMACO	655,416,909	4,369			655,416,909	4,369
2	HERITAGE	814,702,919	2,828			814,702,919	2,828
3	JUBILEE	7,697,266,651	2,470			7,697,266,651	2,470
4	Allianz	547,547,523	603			547,547,523	603
5	MAYFAIR	81,261,908	250	26,541,816	496	107,803,724	746
6	NIC	175,288,246	699			175,288,246	699
7	RELIANCE			15,090,361	346	15,090,361	346
8	SANLAM LIFE	20,431,293,081	28,721			20,431,293,081	28,721
9	STRATEGIES	112,774,561	544			112,774,561	544
10	UAP	6,350,346,036	9,128			6,350,346,036	9,128
11	ZIC	336,911,127	1,170			336,911,127	1,170
12	ICEA LION	191,013,737	931			191,013,737	931
13	FIRST ASSURANCE	192,339,282	2,444			192,339,282	2,444
14	GA INSURANCE	18,126,425	127			18,126,425	127
15	MO ASSURANCE	13,632,432				13,632,432	
	TANZINDIA						
	JUMLA	37,617,920,837	54,284	41,632,177	842	37,659,553,014	55,126

Chanzo: Makampuni ya Bima yalipo Zanzibar, 2023

Jadweli namba 28: Hali ya malipo ya fidia ya Majanga ya Bima Zanzibar hadi Machi, 2023

Na	Makampuni ya Bima	Thamani ya fidia za majanga ya Bima za kawaida	Idadi ya fidia za Bima za kawaida	Thamani ya fidia za majanga ya Bima za maisha	Idadi ya fidia za Bima za maisha	Jumla ya thamani ya fidia za majanga ya Bima	Jumla ya idadi ya fidia za Bima
1	BUMACO	18,270,000	18			18,270,000	18
2	HERITAGE	229,677,045	141			229,677,045	141
3	JUBILEE Allianz	995,681,898	104			995,681,898	104
4	MAYFAIR	50,964,394	2			50,964,394	2
5	NIC	20,763,675	2	19,630,122	53	20,763,675	55
6	RELIANCE	350,000	1			350,000	1
7	SANLAM LIFE			248485756	1424	-	1425
8	STRATEGIES	18,065,801	4			18,065,801	4
9	UAP	28,787,000	5			28,787,000	5
10	ZIC	1,060,645,294	376			1,060,645,294	375
11	ICEA LION	29,427,138	14			29,427,138	14
	JUMLA	2,452,632,245	667	268,115,878	1,477	2,452,632,245	2,144

Chanzo: Makampuni ya Bima yalipo Zanzibar, 2023

4.3.5 Mafanikio ya Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania

- Ongezeko la makusanyo ya ada za Bima kutoka TZS 12.8 bilioni kwa kipindi chaMachi 2022 hadi TZS 37.7 bilionMachi 2023 sawa na asilimia 195. Hii inatokana na ongezeko la makushanyo ya ada za Bima katika bidhaa za bima za: Moto, bima na Ufundi, kufuatiwa na bima ya Vyombo vya Moto. Kwa upande wa malipo ya fidia kumekuwa na mapungufu, kutoka; TZS 5.7 billion kwa kipindi kama hicho kuishia Machi 2022 hadi TZS 2.7 billion kufikia Machi 2023, (Jadweli namba 29).

- ii. Ongezeko la watoa huduma za Bima visiwani Zanzibar, ambapo soko la Bima la Zanzibar limekuwa na usajili wa kampuni za Bima 15 zikiwemo mashirika ya Bima ya Serikali (ZIC na NIC), Madalali wa Bima wanne (4), Mawakala wa Bima 71 Benkiwakala wa Bima sita (6) na mkadiria hasara mmoja (1).
- iii. Tasnia ya Bima kushiriki katika uchumi wa Gesi na Mafuta kwa Kuanzishwa kwa Muungano wa Kampuni za Bima za Utoaji wa Bima za Mafuta na Gesi (Oil and Gas Consortium).
- iv. Jumla ya njia mpya nne (4) za usambazaji wa bidhaa za Bima zimeanzishwa ikiwa ni pamoja na: Benkiwakala wa Bima (Bancassurance); Bima ya Takaful (Takaful Operators); Utoaji Huduma za Bima Kidijitali (Insurance Digital Platforms) na Mfumo wa Maafisa Wauza Bima (Sales Force Executives);
- v. Kuanzishwa kwa aina mpya za bidhaa za Bima ambapo jumla ya bidhaa 17 zimeanzishwa kwenye soko la Bima kukidhi mahitaji ya wananchi hususan wa kipato cha chini. Bidhaa hizi ni pamoja na huduma za Bima kwa ajili ya wafanyabiashara wadogo na wa kati na bidhaa za Kilimo na Uvuvi.
- vi. Uunganishwaji wa mifumo ya TEHAMA ya usimamizi wa Bima kati ya TIRA na Mamlaka nyengine za Serikali Mfumo wa TEHAMA wa Bima ulioundwa na TIRA - TIRAMIS umeunganishwa na mifumo ya Mamlaka ya Kodi Tanzania, Jeshi la Polisi Tanzania na Mamlaka ya Udhhibiti wa Usafiri Ardhini.
- vii. Kuongezeka kwa wigo wa Bima za lazima ili kujumuisha masoko ya umma, majengo ya biashara, vyombo vya kusafiria majini na uagizaji wa bidhaa kutoka nje ya nchi;

Jadwali namba 29: Hali ya Ukuwajiwa soko la Bidhaa za Bima Julai 2022 – Machi 2023

Na	Bidhaa	Jumla ya ada za Bima (Julai 2021-Machi 2022)	Jumla ya ada za Bima (Julai 2022-Machi 2023)	Ziada/Pungufu (%)	Jumla ya Fidia ((Julai 2021-Machi 2022))	Jumla ya Fidia ((Julai 2021-Machi 2022))	Ziada/Pungufu (%)
1	Moto	3,186,841,320.98	116,384	265	3,765,710,232.11	754,771,009.15	-80
2	Ufundi	303,957,002.23	10,917	259	54,117,305.48	332,542,960.33	514
3	Majini	1,018,044,107.94	15,741	55	178,605,745.30	101,872,785.50	-43
4	Vyombo vya Moto	4,990,560,524.51	170,359	241	1,135,764,169.97	1,072,455,492.34	-6
5	Mchanganiko yiko	1,929,581,554.74	26,105	35	203,257,379.73	102,948,368.20	-49
6	Anga	596,448,693.43	1,201	80	-	10,586,250.00	n/a
7	Afya	372,895,481.76		100	-	-	n/a
8	Nyenginezo	282,090,808.48	35,467	1,157	57,610,454.00	77,455,379.60	34
9	Maisha	73,825,994.00	416	44	383,724,849.81	268,115,877.79	-30
	JUMLA	12,754,245,488.07	376,590.00	195	5,778,790,136.40	2,720,748,122.91	-53

Chanzo: Makampuni ya Bima yaliyopo Zanzibar, 2023

4.4 Shirika la Bima Zanzibar (ZIC)

Shirika la Bima la Zanzibar lilianzishwa mwezi wa June mwaka 1969 ni miongoni mwa Mashirika yanayomilikiwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa asilimia 100 likiwa chini ya Ofisi ya Rais - Fedha na Mipango Zanzibar. Shirika linaendelea kufanya kazi zake chini ya Sheria ya Msajili wa Hazina namba 6 ya mwaka 2021. Shirika lina jumla ya wafanyakazi 121 na jumla ya Mawakala na Madalali 177 na linafanya kazi zake kwa kupitia Ofisi ya Makao Makuu Mpirani Zanzibar, Kanda Pwani Dar es salaam, Kanda ya Ziwa Mwanza, Kanda ya kati Dodoma, Kanda ya Nyanda za Juu Kusini Mbeya, Kanda ya Kaskazini Arusha, Kanda ya Kusini Mtwara, Ofisi ya Mauzo Pemba, Ofisi ya mauzo Tanga, na Ofisi ya mauzo Kahama Mkoa wa Shinyanga.

4.4.1 Majukumu Makuu ya Shirika la Bima Zanzibar

Majukumu makuu ya Shirika la Bima la Zanzibar ni kama ifuatavyo:-

- a) Kusimamia mapato ya Shirika kutokana na vyanzo mbalimbali. Mapato hayo yanajumuisha mapato ya bima za magari, bima za moto, bima za meli, pamoja na mapato yatokanayo na uwekezaji;
- b) Kusimamia Mali za Shirika kupitia usimamizi wa ununuzi, utunzaji na uondoaji wa mali za Shirika kwa mujibu wa Sheria ya Ununuzi;
- c) Kusimamia fedha za Shirika ikiwemo usimamizi wa utekelezaji wa Bajeti yake kwa kila mwaka wa fedha, huduma za Uhasibu na ukaguzi wa ndani na ukaguzi wa nje; na
- d) Kusimamia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) kupitia mifumo inayohusisha kudhibiti mapato na matumizi ya Shirika.

4.4.2 Uwekezaji wa Shirika

Uwekezaji wa Shirika umegawanyika katika maeneo yafuatayo: -

a. Hisa (Shares)

Hadi kufikia Machi 2023 Shirika limeendelea kuwekeza jumla ya TZS 3.2 bilioni katika makampuni mbalimbali katika mfumo wa ununuzi wa hisa, (Jadweli namba 30).

Jadweli namba 30: Hali ya Ununuzi wa Hisa Julai 2022 – Machi 2023

Jina la Kampuni	Idadi ya Hisa	Bei ya Hisa	Thamani ya Hisa
TAN-REE	23,928	-	311,539,000
ZEP-REE	134,404	-	2,199,655,864
MWANI	11.53 asilimia	-	450,000,000
ZAFICO	10 asilimia	-	261,000,000
Jumla			3,222,194,864

Chanzo: Shirika la Bima Zanzibar, 2023

b. Dhamana za akiba katika benki (Security Deposit)

Shirika limewekeza jumla ya TZS 9.3 bilioni katika mabenki mbali mbali katika mfumo wa Amana za muda mrefu (Fixed Deposit), na Dhamana, (Jadweli Namba 31).

Jadweli Namba 31: Dhamana za akiba katika Benki Julai 2022 – Machi 2023

Aina ya Uwekezaji	Thamani Halisi
Akiba za amana za muda mrefu (FDR)	6,308,000,000
Dhamana (Bonds)	2,590,000,000
Mifuko ya Umoja (Mutual Funds)	500,000,000
Jumla	9,398,000,000

Chanzo: Shirika la Bima Zanzibar, 2023

4.4.3 Mapato na Matumizi Shirika, Julai 2022– Machi 2023

Mapato ya Shirika yanatokana na vianzio vyake vya mauzo ya Bima pamoja na faida zinazotokana na Uwekezaji. Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023, Shirika limefanikiwa kukusanya jumla ya TZS 30.1 bilioni ya mauzo ya Bima ambayo ni sawa na asilimia 81 ya makadirio ya kukusanya TZS 37 bilioni katika kipindi cha tathmini. Vile vile, Shirika limefanikiwa kupata jumla ya TZS 503 milioni ya mapato yanayotokana na Uwekezaji. Shirika limeendelea kulipa gawio Serikalini kwa mujibu wa kiwango kilichowekwa baada ya kupatikana kwa faida. Hivyo, katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 Shirika limetoa jumla ya gawio TZS 300 milioni kwenda Serikalini.

4.4.4 Mafanikio kwa Shirika la Bima

Chini ya Usimamizi wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar, Shirika limeendelea kufanya kazi zake kwa kutoa huduma bora kwa Wananchi Tanzania nzima na kuweza kukabiliana na ushindani uliopo katika Sekta ya Bima nchini na kupata mafanikio kama ifuatavyo: -

- Uwezo wa Shirika katika maeneneo mbalimbali umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka kwa kutoa huduma bora kwa Wananchi kwa lengo la kujiongezea mapato;
- Shirika limeweza kulipa stahiki za madai ya ajali ya aina mbalimbali

- ya halali na yaliyohakikiwa kwa wateja kwa wakati;
- iii. Shirika limeendelea kuwapatiwa mafunzo mbalimbali ya kuwajengea uwezo wafanyakazi na kuimarishwa utendaji kazi;
  - iv. Shirika limefanikiwa kuongeza wigo wa Biashara ya Bima kwa mashirikiano ya kimkakati na kampuni na benki mbalimbali “Bancassurance” kama vile (VODA Bima, Shirika la Posta Tanzania, NMB Bank, CRDB Bank, EXIM Bank, TCB Bank, BOA Bank, STANBIC Bank, Mwalimu Commercial Bank, MUCOBA Commercial Bank na PBZ Bank). Lengo ni kuongeza mapato ya Shirika;
  - v. Kuendelea kutoa huduma bora na za kisasa kwa haraka kwa kupitia mifumo ya TEHAMA;
  - vi. Shirika limefanikiwa kuanzisha Kampuni Tanzu (Subsidiary Company) ya kutoa huduma za Bima ya kinga ya Kislam (TAKAFUL) kwa lengo la kutanua wigo wa kutoa huduma kwa Wananchi na kuongeza mapato ya Shirika; na
  - vii. Shirika limefanikiwa kuanzisha kinga ya bima ya Usafiri (Travelling Insurance).

4.5 Mfuko wa Hifadhi ya Jamii Zanzibar (ZSSF)

Mfuko wa Hifadhi ya Jamii Zanzibar (ZSSF), umeanzishwa chini ya Sheria namba 2 ya mwaka 1998 ambayo ilifanyiwa mapitio na kuundwa Sheria mpya namba 2 ya mwaka 2005 na kufanyiwa tena marekebisho kwa kuwa Sheria namba 10 ya mwaka 2016. Lengo kuu ni kutoa hifadhi ya jamii kwa njia ya kulipa mafao kwa wanachama wachangiaji katika Sekta za Serikali na Binafsi.

Malengo mengine madogo ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii ni kama yafuatayo:

- i. Kusajili wanachama waajiri, waajiriwa na wanaojiajiri;
- ii. Kukusanya michango ya wanachama;
- iii. Kuweka taarifa za wanachama kwa usahihi; na
- iv. Kuwekeza fedha zinazokusanywa ili kuwezesha kuwalipa wanachama mafao yao.

4.5.1 Utekelezaji wa Majukumu ya ZSSF

4.5.1.1 Usajili

Hadi kufikia machi 2023, waajiri waliosajiliwa katika Mfuko wa Hifadhi ya Jamii 2,731 ukilinganisha na waajiri 2,390 waliosajiliwa machi 2022 ambao ni sawa na ongezeko la asilimia 14. Idadi ya wanachama waliosajiliwa na Mfuko wa Hifadhi ya Jamii hadi kufikia machi 2023 ni 119,277 kwa Mfuko wa lazima ukilinganisha na wanachama 108,697 kwa kipindi cha machi 2022 ambao ni sawa na ongezeko la asilimia 10. Aidha, idadi ya wanachama waliosajiliwa na Mfuko wa Hifadhi ya Jamii hadi kufikia machi 2023 ni 11,986 kwa Mfuko Hiari ukilinganisha na wanachama 11,146 kwa kipindi cha machi 2022 ambao ni sawa na ongezeko la asilimia 8.

4.5.1.2 Makusanyo ya Michango

Hadi kufikia Machi 2023, Michango iliyokusanywa ni jumla ya TZS 97 bilioni ambapo kwa kipindi kilichoishia Machi 2022 Michango iliyokusanywa ni jumla ya TZS 69.8 Bilioni ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 39 ya michango.

Hadi kufikia machi 2023, Michango ya Mfuko wa Hiari iliyokusanywa ni jumla ya TZS 333 ambapo michango ya Mfuko wa Hiari iliyokusanywa ni jumla ya TZS 241 milioni ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 38.

Kwa kulinganisha utekelezaji wa kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 na Julai 2021 hadi Machi 2022, Mfuko Mkuu ulifanikiwa kukusanya michango kutokana na mkakati uliowekwa kwenye ufuatiliaji wa waajiri.

4.5.1.3 Uwekezaji wa Mfuko

Mfuko umepanga kufanya kazi zake za Uwekezaji kwa weledi, umahiri na umakini mkubwa. Mfuko umekuwa ukifanya Upembuzi Yakinifu kwa miradi yote ambayo inaibuni na kuitekeleza, Aidha Mfuko kupitia Sera za Uwekezaji umeweka utaratibu wa kufanya maamuzi katika ngazi tofauti kulingana na ukubwa wa Uwekezaji husika.

Uwekezaji wa Mfuko huzingatia vigezo muhimu vitano ambavyo ni:

- i. Kuwepo kwa kiwango cha fedha kitachokidhi dhima za Mfuko za kulipa Mafao (liquidity);
- ii. Kuwepo na usalama wa vitega uchumi hivyo (maximum safety);
- iii. Vitega uchumi viwe vyenye kuleta faida (profitable opportunities);
- iv. Kuwekeza katika miradi tofauti (adherence to diversification); na
- v. Kujishirikisha katika majukumu ya kijamii na kiuchumi katika kuchangia maendeleo ya nchi (Social and economic utility).

a) Kiwango cha Uwekezaji

Thamani ya Mfuko hadi kufikia Machi 2023 imefikia jumla ya TZS. 782 bilioni katika maeneo mbali mbali kama vile benki, majengo, mikopo, hati fungani na ununuzi wa hisa.

Mfuko wa Hifadhi umeendelea kuwekeza kwenye maeneo mawili ambayo ni Fedha na Majengo:

i. Uwekezaji kwenye masoko ya Fedha

Uwekezaji kwenye eneo la fedha umeendelea kwa mafanikio. Kwa kipindi hadi kufikia Machi 2023, Mfuko umewekeza jumla ya TZS 573 bilioni. Uwekezaji huo umefanyika katika namna tatu ambazo ni uwekezaji wa hisa, uwekezaji wa hati fungani za Serikali, uwekezaji wa benki wa muda mrefu na wa muda mfupi.

ii. Uwekezaji kwenye Majengo

Katika eneo la uwekezaji wa kwenye majengo jumla ya fedha zilizowekezwa hadi kufikia machi 2023 jumla ya TZS 208 bilioni.

Uwekezaji wa Mfuko unajumuisha uwekezaji wa benki, hati fungani za Serikali na kampuni, hisa, uwekezaji wa majengo na mikopo. Hadi kufikia Machi 2023, thamani ya uwekezaji wa Mfuko iliongezeka kwa asilimia 16.12 kwa TZS 782 bilioni ulikinganisha na uwekezaji uliekezwa kwa robo ya tatu ya mwaka 2021/22 kwa kiasi cha TZS 674 bilioni. Ongezeko hilo linachangiwa na uwekezaji wa ziada uliofanywa katika kipindi hicho kutokana na ongezeko la michango na mapato.

b) Mapato ya Uwekezaji

Hadi kufikia machi 2023, Mfuko ulitarajia kukusanya jumla ya TZS 44 bilioni katika uwekezaji na Mfuko umefanikiwa kukusanya TZS 45 bilioni ikiwa ni sawa na asilimia 102. Aidha, kwa kipindi kama hichi Julai 2021 - Machi 2022 lengo lilikua ni kukusanya jumla ya TZS 39 bilioni katika uwekezaji na Mfuko umefanikiwa kukusanya TZS 41.6 bilioni ikiwa ni sawa na asilimia 106.

Mapato ya Mfuko kutokana na uwekezaji katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 yalifikia TZS 45 bilioni ukilinganisha na mapato yaliyopatikana kwa kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/22 yameongezeka kwa kiasi cha TZS 3.7 bilioni sawa na ongezeko la asilimia 8.

4.5.2 Mafanikio ya Mfuko wa Hifadhi ya Jamii

Mfuko umeweza kutekeleza mambo yafuatayo: -

- i. Kutokana na Uwekezaji unaoendelea kufanyika na kuongezeka Mapato ya uwekezaji na Ukusanyaji wa Michango, Mfuko umeendelea kuimarisha uhimilivu wake na kuongezeka uwezo wa kulipa Mafao kwa miaka 25 ijayo bila ya kutetereka.
- ii. Kuanzishwa kwa Muunganiko wa Mifumo (System Integration) baina ya mifumo ya Mfuko na Ofisi ya Rais fedha na Mipango Zanzibar kwa kutumia Mfumo wa ZanMalipo kwenye ukusanyaji wa michango. Kumerahisisha Uingizaji wa taarifa za Michango kwa Wanachama wa Mfuko;
- iii. Kuanzisha Mfumo wa kisasa wa kielektroniki wa kuhifadhi majalada ya wanachama, Mfumo huu umerahisisha upatikanaji wa kumbukumbu za mwanachama kwa muda Mfupi na kusaidia kulipa mafao ya mwanachama ndani ya siku 14. Pia Mfumo huo umesaidia kuzitunza taarifa katika hali ya ubora, taarifa ambazo zinaweza kuhifadhiwa kwa zaidi ya miaka 30 bila ya kuharibika. Aidha Mfumo huo unasaidia kuweka taarifa nyingi katika sehemu ndogo;

- iv. Katika kuhakikisha Serikali inakusanya taarifa za Wafanyakazi wote wa Sekta Binafsi, Mfuko umeanzisha Mfumo maalum wa kukusanya taarifa hizo pamoja na taarifa za kuchakata mafao ya upotevu wa Ajira, Mfumo ambao utendaji kazi wake umeunganishwa na Kamisheni ya Kazi;
- v. Kuimarisha kitengo cha Uhusiano na Elimu kwa Umma kwa kukiwezesha kukipatia vifaa vya kisasa ambapo imepelekea kupunguza gharama kubwa za kutayarisha na kurusha matangazo na kutoa Elimu kwa Umma kwa Ufanisi;
- vi. Kutokana na Uimara wa Ukwasi, Mfuko umendelea kulipa Kiinua Mgongo na Pencheni ya wastaafu kwa muda tuliojiwekea (kwa Upande wa Pencheni Mfuko unalipa kila Mwezi tarehe 15 ili kuwapunguzia wazee Msongamano katika benki zilizopo) bila ya kuathirika uwezo wetu wa Kifedha.

4.5.3 Miradi Inayotekelezwa

Pamoja na kuwekeza kwenye masoko ya fedha na maeneo mengine yenye fursa nzuri za uwekezaji, Mfuko tayari ushapanga na kuanza kutekeleza Miradi ya kijamii yenye tija na maslahi kwa Taifa kama ifuatavyo;

- i Mradi wakituochoa Daladala cha Kijangwani, umefikia hatua za kumpatia “award letter” Kampuni ya CRJE (EA) LTD.
- ii Ujenzi wa kituo cha mabasi cha Malindi umeshapatiwa ruhusa kutoka Serikalini na upo katika hatua za kumtafuta mshauri elekezi.
- iii Ujenzi wa uegeshaji gari Malindi, umewekwa saina na Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo (KMKM) na kumpatia “award letter”.
- iv Ujenzi wa eneo la Michezo na Biashara Mbweni upo katika hatua za kumtafuta mkandarasi kwa ajili kuanza ujenzi kuanzia robo ya nne ya mwaka 2022/23.

4.6 Taasisi Ndogo Ndogo za Fedha (Microfinance)

Taasisi zisizo za benki kama vile taasisi ndogo ndogo za huduma za fedha zina mchango mkubwa katika ukuaji wa uchumi wa Zanzibar kwa ujumla na kwa mtu mmoja mmoja. Taasisi hizo zisizo rasmi ni pamoja na kampuni ndogo za karadha, kampuni za mikopo midogo ya nyumba, skimu za uwekezaji wa pamoja, Vyama vya Ushirika vya Akiba na Mikopo (SACCOS), Asasi zisizo za Serikali za Fedha, Kampuni za huduma ndogo ndogo za Fedha, watoa huduma wa mifumo ya malipo na wawekezaji binafsi.

4.6.1 Idara ya Maendeleo ya Ushirika Zanzibar

Idara hii ipo chini ya Ofisi ya Rais Kazi, Uchumi na Uwekezaji Zanzibar. Idara ina dhamana ya kusimamia maendeleo na shughuli za Vyama vya Ushirika Zanzibar na imeanzishwa rasmi mwaka 1980, kwa mujibu wa Sheria ya Vyama vya Ushirika Zanzibar Namba 3 ya mwaka 1979. Kwa sasa Idara ya Maendeleo ya Ushirika inaendeshwa kwa mujibu wa Sheria ya Vyama vya Ushirika Namba 15 ya mwaka 2018, Sera ya Maendeleo ya Ushirika 2014 na Kanuni mbili (Kanuni ya SACCOS na Kanuni ya Vyama vya Uzalishaji) za mwaka 2019.

4.6.2 Maendeleo ya Ushirika Zanzibar

Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya Vyama vya Ushirika vilivyosajiliwa ni 1,822, SACCOS 218 na vyama vya uzalishaji na utoaji wa huduma ni 1,820. Idara ya Maendeleo ya Ushirika, imekagua hesabu za Vyama vya Ushirika 390 (Unguja 122 na Pemba 268). Idara imefuatilia uendeshaji wa shughuli za vyama vya ushirika, utunzaji wa vitabu, utekelezaji wa Sheria na kutoa ushauri wa kitaalamu kwa vyama 292 (Pemba 235 na Unguja 57). Idara imeendeleza utoaji wa mafunzo mbali mbali yakiwemo Dhana ya Ushirika, Ujasiriamali, Uendeshaji, Muundo, Uongozi na utawala bora na utunzaji wa hesabu katika vyama vya ushirika. Kupitia mabaraza ya Ushirika kiwilaya, elimu juu ya masuala ya Sera, Sheria na kanuni za

Ushirika, Utaratibu wa usajili, misingi na kanuni za vyama vya ushirika. Jumla ya washiriki 3,861 (wanawake 1,961; wanaume 1,900) kutoka vyama 1,893 (Unguja; 1,047; Pemba 839) wamefaidika. Aidha, washiriki wengine 381 walipatiwa mafunzo ya udhibiti wa mikopo, umuhimu wa Elimu na Mafunzo ya Bima yaliyotolewa na wadau wakiwemo Benki ya CRDB, Shirika la Bima la Taifa na Chuo Kikuu cha Ushirika Moshi. Mafunzo haya yalitolewa katika kongamano la maadhimisho ya Siku ya Ushirika Duniani.

- a) **Kubadilishana Uzoefu wa kiutendaji kwa kujenga mahusiano:**
Katika kuimarisha mahusiano mema kati ya sekta ya ushirika - Zanzibar na Tanzania Bara, Idara imeratibu ziara tatu za mafunzo, ambapo Chama cha Ushirika wa Hai Rural Teacher SACCOS kutoka Mkoa wa Kilimanjaro walitembelea Vyama viwili hapa Zanzibar (Furahia Wanawake na Mtule AMCOS) na Ushirika wa Makuli Multipurpose Cooperative Bandarini Zanzibar walitembelea ushirika wa Bandari Dar-Es-Salaam. Aidha, watendaji wa ushirika waletembelea Mradi wa Youth Living in Costal Area katika Wilaya za Korogwe na Handeni Mkoani Tanga. Lengo la ziara hizo ni kubadilishana uzoefu wa kiutendaji na kujenga mahusiano mema baina ya vyama vya ushirika vya Tanzania Bara na Zanzibar. Idara imeratibu maadhimisho ya Siku ya Ushirika Duniani ambapo kilele kilifanyika Uwanja wa Gombani, Chake Chake Pemba. Maadhimisho hayo yaliambatana na shughuli za kufanya usafi katika maeneo mbali mbali ya Unguja na Pemba, ziara za mafunzo na Kongamano lililojumuisha wanaushirika 157 (wanawake 66; wanaume 91) na ujumbe wa mwaka huu ulikua ni ***“Ushirika Kujenga Dunia iliyo Bora”***.
- b) **Uhakiki na utatuz wa Migogoro wa Vyama vya Ushirika:**
Idara imeendesha zoezi la uhakiki wa Vyama vya Ushirika kwa Wilaya zote 11 Unguja na Pemba. Lengo ni kujua idadi ya Vyama vya Ushirika vilivyohai, Idadi ya wanachama waliokuepo, ajira walizotoa, thamani ya mitaji ya vyama, mahitaji ya mafunzo

pamoja na changamoto zinazozikabili vyama hivi. Kwa sasa Idara inakamilisha ripoti ya zoezi hilo, ambayo inategemewa kuwasilishwa mwezi Mei 2023. Jumla ya migogoro mitatu (3) ilijitokeza, Idaraimeshiriki kutatua migogoro kwenye Vyama vya Ushirika ambavyo ni Bandari Tax SACCOS, Makuli Multi-purpose Cooperative na Ushirika wa Nahusika. Aidha Vyanzo vya Migogoro hiyo ni ukiukwaji wa misingi na Sheria ndogo ndogo za vyama. Kwa matokeo haya, ikilinganishwa idadi ya migogoro iliyojitokeza kwa kipindi kama hichi cha Julai-Machi, 2021/2022 imepungua kwa asilimia 72.7 ambapo jumla ya migogoro 11 iliyojitokeza kwenye Vyama vya Ushirika.

4.6.3 Mafanikio ya Idara ya Maendeleo ya Ushirika

Mafanikio yaliyopatikana kwa Vyama vya Ushirika kwa kipindi cha Julai-Machi, 2022/2023 ni kama yafuatayo: -

- a) Sekta ya Ushirika imeanza kujitegemea kwa mitaji, ambapo Chama kikuu cha Ushirika cha Fedha “Faraja Union Ltd” Zanzibar kimetowa mikopo ya TZS 68 Milioni - kwa vyama vidogo, vya kilimo cha mpunga – Cheju, pembejeo za kilimo cha mwani- Micheweni, mikopo ya mifumo na vifaa vya usimamizi wa SACCOS-kwa SACCOS ya walimu (TDS) na Makuli M.Cooperative, pia vifaa vya ofisi (Photocopy) kwa ushirika wa Sawazisho Mkoani na Mkorofi si Mwenzetu- Konde. Kati ya mkopo uliotolewa, TZS 60 Milioni zimerudishwa;
- b) Kujua mahitaji halisi ya mafunzo kwa viongozi na wanachama, ambayo yatasaidia kuandaa mipango ya mafunzo ya muda mrefu (training master plan) programu za mafunzo, miongozo ya utoaji wa mafunzo na vitini rejea vya mafunzo.
- c) Kuandaa mkataba wa maridhiano baina ya Idara ya Maendeleo ya Ushirika Zanzibar na Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania iliyokoko Dodoma.

4.6.4 Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana (CMSA)

Masoko ya mitaji ni sehemu ya mfumo wa Sekta ya Fedha inayowezesha upatikanaji wa fedha za muda mrefu, yaani zaidi ya mwaka mmoja, kwa ajili ya kugharamia shughuli za maendeleo. Fedha za kugharamia shughuli za maendeleo huweza kupatikana kwa kuuza hisa za kampuni (shares), hati fungani za kampuni (corporate bonds), hati fungani za Serikali (Government bonds) au vipande katika uwekezaji wa pamoja (collective investment schemes). Fedha hupatikana kutoka kwa watu binafsi, taasisi, kampuni na hatimaye huwekezwa katika sekta ya uzalishaji na hivyo kuchochea maendeleo ya uchumi.

Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana ilianzishwa chini ya Sheria ya Masoko ya Mitaji na Dhamana ya mwaka 1994 sura ya 79 ambapo Sheria hii inatumika pande zote mbili za Jamhuri ya Muungano. Sheria hii inakwenda sambamba na kanuni na taratibu kumi na tisa zinazoongoza masuala mahsusi ya masoko ya mitaji. Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana imepewa mamlaka ya kisheria ya kudhibiti masoko kupitia kifungu cha 10 cha Sheria ya Masoko ya Mitaji na Dhamana. Aidha, Sheria ya Masoko ya Bidhaa (Commodity Exchanges Act, 2015) imeipa CMSA nguvu ya kusimamia masoko ya bidhaa na watendaji wake hapa nchini. CMSA inasimamia masoko kwa kutoa leseni kwa watendaji wa masoko ya mitaji na masoko ya bidhaa kwa kufanya ufuatiliaji wa shughuli zao.

4.6.5 Majukumu Makuu ya Mamlaka (CMSA)

Kifungu cha 10 cha Sheria ya Masoko ya Mitaji na Dhamana kinabainisha malengo na majukumu ya Mamlaka kama ifuatavyo:-

- c) Kuendeleza na kusimamia biashara katika masoko ya mitaji ili kuhakikisha kwamba biashara inafanyika kwa kufuata Sheria, taratibu na miongozo ili kuleta usawa na haki kwawashiriki;
- d) Kusajili na kutoa leseni kwa masoko ya dhamana, watendaji na washauri wauwekezaji;
- e) Kuandaa kanuni na miongozo katika sekta husika ili kulinda maslahi ya wawekezaji, kusimamia uadilifu na usalama wa masoko dhidi ya vitendo viovu; na

- f) Kutoa ushauri kwa Serikali kuhusu masuala yanayohusu biashara ya masoko ya mitaji.

4.6.5.1 Kuongeza idadi ya bidhaa katika masoko ya mitaji

Masoko ambayo dhamana hutolewa kwa umma kwa mara ya kwanza ambapo kampuni au Serikali huweza kupata fedha kwa ajili ya miradi ya uwekezaji wa muda mrefu. Shughuli zilizotekelezwa katika Masoko ya Awali zilikuwa ni pamoja na kuongeza idadi ya bidhaa na huduma katika masoko ya mitaji.

Hadi kufikia Machi 2023, Mamlaka ilichambua na kuidhinisha bidhaa mpya sita (6), Bidhaa zilizoidhinishwa ni kama ifuatavyo;

- i Hati fungani inayokidhi misingi ya Shariah inayoitwa KCB Fursa Sukuk, ambapo kiasi cha TZS 11 bilioni kilipatikana, sawa na mafanikio ya asilimia 110. Hati fungani hii imeweka historia ya kuwa hati fungani ya kwanza inayokidhi misingi ya Shariah kutolewa kwa umma na kuorodheshwa katika Soko la Hisa la Dar es Salaam. Fedha zilizopatikana zinatumiwa kuwekeza katika biashara ndogo na za kati zinazokidhi misingi ya Shariah;
- ii Hati fungani ya Benki ya NBC yenye thamani ya TZS 300 bilioni itakayotolewa katika awamu ya sita. Mauzo ya awamu ya kwanza iliyoitwa NBC Twiga Bond yalifanyika, ambapo kiasi cha TZS 38.9 bilioni kilipatikana, sawa na mafanikio ya asilimia 130. Fedha zilizopatikana zinatumiwa kutoa mikopo kwa ajili ya kuendeleza kampuni za wajasiriamali wadogo na wa kati katika mnyororo wa thamani wa kilimo biashara;
- iii Hati fungani aina ya (Sukuk) iliyotolewa na Taasisi ya Fedha Imaan, ambapo kiasi cha TZS 24.03 bilioni kilipatikana sawa na mafanikio ya asilimia 146. Fedha zilizopatikana zinatumiwa kuwekeza katika biashara ndogo na za kati zinazokidhi misingi ya Shariah;
- iv Hati fungani aina ya Sukuk iliyotolewa na Benki ya Amana, ambapo kiasi cha TZS 6.75 bilioni kilipatikana, sawa na mafanikio ya asilimia 135. Fedha zilizopatikana zinatumiwa kuwekeza katika

- biashara ndogo na za kati zinazokidhi misingi ya Shariah;
- v Mfuko wa Uwekezaji wa Pamoja unaoitwa Faida Fund, unaoendeshwa na Taasisi ya ‘Watumishi Housing Investments’ (WHI). Mauzo ya awali ya Mfuko huu yamewezesha kupatikana kiasi cha TZS 12.95 bilioni, ikiwa ni mafanikio ya asilimia 173. Mfuko huu unatoa fursa ya kuwekeza kwa kuanzia TZS 10,000 hivyo, kuwezesha wawekezaji wa kada mbalimbali ikiwa ni pamoja na vijana, wanawake, makundi maalum kunufaika na uwekezaji katika masoko ya fedha; kujenga utamaduni wa kuweka akiba; na kuwawezesha wananchi kushiriki katika uchumi; na
  - vi Hati fungani kwa ajili ya kuendeleza Sekta ya Nyumba na Makazi iliyotolewa na Kampuni ya Tanzania Mortgage Refinance (TMRC) yenye thamani ya TZS 10 bilioni, ikiwa ni toleo la nne (4) la programu ya muda wa kati wa Hati fungani yaani Medium Term Note Programme (MTN) ya kampuni ya TMRC yenye jumla ya thamani ya TZS 120 bilioni. Mauzo ya hati fungani hii yamefunguliwa tarehe 3 Aprili 2023 na kufungwa tarehe 24 Aprili 2023. Fedha zitakazopatikana zitatumika kutoa mikopo kwa ajili ya kuendeleza sekta ya nyumba na makazi.

4.6.5.2 Soko la Upili

Masoko ambayo yanawezesha wawekezaji kuuza na kununua dhamana ambazo zilizotolewa katika masoko ya awali.

Shughuli zilizotekelezwa katika soko la upili zilikuwa ni pamoja na utoaji leseni kwa watendaji wa Soko na usimamizi wa biashara katika soko.

i. Utoaji Leseni

Mamlaka ilipanga kutoa leseni 154 za utendaji katika masoko ya mitaji. Katika kipindi kilichoishia Machi 2023, jumla ya leseni 166 zilitolewa. Leseni hutolewa baada ya Mamlaka kuchambua na kujiridhisha kuwa waombaji wanakidhi matakwa ya Sheria. Leseni zilizotolewa zilikuwa katika makundi yafuatayo: Soko la Hisa (1); Soko la Bidhaa (1); Hifadhi Kuu ya Dhamana (1); kampuni

za utendaji katika Soko la Hisa (16); Watendaji katika Soko la Bidhaa (5); Watendaji katika Soko la Hati fungani (8); Washauri Wateule (6); Washauri wa Uwekezaji (19); Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja (10); Mameneja wa Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja (11); Watunza Dhamana (6); na Wawakilishi wa Taasisi zinazotoa huduma katika masoko ya mitaji (82).

ii. Usimamizi wa Soko

Mamlaka inasimamia masoko ya mitaji kwa kutumia mfumo wa vihatarishi (Risk Based Supervision) na kuhakikisha kuwa shughuli katika masoko zinafanyika kwa mujibu wa Sheria, Kanuni na Taratibu. Kufika Machi 2023 shughuli zilizofanyika ni kama ifuatavyo:

- a) Mamlaka ilisimamia masoko ya mitaji kwa kutumia mfumo unaozingatia vihatarishi yaani Risk Based Supervision (RBS) ambapo mfumo huu umewezesha kuchambua na kubaini mapema vihatarishi ambavyo vinaweza kuathiri utendaji wa Soko la Hisa, kampuni za watendaji wa Soko la Hisa, washauri wa uwekezaji, mifuko ya uwekezaji wa pamoja, kampuni zilizoorodheshwa kwenye soko la hisa, na watendaji wengine katika masoko ya mitaji. Uchambuzi uliofanywa umewezesha kubaini vihatarishi na kuchukua hatua stahiki, hivyo kuwezesha masoko ya mitaji kuwa salama, himilivu na imara. Mfumo wa RBS unatumika kimataifa na umesaidia watendaji wa soko kubaini viashiria hatarishi na kudhibiti mapema athari ambazo zingeweza kujitokeza. Kwa ujumla, utendaji katika masoko ya mitaji ulikuwa salama na uliendeshwa kwa mujibu wa sheria, kanuni na taratibu husika.
- b) Mamlaka ilisimamia kampuni za watendaji wa soko la hisa, washauri wa uwekezaji, mifuko ya uwekezaji wa pamoja, kampuni zilizoorodheshwa kwenye soko la hisa, na watendaji wengine katika masoko ya mitaji kwa kufanya yafuatayo: -
  - i. Kukagua kampuni za watendaji wa soko la hisa (on-site inspections) na kuchambua taarifa za mahesabu (Off-site surveillance);

- ii. Kuchambua taarifa kuhusu mipango ya uwekezaji wa pamoja kuhusu uzingatiaji wa sheria na taratibu;
- iii. Kuchambua taarifa za hesabu za kampuni zilizo rodhesha hisa zao sokoni (DSE) ili kuhakikisha kuwa zinatoa taarifa kwa wanahisa na umma kwa ujumla kulingana na kanuni za kimataifa za utoaji taarifa za fedha (IFRS) na Sheria ya Kampuni ya mwaka 2002; na
- iv. Kufuatilia kwa wakati shughuli za kibiashara kupitia mfumo wa kufanyia biashara wa kielektroniki (ATS) wa DSE pamoja na Mfumo Mkuu wa Hifadhi (Central Securities Depository and Registry - CSDR).

4.6.6 Biashara Katika Soko La Hisa La Dar es Salaam (DSE)

Mwenendo wa biashara katika soko la hisa kufikia Machi 2023 ni kama ifuatavyo;

4.6.6.1 Mauzo katika Soko la Hisa (*Equity Market Turnover*)

Mauzo katika Soko la Hisa yaliongezeka kwa asilimia 2.90 na kufikia TZS 119.21 bilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2023, ikilinganishwa na mauzo ya TZS 115.85 bilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Kuongezeka kwa mauzo kumetokana na kuongezeka kwa ushiriki wa wawekezaji katika masoko ya mitaji kutokana na elimu inayotolewa na Serikali kupitia Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana kwa kushirikiana na wadau wengine.

(a) Mtaji wa Soko

Mtaji wa Soko la Hisa kwa kampuni za ndani yaani Domestic Market Capitalisation katika kipindi kilichoishia Machi 2023 uliongezeka kwa asilimia 16.97 na kufikia TZS 10.82 trilioni ikilinganishwa na TZS 9.25 trilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Aidha, Mtaji wa Jumla wa Soko la Hisa yaani Total Market Capitalisation katika kipindi kilichoishia Machi 2023 uliongezeka kwa asilimia 2.47 na kufikia TZS 15.74 trilioni ikilinganishwa na TZS 15.36

trilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Kuongezeka kwa mtaji wa Soko la Hisa kulitokana na kuongezeka kwa bei ya hisa za baadhi ya kampuni zilizoorodheshwa katika Soko la Hisa. Kampuni hizo ni pamoja na CRDB Bank Plc, DSE Plc, National Investment Company Limited (NICO), NMB Bank Plc, Swissport Tanzania Plc, Tanga Cement Plc, na TOL Gases Limited.

(b) Fahirisi ya Soko (*Market Index*)

Fahirisi ya soko kwa hisa za kampuni za ndani yaani Domestic Market Index katika kipindi kilichoishia Machi 2023, iliongezeka kwa alama 573.50 na kufikia alama 4,091.56 ikilinganishwa na alama 3,518.06 zilizorekodiwa katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Aidha, Fahirisi ya soko kwa hisa za kampuni zote yaani All Share Index katika kipindi kilichoishia Machi 2023, iliongezeka kwa alama 40.15 na kufikia alama 1,888.79 ikilinganishwa na alama 1,848.64 zilizorekodiwa katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Kuongezeka kwa alama za fahirisi kunaashiria ufanisi wa soko hususan kuongezeka kwa bei za hisa za kampuni zilizoorodheshwa DSE, ambazo zinatoa huduma katika sekta za viwanda na fedha.

(c) Mauzo ya Hati fungani za Serikali

Mauzo ya hati fungani za Serikali zilizoorodheshwa kwenye Soko la Hisa la Dar es Salaam katika kipindi kilichoishia Machi 2023, yalipungua na kufikia TZS 2.93 trilioni ikilinganishwa na TZS 3.21 trilioni zilizorekodiwa katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Kupungua kwa mauzo ya hati fungani za Serikali kumetokana na marekebisho yaliyofanywa kwenye riba za hati fungani za Serikali, na hivyo kuwafanya wawekezaji kuwa na malengo ya kuendelea na umiliki wa hati fungani zao hadi kipindi zitakapoiva yaani holding to maturity. Marekebisho ya riba za hati fungani za Serikali yaliyofanywa ni kama ifuatavyo: Hati fungani za miaka 25 (kutoka asilimia 15.9 hadi 12.5); Hati fungani za miaka 20 (kutoka asilimia 15.4 hadi 12.1); Hati fungani za miaka 15 (kutoka asilimia 13.5 hadi 11.1); Hati fungani za miaka 10 (kutoka asilimia 11.4 hadi

10.2); Hati fungani za miaka 7 (kutoka asilimia 10.0 hadi 9.4); Hati fungani za miaka 5 (kutoka asilimia 9.1 hadi 8.6); Hati fungani za miaka 2 (kutoka asilimia 7.8 hadi 7.6).

(d) Mauzo ya Hati fungani za kampuni (Corporate Bonds)

Mauzo ya hati fungani za kampuni zilizoorodheshwa kwenye Soko la Hisa la Dar es Salaam katika kipindi kilichoishia Machi 2023, yalipungua na kufikia TZS 850.25 milioni ikilinganishwa na TZS 1.14 bilioni zilizorekodiwa katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Kupungua kwa mauzo ya hati fungani za kampuni kumetokana na sehemu kubwa ya wawekezaji kuwa na malengo ya kuendelea na umiliki wa hati fungani zao hadi kipindi zitakapoiva yaani holding to maturity kutokana na faida na manufaa ya uwekezaji kwenye bidhaa hizi ikilinganishwa na bidhaa nyengine kwenye masoko ya fedha.

4.6.7 Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja

Mwenendo wa uwekezaji katika Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja (Collective Investment Schemes) katika kipindi kilichoishia Machi 2023 ulikuwa mzuri. Thamani ya jumla ya uwekezaji katika mifuko ya uwekezaji wa pamoja iliongezeka kwa asilimia 69 na kufikia TZS1.44 trilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2023, ikilinganishwa na TZS 852.21 bilioni katika kipindi kilichoishia Machi 2022. Ongezeko hili limetokana na uhamasishaji pamoja na matumizi ya teknolojia katika utoaji wa huduma kwa wawekezaji, (Jadweli namba 32).

Jadweli Namba 32: Mwenendo wa Uwekezaji katika Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja

Meneja wa Mifuko	Jina la Mfuko	31 Machi 2023		31 Machi 2022		Ongezeko la thamani	
		Thamani ya Mfuko (TSH)	Bei ya Kipande (TSH)	Thamani ya Mfuko (TSH)	Bei ya Kipande (TSH)	Ongezeko la Thamani ya Mfuko(%)	Ongezeko la Bei ya Kipande (%)
	Mfuko wa Umoja	311,546,992,055.25	903.773	279,862,683,244.28	808.927	11.32	11.72
	Mfuko wa Wekeza Maisha	8,200,947,926.48	772.102	3,396,285,286.69	680.905	141.47	13.39
	Mfuko wa Watoto	9,568,813,873.36	569.552	5,141,290,667.40	503.892	86.12	13.03
UTTS AMIS Plc	Mfuko wa Jikimu	19,448,126,708.07	162.701	18,074,006,916.99	154.734	7.6	5.15
	Mfuko wa Ukwasi	695,715,800,912.18	352.512	365,591,173,928.37	312.517	90.3	12.8
	Mfuko wa Hatifungani	382,593,090,196.94	115.418	180,146,881,623.94	113.167	112.38	1.99
	Mfuko wa Faida	14,634,005,454.77	102.557	Mfuko wa Faida ulikuwa bado haujapata idhini ya kutoa huduma ya uwekezaji			
Watumishi Housing Investment	Thamani ya Jumla	1,441,707,777,127.05		852,212,321,667.67		69.17%	

Chanzo:UTT AMIS PLC, 2023

4.6.8 Jitihada za Mamlaka katika kukuza Masoko ya Mitaji

Hadi kufikia Machi 2023, Mamlaka ilifanya jitihada mbalimbali zilizolenga kukuza masoko ya mitaji hapa nchini. Jitihada hizo ni pamoja na kutoa elimu ya masoko ya mitaji kwa umma; kuongeza idadi ya wataalamu wanaokidhi viwango vya kimataifa; kuboresha na kuimarisha huduma za masoko ya mitaji kama ifuatavyo;

4.6.8.1 Utoaji Elimu kwa Umma

Katika jitihada za kuongeza idadi ya wawekezaji katika masoko ya mitaji, Mamlaka imeendelea kubuni, kuboresha na kutekeleza mikakati mbalimbali ya utoaji wa elimu kwa umma ili kuongeza uelewa juu ya masoko ya mitaji na dhamana. Mikakati hiyo ni pamoja na;

- a) Kutoa mada mbalimbali kuhusu fursa zinazopatikana kwenye masoko ya mitaji kwa njia ya machapisho, magazetini na mahojiano kwenye vipindi vya redio na runinga;
- b) Kutengeneza na kusambaza shajara na vipeperushi vyenye elimu ya masoko ya mitaji na dhamana;
- c) Kuchapisha na kusambaza kwa wadau mbalimbali Ripoti ya Mwaka ya Mamlaka ili kutoa elimu na taarifa ya utendaji kazi wa sekta ya masoko ya mitaji;
- d) Kutoa mada na semina zinazohusu masoko ya mitaji kwa makundi maalumu kama vile wabunge wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania; Taasisi za elimu ya juu zilizo chini ya Wizara ya Fedha na Mipango, Chuo cha Taifa cha Jeshi la Ulinzi; na wanafunzi wa vyuo na shule za sekondari; na
- e) Kushiriki katika maonyesho ya kitaifa na kimataifa yenye lengo la kutoa elimu kuhusu fursa na faida za kutumia masoko ya mitaji, ikiwa ni pamoja na Wiki ya Wawekezaji Duniani (world Investor Week); Wiki ya Huduma za Fedha (Financial Services Week); na maonyesho ya Kimataifa ya Biashara (Sabasaba).

Utoji wa elimu kwa umma umewezesha kuongezeka ushiriki wa wawekezaji katika masoko ya mitaji, ambapo thamani ya uwekezaji katika masoko ya mitaji imeongezeka kwa asilimia 9.6 na kufikia TZS 35.0 trilion katika kipindi kilichoishia Machi 2023, ikilinganishwa na TZS 32.0 trilion katika kipindi kilichoishia Machi 2022.

4.6.8.2 Kuongeza idadi ya wataalamu wanaokidhi viwango vya kimataifa

Katika jitihada za kuongeza wataalamu wenye weledi na ujuzi kwa ngazi ya kimataifa kwenye masoko ya mitaji, Mamlaka kwa kushirikiana na Taasisi

ya Uwekezaji na Dhamana ya nchini Uingereza yaani “Chartered Institute for Securities and Investment” iliendesha mafunzo yanayotambulika kimataifa kwa watendaji wa masoko ya mitaji hapa nchini. Mafunzo haya yamewezeshwa kujenga uwezo na ufanisi kwa watendaji wa masoko ya mitaji hapa nchini, ambapo idadi ya washiriki imeongezeka kutoka 667 katika kipindi kilichoishia Machi 2022 na kufikia 737 katika kipindi kilichoishia Machi 2023, ikiwa ni ongezeko la asilimia 10.5. Aidha, mafunzo haya yamewapatia wataalamu wa masoko ya mitaji fursa ya kupata leseni za kutoa huduma katika masoko ya Kitaifa, Afrika Mashariki na kimataifa.

4.6.8.3 Kampuni Zinazotoa Huduma Katika Masoko ya Mitaji

Mamlaka iliendelea na usimamizi wa sekta ya masoko ya mitaji ikiwa ni pamoja na utoaji leseni na usimamizi wa kampuni zinazotoa huduma katika sekta hiyo. Katika kipindi kilichoishia Machi 2023, Kampuni ya Zan Securities Limited ni miogoni mwa kampuni zilizopewa leseni ya kutoa huduma ya ushauri wa uwekezaji katika masoko ya mitaji. Kampuni hii makao yake makuu yako Zanzibar, ambapo imeongeza wigo wa upatikanaji wa bidhaa na huduma za masoko ya mitaji kwa wananchi wengi zaidi. Aidha, Mamlaka iliwezesha Kampuni ya Usimamizi katika Mifuko ya Uwekezaji wa Pamoja (UTT-AMIS) inayosimamia mifuko sita (6) ya Uwekezaji wa Pamoja, ambayo ni Mfuko wa Umoja (Umoja Fund), Mfuko wa Wekeza Maisha (Invest Life Fund), Mfuko wa Jikimu (Jikimu Fund), Mfuko wa Watoto (Watoto Fund), Mfuko wa Ukwasi (Liquid Fund) na Mfuko wa Hati fungani (Bond Fund) kuendesha shughuli zake katika ofisi yake mpya mjini Unguja, Zanzibar kwa mujibu wa sheria. Hii inatoa fursa kwa wananchi walioko Zanzibar kuwekeza katika mifuko ya uwekezaji wa pamoja yaani collective investment schemes.

SURA YA TANO

5.0 SEKTA YA MIUNDOMBINU

Miundombinu imara ni kichocheo kikubwa cha ukuaji wa uchumi wa nchi, maendeleo ya jamii na kukuza uwekezaji katika sekta nyengine kama vile biashara, utalii na viwanda. Katika kuhakikisha upatikanaji wa huduma muhimu kwa wananchi juhudi zimekua zikiendelea kuchukuliwa na Serikali ya Zanzibar ili kuimarisha sekta hii.

5.1 Wakala wa Barabara

Wakala wa ujenzi wa barabara wa Serikali ni taasisi yenye kujitegemea ambayo imeundwa kwa Sheria Namba 11 kifungu Namba 3 (1) ya mwaka 2019. Taasisi hii imetokana na mageuzi yaliyofanywa ya muundo wa Idara ya Ujenzi na Utunzaji wa Barabara (UUB) kwa lengo la kuimarisha huduma zinazotolewa na taasisi hiyo. Aidha, Serikali ilinunua vifaa vipya kwa kuiwezesha kuingia katika soko la ushindani na mapato yanayopatikana katika biashara na shughuli zinazofanywa na wakala, yanatumika kuendeshea kazi zao za kila siku.

Kufikia mwaka 2021/22 Zanzibar ina barabara zenye urefu wa kilomita 1,334.73 kati ya hizo zenye lami ni kilomita 865.50 na zisizo na lami ni kilomita 469.23. Barabara kuu ni kilomita 358.31, barabara za vijijini kilomita 537.88, barabara za mijini ni kilomita 69.2 na barabara za ndani ni kilomita 379.34, (Jadweli namba 33).

Jadweli Namba 33: Mchanganuo wa Barabara za Zanzibar kwa mwaka 2022

Viwango vya Barabara	Urefu	Zenye Hali Nzuri		Zilizo Afadhali		Zenye Hali Mbaya	
	(km)	km	asilimia	km	asilimia	km	asilimia
Barabara Kuu za lami	354.21	227.95	64.35	25.49	7.20	100.77	28.45
Barabara kuu zisizo kuwa na lami	4.10	0.00	0.00	0.00	0.00	4.10	100.00
Barabara za vijijini zenye lami	365.47	262.30	71.80	8.20	2.20	94.97	26.00
Barabara za vijijini zisizokuwa na lami.	172.41	4.00	2.32	58.70	34.05	109.71	63.63
Barabara za mjini zenye lami	55.18	42.20	76.50	2.40	4.30	10.58	19.20
Barabara za mjini zisizokuwa na lami.	14.02	0.00	0.00	0.41	2.92	13.61	97.08
Barabara za ndani zenye lami	90.64	65.16	71.89	0.25	0.28	25.23	27.84
Barabara za ndani zisizokuwa na lami.	288.70	14.26	4.94	113.32	39.25	161.12	55.81

Chanzo: Wakala wa Barabara, 2023

5.2 Mfuko wa Barabara

Mfuko wa Barabara ni Taasisi ilioundwa kwa Sheria Namba 2 ya mwaka 2001 ititwayo “Zanzibar Roads Fund Act, 2001” pia ni taasisi ya Serikali yenye kujitegemea. Sheria hiyo ilifanyiwa marekebisho Disemba mwaka 2008. Majukumu ya msingi ya Mfuko wa Barabara ni kuhakikisha kuwa fedha za matengenezo ya barabara zinakusanywa na vyombo vilivyowekwa na kuwasilishwa katika mfuko huo. Aidha, mfuko wa barabara una jukumu la kuhakikisha matumizi mazuri ya fedha hizo kwa kuwepo usimamiaji, ufuatiliaji na ukaguzi wa mara kwa mara kwa kuweka mpango maalum kila mwaka.

Hata hivyo, Mfuko wa Barabara hautengenezi barabara ila hutunza fedha na kulipa kwa ajili ya ukarabati wa barabara. Mfuko wa Barabara hubakia kudhibiti fedha na kusimamia ujenzi kupitia kwa wakala wa utekelezaji ili kuhakikisha kuwa malengo ya kila mwaka yanafikiwa na viwango vinapewa kipaumbele. Lengo la mgawanyo huu ni kuhakikisha uwajibikaji na kuongeza ufanisi wa kazi.

5.2.1 Mapato ya Mfuko wa Barabara

Kwa kipindi cha Julai 2022 – Machi 2023, Mfuko wa Barabara umekusanya jumla ya TZS 11.18 bilioni ikilinganishwa na makusanyo ya TZS 9.92 bilioni kwa mwaka wa fedha 2021/2022 sawa na ongezeko la asilimia 12.7. Kwa mujibu wa Sheria ya Mfuko wa Barabara kifungu Namba 4, mapato ya mfuko wa barabara yanapatikana kutokana na tozo ya nishati ya mafuta (Petroleum levy) na ada ya leseni ya njia (Road licenses). Kwa kipindi cha Julai 2022 – Machi 2023, Mfuko wa Barabara umetengeneza barabara kwa kiwango cha lami, kifusi na zege na kufanya ukarabati katika maeneo mbali mbali yakiwemo Micheweni maeneo huru, Kipapo-Mgelema-Wambaa, Njia ya waendao kwa miguu “Interlock” Mlandege-Darajani, Kwa Bi Ziredi–Kwa Hajitumbo, Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume-Migombani.

Mtaro, Mfenesini–Bumbwini, Kinduni–Kichungwani–Kitope, Sharifu Msa-Mwanyanya–Bububu Skuli, (Jadweli namba 34).

Jadweli Namba 34: Mchanganuo wa Barabara, Zilizofanyiwa Ukarabati kwa Kiwango cha Lami Unguja na Pemba, (2022 – 2023)

BARABARA	KIWANGO	KILOMITA	FEDHA
Micheweni maeneo huru	Lami	2.4	378,000,000.00
Kipapo-Mgelema -Wambaa	Kifusi	9.3	1,573,600,000.00
Njia ya waendao kwa miguu “Interlock” Mlandege Darajani.	Zege	0.6	106,036,000
Kwa Bi. Ziredi-Kwa Hajitumbo	Lami	0.3	464,760,000
Mtaro Mfenesini –Bumbwini	Matengenezo ya Awali		199,646,775.00
Kinduni-Kichungwani-Kitope	Lami	4	1,034,000,000
Sharifumsa-Mwanyanya-Bububu Skuli	Lami	3.8	
Ujenzi wa njia za waendao kwa miguu (walk-way) kutoka uwanja wa ndege wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume hadi Mgombani.	Zege	3.1	2,282,645,087.62

Chanzo: Mfuko wa Barabara, 2023

5.2.2 Hatua Zinazochukuliwa

- Kuongeza vianzio na makusanyo ya mapato ili kukidhi mahitaji ya matengenezo ya barabara;
- Mfuko wa Barabara kwa kushirikiana na Wakala wa Barabara umeweka mikakati ya kuongeza fungu la bajeti itakayotumika kwenye uelimishaji jamii juu ya umiliki wa barabara na matumizi sahihi;
- Kuwasilisha mapendekezo ya kuongeza vianzio vya mapato na kuongeza ukomo wa bajeti ya Mfuko wa Barabara;
- Kukamilisha mapendekezo ya mapitio ya Sheria Namba 2, 2001 na Sheria Namba 13, 2008.

5.3 Nishati ya Umeme

Nishati ya umeme hutumika kwa shughuli mbali mbali zikiwemo miradi ya uwekezaji, viwandani na majumbani. Kama zilivyo sekta nyengine

sekta ya Nishati ni muhimu kwa maisha ya mwanadamu na maendeleo. Shughuli za usambazaji na uunganishaji wa nishati ya umeme kwa Zanzibar inatekelezwa na Shirika la Umeme (ZECO) ambalo linamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100. Kwa mwaka 2022 idadi ya wateja waliounganishwa na huduma ya umeme katika Gridi ya Taifa imepungua na kufikia wateja 28,020 ikilinganishwa na wateja 33,049 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 15.2. Upungufu huo umetokana na kukatishwa kutolewa kwa huduma bure ya nguzo za kuunganishia umeme majumbani (roof pole). Pia kukatishwa kwa huduma bure ya usambazaji wa nguzo kuu za kusambazia umeme katika maeneo tofauti ya Unguja na Pemba, (Jadweli namba 35)

Jadweli Namba 35: Idadi ya Wateja Wapya Waliounganishwa na Gridi ya Taifa (2017 – 2021)

Eneo	2018	2019	2020	2021	2022
Kaskazini Unguja	4,336	4,945	4,479	8,110	7,605
Kusini Unguja	3,097	3,532	3,199	7,604	7,144
Mjini Unguja	4,955	5,652	5,118	9,632	8,297
Kaskazini Pemba	1,153	1,321	1,105	3,235	1,989
Kusini Pemba	1,592	1,825	1,525	4,468	2,985
Jumla	15,133	17,275	15,426	33,049	28,020

Chanzo: Shirika la Umeme Zanzibar, 2023

Kiwango cha umeme kilichosambazwa kimeongezeka na kufikia 503,460 kWh mwaka 2022 kutoka 439,711 kWh mwaka 2021, sawa na ongezeko la asilimia 14.1. Thamani ya mauzo ya umeme katika kipindi hicho imeongezeka na kufikia TZS 141.9 bilioni mwaka 2022 kutoka TZS 125 bilioni mwaka 2021. Ongezeko hilo limetokana na kukua kwa shughuli za uchumi wa Zanzibar kama vile maeneo ya utalii, viwanda, na biashara, (Jadweli namba 36 na 37).

Jadweli namba 36: Kiwango cha Umeme kilichosambazwa (2018-2022) (KWH “000”)

MAELEZO	2018	2019	2020	2021	2022
Majumbani (Z 0)	2,200	1,484	205	13	25
Majumbani na Biashara (Z1)	25,264	18,090	4,763	2,494	1,710
Viwanda Vidogovidogo (Z 2)	5,277	8,206	9,713	8,914	14,163
Viwanda vya Kati na Vikubwa (Z3)	131,221	150,982	109,447	142,154	163,800
Taa za Barabarani (Z4)	0	0	0	0	0
TUKUZA	190,883	243,338	269,384	286,136	323,762
Jumla	354,845	422,100	393,512	439,711	503,460

Chanzo: Shirika la Umeme Zanzibar, 2023

Jadweli Namba 37: Thamani ya Umeme Uliosambazwa (2018 – 2022) (TZS Milioni)

MAELEZO	2018	2019	2020	2021	2022
Majumbani (Z 0)	533	324	43	2.9	7.7
Majumbani na Biashara (Z1)	7,653	5,745	2,124	698.1	479
Viwanda Vidogovidogo (Z 2)	1,611	2,056	2,198	2,037.80	2,773
Viwanda vya Kati na Vikubwa (Z3)	28,303	29,095	20,348	24,263	28,284
Taa za Barabarani (Z4)	0	0	0	0	0
TUKUZA	72,602	83,633	95,182	97,997	110,291
Jumla	110,703	120,852	119,895	124,999	141,835

Chanzo: Shirika la Umeme Zanzibar, 2023

5.4 Mamlaka ya Maji Zanzibar (ZAWA)

Kupitia Mamlaka ya Maji Zanzibar (ZAWA), Serikali inaendelea na mikakati ya kuhakikisha upatikanaji wa maji safi na salama kwa wananchi wa Zanzibar kwa kuendelea kuvitunza na kuhifadhi vyanzo vya asili vya maji. Hili ni moja ya lengo la Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ya kuwaondolea wananchi usumbufu wa upatikanaji wa huduma muhimu ya maji safi na salama. Kwa mwaka 2022 visima vinavyozalisha maji vimeongezeka na kufikia jumla ya visima 301 kutoka visima 293 mwaka

2021. Hii imetokana na kuongezeka kwa mahitaji ya maji safi na salama, kuongezeka idadi ya watu, pamoja na shughuli za kilimo, (Jadweli namba 38)

Jadweli Namba 38: Visima Vinavyozalisha Maji na Kutoa Huduma (2018 – 2022)

Mkoa	2018	2019	2020	2021	2022
Kaskazini Unguja	47	50	49	46	46
Kusini Unguja	45	46	53	48	44
Mjini Maghribi	81	83	85	81	81
Kaskazini Pemba	46	47	48	48	49
Kusini Pemba	74	74	81	70	81
Total	293	300	316	293	301

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar , 2023

5.4.1 Usimamizi na Uendelezaji Rasilimali Maji na Utatuzi wa Changamoto za Maji

Wananchi wanazidi kupata uelewa juu ya umuhimu wa kutunza vyanzo vya maji na kushirikiana na Serikali kuunga mkono hatua za Mamlaka ya Maji ya kuvitunza vyanzo hivyo. Mamlaka ya Maji Zanzibar (ZAWA) inaendelea na kukabiliana na tatizo la kuondosha wavamizi katika maeneo ya vianzio vya maji kwa kufanya shughuli zisizostahiki katika maeneo hayo kama vile shughuli za kilimo na ujenzi wa nyumba za makaazi. Kwa mwaka 2022 imeibuka migogoro saba (7) inayohusiana na maeneo ya uzalishaji wa maji, kati yake migogoro mitano (5) imetatuliwa na miwili (2) bado haijatatuliwa. Aidha, Mamlaka ya Maji Zanzibar inaendelea kuchukua juhudi za kutatua migogoro iliyobakia, (Jadweli namba 39).

Jadweli Namba 39: Migogoro ya Watumiaji Maji Iliyopatiwa Ufumbuzi (2018-2022)

Hali ya migogoro	2018	2019	2020	2021	2022
Migogoro iliyomalizika	5	0	0	3	5
Migogoro inayoendelea	1	1	0	6	2
Jumla	6	1	0	9	7

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar, 2023

5.4.2 Huduma ya Maji Vijijini

Kwa mwaka 2022, Mamlaka ya Maji Zanzibar imeendelea kusambaza huduma ya maji safi na salama Unguja na Pemba. Miradi miwili (2) ya usambazaji maji imetekelezwa katika kipindi cha mwaka 2022 sawa na miradi miwili (2) iliyotekelezwa mwaka 2021. Katika miradi hiyo, mradi mmoja (1) umetekelezwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na mradi mmoja (1) umetekelezwa chini ya ufadhili wa Washirika wa Maendeleo. Huu ni mwendelezo wa azma njema ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ya kuhakikisha kila mwananchi anapata maji safi na salama, (Jadweli namba 40) .

Jadweli namba 40: Idadi ya miradi ya maji vijijini na wafadhili (2018-2022)

Aina ya Ufadhili	2018	2019	2020	2021	2022
Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar	2	1	1	1	1
Washirika wa Maendeleo	4	4	2	1	1
Jumla	6	5	3	2	2

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar, 2023

5.4.3 Huduma za Maji Mijini

Kuanzia mwaka 2016-2020, hatua za usambazaji maji safi na salama kwa Mkoa wa Mjini Magharibi ilifanikiwa kukamilisha ulazaji wa miundo mbinu ya maji kiasi cha 19.5km, uchimbaji wa visima pamoja na usafishaji wa visima 24 kwa miaka hiyo. Pia kwa mwaka 2021-2023 ulazaji wa miundombinu ya maji jumla 102 unaendelea kwa mradi wa Uviko -19 na mradi wa Exim India, (*Jadweli namba 41*).

Jadweli Namba 41: Mchanganuo wa Usambazaji Maji Mijini, 2016-2020, 2021-2023

Kazi	Mwaka	
	2016-2020	2022-2023
Ulazaji wa miundo mbinu ya maji (km)	19.5	785.9
Uchimbaji na Usafishaji visima	24	102

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar, 2023

Aidha, Serikali inaendelea na mikakati ya kuhakikisha upatikanaji wa maji safi na salama kwa wananchi wa Zanzibar kwa lengo la kuwaondolea usumbufu wanachi wake kupata huduma hiyo kwa wakati na uhakika.

Serikali na washirika wa Maendeleo (EXIM BANK) wanaendelea kusimamia Lengo la kutoa huduma za maji safi na salama katika maeneo yote ya mijini na vijijini na kuwawezesha wananchi wote kunufaika na huduma hiyo muhimu.

Visima 64 vimechimbwa na kuanza kutoa huduma kwa wananchi wa maeneo husika, ikiwemo Kwarara Bondeni visima 14, Dole 8, Maungani 8, Mfenesini 10, Bumbwi Sudi 10, Mkorogo 9 na Dimani 5, (*Jadweli namba 42*).

Jadweli Namba 42: Idadi ya Miradi Mipya ya Maji Vijijini (2018-2022)

Miradi	2018	2019	2020	2021	2022
Maendeleo ya miundo mbinu ya maji	3	1	3	9	1
Uchimbaji wa visima	0	2	1	0	28
Usafishaji maji	0	0	0	0	0
Jumla	3	3	4	9	29

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar, 2023

Kwa mwaka 2021, Mamlaka ya Maji Zanzibar imeweza kuzalisha na kusambaza maji jumla ya Cubic Meter 131.8 milioni na kukusanya TZS 2.6 bilioni kwa mikoa yote ya Unguja na Pemba. Uzalishaji huo wa maji ni upungufu wa asilimia 45.2 ya mahitaji yote ya maji ya Cubic Meter 240.4 milioni.

Jadweli Namba 43: Ukusanyaji Mapato, Uzalishaji na Usambazaji Maji (2022)

Mwaka	Jumla ya uzalishaji wa maji (Cubic meter)	Makadirio ya mahitaji ya maji (Cubic meter)	Upungufu katika mahitaji ya maji (percent)	Ukusanyaji wa mapato
2018	55,406,608	75,224,688	26.30	1,382
2019	56,447,478	83,295,998	32.20	4,412
2020	42,263,672	60,744,856	30.40	2,407
2021	131,812,147	240,465,120	45.20	2,613
2022	108,540,710	188,556,661	42.44	2,271

Chanzo: Mamlaka ya Maji Zanzibar, 2023

SURA YA SITA

6.0 SEKTA YA ELIMU

6.1 Elimu na Mafunzo ya Amali

Uwekezaji katika rasilimali watu ni jambo muhimu linaloendelea kutiliwa mkazo kitaifa na kimataifa. Elimu inaanza tokea elimu ya msingi na kuendelea na elimu ni haki ya msingi ya binaadamu katika kukuza na kuendeleza maendeleo ya uchumi wa nchi. Serikali inaendelea kuwekeza katika sekta ya elimu kwa ujenzi wa skuli mpya zenye vifaa vya kisasa vya maabara na kushajihisha wanafunzi kwa kuendelea kuwapa hamasa pale wanapofaulu kwa madaraja ya juu na kuondoa michango ya wanafunzi. Kuwekeza katika sekta ya elimu kunalihakikishia taifa kuwa na wataalamu na kuweza kutatua changamoto za maendeleo za sasa na baadae.

Kwa mwaka 2022, Zanzibar ina jumla ya skuli za Maandalizi 498 ikilinganishwa na skuli 508 mwaka 2021, (kati ya Skuli hizo, Serikali ina jumla ya skuli 42 kwa mwaka 2022 kutoka skuli 40 kwa mwaka 2021 na skuli Binafsi ni 456 kwa mwaka 2022 kutoka skuli 468 mwaka 2021) sawa na upungufu wa asilimia 1.9. Hii inatokana na baadhi ya skuli binafsi kutokidhi vigezo na wakati mwingine kukosa wanafunzi kwa baadhi ya skuli. Skuli za Msingi mwaka 2022 zimefikia 488 kutoka skuli 469 mwaka 2021, ambapo (mwaka 2022, skuli za Serikali zimefikia 310 kutoka skuli 302 mwaka 2021) na skuli Binafsi mwaka 2022, zimefikia 178 kutoka skuli 167 mwaka 2021. Skuli za Sekondari mwaka 2022 zimeongezeka na kufikia skuli 229 kutoka skuli 226 mwaka 2021 (jumla ya skuli za Serikali ni 217 mwaka 2022 kutoka skuli 216 mwaka 2021 na skuli Binafsi ni 12 mwaka 2022 kutoka skuli 10 mwaka 2021). Vyuvo vya Amali 3, Taasisi 4 na Vyuvo vikuu 3.

Idadi ya wanafunzi waliopata fursa ya kujiunga na elimu ya Maandalizi mwaka 2022 imepungua kufikia wanafunzi 74,950 kutoka wanafunzi 91,074, mwaka 2021. Hii inatokana na wazazi wengi kuwapeleka watoto wao kuanza skuli za msingi moja kwa moja. Hata hivyo, idadi ya wanafunzi waliojiunga katika skuli za Msingi za Serikali na Binafsi zimeongezeka

hadi kufikia wanafunzi 360,330 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 331,425 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 8.7, Hii inatokana na wazazi wengi kuwapeleka watoto kuanza moja kwa moja skuli za msingi.

6.1.1 Idadi ya Wanafunzi: Maandalizi, Msingi, Kati na Sekondari kwa Skuli za Serikali

Jumla ya wanafunzi 88,162 wameandikishwa katika skuli za Maandalizi na Msingi kwa mwaka 2022 ikilinganishwa na wanafunzi 109,271 mwaka 2021, sawa na upungufu wa asilimia 19.3. Idadi ya wanafunzi walioandikishwa katika skuli za Maandalizi za Serikali kwa mwaka 2022, imepungua kufikia wanafunzi 41,393 kutoka wanafunzi 59,048 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 29.8. Kati ya hao, wanafunzi wa kiume ni 20,734 mwaka 2022, kutoka wanafunzi 29,286 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 29.2 na wanafunzi wa kike ni 20,659 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 29,762 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 30.5. Idadi ya wanafunzi walioandikishwa katika skuli za Msingi za Serikali imepungua kufikia wanafunzi 46,769 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 50,223 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 6.8. Kati ya hao wanafunzi wa kiume ni 24,364 kutoka wanafunzi 25,193 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 3.2 na wanafunzi wa kike ni 22,405 kutoka wanafunzi 25,030 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 10.4. Hii ni kutokana na kuongezeka kwa skuli binafsi pamoja na ukaribu wa skuli hizo kwa jamii.

Jumla ya wanafunzi katika skuli za Msingi za Serikali kwa mwaka 2022 imefikia 311,413 kutoka wanafunzi 291,148 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 6.9. Aidha, wanafunzi wa kiume wamefikia 158,932 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 147,492 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 7.7, wanafunzi wa kike wamefikia 152,481 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 143,656 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 6.1. Hata hivyo, idadi ya wanafunzi katika skuli za Msingi za Serikali na Binafsi kwa mwaka 2022 imefika 357,071 kutoka wanafunzi 331,425 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 7.7.

Idadi ya wanafunzi waliofaulu Kidato cha Pili imeongezeka na kufikia 27,588 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 25,224 mwaka 2021, sawa na ongezeko la asilimia 9.3, ambapo wanafunzi wa kiume ni 11,818 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 10,413 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 13.4 na wanafunzi wa kike ni 15,770 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 14,811 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 6.4.

Kwa upande wa Kidato cha nne, idadi ya wanafunzi waliofaulu wameongezeka na kufikia wanafunzi 18,774 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 15,696 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 19.6, jumla wanafunzi wa kiume ni 7,437 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 6,466 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 15.0, na wanafunzi wakike ni 11,337 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 9,230 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 22.8. Hii ni kutokana na mikakati na juhudi zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali pamoja na Wizara katika kuhakikisha elimu inakua nchini, (Jadweli namba 44).

Jadweli Namba 44: Idadi ya Wanafunzi wa Skuli za Sekondari za Serikali Kidato cha I-IV (2018-2022)

Mwaka	Jinsia	Kidato				Jumla
		I	II	III	IV	
2018	Wanaume	15,293	15,397	12,910	6,362	49,962
	Wanawake	16,893	16,738	18,992	8,751	61,374
	Jumla	32,186	32,135	31,902	1,5113	111,336
2019	Wanaume	16,198	14,932	11,398	9,861	52,389
	Wanawake	17,903	17,181	14,831	16,198	66,113
	Jumla	34,301	32,113	26,229	26,059	118,502
2020	Wanaume	15,385	14,958	11,021	8,796	50,159
	Wanawake	16,636	16,965	15,039	12,817	61,457
	Jumla	32,021	31,923	26,059	21,613	111,616
2021	Wanaume	15,445	14,964	10,688	8,897	49,994
	Wanawake	16,710	16,260	15,051	12,693	60,714
	Jumla	32,155	31,224	25,739	21,590	110,708
2022	Wanaume	7,610	13,670	8,922	9,206	39,408
	Wanawake	11,075	14,960	12,261	12,902	51,198
	Jumla	18,685	28,630	21,183	22,108	90,606

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

6.1.2 Idadi ya Wanafunzi: Maandalizi, Msingi, Kati na Sekondari kwa Skuli za Binafsi

Kwa mwaka 2022, jumla ya wanafunzi 84,681 wameandikishwa katika skuli za Maandalizi na Msingi ikilinganishwa na wanafunzi 100,376 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 15.6. Idadi ya wanafunzi walioandikishwa katika skuli za Maandalizi imepanda kufikia wanafunzi 33,557 kwa mwaka 2022 kutoka wanafunzi 32,026 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 4.7. Wanafunzi wa kiume walifikia 16,647 mwaka 2022 kutoka 16,033 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 4, na wanafunzi wa kike walifikia 16,910 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 15,993 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 6.

Idadi ya wanafunzi kwa skuli za Msingi imeongezeka na kufikia 45,658 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 40,277 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 13.3. Kati ya hao wanafunzi wa kiume wamefikia 22,844 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 19,942 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 14.5 na wanafunzi wa kike wamefikia 22,814 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 20,335 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 12.1.

Idadi ya wanafunzi katika skuli za Sekondari (Kidato cha Kwanza hadi cha Nne) imeongezeka na kufikia wanafunzi 12,683 mwaka 2022 kutoka 12,425 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 2.0. Idadi ya wanafunzi wa kike imeongezeka kufikia 6,758 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 6,631 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 2 na idadi ya wanafunzi wa kiume pia imeongezeka na kufikia 5,925 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 5,794 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 2.2, (Jadwali namba 45).

Jadweli Namba 45: Idadi ya Wanafunzi wa Skuli za Sekondari za Binafsi Kidato I-IV (2018-2022)

Mwaka	Kidato					Jumla
	Jinsia	I	II	III	IV	
2018	Wanaume	1,347	1,328	1,470	912	5,057
	Wanawake	1,514	1,527	1,728	1,161	5,930
	Jumla	2,861	2,855	3,198	2,073	10,987
2019	Wanaume	1,485	1,247	1,508	1,328	5,568
	Wanawake	1,639	1,534	1,865	1,603	6,641
	Jumla	3,124	2,781	3,373	2,931	12,209
2020	Wanaume	1,609	1,402	1,553	1,359	5,923
	Wanawake	1,748	1,617	1,823	1,766	6,954
	Jumla	3,357	3,019	3,376	3,125	12,877
2021	Wanaume	1,608	1,501	1,403	1,282	5,794
	Wanawake	1,665	1,527	1,837	1,602	6,631
	Jumla	3,273	3,028	3,240	2,884	12,425
2022	Wanaume	1,590	1,522	1,586	1,227	5,925
	Wanawake	1,742	1,613	1,769	1,634	6,758
	Jumla	3,332	3,135	3,355	2,861	12,683

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

6.1.3 Idadi ya Wanafunzi wa Skuli za Sekondari kwa Jinsia kwa skuli za Serikali na Binafsi

Idadi ya wanafunzi wa Kidato cha Kwanza imepungua na kufikia 22,017 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 35,428 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 38, wanafunzi wa kidato cha Pili kwa mwaka 2022 wamepungua kufikia wanafunzi 31,765 kutoka wanafunzi 34,252 kati ya hao wakiume ni 15,192 kutoka wanafunzi 16,465 mwaka 2021 na wanafunzi wa kike ni 16,573 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 17,787. Kwa mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 7.

Kwa upande wa Kidato cha Tatu, kwa mwaka 2022 idadi imeendelea kupungua na kufikia wanafunzi 24,538 kutoka wanafunzi 28,959 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 15.2, wanafunzi wa kiume ni 10,508 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 12,091 mwaka 2021 na wakike ni 14,030 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 16,888 kwa mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 17. Hii inatokana na baadhi ya wanafunzi kushindwa kuendelea na masomo na wengine kurejea mwaka.

Aidha, wanafunzi wa Kidato cha Nne kwa mwaka 2022 imeongezeka na kufikia 24,969 kutoka wanafunzi 24,474 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 2.0 ambapo kwa mwaka 2022 wanafunzi wakiume wamefikia 10,433 kutoka wanafunzi 10,179 mwaka 2021 na wakike ni 14,536 mwaka 2022 kutoka wanafunzi 14,295 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 1.6.

Kwa upande wa Kidato cha Tano kwa mwaka 2022, idadi imepungua na kufikia wanafunzi 2,978 kutoka wanafunzi 4,043 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 26.3, kati ya hao wanafunzi wakiume kwa mwaka 2022 walikuwa 1,511 kutoka wanafunzi 1,953 mwaka 2021 na wakike kwa mwaka 2022 walikuwa 1,467 kutoka wanafunzi 2,090 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 30. Hii inatokana na baadhi ya wanafunzi kujiunga moja kwa moja katika vyuo vya kati kwa ajili ya kuendelea na fani mbalimbali.

Kwa upande wa Kidato cha Sita idadi ya wanafunzi imeongezeka kwa mwaka 2022 kufikia 3,606 kutoka wanafunzi 2,653 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 34, kati ya hao kwa mwaka 2022 wanaume ni 1,715 kutoka wanafunzi 1,250 mwaka 2021 na wanawake kwa mwaka 2022 ni 1,891 kutoka wanafunzi 1,403 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 34.7, (Jadweli namba 46).

Jadweli Namba 46: Idadi ya Wanafunzi wa Shule za Sekondari kwa Jinsia na Kiwango: Kidato I-VI (2018-2022)

Mwaka	Jinsia	Kidato						Jumla
		I	II	III	IV	V	VI	
2018	Wanaume	16,640	16,725	14,380	7,274	1,316	1,002	57,337
	Wanawake	18,407	18,265	20,720	9,912	2,675	1,915	71,894
	Jumla	35,047	34,990	35,100	17,186	3,991	2,917	12,9231
2019	Wanaume	17,683	16,179	12,906	11,189	1,405	1,036	60,398
	Wanawake	19,542	18,715	16,698	17,601	1,340	1,027	75,121
	Jumla	37,225	34,894	29,602	28,990	2,745	2,063	135,519
2020	Wanaume	16,994	16,358	12,573	10,155	1,557	1,267	58,904
	Wanawake	18,384	18,584	16,862	14,583	1,578	1,277	71,268
	Jumla	35,378	34,942	29,435	24,738	3,135	2,544	130,172
2021	Wanaume	17,053	16,465	12,091	10,179	1,953	1,250	58,991
	Wanawake	18,375	17,787	16,888	14,295	2,090	1,403	70,838
	Jumla	35,428	34,252	28,979	24,474	4,043	2,653	129,809
2022	Wanaume	9,200	15,192	10,508	10,433	1,511	1,715	38,051
	Wanawake	12,817	16,573	14,030	14,536	1,467	1,891	61,314
	Jumla	22,017	31,765	24,538	24,969	2,978	3,606	109,873

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

6.2 Idadi ya Wanafunzi wa Elimu ya Juu

Zanzibar ina jumla ya Vyuo Vikuu vitatu, kati ya hivyo kimoja ni cha Serikali na Vyuo Vikuu Viwili ni vya Binafsi. Idadi ya wanafunzi waliodahiliwa katika vyuo vikuu vya Serikali na Binafsi imeongezeka kutoka wanafunzi 9,525 mwaka 2021/2022 hadi kufikia wanafunzi 12,917 kwa mwaka wa masomo 2022/2023 sawa na ongezeko la asilimia 35.6 ambapo wanaume ni 5,489 na wanawake ni 7,428 ongezeko hilo linatokana na kuongezeka kwa idadi ya ufaulu wa wanafunzi wa Kidato cha Sita ambao wamefanikiwa kujiunga na Vyuo Vikuu. Idadi ya wanafunzi wa Chuo Kikuu cha Serikali (SUZA) imeongezeka kutoka wanafunzi 5,083 mwaka 2020/21 hadi kufikia wanafunzi 7,279 mwaka 2022/2023 sawa na ongezeko la asilimia 43.2. Idadi ya wanafunzi wanawake imefikia 4,436 kwa mwaka 2022/2023

kutoka wanafunzi 3,514 mwaka 2021/2022 na wanaume imefikia 2,843 kwa mwaka 2022/2023 kutoka wanafunzi 2,520 kwa mwaka 2021/2022. Kwa upande wa Vyuho Vikuu Binafsi, idadi ya wanafunzi waliodahiliwa imeongezeka na kufikia wanafunzi 5,638 kwa mwaka 2022/2023 kutoka wanafunzi 3,491 mwaka 2021/2022 sawa na ongezeko la asilimia 61.5. Kati ya hao wanawake ni 2,992 kutoka wanafunzi 2,078 mwaka 2021/2022 sawa na ongezeko la asilimia 44 na wanaume ni 2,646 kutoka wanafunzi 1,413 mwaka 2021/2022 sawa na ongezeko la asilimia 87.2.

6.2.1 Idadi ya Mikopo Iliotolewa

Idadi ya wanafunzi ambao wamepata mkopo kwa mwaka katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 imeongezeka na kufikia wanafunzi 4,767 kutoka wanafunzi 4,515 katika kipindi cha Julai 2021 hadi Machi 2022 sawa na ongezeko la asilimia 5.5 ambapo waombaji wapya kwa mwaka 2022/2023 ni 1,815 na wanaoendelea ni 2,952, wanaume ni 1,447 na wanawake ni 1,505 na kwa mwaka 2021/2022 wanaume walikuwa 1,316 na wanawake ni 1,673, (Jadwali namba 47).

Jadweli Namba 47: Idadi ya Wanafunzi wa Vyuo Vikuu Walioomba na Waliopata Mkopo Kutoka Bodi ya Mikopo Mwaka 2021/22 na 2022/23

Walioomba Mkopo					
2021/22			2022/23		
Wanaume	Wanawake	Jumla	Wanaume	Wanawake	Jumla
1,553	1,639	3,192	2,358	2,454	4,812
Waliopata Mkopo					
2021/22			2022/23		
Wanaume	Wanawake	Jumla	Wanaume	Wanawake	Jumla
730	796	1,526	889	926	1,815
Wanaoendelea na kunufaika na Mkopo					
2021/22			2022/23		
Wanaume	Wanawake	Jumla	Wanaume	Wanawake	Jumla
1,316	1,673	2,989	1,447	1,505	2,952

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

6.2.2 Mwenendo wa utoaji wa mikopo na Utaratibu wa kurejesha mikopo

Utoaji wa mikopo ya elimu ya juu Zanzibar ulianza mwaka wa fedha 2006/2007 na hadi kufikia mwaka wa fedha 2022/2023 jumla ya TZS 93,920,367,420 zimetumika kwa utoaji wa mikopo hiyo kwa wanufaika 15,952. Bajeti ya utoaji mikopo kwa mwaka wa fedha 2022/2023 ni TZS 17,660,151,300. Hadi mwaka wa fedha 2022/2023 wanufaika 9,931 walikopeshwa kiasi cha TZS 69,815,844,724 ambazo ni mikopo iliyoiva kati ya TZS 93,920,367,420 zilizotumika kwa utoaji mikopo hadi mwaka 2023 na muda wa urejeshaji mikopo yao ulikuwa umefika kwa mujibu wa Sheria na Kanuni za BMEJZ.

Aidha, katika utaratibu wa urejeshaji wa mikopo mnufaika hutakiwa kuanza kulipa mkopo wake miaka miwili tangu kumaliza masomo yake na kupata ajira. Mkopo huo hulipwa kwa kiwango maalum cha malipo kwa mwezi na mnufaika hulipa deni hilo bila ya nyongeza yoyote (Riba).

6.2.3 Ukusanyaji wa marejesho ya mikopo

Urejeshaji wa mikopo ya elimu ya juu Zanzibar ulianza mwaka wa fedha 2011/12 mwezi wa Februari takribani miaka sita (6) tangu kuanza utoaji wa mikopo na hadi kufikia mwezi Machi 2023 jumla ya wadaiwa 5,453 walikuwa wameanza kurejesha mikopo yao na jumla ya deni lao lilikuwa ni TZS 37,388,539,162. Aidha, hadi kufikia Machi mwaka 2023 jumla ya TZS 19,437,085,206.19 zimekusanywa kutoka kwa wanufaika hao (5,453) na kati ya hao wanufaika 1,813 wamemaliza kulipa mikopo yao.

Aidha, kwa kipindi cha miezi tisa ya mwanzo ya mwaka wa fedha 2022/2023 (Julai 2022- Machi 2023) jumla ya TZS 3,011,944,311.60 za marejesho ya mikopo zimekusanywa ikiwa ni wastani wa TZS 334,660,479 kwa mwezi.

6.2.4 Urejeshaji wa Mikopo ya Elimu ya Juu

Kuna changamoto nyingi katika urejeshaji wa mikopo ya elimu ya juu, miongoni mwa hizo ni;

- a) Kutokua tayari kwa wanafunzi walionufaika na mikopo kurejesha mikopo yao kwa hiari pale muda wa kurejesha mikopo unapofikia;
- b) Kwa vile mnufaika hukopeshwa kiwango kikubwa kwa muda mfupi na kulipa deni lake kwa kipindi kirefu, kasi ya makusanyo ya marejesho hailingani na ongezeko la fedha zinazohitajika kukopeshwa kila mwaka. Kwa mfano muhitimu aliyekopeshwa TZS 8,000,000 kwa kipindi cha masomo ya miaka mitatu hulipa deni lake hilo kidogo kidogo baada ya kumaliza masomo kwa kipindi cha miaka minane (8);
- c) Kuwepo kwa wanufaika wenye madeni makubwa ambao imekuwa vigumu kulipa madeni kupitia mishahara yao na kuweza kumaliza kwa wakati. Kwa mfano mwishoni mwa mwaka wa fedha 2021/2022 kuna wadaiwa 125 ambao wana madeni kati ya TZS 45 milioni na TZS 100 milioni, hivyo jumla ya deni la wanufaika hao ni TZS 8,111,904,646;

- d) Kuwepo kwa wadaiwa wanaostaafu kazi kabla ya kumaliza kulipa madeni yao ya mkopo wa elimu ya juu. Kwa sasa utaratibu hauruhusu kukata kiinua mgongo cha mstaafu aliyekopea mafao yake kutoka Mfuko wa Hifadhi ya Jamii Zanzibar kulipa deni la mkopo wa elimu ya juu;
- e) Kuwepo wanufaika wanaochukuwa likizo bila malipo kabla ya kumaliza kulipa madeni yao na kupelekea marejesho ya mikopo yao ya kila mwezi kusita;
- f) Ugumu wa kuwatambua na kupata marejesho ya mkopo kutoka kwa wanufaika wanaofanya kazi katika baadhi ya Taasisi za SMT;
- g) Ugumu wa kupata orodha za waajiriwa wapya wa Taasisi za Serikali ya Muungano ya Tanzania kwa ajili ya kuhakiki majina ya wanufaika wa mikopo; na
- h) Ugumu wa kupata marejesho ya mikopo kutoka kwa wafanyakazi wa Sekta Binafsi. Mara nyingi waajiri wao huwa hawako tayari kutoa mashirikiano.

6.2.5 Mapendekezo ya Kutatua Changamoto za Urejeshaji Mkopo wa Elimu ya Juu;

- a) Elimu iendeleo kutolewa kwa jamii juu ya umuhimu na wajibu wa kurejesha mikopo ya Elimu ya Juu;
- b) Waajiri wote (Serikalini na Taasisi Binafsi) waendeleo kupewa elimu juu ya wajibu wa kutekeleza Sheria Namba 3, 2011 ya Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu Zanzibar (BMEJZ) na Sheria ya Utumishi wa Umma inayowataka kuwasilisha BMEJZ orodha za wafanyakazi wapya wanaowaajiri;
- c) Kuwepo na ufuatiliaji wa kutosha wa makubaliano kati ya BMEJZ ya HESLB ya kubadilishana taarifa za waajiriwa katika Taasisi za Muungano na Taasisi za SMZ ili kuwatambua wanufaika wa mkopo wa BMEJZ wanaofanya kazi katika Taasisi za Muungano;
- d) Makubaliano ya hiari ya kupokea mikato ya mikopo ya wafanyakazi wa Taasisi za SMT kupitia Hazina-SMT yafikiwe ili kuondoa changamoto ya kuchelewa kupokea mikato ya taasisi kwa wakati;

- e) Ziwepo njia mbadala za kubadilishana taarifa na Taasisi nyengine ili kuwapata wanufaika wa mkopo kama vile uhakiki wa wanufaika
- f) wa mikopo wakati wa kutoa leseni za aina mbalimbali, kuomba mikopo katika Taasisi za Fedha na wakati wa kuomba hati ya kusafiria; na
- g) Mkopo wa elimu ya juu uwe ni mkato wa lazima (compulsory deduction) kama ilivyo mikato ya kodi ya mapato na mifuko ya hifadhi ya jamii ili kusiwe na kikwazo cha thuluthi moja.

6.2.6 Mikakati ya Bodi Juu ya Urejeshajiwa Mikopo kwa Wanufaika

- a) Kuifanyia mapitio Sheria ya BMEJZ ili kuondoa mianya ya kisheria inayotumiwa na baadhi ya wakopaji kukwepa kurejesha mikopo yao ikiwemo:-
  - i. Mkopo wa elimu ya juu uwe miongoni mwa makato ya lazima sawa na makato ya kodi na mfuko wa hifadhi ya jamii (Compulsory Deduction) ili kusiwe na kikwazo cha thuluthi moja kwa wadaiwa wa BMEJZ;
  - ii. Mtumishi mwenye deni la BMEJZ kutoruhusiwa kuchukuwa likizo bila malipo kabla ya kumaliza kulipa deni lake;
  - iii. Taasisi Binafsi kulazimishwa kwenye Sheria kuwasilisha orodha za wafanyakazi wao kila zinazohitajika na kuwakata mishahara wafanyakazi wenye mikopo sambamba na kukata makato hayo Bodi ya Mikopo; na
  - iv. Kuwepo tozo la adhabu kwa waajiri watakaoshindwa kutekeleza wajibu wao.
- b) Kuunganisha mfumo wa ZOLAS na mfumo ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano ya ndani ya Nchi yenye taarifa za watumishi wa Serikali na Sekta Binafsi, taarifa za walipa kodi ili kuwabaini wadaiwa wa Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu Zanzibar;
- c) Kuwakumbusha waajiri jukum lao la kuwasilisha taarifa za waajiriwa wapya BMEJZ kila unapofanyika uajiri;
- d) Kuendelea kutoa elimu kwa jamiina wahitimu wote waliokpeshwa na BMEJZ juu ya jukumu la kurejesha mikopo;

- e) Kuimarisha utekelezaji wa makubaliano ya kubadilishana taarifa na kuunganisha mifumo baina ya (Zanzibar Higher Education Loan Board na Higher Education Students Loan Board).

SURA YA SABA

7.0 SEKTA YA AFYA

Ili kujenga taifa lililo imara na kujenga uchumi ulio imara, ni lazima kuwa nguvu kazi yenye afya. Serikali inaendelea kuimarisha sekta ya afya na kusimamia utoaji wa huduma bora za afya nchini na kuendelea kutoa ushauri wa masuala ya afya, elimu ya afya na matibabu kwa wananchi. Huduma za afya zinaendelea kutolewa bila malipo kwa matakwa ya kisera. Huduma hizo hutolewa katika Hospitali na vituo mbali mbali vya afya. Serikali inaendelea kutoa huduma za afya na kuendeleza mikakati ya kuimarisha sekta kwa lengo la kuhakikisha upatikanaji wa huduma bora za afya kwa wananchi wote.

7.1 Wataalamu wa Afya

Kwa mwaka 2022, idadi ya madaktari bingwa wa afya imeongezeka na kufikia 71 ikilinganishwa na Madaktari 64 mwaka 2021, ongezeko hilo la asilimia 10.9 limetokana na madaktari wengi wa kawaida kwenda kuongeza elimu ya juu na kufikia ngazi ya kuwa madaktari bingwa (specialist). Kuondoka kwa ajili ya kuongeza ujuzi kwa Madaktari wa kawaida kumepunguza idadi kufikia 307 mwaka 2022 kutoka 310 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 0.9. Kwa upande wa wauguzi walioajiriwa Serikalini wamepungua kwa kufikia 1,384 mwaka 2022 kutoka wauguzi 1,521 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 9.0. Mabwana na Mabibi afya wameongezeka hadi kufikia 375 mwaka 2022 ikilinganishwa na 371 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 1.0. Hii imetokana na watumishi wengi kubadilisha kada zao na kujiunga na kada hiyo kwa kipindi cha mwaka 2022.

7.2 Idadi ya Vituo vya Afya na Wagonjwa

Sekta ya Afya inaendelea kufanyiwa mageuzi makubwa ili kuongeza na kuimarisha vituo vya afya vyenye ubora kwa lengo la kuwasogezea

wananchi huduma za afya katika Wilaya na Mikoa yote ya Zanzibar. Mwaka 2022, idadi ya vituo vya afya vimeongezeka na kufikia vituo 129 vya PHCU ikilinganishwa na vituo 128 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 0.7. Jumla ya wagonjwa waliotibiwa na kuruhusiwa kurudi majumbani imepungua kufikia 1,923,016 mwaka 2022 kutoka wagonjwa 2,140,704 mwaka 2021 sawa na asilimia 10.1. Hali hii imetokana na kuimarika kwa huduma za afya, vile vile Idadi ya wagonjwa waliolazwa imeongezeka kufikia 109,862 mwaka 2022 kutoka 108,894 mwaka 2021 sawa na asilimia 0.8, hali hii imetokana na kuwepo kwa wimbi la wagonjwa wa maradhi endelevu ambao wanaendelea kupatiwa matibabu katika Hospitali zetu nchini.

7.3 Huduma kwa Kinamama Wajawazito

Kwa mwaka 2022, idadi ya vizazi hai waliozaliwa imeongezeka kufikia watoto 52,638 kutoka watoto 52,092 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 1.0. Hali hii imetokana na kupatiwa elimu ya uzazi salama kwa kinamama juu ya ubebaji wa mimba kwa muda sahihi, kujiifungua salama na upatikanaji wa huduma bora wakati wa ujauzito. Aidha, kina mama walio wengi hukwepa utumiaji wa uzazi wa mpango kwa madai ya kuwa njia hizo za uzazi wa mpango zinawaletea madhara na kukosa kuingia kwenye ada zao za mwezi kwa muda mrefu hali inayopelekea kushindwa kufikia vigezo vya Kitaifa na Kimataifa vya utoaji wa huduma kwa akinamama na watoto.

7.3.1 Idadi ya Kinamama Wajawazito Waliojifungua kwa Njia ya Upasuaji na Mimba Zilizoharibika

Kwa mwaka 2022, wazazi waliojifungua kwa njia ya upasuaji imeongezeka na kufikia kina mama 6,684 kutoka kinamama 6,028 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 10.8. Wizara ya Afya inaendelea na tafiti ili kuangalia sababu za kuongezeka kwa idadi ya kina mama wanaojifungua kwa njia ya upasuaji, pamoja na zile zilizozoeleka za kubeba mimba katika umri mdogo au mkubwa, pia watoto kuwa wakubwa tumboni, kuchelewa

au kutokwenda kliniki mapema kwa kina mama wajawazito na wazazi kushindwa kujifungua kwa njia ya kawaida.

Kwa upande mwengine, idadi ya kinamama walioharibu ujauzito imeongezeka kufikia mimba 5,611 mwaka 2022 kutoka mimba 2,913 mwaka 2021 sawa na asilimia 92.6. Hali hii imesababishwa na ubebaji mimba wa umri mdogo sana (chini ya miaka 18) au mkubwa sana (juu ya miaka 50), mimba kutunga nje ya mji wa uzazi, wajawazito kupata vifafa vya mimba, kushuka mafuko ya uzazi kwa kinamama wakati wa ubebaji mimba matumizi mabaya ya dawa na watoto kuwa wakubwa na kushindwa kujifungua kwa njia ya kawaida, (Jadweli namba 48).

Jadweli Namba 48: Kinamama Wajawazito Waliojifungua kwa njia ya Upasuaji na Walioharibu Mimba (2018 – 2022)

Mwaka	2018	2019	2020	2021	2022
Idadi ya kina mama waliojifungua kwa njia ya upasuaji	3,685	4,409	4,482	6,028	6,684
Idadi ya mimba zilizoharibika	1,832	3,741	1,481	2,913	5,611

Chanzo: Wizara ya Afya, 2023

7.4 Mpango wa Kumaliza Malaria Nchini

Zanzibar ni miongoni mwa nchi ambazo zimepiga hatua kubwa ya kudhibiti ugonjwa wa Malaria na kwa kiasi kikubwa imefanikiwa kupunguza na kuelekea kuondosha kabisa, maradhi haya chini ya program (Zero Malaria inaanza na mimi na wewe), mikakati mbalimbali imeandaliwa ili kufikia azimio hilo . Kwa mwaka 2022, jumla ya watu 636,131 (Uguja 550,752 – Pemba 85,379) walichunguzwa vimelea vya malaria ukilinganisha na watu 440,715 katika mwaka 2021. Aidha matokeo ya uchunguzi wa kitabibu umeonesha watu 2,780 waligundulika na vimelea vya malaria kwa mwaka 2022 ikiwa ni sawa na asilimia 0.4 ukilinganisha na watu 6,626 ikiwa sawa na asilimia 1.5 mwaka 2021. Hii imetokana na upatikanaji wa Vyandarua vyenye dawa ya kuinga malaria na dawa za kutibu malaria kwa wakati katika vituo vya afya nchini.

Kwa mwaka 2022, vituo vinavyotumia darubini (MRDT) zimepungua kwa asilimia 18.0 na kufikia 141 ikilinganishwa na vituo 172 mwaka 2021, vipimo hivi vinatumika kwa ajili ya uchunguzi wa vimelea vya Malaria. Wizara kupitia Mpango wa kudhibiti Malaria inafuatilia kujua ni maeneo gani yanayoripotiwa kuwa na wagonjwa wengi wa malaria na kuchukua hatua za kutoa tiba na kinga kwa maeneo husika.

7.4.1 Dawa Zinazotumika Kudhibiti na Hatua Zinazochukuliwa Kuondosha Malaria Nchini.

Dawa zilizothibitishwa na kupewa nafasi ya kwanza kutumika kwa kutibu ugonjwa wa malaria ni dawa zile zile ambazo zinaendelea kutumika nchini ambazo ni mchanganyiko wa “*Artemisinin Based Combination Therapy (ACTs)*” kiwango cha 0.25mg/kg na “*Primaquinephosphate, Artemether Lumefantrine*” na “*primaquine*” inatumika kama njia ya pili ya tiba ya kutibu ugonjwa wa malaria sugu, dawa hizi ziko katika mfumo wa vidonge nchi nzima.

Kwa upande wa watoto kuanzia miezi 0-5 wanapatiwa dawa yenye viwango vya kitoto “*Pediatric formular*” hii ni kwa mujibu wa ushauri wa Shirika la Afya Duniani (WHO) kupitia Madaktari bingwa wa watoto waliopendekeza utumiaji wa dawa hiyo kwa watoto. Serikali imepiga hatua kubwa katika kupambana na malaria hadi kufikia kiwango cha chini ya asilimia zero, Wizara inaendeleza mikakati mbali mbali ya kudhibiti malaria, Zanzibar bila malaria inawezekana kupitia programu ya Zero Malaria na utoaji wa vyandarua kwa kaya mbalimbali nchini.

7.4.2 Idadi ya Nyumba Zilizopuliziwa Dawa

Wizara inaendelea na mikakati maalum ya kumaliza Malaria Zanzibar na wananchi wanapewa muamko mkubwa ili wakubali kupigiwa dawa kwa hiari baada ya kuelewa athari za ugonjwa huo. Kwa mwaka 2022, jumla ya nyumba zilizopuliziwa dawa zimepungua na kufikia nyumba 18,697 ikilinganishwa na nyumba 46,316 zilizopuliziwa mwaka 2021 sawa na

upungufu wa asilimia 59.6. Aidha, Wilaya ya Magharibi B inaongoza kwa idadi kubwa ya maambikizi ya malaria ikifuatiwa na Wilaya ya Mjini, ambapo Wilaya ya Mkoani imeripotiwa kuwa na maambukizi ya chini ya Malaria. Hata hivyo, Serikali inaendelea na ugawaji wa Vyandarua vyenye dawa ya muda mrefu kwa jamii, zoezi hilo lilifanywa katika shehia 335 Zanzibar nzima ambapo Vyandarua 727,872 vimegawiwa sawa na asilimia 97. Aidha vyandarua 69,753 viligawiwa kwa kina mama wajawazito na watoto chini ya umri wa mwaka mmoja nchi nzima. Juhudi za kupambana na kutokomeza ugonjwa huu zinaendelea. Kwa ujumla juhudi zinazoendelea za kutokomeza ugonjwa huu kwa kiasi kikubwa ni;

- a) Kuwepo kwa programu ya kutokomeza Malaria (Zero malaria inanza kwangu mimi na wewe);
- b) Kuimarika kwa utoaji wa elimu juu ya ugonjwa wa malaria na athari zake kwa jamii na taifa kwa jumla;
- c) Kuimarika upigaji dawa na kuchunguza wana kaya wote wa eneo husika katika maeneo ambayo yanagundulika kuwa na matukio mengi ya malaria;
- d) Kupungua kwa maeneo yenye viwango vikubwa vya mazalia ya mbu; na
- e) Kuwepo kwa kikosi kazi cha kukamata na kuchunguza mbu wanaosambaza malaria.

7.5 Huduma za Upasuaji Mkubwa

Jitihada za makusudi zinachukuliwa kuendeleza na kusimamia huduma ya upasuaji wa uti wa mgongo na ubongo (Neurosurgery) kupitia kambi maalumu ya wataalamu wazawa na wakigeni kutoka nchini Hispania na Israel. Huduma hii imeanzishwa kwa msaada wa taasisi ya ‘NED Surgical Institute’ ya nchini Hispania na imepelekea kupunguza wimbi kubwa la wagonjwa kwenda nje ya nchi, haya ni mapinduzi makubwa ya kitabibu nchini ambayo yanaamsha ari kwa madaktari wetu. Mwaka 2022, kitengo kimefanikiwa kuwapatia matibabu wagonjwa 322 kutoka wagonjwa 253 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 27.2. Serikali kupitia Wizara

inaendelea na mikakati ya kuongeza juhudi za kitaalamu na kuongeza idadi ya wataalamu wa fani husika ili kudhibiti magonjwa nchini.

7.6 Mpango wa Damu Salama

Upatikanaji wa damu salama ni dhana muhimu ili kuhakikisha wagonjwa wanaohitaji huduma ya damu wanapatiwa kwa wakati na kuokoa maisha yao. Kitengo kinaendelea kukusanya, kuchunguza, kuhifadhi na kusambaza damu katika hospitali nchini. Wananchi wengi wamehamasika kuchangia damu kwa hiari kwa ajili ya kuokoa maisha ya wananchi wenzao.

Kwa mwaka 2022, kupitia Mpango wa damu salama, Wizara ya Afya imekusanya jumla ya chupa za damu 14,552 kutoka chupa 16,386 zilizokusanywa mwaka 2021, ukusanyaji umepungua na kufikia chupa 1,834 sawa na upungufu wa asilimia 11.1. Hali hii imesababishwa na kukosekana mifuko ya kuhifadhia damu, hamasa ya uchangiaji wa damu wa wachangiaji damu na kupungua kwa makusanyo ya damu salama kwa kipindi cha 2022.

Mpango wa damu salama umekuwa na changamoto ambazo zinarudisha nyuma shughuli za ukusanyaji kwa wakati kulingana na mahitaji ya damu kwa muda sahihi ili kuokoa maisha ya watu wengi ambao wanahitaji damu salama wakati wa dharura, (Jadweli Namba 49).

Jadweli Namba 49: Benki ya Damu (2018-2022)

Mwaka	Idadi ya Chupa
2018	13,107
2019	15,206
2020	14,482
2021	16,386
2022	14,552

Chanzo: Ofisi ya Mtafwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

7.7 Lishe ya Mama na Mtoto

Katika kuimarisha huduma za lishe kwa mama na watoto nchini Serikali kupitia Wizara ya Afya imefanya zoezi maalumu la ulishaji wa matone ya Vitamin A kwa watoto chini ya miezi sita hadi mitano. Kwa mwaka 2022, jumla ya watoto 108,288 wamepatiwa matone ya Vitamini A kutoka 245,898 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 55.9. Vitamini hivi hutolewa mara mbili kwa mwaka. Mafanikio haya yamechangiwa na mashirikiano makubwa kutoka sekta za Serikali na jamii hususani Masheha na wahudumu wa afya wa kujitolea (CHVs).

Serikali inasimamia utekelezaji, mikakati na miongozo yenye lengo la kuimarisha hali ya lishe na afya ya jamii. Miongoni mwa mikakati hiyo ni ule uliomaliza muda wake, ambao kwa sasa umeshafanyiwa mapitio na marekebisho tayari yamefanyika kwa kufuata miongozo ya kidunia. Masuala ya lishe ni Mtambuka (multisectoral) Serikali kupitia Wizara ya Afya inaendelea kusimamia na kuongoza utekelezaji kwa kuupitia na kuukamilisha mkakati shirikishi wa lishe ambao unahusisha utekelezaji wa majukumu ya sekta zote zinazohusika kwa namna moja au nyengine katika kuimarisha afya na lishe ya mama na mtoto. Mkakati wa kuimarisha lishe kwa mama na Watoto una shajihisha mambo yafuatayo;

- a) Lishe kwa wajawazito na watoto wadogo kwa wakati;
- b) Kupunguza tatizo la lishe kwa watoto wa skuli;
- c) Kupambana na tatizo la utapiamlo kwa watoto walioathirika na tatizo hilo.
- d) Kutoa elimu ya kupunguza matatizo ya lishe yanayotokana na taratibu za ulaji usiofaa na mitindo ya maisha, uzito uliozidi na kiribatumbo (utapiamlo) kwa wanawake na wanaume; na
- e) Kutoa elimu shirikishi kwa vikundi ambavyo vitahusika moja kwa moja na lishe ya mama na mtoto pamoja na elimu ya uzazi kwa kinamama na kutunza taarifa zao kupitia mfumo wa matumizi ya simu unaoitwa (Jamii ni Afya) wenye kuhifadhi kumbukumbu za afya ya mama na mtoto.

Serikali kupitia Wizara ya Afya inaendeleza utekelezaji wa mikakati ya kuimarisha huduma za lishe nchi nzima kwa kufanya yafuatayo;

- a) Kutoa elimu ya afya na lishe kwa wanawake na wanaume wanaohudhuria kliniki za afya ya uzazi wakati wa ujauzito na kwenye jamii, lengo ni kukuza uelewa wa jamii kuhusu suala la lishe, matunzo sahihi ya mama mjamzito, watoto na ulaji sahihi ili kupunguza viashiria vya maradhi yasioambukiza;
- b) Utoaji wa dawa za kutibu minyoo kwa watoto wenye umri wa miaka miwili hadi miaka mitano;
- c) Utoaji wa vidonge vya kuongeza damu kwa mwaka 2022 vidonge vya *ferrous sulphate with folic acid* (Fefol) 163,001 kutoka vidonge 57,174 mwaka 2021 hutolewa kwa wanawake wajawazito, kwa kipindi chote cha ujauzito. Lengo lake ni kuongeza wingi wa damu na kukabiliana na tatizo la watoto kuzaliwa wakiwa na matatizo ya mgongo wazi, midomo iliyopasuka na vichwa vikubwa. Pia husaidia kupunguza vifo vya wanawake vinavyotokana na upungufu wa damu wakati wa kujifungua;
- d) Kutoa dawa za kukinga malaria kwa kinamama wajawazito kwa lengo la kukabiliana na ugonjwa wa malaria, kupunguza tatizo la upungufu wa damu kwa wanawake wajawazito na kupunguza uwezekano wa watoto kuzaliwa wakiwa na uzito mdogo; na
- e) Kutoa elimu ya ulaji bora wa vyakula ili kujenga afya kwa mama na mtoto.

7.8 Maradhi ya Kuambukiza

Serikali kupitia Wizara ya Afya inaendelea kuelimisha na kuhamasisha jamii juu ya kutunza afya zao dhidi ya maradhi ya kuambukiza, ikiwemo kufanya uchunguzi wa afya mara kwa mara na kujenga tabia inayozingatia kanuni za afya. Wananchi wanaendelea kupata mwamko mkubwa wa kujua afya zao na kujikinga na maradhi yanayoambukiza ikiwemo UKIMWI, Kifua Kikuu na Ukoma. Wananchi hufika katika hospitali na kujua afya zao kwa kufanya vipimo, kupatiwa dawa na ushauri pale wanapogundulika wamepata maambukizi ya magojwa hayo.

Kwa mwaka 2022, hali ya maambukizi mapya ya magonjwa ya virusi vya ukimwi imeongezeka kufikia maambukizi mapya 1,759 ikilinganishwa na maambukizi 1,546 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 13.7. Ongezeko hilo limetokana na kukosekana kwa elimu ya kujitambua hasa kwa vijana wadogo kati ya umri wa miaka 18-35 na kushuka kwa maadili katika jamii. Serikali inawaasa wanajamii kuchukua hatua za ziada kujikinga na ugonjwa huu ili kuwa na taifa lenye afya njema. Kwa mwaka 2022, watu 55,921 wamegundulika na magonjwa ya kujamiiana “*Sexually transmitted infections*” (STIs) ukilinganisha na watu 29,684 mwaka 2021 sawa na ongezeko la wastani wa asilimia 88.4, na watu 1077 mwaka 2022 wamegundulika na ugonjwa wa Kifua kikuu kutoka 1,090 mwaka 2021. Juhudi za kuwaelimisha wananchi zinaendelea ili kuweza kupunguza zaidi maambukizi ya magonjwa hayo nchini. Hii ni kutokana na ukosefu wa elimu afya kwa vijana, kuporomoka kwa maadili kwa vijana, matumizi mabaya ya mitandao na wigo kwa vijana walio wengi.

7.9 Maradhi ya UVIKO -19

Zanzibar sawa na nchi nyengine ulimwenguni ambazo zimeathiriwa na maambukizi ya ugonjwa wa UVIKO-19 na kuchukua hatua mbali mbali za kupambana na ugonjwa huo nchini. Wizara ya Afya inaendelea na mikakati thabiti ya kuhakikisha kuwa hakuna maambuzi mapya na tahadhari zikiendelea kuchukuliwa kutokana na muongozo wa Shirika la Afya Duniani (WHO), kila mmoja wetu anapaswa kuendelea na tahadhari za kujikinga na maradhi haya licha ya kuwepo kwa chanjo ya ugonjwa huu duniani. Wizara ya Afya kwa kushirikiana na Mashirika ya nje na ndani inaendelea na mikakati ya kutoa chanjo kwa wananchi wake wote wanaotoka na kuingia nchini kwa lengo la kuinga maambukizi mapya na kupunguza kuenea kwa ugonjwa huu nchini. Kwa mwaka 2022 walio fanyiwa vipimo ni watu 74,717, kati yao asilimia 0.3 sawa na watu 254 waligundulika kuwa na vimelea vya ugonjwa huo. Aidha, watu 174,945 sawa na asilimia 28.1 kati ya watu 622,000 wamepatiwa chanjo tofauti za Uviko 19. Hali ya ugonjwa huu kwa sasa ni shwari ila tahadhari ziendeleo kuchukuliwa nchini.

7.10 Idadi ya Nyumba na Wakaazi walioathirika kwa Madawa ya Kulevya (Sober Houses)

Janga la madawa ya kulevya ni adui mkubwa kwa maendeleo endelevu ya taifa lolote ulimwenguni ambalo linaathiri vijana walio wengi na kupoteza nguvu kazi ya taifa, tumaini kubwa la Serikali ni vijana kwa ujenzi wa maendeleo endelevu ya kiuchumi, kisiasa na kijamii, vijana wetu hususan vijana wa kiume kati ya miaka 26-45. Ni waathirika wakubwa wa janga hili hatari. Hadi kufikia mwaka 2022, nyumba za kurekebisha tabia za waathirika wa dawa za kulevya ni 5 kati ya hizo nne zipo Unguja na moja Pemba. Nyumba zote ni za waathirika wa kiume, (Jadweli namba 50).

Jadweli Namba 50: Idadi ya Nyumba za Kurekebisha Tabia kwa Waathirika wa Madawa ya Kulevya Zanzibar (2017 – 2022)

Jinsia	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Wanaume	7	7	8	6	5	5
Wanawake	1	1	0	0	0	0
Jumla	8	8	8	6	5	5

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

Idadi ya wakaazi kwenye nyumba za kurekebisha tabia imefikia wakaazi 166 mwaka 2022 kutoka wakaazi 309 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 46.2. Serikali imeweka mikakati maalum ya kuwafichua wauzaji na watumiaji wa dawa za kulevya ili kupunguza na kuondosha kabisa janga hili. Vile vile, elimu inaendelea kutolewa kwa wanajamii ili kuwafichua wote wanaojihusisha na uuzaji na utumiaji wa madawa ya kulevya na kuwanasihia vijana kuachana na matumizi ya madawa ya kulevya na badala yake wajikusanye na kuunda vikundi ili waweze kujisajili na kupatiwa mikopo yenye masharti nafuu kutoka Serikalini kwa lengo la kujiajiri wenyewe na kulisaidia taifa kupiga hatua za maendeleo, (Jadweli Namba 51).

Jadweli Namba 51: Idadi ya Wakaazi Katika Nyumba za Waathirika wa Madawa ya Kulevya Zanzibar (2018- 2022)

Mwaka	2018	2019	2020	2021	2022
Wanaume	253	401	349	309	166
Wanawake	6	0	0	0	0
Wakaazi	259	401	349	309	166

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali, 2023

8.0 Sekta ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto,

Hii ni sekta inayo igusa jamii moja kwa moja, kijamii, kisiasa na kiuchumi kwa lengo la kufikia jamii yenye usawa na kuondosha udhalilishaji wa aina zote dhidi ya wanawake, watoto na wazee nchini ili kuhakikisha nchi yetu ni sehemu salama ya kuishi.

Kwa mwaka 2022 sekta hii imetekeleza mambo yafuatayo:-

- i. Kuweka mazingira bora ya Ustawi wa Jamii, Watoto, Wazee na kusimamia malipo ya Pencheni Jamii;
- ii. Kuimarisha hifadhi ya wazee, utoaji wa misaada ya kiustawi kwa wananchi wanaoishi katika mazingira magumu zaidi;
- iii. Kuimarisha mfumo wa hifadhi ya mtoto na kusimamia haki na wajibu wao; na
- iv. Kuimarisha uratibu wa ufikiwaji wa usawa wa kijinsia na kupambana na vitendo vya ukatili na udhalilishaji wa kijinsia.

Katika kuhakikisha huduma za hifadhi ya jamii zinaendelea, sekta hii imeendelea kutoa huduma hizo kwa jamii kwa kuendelea kuwatunza wazee waliopo kwenye makazi ya Sebleni, Welezo na Limbani. Mwaka 2022, makao hayo yalikuwa na jumla ya Wazee 59 kutoka wazee 71 mwaka 2021, sawa na upungufu wa asilimia 16.9 ya idadi ya wazee, ambayo ni jitihada za sekta kutoa elimu kwa wanajamii juu ya kujenga mapenzi kwa wazee ili wahisi nao ni sehemu ya jamii.

Wazee waliopo katika makaazi chini ya uangalizi wa Serikali ni Welezo 34 (wanawake 11 na wanaume 23), Sebleni 18 (wanawake 13 wanaume 05) na Limbani wazee 09 (wanawake 03 na wanaume 06), wanaendelea kupatiwa huduma za kiustawi ikiwa ni sehemu ya matunda ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ikiwemo chakula, mavazi, malazi, matibabu na fedha za kujikimu. Aidha, tathmini imefanyika kwa wazee wanaohitaji kupata huduma za makaazi ya makao ya wazee Sebleni na Welezo ambapo wazee 3 walileta maombi yao kati ya hao wazee 2 ndio wenye sifa za kupatiwa huduma za makazi. Jumla ya wanafamilia 68 (36 Wanawake na 32 Wanaume) walipatiwa mafunzo juu ya umuhimu wa kuwatunza wazee na kuwapatia huduma muhimu kwa afya ya mwanadamu.

Aidha, katika kuhakikisha wazee wetu wanapatiwa fursa muhimu mwaka 2022. Serikali kupitia Sekta husika imetengeneza vitambulisho vya wazee 3,668 (1,497 wanawake, 2,171 wanaume) na kupatiwa ili kurahisisha upatikanaji wa huduma za kijamii ikiwemo huduma za usafiri, matibabu na msaada kwa wadau wanaoguswa na huduma za kiustawi. Vilevile Serikali inaendelea kusajili wazee wapya kwa mwaka 2022-2023, (Jadweli namba 52).

Jadweli Namba 52: Wazee Wapya Waliosajiliwa Julai 2022 hadi Machi 2023

Na	UNGUJA		PEMBA		JUMLA
1.	Magharibi A	90	Mkoani	220	310
2.	Magharibi B	122	Chakechake	240	362
3.	Mjini	301	Wete	235	536
4.	Kaskazini A	69	Micheweni	247	316
5.	Kaskazini B	73	-	-	73
6.	Kati	68	-	-	68
7.	Kusini	62	-	-	62
	JUMLA				1,727

Chanzo: WMJJWW, 2022/23

8.1 Mazingira Bora ya Watoto

Serikali inaendelea na jitihada za kupambana na matendo yote yanayodhoofisha maendeleo ya watoto ambao ni taifa la baadae. Sekta hii inaendelea na mikakati na kuchukua hatua kupinga usafirishaji haramu wa watoto, upotevu, mateso na mvutano wa malezi ya watoto ili kupata taifa bora na imara la baadae. Kwa mwaka 2022, jumla ya kesi za watoto zilizoripotiwa ni kama zifuatazo;

Usafirishaji haramu wa watoto zimefikia jumla ya kesi 117, Kupotea kwa watoto kesi nne, Kuteswa kwa watoto kesi mbili, Mvutano wa malezi kesi mbili na Kutelekezwa kesi moja, (Jadweli Namba 53).

Jadweli Namba 53: Jumla ya Kesi za Watoto Zilizoripotiwa (mwaka 2022/23)

AINA YA TATIZO		JINSIA		UMRI	JUMLA NDOGO
Na		W'KE	W'ME		
1.	Usafirishaji haramu wa watoto	115	2	13-17	117
2.	Kupotea	4	-	11-14	4
3.	Kuteswa	1	1	11-13	2
4.	Mvutano wa malezi	1	1	16-18	2
5.	Kutelekezwa	1	-	10	1
	JUMLA KUU				126

Chanzo: WMJJWW, 2022/23

Aidha, kwa mwaka 2022/23, Serikali kupitia Wizara ya Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto imefanikiwa kutoa ufumbuzi wa kisheria matukio 143 yanayoathiri watoto nchini, (Jadweli namba 54).

Jadweli Namba 54: Matukio Yaliyopatiwa Msaada wa Kisheria

Na	MATUKIO	UNGUJA	PEMBA	JUMLA
1.	Migogoro ya malezi ya mtoto	25	6	31
2.	Shambulio la aibu	13	11	24
3.	Kulawiti	4	7	11
4.	Kubaka	15	20	35
5.	Shambulio	6	2	8
6.	Migogoro ya mahari	7	1	8
7.	Usafirishaji haramu wa binadamu	8	-	8
8.	Mimba za umri mdogo	4	3	7
9.	Ndoa za mapema	1	3	4
10.	Kutorosha	2	2	4
11.	Kunajisi	1	2	3
	Jumla	86	57	143

Chanzo: WMJJWW, 2022/23

8.2 Watu Wenye Mahitaji Maalumu

Jumla ya watu wenye mahitaji maalumu nchini wamefikia 8,447 (wanawake 4,040 na wanaume 4,407) mwaka 2022. Serikali inaendelea na jitihada za kupunguza visababishi ambavyo vinachangia aina za ulemavu ambao hupunguza nguvu kazi ya nchi hususan zinazotokana na ajali za barabarani, (Jadweli namba 55).

Jadweli Namba 55: Watu Wenye Mahitaji Maalumu

Jadweli Namba 55: Watu Wenye Mahitaji Maalumu

Na	Mwaka	W/ume	w/mke	JUMLA
1.	Ulemavu wa kimwili (physical)	2280	1,380	3,660
2.	Ulemavu wa macho (visual)	691	460	1,151
3.	Ulemavu wa masikio (deaf)	599	782	1,381
4.	Ulemavu wa akili (mental)	36	532	568
5.	Ulemavu wa ngozi (albino)	68	56	124
6.	Ulemavu mwengine (multiple)	765	798	1,563

Chanzo: Baraza la taifa la watu wenye ulemavu 2022/23

9.0 Makosa Jinai Yaliyoripotiwa kwa Mwaka 2021/22

9.1 Mauwaji ya Kukusudia na Waliojiua

Kwa mwaka 2022, makosa ya mauwaji kwa kukusudia yamepungua kufikia makosa 34 ukilinganisha na makossa 41 mwaka 2021 sawa na upungufu wa asilimia 17. Hii imesababishwa na utoaji wa elimu ya kisheria na kuwaasa wanajamii kutokuchukua sheria mikononi mwao na wafike kwenye vyombo vya sheria kutatua kesi zao. Kwa upande wa waliojiuwa mwaka 2022 wameongezeka kufikia watu 22 kutoka watu wanne kwa mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na watu wengi kuishi na msongo wa mawazo na kukosa ushauri wakati wanapopatwa na changamoto za maisha.

9.2 Ubakaji na Shambulio la Aibu

Tatizo la ubakaji kiujumla limeongezeka kwa vijana wenye umri wa miaka zaidi ya 18. Jumla ya matukio 62 yameripotiwa mwaka 2022 ukilinganisha na matukio 58 yalioripotiwa mwaka 2021. Vile vile, ubakaji umeongezeka kwa watoto wenye umri chini ya miaka 18 kwa matukio 585 yalioripotiwa mwaka 2022 kutoka matukio 563 mwaka 2021. Hali hii imesababishwa na mmong'onyoko wa maadili ya baadhi ya wanajamii.

Kwa upande wa mashambulizi ya aibu, makosa ya shambulio la aibu yameongezeka na kufikia 212 mwaka 2022 ukilinganisha na 114 mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 85.9. Hii imetokana na wanajamii kukosa mwamko juu ya makosa haya na kutoyaona kama ni makosa ya kisheria na kuongezeka kwa utani katika jamii ambao umechangiwa kushuka kwa maadili ya jamii, (Jadweli namba 56).

Jadweli Namba 56: Makosa ya Jinai yaliyoripotiwa mwaka 2021/22

Mwaka	2021	2022	ASILIMIA
Mauwaji ya Kukusudia	41	34	-17
Waliojiuwa	4	22	450
Ubakaji	621	647	4
Shambulio la Aibu	114	212	86
Jumla ya Makosa	780	915	17

Chanzo: Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali Zanzibar, 2023

SURA YA NANE

8.0 Maendeleo ya Kiuchumi na Kijamii Zanzibar mwaka 2022

Uchumi wa Zanzibar umekua kwa kasi ya wastani wa asilimia 6.8 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021, ukuwaji huo umetokana na sababu zifuatazo;

- i. Kuongezeka kwa uwekezaji kwa kutekelezwa miradi ya Maendeleo TZS 230 bilioni fedha za Mkopo nafuu wa Shirika la Fedha Duniani (IMF). Uwekezaji ulifanyika katika miradi ya sekta maji, umeme, elimu, afya na uwezeshaji wananchi kupitia shughuli za uchumi wa Buluu;
- ii. Kuongezeka kwa thamani ya mazao ya biashara yaliyosafirishwa nje ya nchi. Karafuu zenye thamani ya TZS 118,287.3 milioni mwaka 2022 kutoka TZS 115,358.7 milioni mwaka 2021 zilisafirishwa na Mwani wenye thamani TZS 16,010.2 milioni mwaka 2022 kutoka TZS 11,960.7 milioni Mwaka 2021 ulisafirishwa kwenda nje ya nchi;
- iii. Kukua kwa sekta ya viwanda kwa wastani wa asilimia 9.3 mwaka 2022 kutoka wastani wa asilimia 5.1 mwaka 2021. Ukuaji huu umetokana na ukuaji wa sekta ndogo ya Uchimbaji Mawe na Mchanga asilimia (9.1), Uzalishaji Viwandani asilimia (8.1), Umeme na Gesi (22.3) na Ujenzi asilimia (10.2);
- iv. Idadi ya watalii waliotembelea Zanzibar iliongezeka kufikia 548,503 mwaka 2022 kutoka watalii 394,185 Mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 39;
- v. Kuongezeka kwa matumizi ya Serikali katika ulipaji wa fedha za mishahara kutoka TZS 414.27 bilioni zilizolipwa mishahara Mwaka 2021/2022 kufikia TZS 517.55 bilioni zilizolipwa kuanzia Julai hadi Aprili Mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 25, ambazo zimeongeza mzunguko wa fedha na upatikanaji wa mahitaji ya manunuzi mbalimbali katika soko; na
- vi. Kuanza kwa ujenzi wa barabara katika maeneo mbali mbali ya Zanzibar.

SURA YA TISA

9.0 UTEKELEZAJI WA BAJETI KWA MWAKA 2022/2023

9.1 Mapato ya Serikali

9.1.1 Ukusanyaji wa Mapato ya Ndani

Katika mwaka wa fedha 2022/2023 Serikali ilikadiriwa kukusanya mapato kutokana na vyanzo vya ndani jumla ya TZS 1,234.1 bilioni sawa na asilimia 22.9 ya Pato la Taifa. Kati ya fedha hizo, jumla ya TZS 1,054.6 bilioni zilitarajiwa kukusanywa kutoka vyanzo vya kodi na TZS 179.5 bilioni kutokana na vyanzo visivyo vya kodi.

Kati ya TZS 1,054.6 bilioni zitokanazo na kodi, Mamlaka ya Mapato Zanzibar ilitarajiwa kukusanya kiasi cha TZS 579.5 bilioni, Mamlaka ya Mapato Tanzania ilikadiriwa kukusanya TZS 454.1 bilioni na TZS 21 bilioni zilipangwa kukusanywa na Idara ya Mhasibu Mkuu wa Serikali kutokana na Kodi ya Mapato kwa wafanyakazi wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania waliopo Zanzibar.

Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 mapato ya ndani yalifikia TZS 902.01 bilioni sawa na asilimia 94.49 ya makadirio ya kipindi hicho, ukilinganisha na jumla ya TZS 677.13 bilioni zilizokusanywa katika kipindi kama hicho mwaka 2021/2022, kumejitokeza ukuaji wa mapato wa TZS 224.9 bilioni sawa na asilimia 33. Kati ya makusanyo hayo, mapato kutokana na kodi yalifikia TZS 785.71 bilioni ambazo ni sawa na asilimia 97 ya makadirio. Mapato yasiyokuwa ya kodi yalifikia TZS 116.29 bilioni sawa na asilimia 83.46 ya makadirio.

9.1.2 Ukusanyaji wa Mapato Kitaasisi

Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) ilikusanya jumla ya TZS 323.01 bilioni

sawa na asilimia 95.84 ya makadirio ya TZS 337.03 bilioni ikilinganishwa na ukusanyaji wa kipindi kama hicho kwa mwaka 2021/2022 ambapo jumla ya TZS 257.13 bilioni zilikusanywa sawa na ongezeko la asilimia 25.6 . Aidha, Mamlaka ya Mapato Zanzibar (ZRA) ilikusanya jumla ya TZS 448.70 bilioni sawa na asilimia 77.43 ya makadirio ya TZS 462.48 bilioni. Mapato ya ZRA kwa mwaka 2022/2023 yameongezeka kwa asilimia 63.2 ikilinganishwa na makusanyo ya mwaka 2021/2022 ambapo jumla ya TZS 275.2 bilioni zilikusanywa. Jumla ya TZS 179.5 bilioni sawa na asilimia 83.46 ya makadirio ya mapato ya ndani zimetokana na mapato ya mawizara.

9.1.3 Mapato kutoka kwa Washirika wa Maendeleo

Katika mwaka wa fedha 2022/2023, Julai 22 hadi Machi 23 Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar imepokea misaada ya kibajeti (GBS) asilimia 4.5 yenye thamaniya TZS 67.43 bilioni. Aidha, Ruzuku na Mikopo iliyopokelewa kwa ajili ya Miradi na Programu za Maendeleo imefikia TZS 112.83 bilioni sawa na asilimia 86.24 ya makadirio ya kipindi hicho ya TZS 130.83 bilioni.

9.2 Matumizi ya Serikali 2022/2023

Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 mwaka wa fedha 2022/2023 jumla ya TZS 2,572.70 bilioni zimekadiriwa kutumika. Kati ya matumizi hayo yaliyokadiriwa, TZS 1,220.51 bilioni ni kwa Kazi za Kawaida na TZS 1,352.19 bilioni ni kwa Kazi za Maendeleo. Hadi kufikia Machi 2023 matumizi halisi yalifikia TZS 1,016.66 bilioni. Kati ya matumizi hayo TZS 731.17 bilioni sawa na asilimia 79.44 zilitumika kwa kazi za kawaida na TZS 285.48 bilioni sawa na asilimia 82.72 zilitumika kwa Kazi za Maendeleo.

9.2.1 Matumizi ya Kazi za Kawaida

Matumizi ya Kazi za Kawaida kwa kipindi cha (Julai 2022 hadi Machi 2023) mwaka wa Fedha 2022/2023 yalifikia jumla ya TZS 731.17 bilioni

sawa na ongezeko la asilimia 2.9 ikilinganishwa na matumizi ya kawaida ya kipindi kama hicho mwaka 2020/2021, ambapo jumla ya TZS 550.2 bilioni zilitumika.

9.2.2 Mishahara

Kati ya matumizi ya kazi za kawaida, matumizi ya Mishahara yalifikia TZS 392.14 bilioni katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 mwaka wa fedha 2022/2023 sawa na asilimia 98.90 ya makadirio ya kipindi hicho. Matumizi hayo ni sawa na ongezeko la asilimia 24.2 ikilinganishwa na 107 kipindi cha mwaka wa fedha 2022/2023, ambapo jumla ya TZS 206.2 bilioni zililipwa.

9.2.3 Matumizi Mengineyo

Matumizi mengineyo ukitoa Mfuko Mkuu wa Serikali yamefikia TZS 94.24 bilioni sawa na asilimia 44.48 ya makadirio ya kipindi hicho, matumizi hayo ni sawa na ongezeko la asilimia 28.4 ikilinganishwa na matumizi mengineyo ya mwaka wa fedha 2021/2022 ya jumla ya TZS 73.4 bilioni.

9.2.4 Matumizi ya Mfuko Mkuu wa Serikali

Katika kipindi cha mwaka wa fedha 2022/2023 matumizi ya Mfuko Mkuu wa Serikali yalifikia TZS 127.90 bilioni sawa na asilimia 90.19 ya makadirio ya kipindi hicho. Matumizi hayo ni sawa na upungufu wa asilimia 6.6 ikilinganishwa na matumizi kama hayo katika mwaka wa fedha 2021/22, ambapo jumla ya TZS 137.0 bilioni zilitumika.

9.2.5 Matumizi ya Kazi za Maendeleo

Katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 mwaka wa fedha 2022/2023, jumla ya matumizi ya Maendeleo yalikuwa TZS 285.48 bilioni sawa na asilimia 82.72 ya lengo la TZS 345.13 bilioni. Kati ya fedha hizo, fedha za ndani zilikuwa TZS 172.26 bilioni, sawa na asilimia 80.39 ya makadirio,

na fedha za nje zilikuwa ni TZS 100.83 bilioni sawa na asilimia 77.07 ya makadirio ya TZS 130.83 bilioni na TZS 22.38 ni Mkopo kutoka Shirika la Fedha Duniani (IMF).

9.3 Deni la Taifa

Hadi Machi 2023, deni la Taifa la Zanzibar limefikia TZS 330.4 bilioni ikilinganishwa na TZS 311.0 bilioni katika kipindi kama hicho mwaka 2022, ikiwa ni ongezeko la asilimia 6.2. Mikopo hii ilitumika kugharamia miradi mbalimbali ya maendeleo katika nchi. Aidha, hadi kufikia Machi 2023, Mikopo iliyokopwa kupitia Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miradi iliyotekelezwa Zanzibar imefikia TZS 2,381.73 bilioni ikilinganishwa na TZS 892 bilioni kwa kipindi kama hicho mwaka 2022.

SURA YA KUMI

10.0 UFUATILIAJI WA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO 2022/23 KWA KIPINDI CHA JULAI 2022 HADI MACHI 2023

Zanzibar ikiwa inatekeleza Dira ya Maendeleo ya Zanzibar ya 2050 na Mpango wa Maendeleo wa Zanzibar (ZADEP) (2021-2026), Mpango wa Maendeleo wa mwaka 2022/23 ni mwendelezo wa utekelezaji wa Programu na Miradi ya Maendeleo. Kwa mwaka 2022/2023, jumla ya Programu na Miradi 86 (Programu mpya ni nne (4) na Miradi mipya ni 16) ilipangwa kutekelezwa na kupangiwa jumla ya TZS 1,352.19 bilioni. Kati ya fedha hizo, Serikali ilipanga kutumia TZS 682.54 bilioni sawa na asilimia 50.47 ya bajeti ya Maendeleo kutoka fedha za vyanzo vya ndani na TZS 669.65 bilioni sawa na asilimia 49.53 zilipangwa kutolewa na Washirika wa Maendeleo (TZS 62.78 bilioni ni msaada na TZS 606.86 bilioni ni mkopo). Kati ya TZS 1,352.19 zilopangwa kugharamia Programu na Miradi ya kimkakati ni TZS 748.2 bilioni na TZS 603.9 bilioni zilipangwa kutumika kwa Programu na Miradi mengineyo. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, jumla ya TZS 878.9 bilioni sawa na asilimia 65 ya fedha ilipangwa kutumika kwa Programu na Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Serikali ilipanga kutumia TZS 443.65 bilioni sawa na asilimia 50.5 ya bajeti ya Maendeleo kutoka fedha za vyanzo vya ndani na TZS 435.27 bilioni sawa na asilimia 49.5 zilipangwa kutolewa na Washirika wa Maendeleo. Kati ya TZS 878.9 bilioni, zilopangwa kugharamia Programu na Miradi ya kimkakati ni TZS 486.32 bilioni na TZS 392.52 bilioni zilipangwa kutumika kwa Programu na Miradi mengineyo.

10.1 Utekelezaji Kifedha kutoka Julai 2022-Machi 2023

Jumla ya TZS 276.04 bilioni sawa na asilimia 31 ya bajeti iliyopangwa ya TZS 878.9 kwa mwaka 2022/23 zilipatikana na kutumika katika kipindi cha Julai 2022-Machi 2023 katika utekelezaji wa Programu na Miradi ya Maendeleo. Jumla ya TZS 172.1 bilioni sawa na asilimia 39 ya lengo

la TZS 443.65 zilipatikana kutoka Serikalini na TZS 112.8 bilioni sawa na asilimia 26 ya lengo la TZS 435.27 bilioni zilipatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo. Jumla ya Programu na Miradi 54 sawa na asilimia 63 ya Programu na Miradi yote 86 ilipangiwa fedha za Serikali. Programu na Miradi 20 sawa na asilimia 23 ilipangiwa fedha za Serikali na Washirika wa Maendeleo kwa pamoja. Programu na Miradi 12 sawa na asilimia 14 ilipangiwa fedha kutoka kwa Washirika wa Maendeleo pekee. Jumla ya Programu na Miradi 36 sawa na asilimia 42 ilingiziwa fedha kwa kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kati ya Programu na Miradi iliyopangiwa fedha na Serikali pekee (54), Programu na Miradi 18 sawa na asilimia 33 ilingiziwa fedha katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kati ya Programu na Miradi iliyopangiwa fedha na Washirika wa Maendeleo pekee (12), jumla ya Programu na Miradi 4 sawa na asilimia 33 ilingiziwa fedha katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Jumla ya Programu na Miradi 6 kati ya 20 sawa na asilimia 30 ilingiziwa fedha kwa pamoja kati ya Serikali na Washirika wa Maendeleo.

10.2 Utekelezaji wa Maeneo ya Kimkakati

Utekelezaji wa Mpango wa Maendeleo kwa mwaka 2022/2023 unatekeleza Mpango wa Maendeleo wa Zanzibar (ZADEP 2021-2026) wenye dhamira yakuleta mageuzi ya kiuchumi, kijamii na kupunguza Umaskini kwa kutekeleza maeneo matano ya Kimkakati ambayo ni: (i) Kutumia Fursa za Uchumi wa Buluu; (ii) Mazingira Wezeshi na Uimarishaji wa Miundombinu; (iii) Kuimarisha Mageuzi ya Kiuchumi; (iv) Rasilimali Watu na Huduma za Kijamii; na (v) Utawala Bora na Uhimilivu. Utekelezaji wa Maeneo ya Kimkakati kwa kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 ni kama ifuatavyo:-

i) Kuweka Mazingira Wezeshi na Kuimarisha Miundombinu:

a) Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege - Pemba

Mradi wa kujenga Uwanja wa Ndege wa Pemba na kuwa Uwanja wa Ndege wenye hadhi ya Kimataifa utakapokamilika. Kufikia mwezi wa Machi, 2023 Mkataba kwa ajili ya ujenzi wa Uwanja cha Ndege wa Pemba umeshasainiwa baina ya Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Uchukuzi na

Kampuni ya Propav kwa kushirikiana na Kampuni ya MECCO. Vile vile, Mkataba wa Makubaliano ya Mkopo tayari umeshawasilishwa katika Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kampuni ya “United Kingdom Export Finance” (UKEF) kupitia Citi Bank kwa ajili ya kuupitia na kusainiwa ili hatua za ujenzi ziweze kuanza.

b) Programu ya Ujenzi wa Barabara Kuu

Ujenzi wa barabara kwa kiwango cha lami, mitaro pamoja na uwekaji wa taa na alama za barabarani kwa barabara kuu zenye urefu wa kilomita 125.6 kwa Unguja na Pemba unajumuisha: barabara ya Wete – Chake Chake (km 22), Fumba – Kisauni (km 12); Chake Chake – Mkoani (km 43); na Tunguu - Makunduchi (km 48.5). Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi 2023, Programu imepangiwa jumla ya TZS 162.3 bilioni (TZS 24.6 bilioni kutoka Serikalini na TZS 137.6 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi, 2023 jumla ya TZS 11.04 sawa na asilimia 7 ya fedha iliopangwa zimeingizwa (TZS 8.5 kutoka Serikalini na TZS 2.4 kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Mkataba wa Ujenzi wa barabara Chake Chake -Mkoani, Tunguu-Makunduchi na Fumba-Kisauni umeshatiwa saini mnamo tarehe 19 Septemba 2022. Serikali ya Uingereza chini ya ‘United Kingdom Export Finance’ (UKEF) imewasilisha Mkataba wa Mkopo (Loan Agreement) katika Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na tayari Serikali imefanya mapitio ya Mkataba huo. Hatua inayoendelea sasa ni majadiliano ya mwisho (Negotiations) baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Mfuko wa Fedha wa Uingereza - UKEF kwa ajili ya kusaini Mkataba wa Mkopo na hatua za ujenzi kuanza.

Ujenzi wa barabara ya Wete -Chake Chake

Lengo la mradi ni kuweka mazingira mazuri ya barabara kwa kurahisisha usafiri na usafirishaji wa watu na mizigo. Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi 2023, mradi huu umepangiwa jumla ya TZS 11.7 bilioni. Kati ya fedha hizo TZS 5.2 bilioni zilipangwa kutoka Serikalini na TZS 6.5 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo (BADEA). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 11.04 bilioni sawa na asilimia 94.3 zimepatikana. Kati

ya fedha hizo TZS 8.5 bilioni kutoka Serikalini na TZS 2.4 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo (BADEA). Kazi zilizofanyika ni usafishaji wa barabara kwa urefu wa kilomita 10.7, kuondosha udongo usiofaa kwa urefu wa kilomita 3, kujenga kitanda cha barabara kwa urefu wa kilomita 3 na ulipaji fidia kwa wananchi 900 kati ya 1200 waliotathminiwa katika maeneo yatakayoathirika na ujenzi huo. Mjenzi wa barabara hii ni Kampuni ya MECCO.

c) Programu ya Ujenzi wa Barabara za Ndani

Ujenzi wa barabara za ndani zenye urefu wa kilomita 275.9 katika maeneo mbali mbali ya mijini na vijijini Unguja na Pemba kutasaidia kupunguza msongamano katika barabara kuu; kuunganisha vijiji, mitaa na barabara Kuu; kupendzesha haiba ya miji na kuchochea shughuli za kiuchumi na kijamii kwa kurahisisha huduma za usafirishaji wa watu na mizigo pamoja na kuimarika kwa sekta nyengine za kiuchumi ikiwemo sekta ya kilimo na biashara. Programu imeanza mwaka 2021/22, na inatarajiwa kukamilika kwa kipindi cha miaka mitatu (3). Kwa kipindi cha Julai 2022 – Machi 2023, programu hii imepangiwa jumla ya TZS 19.5 bilioni. Hadi kufikia Machi, 2023 jumla ya TZS 13.9 bilioni sawa na asilimia 71.2 zimetolewa kutoka Serikalini. Utekelezaji wa Programu hii ni kwa njia ya Mkataba wa EPC+F (Engineering, Procurement, Construction and Finance) ambayo inatekelezwa na Kampuni ya Eser ya Uturuki. Jumla ya kilomita 18.82 za barabara zimeshakamilika kwa hatua ya kifusi kwa maeneo ya Kidimni-Ubago (km 3.43); Mgenihaji-Kwambani (km 1.87); Mchangani-Dongongwe (km 3.34); Nyamanzi-Cambridge School (km 0.53); Bumbwisudi-Kizimbani (km 2.55); Mwakaje-Mwachealale-Bumbwisudi (km 3.69); Kama Msikitini-Kama KMKM (km 2.29); Upenja-Kibumbwi (km 1.12). Kilomita 2.5 za barabara zinazoendelea na hatua ya kifusi ni Donge Vijibweni-Chaani Masingini (km 2.5). Kilomita 20.96 za barabara zilizokamilika kwa hatua ya lami ni Dimani Sokoni-Dimani Beach (km 1.73); Kombeni-Nyamanzi (km 0.94); Tunguu-Ndijani Mseweni-Mkwajungoma (km 7.49); Jumbi Sokoni-Kibondeni Skuli-Hospitali (km 4.14); Jumbi-IPA-Tunguu (km 4.9); Dunga-Zuze (km 1.76) na Barabara zinazoendelea kwa hatua ya lami ni Cheju-Kibele (km 3.8).

d) Programu ya Matengenezo ya Barabara za Mjini

Matengenezo ya barabara za Mjini ni uimarishaji wa kilomita 103.7 za barabara za miji. Programu imeanza mwaka 2022/23 kwa ujenzi wa barabara za Mkoa wa Mjini Magharibi. Ujenzi utahusisha barabara Kuu, Njia za wapita kwa miguu, Uwekaji wa taa na Ujenzi wa mitaro ya maji. Kukamilika kwa programu hii itakuwa ni kivutio cha mji, kuimarika kwa sekta ya usafirishaji, biashara na utalii. Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi, 2023 programu imepangiwa jumla ya TZS 88.1 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 40.9 bilioni sawa na asilimia 46.4 zimetolewa kutoka Serikalini. Programu ya Matengenezo ya Barabara za Mjini inatekelezwa na Kampuni ya ‘China Civil Engineering Construction Corporation’ (CCECC) kutoka China. Ujenzi umeanza kwa barabara ya Chukwani mwisho – Buyu (km 3.45) na Msumbiji – Kinyang’unya – Mwanakwerekwe (km 5.43) ambazo zipo katika hatua ya usafishaji wa barabara na uwekaji wa fusi tabaka la mwanzo na kuondoa udongo usiofaa. Aidha, ujenzi wa barabara ya Uwanja wa Ndege – Mnazi mmoja umeanza ambayo ni kutoka Mnazi mmoja hadi Kikwajuni. Kwa upande wa ujenzi wa barabara za juu (Fly Over), hatua inayoendelea kwa sasa ni kufanya vipimo vya udongo (Geotechnical Survey) kwa ajili ya ujenzi wa barabara hizo katika maeneo ya mzunguko wa barabara (Round about) za Mwanakwerekwe na Amani.

ii) Kuimarisha Rasilimali Watu na Huduma za Kijamii:

a) Mradi wa Uimarishaji wa Viwanja vya Michezo

Mradi huu umeanza mwaka 2021/2022. Lengo la Mradi ni kuibua na kuendeleza vipaji vya wanamichezo hususan vijana kwa kuweka miundombinu yenye kuhusisha aina mbali mbali za michezo ili kuongeza ushindani wa kimichezo Kitaifa na Kimataifa. Kwa mwaka 2022/2023, mradi huu umepangiwa TZS 3.0 bilioni. Hadi kufikia Machi, 2023 kazi zilizofanyika ni kukamilika kwa zabuni pamoja na tathmini kwa ajili ya ujenzi wa viwanja viwili vya michezo (4 in 1) kwa Pemba Wilaya ya Micheweni (Skuli ya Micheweni) na Wilaya ya Chake- Chake (Gombani).

b) Uimarishaji wa Huduma za Kijamii

Katika kuimarisha huduma za kijamii, Serikali kwa kipindi cha Julai – Machi 2023 imetumia jumla ya TZS 20.8 bilioni. Kati ya fedha hizo jumla ya TZS 15.0 bilioni sawa na asilimia 72.1 kwa ajili ya kukamilisha miradi ya elimu na TZS 1.0 bilioni sawa na asilimia 4.8 kwa ajili ya ukamilishaji wa miradi ya afya, miradi ambayo awali ilitekelezwa kwa fedha za mkopo nafuu kutoka Shirika la Fedha la Dunia (IMF). Fedha zilizotolewa na Serikali zilikuwa ni kwa ajili ya ujenzi wa uzio na ‘landscapping’ katika maeneo yalijengwa Skuli mpya na Hospitali za Wilaya. Aidha, jumla ya TZS 4.8 bilioni sawa na asilimia 23.08 ilitumika kukamilisha ujenzi wa vituo vya wajasiriamali vya kila Wilaya.

iii) Utawala Bora na Uhimilivu:

a) Programu ya Ujenzi wa Ofisi za Serikali Zanzibar

Jumla ya TZS 92.20 bilioni kutoka Serikalini zilipangwa kutumika katika programu hii. Kati ya fedha hizo TZS 75.78 bilioni sawa na asilimia 82.2 kwa ajili ya Ujenzi wa Mji mpya wa Serikali na TZS 16.42 bilioni sawa na asilimia 17.80 kwa ukamilishaji wa kazi za ujenzi na utanuzi wa Ofisi za Serikali ambazo ujenzi wake ulishaanza. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, jumla ya TZS 817 milioni sawa na asilimia moja imetolewa kwa ajili ya malipo ya mwisho katika ujenzi wa Mahakama Kuu - Tunguu. Aidha, kwa upande wa ujenzi wa mji wa Serikali katika kipindi hicho Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya Makaazi ilikuwa katika hatua za utafutaji wa eneo ambalo tayari limeshapatikana katika eneo la Kisakasaka na taratibu za makabidhiano ya umiliki pamoja na michoro zimekamilika.

SURA YA KUMI NA MOJA

11.0 UFUATILIAJI WA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MAENDELEO 2022/2023 KWA KIPINDI CHA JULAI 2022 HADI MACHI 2023

Sura hii inaeleza Ufuatiliaji wa Uwa Programu na Miradi ya Maendeleo kwa kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023 kwa Wizara/Taasisi na Taasisi za Serikali kama ifuatavyo:-

11.1 Ofisi ya Rais Ikulu

a) Mradi wa Uimarishaji wa Nyumba za Viongozi na Nyumba za Serikali

Mradi umeanza mwaka 2019/20 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025. Mradi huu una lengo la kuimarisha makaazi ya Viongozi wakuu wa nchi na kuweka mandhari na mazingira mazuri ya makaazi yao. Ni mradi wa Awamu ya Pili ambao ulipangiwa jumla ya TZS 10.0 bilioni hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022, Machi, 2023, mradi umepangiwa kiasi cha TZS 1.56 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi, 2023 jumla ya TZS 620 milioni sawa na asilimia 40 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa. Kati ya fedha hizo jumla ya TZS 470 milioni zimetumika kwa ununuzi wa nyumba mbili kwa ajili ya ujenzi wa Ofisi ya utunzaji wa Nyaraka na kumbukumbu mbali mbali Kilimani na TZS 150 milioni zimetumika kwa ununuzi wa samani katika Ikulu ndogo ya Rais wa Zanzibar (Laibon) iliyopo Dar es Salaam.

b) Mradi wa Uimarishaji Mfumo wa Ulinzi na Usalama katika Majengo ya Ikulu na Makaazi ya Mheshimiwa Rais

Mradi umeanza mwaka 2022/23 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25. Lengo la mradi ni kuimarisha mfumo wa ulinzi na usalama katika majengo ya Ikulu pamoja na makaazi ya Mheshimiwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi ili kuwa na miundombinu imara na inayokwenda na wakati. Kwa kipindi cha Julai 2022, Machi, 2023, mradi umepangiwa kiasi cha TZS 1.04 bilioni kutoka Serikalini. Hadi

kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 239 milioni sawa na asilimia 23 ya fedha iliyopangwa zimetumika kwa ajili ya kuandaa ‘Delivery Lab ya Afya’ iliyoratibiwa na Taasisi ya Ofisi ya Rais Ufuatiliaji na Usimamizi wa Utendaji Serikali (Presidential Delivery Bureau).

11.2 Ofisi ya Rais - Kazi, Uchumi na Uwekezaji

i) Programu ya Uimarishaji wa Maeneo Huru ya Uwekezaji

Programu hii imeanza mwaka 2021/22 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025, Programu ina lengo la kuimarisha miundombinu wezeshi ya kuvutia uwekezaji ikiwemo barabara, maji, mifumo ya tehamu na umeme ili kuwavutia wawekezaji wa ndani na nje ya nchi na hivyo kuimarisha sekta ya uwekezaji nchini. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023 programu imepangiwa kutumia jumla ya TZS 9.8 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 1.49 bilioni sawa na asilimia 15 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na zimetumika kwa ajili ya ulipaji wa fidia kwa wananchi 217 walioathirika katika maeneo ya ujenzi wa Hospitali ya Al-falas Foundation, Viwanja vya Michezo vya ‘Cricket’ na “International Shopping Mall”.

11.3 Ofisi ya Rais – Fedha na Mipango

i) Programu ya Ujenzi wa Ofisi za Serikali Zanzibar

Programu imeanza mwaka 2011/2012 na ina lengo la kusimamia ujenzi wa Ofisi za Serikali katika maeneo ambayo yamependekezwa na Serikali kwa ajili ya kuweka mazingira bora ya kazi kwa wafanyakazi. Kwa mwaka wa fedha 2022/23, programu imepangiwa jumla ya TZS 92.20 bilioni kutoka Serikalini. Kati ya fedha hizo TZS 75.78 billioni kwa ajili ya ujenzi wa mji mpya wa Serikali na TZS 16.42 bilioni kwa ajili ya ukamilishaji wa kazi za ujenzi na utanuzi wa Ofisi za Serikali ambazo ujenzi wake unaendelea. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 817 milioni ya fedha zilizopangwa zimeingizwa na zimelipwa malipo ya mwisho ya ujenzi

wa Mahkama Kuu ya Tunguu. Aidha kwa upande wa ujenzi wa Ofisi za Serikali, eneo tayari limeshapatikana Kisakasaka, michoro imekamilika na hatua za usafishajiwa eneo zimeanza.

ii) Programu ya Ukuzaji Uchumi Jumuishi Zanzibar (BIG-Z)

Lengo la programu ni kukuza Uchumi Jumuishi Zanzibar kwa kuimarisha miundombinu. Programu imeanza mwaka 2020/2021 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025/2026, imepangiwa kutumia jumla ya TZS 346.5 bilioni hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022, Machi, 2023, jumla ya TZS 30.6 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo zilipangwa kutumika. Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 11.65 bilioni sawa na asilimia 38 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kufanya upembuzi yakinifu wa uendelezaji wa urithi wa kihistoria wa Mji Mkongwe (Green Corridor)	Asilimia upembuzi yakinifu uliyofanyika	100	5	5	Tathmini ya zabuni ya kumpata Mtaalamu wa kufanya upembuzi yakinifu imefanyika na ripoti imeshawasilishwa Benki ya Dunia kwa kupata Ithibati (No Objection)
Ununuzi wa vifaa vya uchunguzi vya maabara ya Taasisi ya Viwango Zanzibar (ZBS)	Asilimia ya hatua ya ununuzi wa vifaa uliofikiwa	100	90	90	Wazabuni wawili ambao ni Lab Equip Ltd na Step Holding Ltd tayari wamepatikana kwa ajili ya usambazaji wa vifaa hivi.
Kuzijengea uwezo Taasisi za Serikali zinazosimamia Maendeleo ya Miji, ikiwemo kuwapatia mafunzo ya muda mfupi watendaji wa Taasisi hizo pamoja na ununuzi wa vitendea kazi	Idadi watendaji waliopatiwa mafunzo.	124	72	58	Watendaji kutoka Manispaa, Mabaraza ya Miji, Halmashauri zote, Mamlaka ya Mazingira, Mamlaka ya Manunuzi na Ugavi, Wizara ya Utalii na Mambo ya Kale, Wizara ya Mawasiliano, Ujenzi na Uchukuzi na ZANROAD waliopatiwa mafunzo yanayohusu Mabadiliko ya Tabianchi, Usimamizi wa taka ngumu, Sera, Sheria na Maadili ya Utunzaji wa kumbukumbu, Ufuatiliaji na Tathmini, Ununuzi na Ugavi na Ukaguzi wa Hesabu za Serikali. Taratibu za Ununuzi wa Vitendea kazi zimeshaanza kwa hatua ya kuomba Ithibati (No Objection) kutoka Benki ya Dunia

Kuunda kamati za kushughulikia malalamiko	Idadi za kamati zilizoundwa	5	5	100	Miradi ya Benki ya Dunia inaweka sharti la lazima la kuundwa kwa Kamati hizi kwa ajili ya kupata ridhaa ya wananchi. Kamati hizo ni kwa ngazi ya Shehia
Kukusanya maoni kwa ajili ya kupata ridhaa ya wananchi kujengewa vituo vya usafirishaji wa taka kwa muda (transfer stations) na vizimba vya kuwekea taka (collection points)	Idadi ya maeneo yaliokusanywa maoni	127	127	100	Miradi ya Benki ya Dunia inaweka sharti la lazima la kuundwa kwa Kamati hizi kwa ajili ya kupata ridhaa ya wananchi.
Kufuatilia hati miliki kwa maeneo ya kujengewa vituo vya usafirishaji wa taka kwa muda (transfer stations) na vizimba vya kuwekea taka (collection points)	Idadi za hati miliki zilizofuatiwa	114	127	88	Miradi ya Benki ya Dunia inaweka sharti la lazima la kupata hati miliki kabla ya kuanza kwa mradi.
Ununuzi wa samani na vitendeakazi vya ofisi ya Uratibu wa Mradi	Asilimia ya manunuzi ya vifaa iliyoifiwa	100	100	100	Samani za Ofisi zimenunuliwa na kuanza kutumika.

11.3.1 Tume ya Mipango Zanzibar

i) Programu ya Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara za Wanyonge Tanzania (MKURABITA)

Kwa upande wa Zanzibar Programu hii imeanza mwaka 2008/2009. Programu ina lengo la kuwakwamua wananchi na umasikini kupitia urasimishaji wa ardhi na biashara ili ziweze kutumika kama dhamana katika juhudi za kujitea maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Wananchi wanaomiliki rasilimali na kuendesha biashara nje ya mfumo usio rasmi waweze kuzirasimisha, kuzitumia na kupata mitaji kwa ajili ya kushiriki

katika uchumi wa kisasa ulio rasmi.

Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, programu ilipangiwa jumla ya TZS 2.9 bilioni (TZS 2.6 bilioni kutoka Serikalini na TZS 325 milioni kutoka Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.) Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 307 zimepatikana sawa na asilimia 10 na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kutayarisha na kuchapisha hati za usajili kwa maeneo yaliyotambuliwa	Idadi ya hati zilizosajiliwa na kuchapishwa	3500	193	5.5	Hati zilizochapishwa ni kutoka maeneo ya Jambiani, Mbweni, Bopwe na Utaani.
Kufanya utambuzi wa ardhi.	Idadi ya viwanja vilivyotambuliwa taarifa zake na kusajiliwa	3500	1680	48	Maeneo yaliyotambuliwa ni Shakani, Mbweni, Mombasa kwa Mchina, Kidoti, Mahonda, Uroa, Fuoni na Amani kwa upande wa Unguja. Bopwe, Utaani na Micheweni kwa upande wa Pemba.
Kutoa mafunzo na kuwahakiki wafanyabiashara kwa kila Wilaya Unguja na Pemba	Idadi ya wafanyabiashara waliopatiwa mafunzo	1650	200	12	Mafunzo ya kuwajengea uwezo wajasimali yametolewa katika Wilaya ya Kusini Unguja na jumla ya wajasiriamali 200 walipatiwa mafunzo hayo na 29 kati yao walisajili majina ya Biashara zao.

Kuanzisha vituo jumuishi vitano vya urasimishaji biashara, vitatu Unguja (Wilaya ya Kaskazini 'B', Kati na Magharibi 'A') na viwili Pemba (Wilaya ya Wete na Mkoani)	Idadi ya vilivyoanzishwa	5	0	0	Fedha zilizopatikana jumla ya TZS 94.52 milioni zilitumika kwa kukamilisha Kituo Jumuishi Wilaya ya Chake-Chake Pemba.
Ununuzi wa 'GPS Machine' mbili na vitendea kazi vya Ofisi	Idadi ya zilizoununuliwa	2	0	0	Taratibu za zabuni zimekamilika na vifaa tayari vimeagizwa.
Kuratibu vikao viwili vya Kamati Kiongozi na vikao vinne vya Kamati ya Wataalamu	Idadi ya vilivyoratibiwa	6	4	67	Vikao viwili vya Kamati Kiongozi na vikao viwili vya Kamati ya Wataalamu vimefanyika.
Kufanya ufuatiliaji na tathmini wa shughuli za MKURABITA	Idadi ya ziara zilizofanyika	4	2	50	Ziara zimefanyika na maeneo yaliyotembelewa ni pamoja na Jambiani, Meya, Mwanakwerekwe, Mkotoni na Makunduchi kwa Unguja na Gombani na Konde kwa Pemba
Ujenzi wa Masjala ya ardhi Unguja	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	100	100	Masjala ya Ardhi imejengwa katika eneo la Mwanakwerekwe na tayari imekamilika.
Kutoa elimu ya uhamasishaji na kushiriki maonesho	Idadi ya vilivyotayarishwa	10	4	40	Elimu ya Uhamasishaji imefanyika kupitia vyombo vya Habari vya ndani.
	Idadi ya maonesho yaliyofanyika	2	1	50	Ushiriki wa maonesho umefanyika kwa nia ya kujitangaza.

11.3.2 Ofisi ya Mtakwimu Mkuu wa Serikali.

a) Mradi wa Uendelezaji Takwimu Zanzibar (ZSDP)

Mradi una lengo la kuimarisha upatikanaji na usimamiaji wa takwimu sahihi katika mfumo wa takwimu Zanzibar ambazo zitatumika kwa ajili ya kufuatilia na kutathmini Mipango ya Maendeleo ya Kisekta, Kitaiifa, Kikanda na Kimataifa. Mradi huu umeanza mwaka 2019/20 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2022/23. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 8.6 bilioni (TZS 325 milioni kutoka Serikalini na TZS 8.29 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 5.9 bilioni sawa na asilimia 68 ya fedha iliyopangwa zimepatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kufanya Sensa ya Watu na Makaazi ya mwaka 2022	Idadi ya ripoti zilizotolewa	1	1	100	Matokeo ya mwanzo yameshatolewa na kwa upande wa Zanzibar yanaonyesha kuwa Zanzibar inakadiriwa kuwa na watu 1,889,773 (wanawake ni 974,281 sawa na asilimia 52 na wanaume ni 915,492 sawa na asilimia 48).
Utekelezaji wa Mpango wa Uimarishaji Takwimu Tanzania (TSMP II)	Asilimia ya utekelezaji iliofikiwa	100	30	30	Mpango wa Uimarishaji wa (TSMP II) umeshaandaliwa na Makubaliano na Benki ya Dunia yameshafanyika na utekelezaji wake unatarajiwa ndani ya mwaka wa fedha 2023/24
Kuratibu upatikanaji wa viashiria vya jinsia	Asilimia ya uratibu iliofikiwa	100	100	100	Upatikanaji wa viashiria vya jinsia vimepatikana, hatua ya uchambuzi wa takwimu zinaendelea.

Kufanya Utafiti wa Viashiria vya Ukimwi 'HIV impact Survey (THIS)'	Asilimia ya utafiti iliofikwa	100	75	75	Kazi ya ukusanyaji wa taarifa imekamilika na kinachoendelea sasa ni uhabarizi wa taarifa hizo.
--	-------------------------------	-----	----	----	--

11.4 Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa, Serikali za Mitaa na Idara Maalum za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ)

11.4.1 Idara ya Uratibu wa Idara Maalum za SMZ

a) Mradi wa Uwekaji wa Kamera na Vifaa vya Ulinzi (Zanzibar Salama)

Mradi huu ulikuwa ni wa Awamu mbili. Awamu ya kwanza ilianza mwaka 2015/16 na ilikamilika mwaka 2019/20 na Awamu ya pili imeanza mwaka 2020/21 na kukamilika mwaka 2022/23. Mradi ulikua na lengo la kuimarisha ulinzi katika maeneo yote ili kuweka mazingira salama kwa wananchi na wageni katika maeneo mbali mbali ya Zanzibar. Mradi umepangiwa kutumia jumla ya TZS 24.77 bilioni kutoka Serikalini kwa Awamu ya pili hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 4.8 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 6.2 bilioni sawa na asilimia 130 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuendelea na kazi za uwekaji wa kamera na vifaa vya ulinzi na usalama	Asilimia ya uwekaji wa miundombinu ya kamera iliyofikiwa	100	100	100	Kamera zimewekwa katika maeneo ya Wilaya ya Magharibi 'A' na 'B' kwa Unguja, Chake-Chake, Mkoani na Wete kwa Pemba
Kujenga vituo vya kupokea na kufuatilia taarifa za matukio katika maeneo ya Mkoani, Chake -Chake na Wete kwa Pemba pamoja na ukarabati wa kituo kikuu cha taarifa Unguja (Maisara)	Idadi ya vituo vilivyvo jengwa	3	0	0	Ujenzi wa vituo vitatu (3) katika maeneo ya Mkoani, Chake -Chake na Wete kwa Pemba wanakamilisha taratibu za manunuzi.
Kufanya matengenezo ya mifumo na vifaa vya mradi	Asilimia ya ukarabati iliyofanyika	100	10	10	Ukarabati unaendelea.
Ununuzi wa vitendea kazi vya mradi	Asilimia ya matengenezo iliyofikiwa	100	100	100	
Kuwapatia mafunzo wafanyakazi wa mradi	Asilimia ya vitendeakazi vilivyounuliwa	100	0	0	Taratibu za manunuzi zimekamilika.
	Idadi ya wafanyakazi waliopatiwa mafunzo	100	0	0	Shughuli hii haikufanyika kutokana na kuchelewa kupatikana kwa Mshauri Elekezi wa mafunzo hayo. Hata hivyo, mafunzo hayo tayari yameanza.

Kufanya shughuli za uendeshaji na utawala za mradi.	Asilimia ya huduma za uendeshaji zilizotolewa	100	100	100	Katika Uendeshaji wa Mradi Jumla ya maafisa na wapiganaji 15 wamepewa uhamisho wa kwenda Pemba pamoja na kusafirisha pikipiki 4 na gari 1 kwenda kutoa huduma katika kisiwa cha Pemba. Ununuzi wa mafuta na umeme umeendelea kufanyika na safari 4 za kikazi za ufuatiliaji wa mradi Kisiwani Pemba zimefanyika.
---	---	-----	-----	-----	--

11.4.2 Wakala wa Usajili wa Matukio ya Kijamii Zanzibar

a) Mradi wa Kuimarisha Mfumo wa Usajili

Mradi una lengo la kuimarisha taarifa na usalama wa mfumo wa usajili wa taarifa za matukio ya kijamii (Civil Registration and Vital Statistics (CRVS)) na mfumo wa vitambulisho mbali mbali (Multi IDs). Mradi umeanza mwaka 2021/22 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2025/26. Mradi umepangiwa kutumia jumla ya TZS 7.0 bilioni kutoka Serikalini hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, una jumla ya TZS 715 milioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 336.7 milioni sawa na asilimia 47 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuimarisha Mfumo wa CRVS	Asilimia ya uimarishaji wa mfumo wa CRVS	100	85	85	Uhamishaji wa taarifa kutoka katika mfumo wa zamani kuja katika mfumo mpya umefanyika.
Kuimarisha mfumo wa vitambulisho mbali (Multi IDs)	Asilimia ya uimarishaji wa mfumo wa Multi IDs	100	85	85	Mfumo wa Multi IDs umekamilika na upo katika hatua ya majaribio.
Uingizaji wa nyaraka ngumu katika mfumo wa usajili	Idadi ya Nyaraka zilizozingizwa	405,000	56,666	14	Zoezi la uingizwaji wa kumbukumbu linaendelea katika Skuli ya Dkt Magufuli kwa kuziingiza nyaraka zote ngumu kutoka katika mfumo wa makaratasi na kuziweka katika mfumo laini (Soft copy)

11.4.3 Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo (KMKM)

a) Mradi wa Uwekaji wa Rada

Mradi wa Uwekaji Rada umeanzishwa kwa lengo la kuimarisha ulinzi na usalama katika ukanda wa bahari ya Zanzibar. Mradi unatekelezwa kupitia fedha za Serikali pekee na kwa mwaka 2022/23, umepangiwa jumla ya TZS 9.3 bilioni. Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi, 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 6.0 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 1.7 bilioni kutoka Serikalini ambayo sawa na asilimia 29 ya fedha iliyopangwa na zimetumika kwa ajili ya kukamilisha malipo ya *Decompression Chamber*.

11.4.4 Jeshi la Kujenga Uchumi (JKU)

a) Mradi wa Ujenzi wa Nyumba na Mahanga ya Kambi za JKU

Mradi una lengo la kutekeleza azma ya Serikali ya kuhakikisha kuwa Watendaji wa Idara Maalum za SMZ wanafanya kazi zao katika mazingira mazuri. Mradi huu umeanza mwaka 2017/18 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25. Mradi huu umepangiwa kutumia jumla ya TZS 15.54 bilioni kutoka Serikalini hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi, 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 2.1 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 2.0 bilioni sawa na asilimia 95 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Ujenzi wa Ofisi Kuu ya Wawi - Pemba	Asilimia ya ujenzi iliyoifiwa	100	85	85	Kwa sasa ujenzi upo katika hatua za mwisho kukamilika. Kazi zinazoendelea ni kuweka madirisha ya <i>aluminium</i> na upakaji wa rangi.
Kukamilisha ujenzi wa mahanga mawili na Ofisi ya Chambani - Pemba	Asilimia ya ujenzi iliyoifiwa	100	65	65	Ujenzi wa Mahanga na Ofisi unaendelea ukiwa katika hatua tofauti.
Kukamilisha ujenzi wa mahanga mawili na Ofisi ya Bambi Kim - Unguja	Asilimia ya ujenzi iliyoifiwa	100	95	95	Ujenzi wa mahanga na jengo la Ofisi tayari yameshakamilika. Kazi zinazoendelea ni <i>finishing</i> ikiwemo na kupaka rangi.

11.4.5 Kikosi cha Zimamoto na Uokozi.

a) Mradi wa Ujenzi wa Mahanga na Nyumba za Maaskari

Mradi huu umeanza mwaka 2017/18 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25. Mradi una lengo la kutekeleza azma ya Serikali ya kuhakikisha kuwa Watendaji wa Idara Maalum za SMZ wanafanya kazi zao katika mazingira mazuri. jumla ya TZS 8.81 bilioni zimepangwa kutoka Serikalini hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi,2023, mradi una jumla ya TZS 2.6 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 1.4 bilioni sawa na asilimia 54 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kwa ajili ya ujenzi wa vituo na mahanga mawili katika maeneo ya Paje, Kiwengwa na Kibuteni kwa Uguja na Tasini kwa Pemba. Hata hivyo, uhaulishaji umefanyika na fedha hizo zimetumika kwa ujenzi wa Kituo cha Zimamoto na Uokozi Wete, ujenzi wa Afisi ya Zimamoto Kanda ya Kaskazini, Hanga na Bwalo la kulia chakula kwa Askari pamoja na ujenzi wa Mahanga mawili Finya.

b) Mradi wa Ununuzi wa Magari na Vifaa vya Kuzimia Moto

Mradi huu umeanza mwaka 2021/22 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2022/23. Mradi una lengo la kukabiliana na maafa yanayosababishwa na majanga ya moto kwa wakaazi wa Zanzibar wakiwemo wananchi, wageni na mali zao, majanga yanayotokana na meli za abiria na mizigo na vyombo vyengine vya usafiri wa baharini na nchi kavu. Mradi huu umepangiwa kutumia jumla ya TZS 4.0 bilioni kutoka Serikalini hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi, 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 1.3 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 704.7 milioni sawa na asilimia 54 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kwa ajili ya ununuzi wa magari mawili ya kuzimia moto. Hata hivyo, Kikosi kimefanya malipo ya deni la ununuzi wa gari mbili zilizoununuliwa katika mwaka wa fedha 2021/22 ambapo tayari zinatoa huduma za uokozi na uzimaji moto. Taratibu za manunuzi kwa gari nyengine mbili zilizopangwa kununuliwa katika mwaka wa fedha 2022/23 upo katika hatua ya kumpata mzabuni.

11.5 Ofisi ya Makamo wa Kwanza wa Rais

a) Mradi wa Kukabiliana na Mabadiliko ya Tabianchi na Usimamizi wa Mazingira

Mradi una lengo la kuhimili mabadiliko ya tabianchi katika ukanda wa pwani, kuyafanyia tathmini maeneo yaliyo hatarini kutokana na mabadiliko ya tabianchi, pamoja na kushajihisha uhifadhi wa mazingira kwa maendeleo endelevu ili kurejesha uoto wa kijani wa asili. Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi, 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 2.93 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 137.0 milioni sawa na asilimia 5 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na zimetumika kwa ajili ya malipo ya ujenzi wa ukuta wa kuzuia maji ya bahari Kojani Pemba.

b) Mradi wa Kuimarisha Uhimili wa Mabadiliko ya Tabianchi kwa Jamii ya Pwani

Mradi huu umeanza mwaka 2021/22 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2023/24 mradi una lengo la kuendeleza shughuli za uimarishaji wa uhimili wa mabadiliko ya tabianchi kupitia masuluhisho ya vitendo na ya kiubunifu Unguja na Pemba. Mradi umepangiwa kutumia jumla ya TZS 2.32 bilioni kutoka Serikalini na Washirika wa Maendeleo hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 517 milioni kutoka Washirika wa Maendeleo. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 29 milioni sawa na asilimia 6 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kujenga bwawa la kuhifadha maji kwa ajili ya kilimo katika eneo la Bumbwini Mafufuni	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	100	100	Ujenzi wa bwawa umekamilika tayari kwa matumizi.
Ku wajengea uwezo jamii waweze kuanzisha shughuli mbadala za kujipatia kipato ikiwemo kilimo cha mboga mboga, ufugaji wa samaki, vitalu vya miti na ufugaji wa nyuki	Idadi ya Mafunzo juu ya kurejesha uotoasili wa pwani yaliyofanyika.	3	3	100	Mafunzo yametolewa kama ilivyopangwa.
	Idadi ya Mafunzo juu ya kilimo cha mboga mboga yaliyofanyika	3	3	100	
	Idadi ya Mafunzo juu ya ufugaji wa samaki yaliyofanyika	3	3	100	
	Idadi ya Mafunzo juu ya ufugaji wa nyuki yaliyofanyika	3	3	100	

11.5.1 Mamlaka ya Kudhibiti na Kupambana na Madawa ya Kulevya

a) Mradi wa Kuimarisha Mamlaka ya Kupambana na Madawa ya Kulevya

Mradi huu umeanza utekelezaji wake Awamu ya Pili (II) mwaka 2018/2019 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2023/24 mradi una lengo la kuimarisha Kituo cha matibabu na kurekebisha tabia kwa watumiaji wa dawa za kulevya. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 2.3 bilioni kutoka

Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 700 milioni sawa na asilimia 30 ya fedha iliyoipangwa kutoka Serikali zimepatikana na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kukamilisha jengo la Kituo cha tiba na marekebisho ya tabia – Kidimni	Asilimia ya ukamilishaji wa jengo iliyofikiwa.	100	70	70	Majengo yako katika hatua ya <i>finishing</i>
Kujenga jengo la utawala katika kituo cha tiba – Kidimni	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa.	100	65	65	
Kujenga nyumba za wafanyakazi	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa.	100	80	80	

11.6 Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais - Sera, Uratibu na Baraza la Wawakilishi

i) Programu ya Mpango wa Kunusuru Kaya Masikini Awamu ya Tatu (TASAF III) Kipindi cha Pili

Programu imeanza mwaka 2020/21 kwa Awamu ya tatu na inatarajiwa kukamilika mwaka 2024/25 programu ina lengo la kuziwezesha kaya masikini zaidi kuongeza kipato, fursa na uwezo wa kugharamia mahitaji muhimu ya kibinadamu hasa chakula, afya na elimu. Programu inakusudia kutekeleza miradi iliyoibuliwa na wananchi katika nyanja mbali za elimu, afya, maji safi na ajira za muda kwa lengo la kuwawezesha wananchi ili waweze kujikwamua na umasikini.

Programu hii imepangiwa kutumia jumla ya TZS 112.2 bilioni kutoka Serikalini na Washirika wa Maendeleo hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022,-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 9.6 bilioni (TZS 65 milioni kutoka Serikalini na TZS 9.5 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 5.7 bilioni sawa na asilimia 59 zimeingizwa kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na TZS 25 milioni sawa na asilimia 38 kutoka Serikalini na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kufanya malipo kwa kaya masikini	Idadi ya walengwa waliopokea malipo	54,133	49,328	91	Malipo yametolewa kwa Kaya Masikini zaidi (walengwa wa mradi)
Kusimamia ujenzi wa kituo cha afya daraja la pili Shehia ya Uzi	Asilimia ya ujenzi uliofikiwa	100	73	73	Ujenzi upo katika hatua za mwisho za kumalizia
Kusimamia ujenzi wa jengo la Mama na Mtoto Shehia ya Donge Pwani	Asilimia ya ujenzi uliofikiwa	100	94	94	Ujenzi upo katika hatua za mwisho za kumalizia
Kusimamia ujenzi wa madarasa Skuli ya Piki	Asilimia ya Ujenzi iliyofikiwa	100	95	95	Ujenzi wa madarasa matatu upo katika hatua za mwisho kukamilika, kazi inayoendelea ni kuweka tarazo.
Kufanya ukarabati wa madarasa, vyoo, ukuta na Ofisi ya Mwalimu Mkuu na Walimu wa kawaida kwa Skuli ya Piki	Asilimia Ukarabati uliofikiwa	100	85	85	Ujenzi unaendelea ukiwa katika hatua ya kuweka madirisha na kusugua tarazo
Kusimamia utekelezaji wa Miradi ya kutoa ajira za Muda kwa Walengwa kupitia Ununuzi wa vifaa vya kutendea kazi kwa Unguja na Pemba	Asilimia utekelezaji miradi	100	85	85	Miradi inaendelea kusimamiwa na kutoa ajira za muda kwa Kaya za Walengwa kupitia Shehia 244 za Unguja na Pemba iliyohusisha sekta ya Kilimo, Umwagiliaji, Barabara, Mazingira na Misitu
	Idadi ya ajira zilizotolewa	36,571	36,571	100	Unguja 14,822 na Pemba 21,749

Kuratibu zoezi la uhakiki kwa Kaya zilizotolewa kimakosa katika Mfumo	Idadi ya Kaya zilizohakikiwa	166	124	75	Kaya 22 kati ya Kaya 166 hazikuhakikiwa kwa kupoteza sifa ikiwemo kufariki na kuhama kwa Kaya hizo
Kuratibu na kusimamia zoezi la uhakiki wa Kaya Walengwa kupima tathmini ya mafanikio ya utekelezaji wa Awamu ya pili ya Mpango wa Kunusuru Kaya maskini Zanzibar	Idadi ya Kaya zilizohakikiwa na kupima tathmini ya mafanikio ya utekelezaji	30,833	29,575	96	Kaya 1,258 hazikujitokeza katika zoezi la uhakiki kwa Unguja na Pemba kwa Shehia 204 za Awamu ya kwanza ya utekelezaji wa Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini
Kusimamia mafunzo kwa Shehia 11 ya uundaji wa Mipango rahisi ya biashara	Idadi ya Shehia zilizopewa mafunzo	1,720	1,720	100	Jumla ya Kaya 1,720 zilipatiwa mafunzo kwa Shehia 11 za kupima tathmini ya matokeo (impact Evaluation)
Kufanya malipo ya ruzuku ya uzalishaji	Idadi ya Kaya zilizopokea ruzuku	21,300	18,767	88	Zoezi la malipo ya ruzuku ya uzalishaji linaendelea kupitia benki na simu za mkononi. Hata hivyo, baadhi ya Kaya zimechelewa kuingiziwa ruzuku kutokana na kutofanana kwa usajili wa namba zao.
Kusimamia utengenezaji wa masanduku ya vikundi vya kuweka akiba	Idadi ya masanduku yaliyotengenezwa	1,417	1,417	100	Masanduku ya vikundi vya kuweka akiba yametengenezwa.

11.7 Wizara ya Afya

i) Programu ya Kumaliza Maradhi ya Malaria Zanzibar

Programu hii imeanza mwaka 2018 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2023. Programu ina lengo la kutokomeza maradhi ya Malaria kwa kuhakikisha kwamba Zanzibar bila ya Malaria. Programu imepangiwa kutumia jumla ya TZS 3.93 bilioni kutoka Serikalini na Washirika wa Maendeleo hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022,-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 2.6 bilioni (TZS 333 milioni kutoka Serikalini na TZS 2.2 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 1.4 bilioni sawa na asilimia 56 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Ununuzi wa dawa za kutibu Ugonjwa wa Malaria	Asilimia ya dawa za Malaria zilizonunuliwa	100	100	100	Wagonjwa wote waliogunduliwa na vimelea vya Malaria walipatiwa tiba.
Udhibiti wa mbu waenezao Malaria	Idadi ya mbu waenezao ugonjwa wa Malaria waliokusanywa kwa ajili ya uchunguzi wa vinasaba	2,000	1,171	58.6	Mbu waliokamatwa aina ya <i>Anofelis gambiae</i> na <i>Anofelis fenestus</i> wenye tabia ya kula nje na kupumzika nje. (Unguja – 608 na Pemba 563)

	Idadi ya nyumba zilizopigwa dawa	45,000	43,500	97	Jumla ya Shehia 49 za Unguja (Wilaya ya Magharibi A, B, Kati na Kusini) zilizopigwa dawa kutokana na kuripotiwa uwepo wa kiwango kikubwa cha maambukizi ya ugonjwa wa Malaria.
	Idadi ya vyandarua vilivyogawiwa katika Kliniki	76,500	73,342	96	Utumiaji wa vyandarua umeongezeka kwa mama wajawazito na watoto
	Idadi ya nyumba zilizofuatiwa na kutizama ubora wa wa viwango vya 'IRS' (Indoor Residual Spraying)	45	150	333	Programu imevuka lengo lililowekwa na kutokana na kuongezeka kwa wagonjwa wa Malaria katika Shehia
	Idadi ya Shehia zilizowekwa dawa kwenye madimbwi ya kuuwa viluilui	388	90	23	Shehia zilizowekwa dawa Unguja – 45 na Pemba -45

Ufuatiliaji na tathmini kwa Wagonjwa wa Malaria	Idadi ya wagonjwa waliogundulika na Malaria na kufuatiliwa	2,194	1,893	86	Kazi hii ni endelevu kwa wanaogundulika na ugonjwa wa Malaria.
	Idadi ya vituo vya afya vilivyotuma taarifa za Malaria kwa wakati	100	93	93	Kazi hii ni endelevu
	Idadi ya vipindi vilivyorushwa	25	18	72	Uhamasishaji juu ya kujikinga na ugonjwa wa Malaria unaendelea.

ii) Programu Shirikishi ya Huduma za Afya ya Uzazi wa Mama na Mtoto

Programu ina lengo la kupunguza vifo vitokanavyo na uzazi pamoja na vifo vya watoto walio chini ya umri wa miaka mitano. Kwa kipindi cha Julai 2022 - Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 2.1bilioni (TZS 986 milioni kutoka Serikalini na TZS 1.1 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 2.5 bilioni sawa na asilimia 119 ya fedha iliyopangwa imepatikana. Kati ya fedha hizo TZS 387 milioni sawa na asilimia 39 kutoka Serikalini na TZS 2.1 bilioni sawa na asilimia 190 kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuimarisha huduma za afya ya uzazi na kupunguza vifo vya mama na mtoto	Idadi ya vifo vya watoto wachanga vilivyohakikiwa	1,099	840	76	Matokeo ya uhakiki yamebainisha miongoni mwa sababu za vifo hivyo ni watoto kukosa hewa wakati wa kuzaliwa, uzito pungufu, matatizo yatoakanayo na ,mtoto njiti.
	Idadi ya vifo vitokanavyo na uzazi vilivyohakikiwa	46	46	100	Sababu za vifo ni kifafa cha mimba, upungufu wa damu na kutokwa na damu nyingi wakati wa ujauzito na kisukari
	Idadi ya mama wajawazito waliohudhuria kliniki angalau mara moja	59,905	52,891	88	Kina mama 52,891 waliohudhuria kliniki kati ya kina mama 59,905 waliotarajiwa.
	Idadi ya Vituo vya afya vya Serikali vinavyotoa huduma za dharura wakati wa kujifungua	65	74	113	Vituo vinavyotoa huduma za dharura wakati wakujifungua vimeongezeka kwa zaidi ya lengo kwa Unguja na Pemba.
	Idadi ya akina mama wanaopata huduma ya afya ndani ya masaa 48 baada ya kujifungua	59,905	38,097	64	Takwimu zinaonesha bado kuna tatizo la akina mama wanaojifungulia majumbani
	Idadi ya wateja wapya wanaotumia njia za kisasa za uzazi wa mpango	356,140	23,644	6.63	Jumla ya wasichana 23,644 walijiunga na njia za kisasa za uzazi wa mpango.

Kuimarisha huduma za chanjo za mama na watoto	Idadi ya waliochanjwa PENTA 3 kwa watoto chini ya mwaka ,mmoja	53,374	45,016	84	Jumla ya watoto walipatiwa chanjo ya PENTA 3.
	Idadi ya wasichana waliopatiwa chanjo ya Saratani ya shingo ya kizazi	17,845	18,529	104	Wasichana wenye umri kati ya miaka 9 mpaka miaka 14 wamepatiwa chanjo. Ongezeko hilo limetokana na kuanzishwa programu maalum ya kuwachanja wasichana maskulini
Ugunduzi wa mapema wa watoto wanaopata ulemavu wa ghafla (acute flaccid paralysis) na Ugonjwa wa surua	Idadi ya watoto waliogundulika kuwa na ulemavu wa ghafla	7	6	86	Jitahada za kuwagundua mapema zinaendelea ili kuepusha madhara makubwa zaidi kutokea.
	Idadi ya visa vya ugonjwa wa surua zilizoripotiwa	157	2,245	1,430	Visa hivi vimetokea kutokana na kutokea kwa mripuko mkubwa wa maradhi ya surua uliolikumbuka Taifa

iii) Programu ya Kudhibiti Maradhi ya UKIMWI, Homa ya Ini, Kifua Kikuu na Ukoma

Programu ina lengo la kupunguza na kudhibiti kasi ya maambukizi ya Virusi vya UKIMWI, kupunguza vifo vinavyotokana na maradhi ya Kifua Kikuu na kupunguza maambukizi ya Ukoma. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 3.3 bilioni (TZS 61.2 milioni kutoka Serikalini na TZS 3.2 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 6.3 bilioni sawa na asilimia 193 zimetolewa. TZS 5.6 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na TZS 639.7 milioni kutoka Serikalini na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuimarisha utoaji wa huduma za UKIMWI, Homa ya Ini, Kifua Kikuu na Ukoma	Idadi ya watu waliopata ushauri nasaha na kupimwa VVU na UKIMWI	1,762,989	93,912	5.3	Huduma zinaendelea kutolewa. Bado kuna upungufu wa watowa huduma mahiri katika vituo Unguja na Pemba.
Kuimarisha huduma za UKIMWI kwa makundi maalum na makundi hatarishi	Idadi ya watu waliogundulika na maradhi na kuanzishwa matibabu	7,497	8,417	112	Makundi maalum na makundi hatarishi yanaendelea kuwa ni waathirika wakubwa wa ugonjwa wa UKIMWI
Kuimarisha huduma za matibabu kwa watu katika makundi maalumu wanaoishi na VVU	Idadi ya watu wanaoishi na VVU waliopatiwa ARV's	8,417	8,263	98	Shabaha haikufikiwa kwa sababu ya kutumia makisio mapya ya <i>spectrum</i> kwa Zanzibar ambayo ni kubwa ukilinganisha na <i>old spectrum</i> lakini wote waliosajiliwa wameanzishiwa dawa na kufuatiliwa kwa muda wa miezi 3.

	Idadi ya watu waliogundulika na maradhi ya kujamiiana na kuanzishwa matibabu	30,173	26,722	89	
Kuimarisha utoaji wa huduma za kinga na tiba kwa watu wenye ugonjwa wa homa ya ini B	Idadi ya watu waliogundulika na virusi vya homa ya Ini B na kuanza matibabu	1,762,989	87	0.005	Jumla ya wagonjwa 1,654 wamesajiliwa kati ya hao 87 wanaendelea na matibabu ya homa ya Ini B kwa ajili ya kupunguza makali ya virusi hivyo
	Idadi ya watu waliochunguzwa virusi vya homa ya ini B	1,762,989	19,103	1.1	Huduma hizi zinapatikana katika kliniki za Hospitali ya Rufaa ya Mnazi Mmoja na Hospitali za Wilaya ya Kivunge na Chake Chake
Kuimarisha ugunduzi wa wagonjwa wa ukoma na kuwapa matibabu sahihi	Idadi ya wagonjwa wa Ukoma waliopatiwa matibabu	127	78	61	Idadi hiyo inajumuisha wagonjwa 69 Uguja na tisa (9) kwa upande wa emba
Kuimarisha ugunduzi wa Ugonjwa wa Kifua Kikuu na kutoa matibabu sahihi	Idadi ya wagonjwa wa Kifua Kikuu waliogunduliwa na kupatiwa Matibabu sahihi	1,166	713	61	Lengo halikufikiwa kutokana na mchango mdogo wa vituo vya binafsi na Jumuiya Zisizo za Kiserikali katika kuibua wagonjwa
Kuimarisha ugunduzi wa ugonjwa wa Kifua Kikuu sugu	Idadi ya wagonjwa wa kifua kikuu sugu waliogunduliwa na kupatiwa matibabu	14	5	36	

Kuimarisha huduma ya utoaji wa kinga ya maambukizi ya VVU kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto	Idadi ya mama wanaohudhuria kliniki wanaopatiwa huduma za upimaji wa VVU	59,905	43,357	72
--	--	--------	--------	----

iv) Mradi wa Bima ya Afya Zanzibar

Mradi umeanza mwaka 2022/23. Mradi una lengo la kuwa na bima ya afya kwa wananchi wa Zanzibar ili waweze kupata huduma za afya zenye ufanisi zaidi. Mradi umepangiwa kutumia jumla ya TZS 9.10 bilioni hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, umepangiwa kupata jumla ya TZS 1.0 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia mwezi wa Machi 2023 jumla ya TZS 342 milioni sawa na asilimia 34 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa kutoka kwa Washirika wa Maendeleo na kutekeleza shughuli zifuatazo: -

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuuwezesha Mfuko wa Bima	Asilimia ya uandaaji wa mifumo ya uendeshaji iliyofikiwa (Standard Operating procedure SOP)	100	100	100	Kazi ya kuandaa Mifumo ya Uendeshaji imekamilika.
	Asilimia ya utayarishaji wa Mfumo iliyofikiwa	100	70	70	Kazi ya kufahamu mahitaji, usarifu na uhabiti wa vihatarishi vya Mfumo imekamilika. Aidha, Mfuko unategemea kuutumia Mfumo wa NHIF ili kusimamia shughuli zake za uendeshaji na makubaliano yapo katika hatua za mwisho kukamilika. Kwa upande wa Mfumo wa kifedha upo katika Ofisi za Wakala wa Serikali Mtandao kwa ushauri wa kitaalamu.
	Asilimia ya Mswaada wa Sheria iliyofikiwa	100	100	100	Sheria ya Uanzishwaji wa Mfuko imeshatiwa saini na Mhe. Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi Dk Hussein Ali Mwinyi tarehe 20 Machi 2023 na kutangazwa katika Gazeti Rasmi la Serikali tarehe 31 Machi 2023.
	Asilimia ya utayarishaji wa Kanuni	100	60	60	Rasimu ya Kanuni imekamilika na hatua zinazoendelea ni kupata maoni ya wadau.

	Asilimia ya Miongozo iliyoandaliwa	100	65	65	Miongozo iliyokamilika ni pamoja na Miongozo wa Usimamizi kwa watoa Huduma na Mfuko (Benefit Administration Manual), Miongozo wa madai ya watoa huduma (claim manual). Miongozo wa Malipo (compliance manual) bado uko katika hatua ya kuandikwa. Kwa kushirikiana na NHIF Mfuko wa Huduma za Afya umepanga kukamilisha miongozo yote ndani ya mwaka wa fedha 2022/23.
--	------------------------------------	-----	----	----	--

v) Mradi wa Ujenzi wa Maabara ya Wakala wa Chakula na Dawa - Unguja

Mradi una lengo la kuimarisha uchunguzi, ubora na usalama wa bidhaa za dawa na vipodozi ili kuepuka kusambaa kwa dawa zisizo na ubora na bandia katika soko la Zanzibar. Mradi umeanza mwaka 2021/22. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 2.9 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 666.8 milioni sawa na asilimia 23 ya fedha iliyopangwa imepatikana na kutekeleza shughuli ifuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Ununuzi wa vifaa vya maabara na samani (ZFDA).	Asilimia ya manunuzi iliyofikiwa	100	10	10	Hatua za manunuzi zimekamilika na tayari Mikataba ya ununuzi wa Vifaa imeidhinishwa na Mwanasheria Mkuu.

11.8 Wizara ya Biashara na Maendeleo ya Viwanda

i) Programu ya Kuendeleza Viwanda

Programu imeanza mwaka 2017/18 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025. Kwa mwaka 2022/23, Programu imepangiwa jumla ya TZS 11.6 bilioni kwa ajili ya kutekeleza miradi miwili ifuatayo:-

a) Mradi wa Kuimarisha Maeneo Tengefu ya Viwanda (Industrial Park)

Mradi umeanza mwaka 2019/20. Lengo lake ni kuanzisha maeneo tengefu ya viwanda ili kurahisisha viwanda vidogo na vya kati kuwepo kwenye maeneo maalum yatakayosaidia kukuza uchumi na kutoa ajira kwa wajasiriamali. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 1.6 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 1.3 bilioni sawa na asilimia 86 ya fedha iliyopangwa zimepangiwa na kutekeleza shughuli ifuatayo: -

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Ulipaji wa fidia kwa waliothirika na kupisha mradi wenye mashamba na makaazi katika maeneo ya viwanda Dunga Zuze	Idadi ya wananchi waliolipwa fidia	39	34	90	Wananchi watano (5) hawajalipwa fidia kutokana na kutokuwepo wakati wa zoezi la Tathmini lilipofanyika. Hata hivyo, tayari wamepatikana na hatua za malipo yao zinaendelea.

11.9 Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Amali

a) Mradi wa Uimarishaji wa Elimu ya Maandalizi na Msingi

Mradi umeanza mwaka 2021/22 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2027/28. Lengo lake ni kuhakikisha watoto wote waliofikia umri wa kuanza kusoma kwa skuli za maandalizi na msingi wana mazingira mazuri ya kupata elimu bora. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 13.6 bilioni (TZS 6.8 bilioni kutoka Serikalini na TZS 6.8 bilioni kutoka Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 8.5 bilioni zimepatikana kutoka kwa Washirika wa Maendeleo sawa na asilimia 63 ya fedha iliyopangwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuwajengea uwezo walimu kwa kuimarisha uwezo wa wanafunzi wa msingi katika kujua kusoma, kuandika na kufahamu somo la kuhesabu	Idadi ya walimu waliopatiwa mafunzo.	2,700	2,870	106	Utekelezaji umezidi Shabaha kutokana na ongezeko la Walimu waliopata mafunzo.
Kukamilisha Mihutasari ya elimu ya maandalizi na msingi na kuchapisha	Asilimia ya ukamilishaji wa uchapishaji Mihutasari	100	40	40	Maandalizi ya uchapishaji wa nakala 2,000 za Mihutasari kwa sasa upo katika hatua za zabuni.
Ununuzi wa vitabu pamoja na kuwapatia mafunzo walimu wote wa maandalizi na msingi pamoja na kufuatia kukamilika kwa Mitaala mipya ya elimu ya Maandalizi na	Asilimia ya ununuzi wa vitabu uliofanyika	100	40	40	Hatua za ununuzi zimekamilika. Vitabu vinavyotarajiwa kuchapishwa ni 42,000.
	Idadi ya walimu waliopatiwa	6,000	6,657	111	

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Msingi	mafunzo				
Uimarishaji wa programu ya lishe skuli za msingi 42 zilizo katika mazingira magumu kwa Unguja na Pemba	Idadi ya skuli zilizopatiwa huduma ya Lishe	42 Unguja -18 Pemba -24	36 Unguja -15 Pemba - 21	86	Programu hii ni endelevu inaendeshwa na <i>Table for Two (TfT)</i>

b) Mradi wa Uimarishaji wa Elimu ya Lazima

Mradi umeanza mwaka 2021/22 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2027/28 Mradi huu una lengo la kuhakikisha kila mtoto anapatiwa haki yake ya elimu katika ngazi ya sekondari ya lazima. Kwa kipindi cha Julai 2022, Machi, 2023, Mradi umepangiwa jumla ya TZS 28.2 bilioni TZS 14.2 bilioni kutoka Serikalini na TZS 13.9 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 41 bilioni sawa na asilimia 145 (TZS 15 bilioni kutoka Serikalini na TZS 26 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo) ya fedha iliyopangwa zimepatikana na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuwajengea uelewa walimu na wanafunzi juu ya elimu ya afya ya uzazi na stadi za maisha	Idadi ya walimu waliopatiwa mafunzo	400	400	100	lengo ni walimu kuwapa taaluma wanafunzi juu ya elimu ya afya ya uzazi na stadi za maisha.

Kutoa mafunzo kwa walimu wa Sekondari kwa masomo ya Sayansi, hesabu na Kiingereza	Idadi ya walimu Waliopatiwa mafunzo ya Sayansi, Hesabu, Kiingereza	1,500	1,357	90.5	
Kuzipatia skuli Ruzuku ya Fedha kwa ajili ya gharama za uendeshaji	Idadi ya Skuli zilizopatiwa ruzuku	218	218	100	
Kuandaa Mpango Mkuu wa Elimu wa Miaka Mitano (2022 - 2027)	Asilimia ya uandaaji iliyofikia	100	10	10	Mshauri Elekezi amepatikana, kazi tayari imaanza. Inatarajiwa kukamilika ndani ya kipindi cha miezi sita.
Kujenga skuli tatu (3) za Sekondari zenye dakhalia katika maeneo ya Gamba, Mfenesini na Kifundi	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	8	8	Ujenzi upo katika hatua za Awali za usafishaji wa eneo.
Kujenga skuli tatu (3) za Sekondari katika maeneo ya Bumbwini, Kisiwandui kwa Unguja na Shamiani kwa Pemba	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	2	2	Ujenzi upo katika hatua ya kusafisha kiwanja.
Kujenga maabara katika skuli 10 za Sekondari Unguja na Pemba	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	100	100	Maabara zimekamilika, Unguja (Bumbwini Misufini, Jongoe, Fukuchani, Machui na Jendele) na Pemba (Chambani, Chanjamjawiri,

Kujenga dakhalia katika skuli tatu (3) za Paje Mtule, Lumumba kwa Unguja na Chwaka Tumbe kwa Pemba	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	60	60	Shumba, Uondwe na Wambaa)
				60	Ujenzi umekamilika kwa Lumumba na wanafunzi wameanza kutumia Paje Mtule iko hatua za mwisho na Chwaka Tumbe ujenzi utanza mwezi wa Mei 2023

11.10 Wizara ya Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo

i) Programu ya Kuendeleza Viwanja vya Michezo

Programu imeanza mwaka 2021/2022 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025-2026. Programu ina lengo la kukuza na kuendeleza Michezo Zanzibar na kuifanya sekta ya michezo kuwa ni miongoni mwa sekta za kuchangia uchumi na kuibua vipaji. Kwa mwaka 2022/23 programu imepangiwa jumla ya TZS 7.0 bilioni kwa ajili ya kutekeleza miradi mikuu miwili ambayo ni Mradi wa Ujenzi wa Viwanja na Vyuo vya Michezo na Mradi wa Uimarishaji wa Viwanja vya Michezo.

a) Mradi wa Uimarishaji wa Viwanja vya Michezo

Mradi una lengo la kuiwezesha sekta ya michezo kwa kujenga na kuimarisha miundombinu ya michezo Zanzibar itakayokidhi viwango vya kimataifa. Mradi huu umeanza mwaka 2020/2021 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025 Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023 mradi umepangiwa jumla ya TZS 2.6 bilioni kutoka Serikalini. Hadi Machi 2023, mradi umeingiziwa jumla ya TZS 560 milioni sawa na asilimia 22 ya fedha iliyopangwa kwa kutekeleza shughuli ifuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Ktashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kufanya ukarabati wa Uwanja wa Gombani	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	20	20	Ukarabati umeanza na kazi zilizofanyika ni: Kupunguza urefu wa Minara minne ya taa ambayo taa zake zilikuwa zinamurika nje badala ya kumurika uwanjani; Kuziba matobo kwenye majukwaa ambayo watu walikuwa wanayatumia kuingia ndani ya uwanja; Kufanya ukarabati wa miundombinu ya umeme, maji, vyoo, madirisha, milango pamoja na vyumba vya wachezaji na; Kukamilisha ununuzi wa bango la matokeo 'Score board'.

11.11 Wizara ya Kilimo, Umwagiliaji, Maliasili na Mifugo

i) Programu ya Umwagiliaji

Programu ya Umwagiliaji kwa Awamu ya Pili imeanza mwaka 2022/23 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2023/24. Programu ina lengo la kuendeleza miundombinu ya umwagiliaji ili kuongeza uzalishaji wa zao la Mpunga. Programu hii imepangiwa kutumia jumla ya TZS 40 bilioni hadi kukamilika kwake. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 13.3 bilioni. (TZS 325 milioni kutoka Serikalini na TZS 13 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 15.7 bilioni sawa na asilimia 118 kutoka kwa Washirika wa Maendeleo ya fedha iliyopangwa imepatikana na kuanza kutekeleza shughuli ifuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kukamilisha uungaji wa umeme katika bonde la Kibokwa na Kilombero.	Idadi visima vilivyoungwa umeme.	13	13	100	

ii) Mradi wa Kudhibiti SumuKuvu Inayotokana na Ulaji wa Mahindi na Njugu

Mradi umeanza mwaka 2019/20 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2022/23, mradi una lengo la kupunguza athari zinazotokana na sumukuvu katika mahindi na njugu nyasa ikiwemo kutoa taaluma na kuimarisha miundombinu na matumizi ya teknolojia kabla na baada ya mavuno. Mradi unatekelezwa kwa mashirikiano baina ya Zanzibar na Tanzania Bara. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 818 milioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 125 milioni sawa na asilimia 15 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kukamilisha Ujenzi wa maghala mawili na uwekaji wa vifaa vya kuhifadhia mazao ya nafaka katika eneo la Kizimbani - Unguja na Ole Dodeani – Pemba	Asilimia ya Ujenzi wa ghala la Kizimbani iliyofikiwa	100	100	100	
	Asilimia ya Ujenzi wa ghala la Ole Dodeani iliyofikiwa	100	85	85	Ujenzi upo katika hatua za mwisho za kueka sakafu.
Kuendelea kuwapa mafunzo ya utengenezaji wa vizimba vya chuma vijana 40 kwa Unguja na Pemba,	Idadi ya Vijana waliopatiwa mafunzo Unguja	20	20	100	
	Idadi ya Vijana waliopatiwa mafunzo Pemba	20	20	100	

11.12 Wizara ya Maji, Nishati na Madini Wizara ya Maji, Nishati na Madini

i) Programu ya Kuimarisha Huduma za Usambazaji Maji Safi na Salama Zanzibar

Lengo la programu ni kusimamia na kuhakikisha huduma za usambazaji maji safi na salama zinapatikana katika maeneo yote ya mijini na vijijini ili kuwawezesha wananchi wote kunufaika na huduma hiyo muhimu katika jamii. Programu hii imepangiwa kutekeleza miradi minne. Kwa mwaka wa fedha 2022/23, programu imepangiwa jumla ya TZS 106.68 bilioni (TZS 22.74 bilioni kutoka Serikalini na TZS 79.94 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo).

a) Mradi wa Uhuishaji na Uimarishaji wa Mfumo wa Usambazaji Maji Zanzibar (INDIA)

Mradi una lengo la kuimarisha miundombinu ya usambazaji wa maji safi na salama katika maeneo ya Zanzibar kupitia zoni ya Mfenesini, Kizimbani, Tunguu na Fumba na kuhakikisha tunapunguza tatizo la uhaba wa maji katika maeneo yaliyokusudiwa na wananchi wanaweza kupata maji safi na salama muda wote kwa kuimarisha na kujenga miundombinu imara katika vyanzo vya maji.

Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, mradi umepangiwa jumla ya TZS 45.7 bilioni (TZS 2.2 bilioni kutoka Serikalini na TZS 43.4 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 35.06 bilioni zimeingizwa sawa na asilimia 77 (TZS 2.5 bilioni kutoka Serikalini na TZS 32.56 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo) ya fedha iliyopangwa imeingizwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuendelea na kazi za uchimbaji wa visima	Idadi ya visima vilivyochimbwa	64	64	100	Maeneo yaliyochimbwa visima na idadi zake ni: Kwarara Bondeni 14, Dole 8, Maungani 8, Mfenesini 10, Bumbwi Sudi 10, Mkorogo 9 na Dimani 5.
Kuendelea na kazi ya ujenzi wa matangi na ulazaji wa mabomba	Idadi ya kilomita za ulazaji wa mabomba zilizofikiwa	466.9	418.3	90	Maeneo yaliyolazwa mabomba ni Mfenesini (Shehia ya Kama, Mfenesini, Mwakaje, Bumbwisudi, Mbuzini, Chuini, na Kihinani); Dole (shehia ya Dole Kizimbani, Bububu, Mwanyanya, Kibweni na Sharifumsa); Mkorogo (Shehia ya Ubago, Jumbi, Tunguu, na Fuoni Kibondeni); Maungani (Shehia ya Maungani, Kisauni, Shakani, Nyamanzi na Kombeni); Dimani (Shehia ya Dimani, Bweleo na Fumba), Masingini (Shehia ya Masingini, Mtofaani, Kianga na Mvera); Kidutani (Shehia ya Fuoni Kijitoupele, Pangawe, Kinuni, Magogoni, Mwanakwerekwe, Melinne na Tomondo).

	Idadi ya matangi yaliyojengwa	15	13	86	Maeneo yaliyojengwa matangi na kukamilika ni :Kwarara Kidutani 3, Masingini 2, Maungani 2, Mkadini 2, , Mkorogo 2 na Dimani 2. Matangi mawili (2) ya Dole, ujenzi wake unaendelea.
Kuendelea na ujenzi wa jengo la Ofisi ya Makao Makuu ya ZAWA katika eneo la Mwembe Madema	Asilimia ya ujenzi iliofikiwa	100	85	85	Ujenzi upo katika hatua za umaliziaji, kazi zinazoendelea ni ujenzi wa eneo la maegesho, Uzio, uwekaji wa Vyoo , umeme, Dari, na upakaji wa rangi.

11.13 Wizara ya Uchumi wa Buluu na Uvuvi

i) Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo na Uvuvi

Programu hii imeanza mwaka 2020/21 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025/26, programu ina lengo la kuongeza tija endelevu, uthabiti, faida na biashara ya mbegu za mazao ya baharini, uvuvi na ufugaji wa Samaki. Pamoja na kutilia mkazo uwezesaji wa wanawake na ushiriki wa vijana. Programu hii inatekelezwa kwa mashirikiano baina ya Tanzania Bara na Zanzibar. Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 8.9 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 193 milioni sawa na asilimia 2 ya fedha iliyo pangwa zimeingizwa na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kukamilisha Tathmini ya athari za kimazingira kwa ajili ya Ujenzi wa Viwanda vya kusarifu samaki na vyumba vya kuhifadha baridi (Cold Storage)	Asilimia ya tathmini iliofikiwa	100	15	15	Tathmini ya athari za kijamii na kimazingira (ESIA) imekamilika na cheti cha kimazingira kimepatikana kutoka ZEMA. Cheti kimewasilishwa IFAD kwa hatua za kuendelea na mradi.
Ununuzi wa meli za uvuvi na kuendeleza uvuvi wa bahari kuu	Idadi ya meli zilizounuliwa	2	0	0	

11.14 Wizara Ya Ujenzi, Mawasiliano Na Uchukuzi

i) Programu ya Ujenzi wa Barabara Kuu

Programu hii imeanza mwaka 2022/23 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025. Programu ina lengo la kujenga barabara kwa kiwango cha lami, ujenzi wa mitaro pamoja na uwekaji wa taa na alama za barabarani kwa Barabara Kuu za Unguja na Pemba. Ukamilikaji wa barabara hizi utasaidia kuimarisha shughuli za kiuchumi na uwekezaji. Barabara hizi ni kiunganishi cha miji na maeneo mengine ya yenye shughuli za kiuchumi ikiwemo viwanja vya ndege na bandari. Ujezini utahusisha Barabara Kuu mbali mbali ikiwemo barabara mpya na zinazoendelea.

Kwa kipindi cha Julai 2022-Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 162.3 bilioni. (TZS 24.6 bilioni kutoka Serikalini na TZS 137.6 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo). Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 11 bilioni sawa na asilimia 7 (TZS 8.5 bilioni kutoka Serikalini na TZS 2.4 bilioni kutoka kwa Washirika wa Maendeleo) ya fedha iliyopangwa imepatikana na kutekeleza shughuli zifuatazo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuanza kwa ulipaji wa fidia kwa vipando na nyumba zilizoathirika na ujenzi wa barabara ya Wete – Chake Chake km 22, Fumba – Kisauni km 12 na Chake Chake – Mkoani km 43; na Tunguu Makunduchi km 48.5.	Idadi ya wananchi waliolipwa fidia	614	602	98	
Kuanza ujenzi wa barabara kwa uwekaji fusi na kitanda cha barabara pamoja na matabaka ya lami kwa barabara ya Chake Chake – Wete km 22	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	13	13	Kazi zilizofanyika ni utengenezaji wa kitanda cha barabara kwa urefu wa kilomita 6 na Uwekaji wa kifusi tabaka la pili.

ii) Programu ya Ujenzi wa Barabara za Ndani

Programu imeanza mwaka 2021/22 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025. Programu ina lengo la kujenga barabara za ndani zenye urefu wa kilomita 275.9 katika maeneo mbalimbali ya Mijini na Vijijini Uguja na Pemba. Ujenzi wa barabara za ndani utapunguza msongamano katika Barabara Kuu pamoja na kuunganisha Vijiji na Mitaa mbali mbali na Barabara Kuu na kupendzesha haiba ya miji sambamba na kuchechea huduma za usafirishaji wa watu na mzigo. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 19.5 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, jumla ya TZS 14 bilioni sawa na asilimia 71 ya fedha iliyoopangwa imetolea na kutekeleza yafuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kufanya tathmini ya ujenzi na ulipaji wa fidia kwa baadhi ya barabara za ndani	Idadi ya barabara zilizofanyiwa tathmini	4	4	100	Barabara zilizofanyiwa tathmini ni:- Mwera - Polisi- Kibondenzungu km 6.1, Jumbi Sokoni – Fuoni Kibondeni 4.4 km, Tunguu - Ndiyani –km 7.8, Dunga Zuze km 2.0.
	Idadi ya wananchi waliolipwa fidia	25	0	0	Maombi ya Fedha yamefanyika kwa ajili ya ulipaji wa fidia
	Idadi ya kilomita za barabara zinazokamilika kwa hatua ya kifusi	90	18.82	20.9	Bumbwisudi – Kizimbani km 3.3 Nyamanzi – Cambridge km 0.7 Mwakaje – Mwachealale – Bumbwisudi km 4.9 Bumbwini – Skuli – Kiongwe km 4.3 Kama –Msikitini – Kama KMKM km 3.0 Upenja – Kibubwi Skuli km 1.5 Ujenzi wa Barabara hizi zimekamilika kwa hatua za kifusi
	Idadi ya kilomita za barabara zilizokamilika kwa kiwango cha lami	70	20.96	29.9	Mwera Polisi – Kibonde Mzungu km 6.1 (Barabara ya Majaribio) Tunguu – Ndiyani Mseweni km 7.8 Jumbi Sokoni –Fuoni Kibondeni km 4.4 Kombeni – Nyamanzi km 1.0 Dimani Sokoni – Dimani Beach km 1.8 Jumbi IPA –Tunguu km 5.0 Dunga – Zuze km 1.85
					Ujenzi wa Barabara hizi umekamilika katika kiwango cha lami

iii) Programu ya Matengenezo ya barabara za Mjini

Programu hii imeanza mwaka 2021/2022 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2024/2025. Programu ina lengo la uimarishaji wa kilomita 103.7 za barabara za miji. Ujenzi wa barabara katika programu hii ni kujenga barabara za Mkoa wa Mjini Magharibi (ujenzi wa Barabara Kuu; Njia za wapita kwa miguu; Uwekaji wa taa na Ujenzi wa mitaro ya maji kwa kuimarisha sekta nyengine za uzalishaji ikiwemo usafirishaji, biashara na utalii. Kwa kipindi cha Julai 2022- Machi 2023, programu imepangiwa jumla ya TZS 88.1 bilioni kutoka Serikalini. Hadi kufikia Machi 2023, Jumla ya TZS 40.9 bilioni sawa na asilimia 46 ya fedha iliyopangwa zimeingizwa na kutekeleza shughuli ifuatayo:-

Shughuli Iliyopangwa	Kiashiria	Shabaha	Utekelezaji Halisi	Asilimia ya Utekelezaji	Maelezo
Kuanza ujenzi kwa barabara zenye urefu mdogo na zisizo za viwango vya lami	Asilimia ya ujenzi iliyofikiwa	100	30	30	Baadhi ya barabara zilizoanza kufanyiwa kazi ni:- Chukwani – Buyu km 3.5 na Msumbiji – kinyang’unya – Mwanakwerekwe km 1.8 ambazo zipo katika hatua ya kifusi tabaka la kwanza

KIAMBATISHO NAMBA (1)

UPATIKANAJI WA FEDHA KWA PROGRAMU NA MIRADI YA MAENDELEO KWA KIPINDI CHA JULAI 2022-MACHI 2023 KWA MUJIBU WA WIZARA/TAASISI (TZ MILIONI)

Wizara/Taasisi	Kilichopangwa 2022/23	WM	Jumla	Kilichotoka SMZ	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla
PROGRAMU/MIRADI	SMZ	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla
OFISI YA RAIS - IKULU									
i) Mradi wa Uimarishaji wa Nyumba za Viongozi na Nyumba za Serikali	1,560,000	-	1,560,000	620,806	-	620,806	40		40
ii) Mradi wa Uimarishaji wa Mfumo wa Ulinzi na Usalama katika majengo ya Ikulu na Makazi ya Mheshimiwa Rais	1,040,000	-	1,040,000	239,198	-	239,198	23.0		23
JUMLA YA FUNGU	2,600,000	-	2,600,000	860,004	-	860,004	33		33
OFISI YA RAIS - KAZI NA UWEZESHAJI									
Programu ya Kuimarisha Uwekezaji Wananchi Zanzibar	17,940,000	-	17,940,000		-				
JUMLA YA FUNGU	17,940,000	-	17,940,000		-			-	-
OFISI YA RAIS - UCHUMI NA UWEKEZAJI									
Programu ya Uimarishaji wa Maeneo Huru ya Uwekezaji	9,815,000	-	9,815,000	1,492,282	-	1,492,282	15		15
JUMLA YA FUNGU	9,815,000	-	9,815,000	1,492,282	-	1,492,282	15	-	15
OFISI YA RAIS - FEDHA NA MIPANGO									
Programu ya Ujenzi wa Ofisi za Serikali Zanzibar	59,930,000	-	59,930,000	817,183	-	817,183	1		1
Programu ya Ukuzaji Uchumi Jumuishi Zanzibar (BIG-Z)	-	30,635,540	30,635,540		11,655,038	11,655,038	-	38	38
Programu ya Mageuzi Katika Usimamizi wa Fedha (PPMRP)	-	1,729,688	1,729,688	-	-	-	-	-	-
Miradi	-	-	-	-	-	-	-	-	-
i) Uimarishaji wa Rasilimali za Ndani na Usimamizi wa Maliasili	-	949,232	949,232	-	-	-	-	-	-
ii) Huduma za ulipaji wa madeni (Debt Service Account).	-	-	-	68,000,000	-	68,000,000			
JUMLA YA FUNGU	59,930,000	33,314,460	93,244,460	68,817,183	11,655,038	80,472,221	115	35	86
TUME YA MIPANGO									
Mipango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara za Wanyonge Tanzania (MKURABITA)	2,600,000	325,000	2,925,000	-	307,113	307,113	-	95	10
i) Mradi wa usimamizi, Kujenga Uwezo na Kuonisha Mipango ya Kisekta, Kitafa na Kimataifa (ZADEP, SDGs, na Afrika ya Agenda)	195,000	149,500	344,500	-	-	-	-	-	-
ii) Mradi wa Uratibu wa Shughuli za Kupambana na Umaskini	520,000	-	520,000	-	-	-	-	-	-
iii) Mradi wa Usimamizi wa Upembuzi Yakinifu wa Programu na Miradi	4,542,550	-	4,542,550				-	-	-
JUMLA YA FUNGU	7,857,550	474,500	8,332,050		307,113	307,113	-	65	4
OFISI YA MTAKWIMU MKUU WA SERIKALI									
i) Mradi wa Undelezaji wa Takwimu Zanzibar (ZSDP)	325,000	8,298,222	8,623,222		5,900,000	5,900,000		71	68
JUMLA YA FUNGU	325,000	8,298,222	8,623,222	-	5,900,000	5,900,000	-	68	68
OFISI YA RAIS - KATIBA, SHERIA, UTUMISHI WA UMMA NA UTAWALA BORA									
Programu ya Mageuzi ya Utumishi wa Umma (Phase II)	343,301	-	343,301	-	-	-			
Programu ya Mageuzi Sekta ya Sheria	748,800	-	748,800	-	-	-			
JUMLA YA FUNGU	1,092,101	-	1,092,101	-	-	-	-	-	-

PROGRAMU/MIRADI	Wizara/Taasisi	Kilichopangwa 2022/23		WM	Jumla	SMZ	Kilichotoka	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla
MAHAKAMA KUU												
i) Mradi wa Kuanzisha Mfumo wa Kielektroniki wa Usimamizi wa Taarifa za Kesi (ECMIS)		650,000	-	-	650,000	-	-	-	-	-	-	-
ii) Mradi wa Ujenzi wa Mahakama za Mikoa		3,607,500	-	-	3,607,500	-	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU		4,257,500	-	-	4,257,500	-	-	-	-	-	-	-
AFISI YA RAIS TAWALA ZA MIKOA, SERIKALI ZA MITAA NA IDARA MAALUM ZA SMZ												
i) Mradi wa Zanzibar Salama		4,810,000	-	-	4,810,000	6,229,301	6,229,301	-	6,229,301	130	-	130
ii) Mradi wa Uimarishaji wa Mifumo ya Taka na Maji Taka Zanzibar		5,070,000	-	-	5,070,000	3,034,499	3,034,499	-	3,034,499	60	-	60
iii) Mradi wa Kuimarisha Uzalishaji wa Idara Maalum za SMZ		2,418,000	-	-	2,418,000	-	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU		12,298,000	-	-	18,920,000	9,263,800	9,263,800	-	9,263,800	75	-	49
WAKALA WA USAJILI WA MATUKIO YA KUJAMII ZANZIBAR												
i) Mradi wa Kuimarisha Mfumo wa Usajili		715,000	-	-	715,000	336,699	336,699	-	336,699	47	-	47
JUMLA YA FUNGU		715,000	-	-	715,000	336,699	336,699	-	336,699	47	-	47
KIKOSI MAALUM CHA KUZUIA MAGENDO												
i) Mradi wa Ujenzi wa Ukarakati wa Kambi na Nyumba za KMKM		1,950,000	-	-	1,950,000	-	-	-	-	-	-	-
ii) Mradi wa Ujenzi wa Vituo vya Uzamiaji na Uokozi		1,365,000	-	-	1,365,000	-	-	-	-	-	-	-
iii) Mradi wa Uwekaji wa RADA		6,058,000	-	-	6,058,000	1,745,637	1,745,637	-	1,745,637	19	-	29
JUMLA YA FUNGU		9,373,000	-	-	9,373,000	1,745,637	1,745,637	-	1,745,637	19	-	19
KIKOSI CHA VALANTIA												
i) Mradi wa Ujenzi na Ukarakati wa Nyumba na Mahanga ya KVZ		2,060,500	-	-	2,060,500	-	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU		2,060,500	-	-	2,060,500	-	-	-	-	-	-	-
CHUO CHA MAFUNZO												
i) Mradi wa Ujenzi wa Nyumba za Makaaazi na Mahanga - Chuo Cha Mafunzo		1,451,223	-	-	1,451,223	-	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU		1,451,223	-	-	1,451,223	-	-	-	-	-	-	-
JESHI LA KUJENGA UCHUMI												
i) Mradi wa Ujenzi wa Nyumba na Mahanga kambi za JKU		2,112,500	-	-	2,112,500	2,014,910	2,014,910	-	2,014,910	95	-	95
ii) Mradi wa Ujenzi wa Ofisi ya Wakala wa JKU		1,439,597	-	-	1,439,597	-	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU		3,552,097	-	-	3,552,097	2,014,910	2,014,910	-	2,014,910	57	-	57
KIKOSI CHA ZIMAMOTO NA UOKOZI												
i) Mradi wa Ujenzi wa Mahanga na Nyumba za Maaskari - KZU		2,600,000	-	-	2,600,000	1,392,000	1,392,000	-	1,392,000	54	-	54
Mradi wa Ununuzi wa Magari ya Zimamoto		1,300,000	-	-	1,300,000	704,772	704,772	-	704,772	54	-	54
JUMLA YA FUNGU		3,900,000	-	-	3,900,000	2,096,772	2,096,772	-	2,096,772	54	-	54
OFISI YA MAKAMO WA KWANZA WA RAIS												
i) Mradi wa Kukabiliana na Mabadiliko ya Tabianchi na Usimamizi wa mazingira		2,925,000	-	-	2,925,000	-	-	137,000	137,000	5	-	5
ii) Mradi wa Kuimarisha Uhimili wa Mabadiliko ya Tabianchi wa Jamii ya Pwani.		-	517,420	-	517,420	-	-	29,248	29,248	6	-	6

Wizara/Taasisi	Kilichopangwa 2022/23	WM	Jumla	Kilichotoka	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla
PROGRAMU/MIRADI	SMZ	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla	SMZ	WM	Jumla
Programu ya Kutengeneza Miundombinu ya Mafuta na Gesi Asilia	7,150,000	-	7,150,000	-	-	-	-	-	-
i) Mradi wa Uanzishwaji wa Viwanda vya maboti na kusarifu samaki na dagaa	7,150,000	-	7,150,000	-	-	-	-	-	-
ii) Mradi Jumuishi wa Uwezeshaaji wa Wananchi katika Ufungaji wa Mazao ya Baharini	-	1,495,000	1,495,000	-	-	-	-	-	-
iii) Ujenzi wa Bandari za Kisasa za Uvuvi	19,500,000	-	19,500,000	-	-	-	-	-	-
iv) Mradi wa Maendeleo ya uchumi wa Buluu	8,745,750	8,745,750	8,745,750	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU	33,800,000	19,210,750	53,010,750	-	193,377	193,377	-	0	0
WIZARA YA UJENZI, MAWASILIANO NA UCHUKUZI									
Programu ya Ujenzi wa Barabara Kuu	24,665,550	137,644,000	162,309,550	8,581,493	2,459,570	11,041,063	35	2	7
Programu ya Ujenzi wa Barabara za Ndani	19,500,000	-	19,500,000	13,912,425	-	13,912,425	71	-	71
Programu ya Matengenezo ya Barabara za Mijini	88,140,000	-	88,140,000	40,970,777	-	40,970,777	46	-	46
Programu ya Kuimarisha Viwanja vya Ndege	-	-	-	-	-	-	-	-	-
i) Ujenzi wa Uwanja Mdogo wa Kigunda	4,290,000	-	4,290,000	-	-	-	-	-	-
ii) Ujenzi wa Uwanja wa Ndege wa Pemba	5,200,000	81,965,000	87,165,000	-	-	-	-	-	-
iii) Mradi wa Ujenzi wa Bandari Jumuishi - Mangapwani	5,200,000	-	5,200,000	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU	146,995,550	219,609,000	366,604,550	63,464,695	2,459,570	65,924,265	43	1	18
WIZARA YA UTALII NA MAMBO YA KALE									
Programu ya Kuimarisha Maeneo ya Kihistoria	4,875,000	-	4,875,000	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA FUNGU	4,875,000	-	4,875,000	-	-	-	-	-	-
JUMLA YA KUBWA	443,651,000	435,274,123	878,925,123	172,165,790	112,831,000	276,040,103	39	26	31